

**KIRK HİKÂYE ADLI ESERDE DİNİ-AHLAKİ UNSURLAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Resul KILIÇ

TÜRK HALK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

2018

T.C
ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Resul KILIÇ

KIRK HİKÂYE ADLI ESERDE DİNİ-AHLAKİ UNSURLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

ERZURUM-2018

ONAY

Resul KILIÇ tarafından hazırlanan "Kırk Hikaye Adlı Eserde Dini ve Ahlaki Unsurlar" adlı bu çalışma 17.12.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

(Başkan)

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

(Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Hamza KOLUKISA

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 17/12/2018

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu ve tezimin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Erzurum Teknik Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Teziminsüreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma başvurusunda bulunmadığım takdirde tezimin tamamının her yerden erişime açılmasında sakınca yoktur.

Resul KILIÇ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
ÖN SÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1
1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI.....	1
2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	2
3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	3
1.BÖLÜM KIRK HİKÂYE NÜSHA TASNİFİ-ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	4
1.1 NÜSHA TAVSİFİ.....	4
1.2 ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	5
1.3 MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	6
2.2 KIRK HİKÂYE'DE GEÇEN DİNİ VE AHLÂKİ UNSURLAR.....	12
2.2.1 DİNİ UNSURLAR.....	13
2.2.1.1 İTİKAT.....	13
2.2.1.1.1 ALLAH.....	13
2.2.1.1.2 MELEKLER VE ŞEYTÂN.....	23
2.2.1.1.3 KİTAPLAR.....	31
2.2.1.1.4 PEYGAMBERLER.....	36
2.2.1.1.5 ÂHİRET.....	54
2.2.2 İBÂDET.....	60
2.2.2.1 KELİME-İ TEVHİD.....	60
2.2.2.2 NAMÂZ.....	61
2.2.2.3 ORUÇ.....	64
2.2.2.4 ZEKÂT.....	65
2.2.2.5 HAC.....	66
2.2.2.6 AHLÂK.....	67
2.2.2.7 KİBİR-TEVÂZU.....	67
2.2.2.8 SADAKA.....	69
2.2.2.9 TEVBE-İSTİĞFÂR.....	70

2.2.4.1 SÛRE	72
2.2.4.2 ÂYET	74
2.2.4.3 HADÎS	75
2.2.5 DİNİ KAYNAKLI SÖZLER.....	76
2.2.6 DİĞER İTİKÂDİ KAVRAMLAR.....	77
2.2.6.1 MÎ'RAC.....	77
2.2.6.2 MÛ'CİZE	78
2.2.7 DİNİ ŞAHSİYETLER.....	80
2.2.7.1 ABDULLAH İBNİ ABBAS (İBNİ ABBAS).....	80
2.2.7.2 ABDURRAHMAN B. ZEYD.....	81
2.2.7.3 AZİZ MISRÎ	82
2.2.7.4 BÂYEZİD-İ BESTÂMÎ	82
2.2.7.5 BİŞRÎ HÂFÎ	83
2.2.7.6 İSKENDER-İ ZÛLKARNEYN.....	84
2.2.7.7 MA'RÛF-İ KERHÎ.....	87
2.2.7.8 ZÛNNÛN-İ MISRÎ	88
III. BÖLÜM	90
LATİNİZE EDİLMİŞ HİKÂYE METİNLERİ.....	90
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	116
TIPKI BASIM	120
ÖZGEÇMİŞ.....	168

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

“KIRK HİKÂYE” ADLI ESERDE DİNİ-AHLAKİ UNSURLAR

Resul KILIÇ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

2018-VII +169 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU

Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Dr. Öğrt. Üyesi Hamza KOLUKISA

Kültürün en önemli vasıflarından birisi kendini geleceğe taşıma kapasitesidir. Kültürün kendinden menkul bu vasfı, yazılı veya sözlü pek çok öğenin kültürel taşıyıcı olarak rol almasında etkili olmuştur. Özellikle dini-ahlaki bir kısım öğretinin muhataplar üzerinde daha fazla etkili olma adına hikâye üslubunu tercih etmesi, kültür taşıyıcısı olarak hikâyeyi diğer araçlara nazaran daha etkin bir hale getirmiştir.

Bu doğrultuda, ideal insan olma adına Allah'ın emirlerine uyma yasaklarından kaçınma ana temasını müstakil hikâyeler- kıssalar eşliğinde ele alan “Kırk Hikâye” adlı eser dini-ahlaki unsurlar açısından irdelenmiş, eserde yer alan dini-ahlaki unsurlar üç ana yirmi yedi ara başlık etrafında dikkatlere sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hikâye, din, ahlak, kültür, inanç

ABSTRACT

MASTER THESIS

RELIGIOUS MATTERS IN THE ART OF “FOURTY STORY”

Resul KILIÇ

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

2018-VII+169 Sayfa

Jüri: Prof.Dr. Murat KACIROĞLU

Assoc. Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

Dr. Öğrt. Üyesi Hamza KOLUKISA

One of the most important characteristics of culture is the capacity to carry itself into the future. This self-styled characteristic of culture has been instrumental in the role of many written or oral elements as cultural carriers. In particular, a religious-moral part of the teaching of the interlocutors to be more influential on the style of the story style, as a carrier of culture makes the story more effective than other tools.

In this direction, the work of “Forty Story ye which is the main theme of avoiding the prohibition of obedience to the orders of God to the ideal of human beings in the accompaniment of independent stories-shorts, is examined in terms of religious-moral elements, religious-moral elements in the work are composed of three main twenty-seven interim headings it is presented.

Key Words: Story, religion, morality, culture, faith

KISALTMALAR

- age.: adı geçen eser
- as.: Aleyhisselâm
- Ank.: Ankara
- b.: bin, ibn
- bkz.: bakınız
- C.: Cilt
- c.c.: Celle Celâlühu
- Çev.: Çeviren
- DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
- H.: Hicri
- Hız.: Hazret
- İst.: İstanbul
- M.: Milâdi
- No.: Numara
- r.a.: Rahmetullâhi Aleyh
- s.: Sayfa
- s.a.v.: Sallallahu Aleyhi Vesellem
- vb.: Ve benzeri
- vs.: Vesaire
- Yay.: Yayını, Yayınları, Yayıncılık, Yayınevi
- yy.: Yüzyıl

ÖN SÖZ

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran en önemli unsurlardan biridir ki kültür gerek sözlü ve gerekse yazılı araçlar vasıtası ile kendini geleceğe taşıma yeteneğine de sahiptir ve bu yönüyle statik değil dinamik bir yapı arz eder.

Yazılı vasıtalar sözlü araçlara nazaran daha etkin bir rol oynar. Bu anlamda düne ait olanın gerek şekil gerek muhteva ve gerekse dil açısından güncellenmesi kültüre dönük korumacı yaklaşımlardan biri olarak karşımıza çıkar.

Bu hassasiyet eşliğinde dini-tasavvufi-ahlaki bir muhteva taşımakla İstanbul Belediyesi-Atatürk Kitaplığı No: O.E. 956 kayıt numaralı “Kırk Hikâye” adlı eser üzerinde bir çalışma yapılması uygun görülmüştür. Çalışmamız ana hatları ile girişi, takiben 3 ana başlık ve bu ana başlıklara bağlı toplam 27 alt başlıktan oluşmaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde, araştırmamızın konusu, amacı, önem, yöntem ve sınırlılıkları ile çalışma metodumuz hakkında genel bilgilere yer verilmiş ardından ilgili eserin nüsha, muhteva ve şekil özellikleri hakkında açıklamalar içeren 1. bölüme geçiş sağlanmıştır.

Çalışmamızın 2. bölümünde halk edebiyatı anlatı türlerinde dini-ahlaki unsurların tespiti yapılmıştır. 3. bölümde latinize etmiş olduğumuz hikâye metinleri yer almıştır ki çalışmamız, ulaşılmış kanaatleri içeren sonuç kısmı ve eserin tıpkı basımı ile tamamlanmıştır.

Her ne kadar “Kırk Hikâye” adını taşısa da muhtelif sebeplerle tahribata uğramakla toplamda 30 tam hikâye metni ihtiva eden eserde, 7, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35 numaralı anlatılar eksiktir. 30 tam metin içerisinde ise 11. ve 15. anlatılar içerisinde ana metin dışında tali nitelikte birer anlatıya daha yer verildiği görülmekte, 28. hikâyede ise ana metinde eksiklik yanında bu metin altında yer verilen anlatının ön kısmında da kopukluk söz konusudur. Ayrıca okunamayan veya okunduğu halde emin olunamayan kelimelerin (?) işareti ile gösterildiğini de belirtmemiz yerinde olacaktır.

Kültüre ait olan büyüklü küçüklü tüm paydaşların tetkik edilmesi, bu türden ürünlere yeniden bir yaşam fırsatı verme veya yaşam süresini uzatma amacına hizmet etmekle gerek bireysel gerekse toplumsal bir mesuliyet olarak karşımızdadır ki bu çalışmanın şekillenmesinde emeği geçen danışman hocam Doç.Dr. Yusuf Ziya Sümbüllü başta olmak üzere özverili

yaklaşımı ile desteklerini esirgemeyen eşime teşekkürlerimi arz ediyor, çalışmamızın kültür merkezli muhtelif çalışmalara az da olsa katkı sunmasını diliyoruz.

Erzurum-2018

Resul KILIÇ

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Çalışmamızın konusu, İstanbul Belediyesi-Atatürk Kitaplığı No: O.E. 956 kayıt numaralı “Kırk Hikâye” adlı eserin dini ve ahlaki motifler açıdan incelenmesidir ki çalışmamızın kapsamı tek nüshası tespit edilebilen adı geçen eser ile sınırlıdır.

2.ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmamızın öncelikli amacı, dini-ahlaki-didaktik bir muhteva taşıyan “Kırk Hikâye” adlı eserin latinize edilmek suretiyle dilimize kazandırılması, bu suretle eserin içindekiler ve ihtiva ettiği öğretiler etrafında güncellenmesini sağlamaktır. Dini, edebi, ahlaki ve kültürel açıdan oldukça zengin bir muhtevaya sahip olan “Kırk Hikâye” adlı eser, kültür dünyamızda pek çok örneği bulunan pendname türünden eserlere dönük yaklaşım ve incelemelere katkı sunabilecek bir nitelik taşımakla kıymetlidir.

3.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

“Kırk Hikâye” adlı eserin mevcut nüshası üzerinden başka nüshalarının olup olmadığına, ilgili eser üzerinde akademik bir çalışma yapıp yapılmadığına dair tarama, araştırma ve incelemelerimizi takiben, eserin tek nüshası olduğuna ve üzerinde akademik bir çalışma gerçekleştirilmediğı bilgisine ulaştıktan sonra eserin öncelikle latinize edilmesi aşamasına geçilmiştir. Metnin latinize edilmesini takiben eser, dini-ahlaki-tasavvufi motifler açısından incelenmiştir.

1. BÖLÜM KIRK HİKÂYE NÜSHA TASNİFİ-ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1.1 NÜSHA TAVSİFİ

Çalışmamıza kaynaklık eden eser, İstanbul Belediyesi-Atatürk Kitaplığı No: O.E. 956 kayıt numaralıdır ve başlığı “Kırk Hikâye” adını taşımaktadır. Tek nüshası bulunan esere ilişkin diğer künye bilgileri şu şekildedir:

Bulunduğu Yer: İstanbul-Türkiye

Ölçü: 20x29 cm

Varak: 45

Satır: 14-15-16-21 (Değişiklik arz etmektedir)

Yazı Türü: Nesih-Nestalik

Müellif: Kayıt yok

Müstensih: Kayıt yok

Tarih: H.1020 (M.1611)

Dili: Osmanlı Türkçesi

Eserin Başı:

“Muhibbi-i u’lema ve muhibbi-i fukerâdur ya’ni Çâkır Beg Hazretleri ben zayıf ve nahif onun muhabbetin ve lutfin görüb ol âziz için diledüm ki hadis-i firdevsün hikâyetlerinden cem’ êdûb Ârab’dan Türkiye dönderem.”

Eserin Sonu:

“Dünyayı terk idub atasın ve anasın terk idub daim ağlardı. Ve ol köşke ayruk çıkmadı bir eve girdi. Kapusın yabdı oturdi. İlâhî sen nerede dilersen beni onda koy didi. İbâdete meşgûl oldi. Ta âhir ömrine değin rahmetullâhi aleyh. Sene 1020.

1.2 ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Baştan ve ortadan muhtelif yerlerde eksik olan eser, nesih (harekeli) ve nestalik (harekesiz) yazı formunda yazılmıştır. Siyah mürekkeple yazılan eserin hikâyelere giriş kısımları ve rakamlarının yazımında ise kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Sayfaları rutubetten zarar görmüş olan eserin, ilk sayfasında muhtelif hikâyelerin muhteviyatlarını beyan eder başlıklar siyah mürekkep ve nestalik hatla sıralanmıştır ki her sayfanın sol alt köşesinde diğer sayfaya geçişi sağlayan çobanlar kullanılmıştır. Eser, sebab-i telif-i kitap niteliğindeki sunumu (baştan eksik) takiben 1. hikâye ile devam ederek 40. hikâye ile son bulmaktadır. Eserde yer alan Kırk Hikâye, içerik yönüyle farklı özelliklere sahip olsa da şekil olarak birliktelik arz etmektedir.

Kırmızı mukavva cildli eserin dış kapağı ile orta kısım ve bu kısmın çevresi yaldızlı bitkisel desenle tezyin edilmiştir. 20x29 cm ölçülerine sahip olan eser, toplamda 45 varaktır. Varakların satır sayısı 14, 15, 16 ve 21 olarak değişkenlik göstermektedir ki eserde müellif ve müstensih kaydı bulunmamaktadır. Eserin iç kapağının ikinci sayfasının sol üst köşesinde İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı kaydı ve mührü yer almaktadır.

1.3 MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Sebeb-i telif-i kitap niteliği taşıyan ve baştan eksik olduğu görülen kısmından hareketle, eserin Çakır Bey adına Firdevsi'nin nakillerinden istifade etmek suretiyle Arapça'dan Türkçe'ye tercüme edildiği fikrine ulaşılabılır. Bu bilgidен hareketle Çakır Bey'in kimliğine ilişkin bir bilgiye maalesef ulaşmamız mümkün olamamıştır.

“Kırk Hikâye”, muhteva itibari ile dini-ahlâki-didaktik nitelik taşıyan pendname türünde yazılan eserlerle aynı çizgide bir görüntü sergilemektedir ki eserde 7, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35. hikâyelerin eksik olduğunu bu anlamda çalışmamıza taşıyabildiğimiz hikâye sayısının 30 ile sınırlı kaldığını belirtmek isteriz.

Mevcut hikâyeler içerisinde 6. hikâye sondan 7. hikâye baştan ve ortadan eksik olduğu gibi bu hikâyenin sonuna ilişkin ise sadece 3 satır bulunmaktadır. 11. ve 15. hikâyelerde ana hikâye yanında ana anlatı ile doğrudan bağı olmayan birer alt hikâyeye deyer verilmiştir. 24. Hikâye ortadan ve son kısmından, 27. hikâye ortadan, 28. hikâye sondan eksik olduğu gibi bu hikâyede de ikinci bir anlatının varlığı görülmektedir.

Yaradılış gayesi etrafında Allah'ın emir ve yasaklarına uymanın kul açısından ne denli önemli bir tutum olduğu, insana layık olan davranışları sergilenmesinin Allah nazarında makbul, aksi yaklaşımların ise menfi bir rol oynadığı ana fikrini muhtelif kurgu eşliğinde işleyen eserdeki hikâyelerin özetleri şöyledir:

Hikâyet-i Evvel:

Bağdat şehrinde Hâce Nisac adında Allah'ın sevgili bir kulu yaşamaktadır. Hâce Nisac, malını-mülkünü Allah rızası için yoksullar arasında pay ederek, cârîye ve kölelerini azat edince, bu davranıştan hoşnut olmayan bir kısım insan, Nisac'a deli damgası yapıştırır. Bu kişiler aynı zamanda Hacı Nisac'ı bu davranışından vazgeçirmek için o, öldükten sonra ardında mal kalmayacağından da dem vurarak Nisac'ı bir an önce kölelerini azat etme ve mallarını dağıtmaktan geri durmaya davet ederler. Tüm tepkilere rağmen Allah yolunda malını sarf etmekten geri kalmayarak kölelerini azad etmeye devam eden Hacı Nisac, çevresindekilere Allah'ın rızası için yapılan eylemlerin gerçek anlamda bir zenginlik olduğunu ve asıl kurtarıcı olanın kul için bu türden yaklaşımlar olduğunu anlatır.

2. Hikâye:

Ben-i İsrail zamanında 400 yıl hüküm sürmekte olan bir padişah vardı. Bu padişah halkına karşı son derece cömert davranır, onların her türlü sorununu çözerdi. Yalnız bu padişahın bir kusuru vardı, o da inançsız olmasıydı. Biri gündüz vakitleri diğeri gece oturmak amacıyla iki farklı sarayı bulunan bu padişahın gece oturduğu sarayda mumlar etrafı aydınlatırdı ki günlerden bir gün bir âlim yazmakta olduğu kitabındaki hataları düzeltmek için bu padişahın gece kullandığı sarayın ışığından faydalandı. Aradan çok geçmemişti ki bu padişah öldü. 82 yıl sonra padişahın hüküm sürdüğü bölgeye Ebu Kuğah adında bir peygamber gönderildi. Halk peygamberden 82 yıl önce ölen padişahlarının diriltilmesi yönünde yardım isteyince, Ebu Kuğah, Allah'a dua etti ve padişah dirildi. Dirilen padişah, hayatta iken küfür içerisinde yaşamış olmaktan dolayı çok pişman olduğunu, kendisine 50 yıl ömür verilirse tek işinin sadece Allah'ı tespih etmek olacağını Ebu Kuğah'a bildirdi. Allah-u Teâlâ peygamberi aracılığı ile kendisine iletilen bu isteğe padişah hayatta iken gece sarayının ışığında kitabını düzelten âlimin ilmi hürmetine olumlu yanıt vererek bu padişaha 50 yıl daha dünya ömrü verdi.

3. Hikâye:

Gençliği, hovardalıkla ve isyan dolu bir serüvenle geçen Bişrî Hâfi, malı, hizmetçi ve kölesi çok olan biridir. Gençliğini bahsolan hal üzere, idame ettiren Bişrî Hâfi, günlerden bir gün, üzerinde Allah ismi yazılı bir kâğıt parçası bulur. Bu kağıtta Allah'ın ism-i zülcelali yazıldığı için büyük bir saygı ve edeb ile onu koruması altında alan Hafî'ye bir gün yakınlarından biri kendisinin ulular mertebesine eriştiğini rüya âleminde gördüğünü nakledince, Bişrî Hâfi nedamet hissiyle yakınarak, tüm malını Allah yolunda harcar, kölelerini azat eder ve hacca gider.

4. Hikâye:

Yüce Allah, Hz. İbrâhim Peygamber'i, Ka'be mescidinin ma'mur edilmesi için me'mur kılar. Bu değerli görevi yerine getiren İbrahim Aleyhisselam'a Allah-u Te'ala türlü nimetler bahşeder.

5. Hikâye:

Allah katında annelerin, fakihlerin ve karşılık beklemeden bir başkası için edilen duaların 40 yıl hükmü vardır ki Hz. İsa annesinin vefatından 40 yıl sonra annesinin duasının hükmü ortadan kalkınca üzülür.

6. Hikâye:

Yırtıcı bir doğana av olmaktan kaçarak Hz. Musâ'ya sığınan bir kuş, ondan kendisini saklamasını ister. Hz. Musâ onu koruması altına aldıktan sonra gelen doğana, önce koyunlarından birini ardından kendi etini teklif eder. Doğan bu teklifleri kabul etmeyerek, ancak Hz. Musâ'nın gözünü yerse kuştan vazgeçebileceği söyler. Hz. Musâ sırt üstü yatar ve yırtıcı kuş gelip pençesiyle gözlerini çıkarmak isteyince, Hz. Yuşâ' duruma müdahale eder ve Hz. Musâ böylece Allah'ın kendisini tabi kıldığı sınavdan başarı ile çıkmış olur. .

8. Hikâye:

Allah (c.c.), bir kişiyi öldürmesi için Hz. Musâ'yı görevlendirir. Hz. Musâ bu kişiyi öldürmek için 25 yıl arar ama bulamaz. Hz. Musa, 25 yıl aradan sonra günlerden bir gün aradığı kişiyi bulur ve öldürür. Peygamber, bunun hikmetini Allah'a sorunca, Allah, 25 yıl boyunca her gün bir ekmek sadaka veren bu kişinin sadaka sayesinde kurtulduğunu, ne zaman ki sadaka vermeyi unuttu ise o zaman ona ulaşılabildiği bilgisini verir.

9. Hikâye:

Hz. Dâvut zamanında namâzından asla taviz vermeyen namazlarını vaktinde eda eden salih bir kadın ve onun küçük bir çocuğu vardır. Günlerden bir gün, kadın ocakta ekmek pişirirken namâz vakti girer. Kadın, çocuğu ocağın başında ve ekmekleri de fırının içinde bırakarak namâzıyla meşgul olur. Namâz halinde olan bu kadına şeytân, çocuğun ocağa düştü, ekmeklerin yandı gibisinden vesvese vermek istese de bunu başaramaz. Bu hal üzere, allah'ın inayetiyle ekmek yanmaz ve çocuk da ocağa düşmesine rağmen zarar görmez.

10. Hikâye:

Bir adam, Hz. Süleymân'a kendisine hayvanların dilini öğretmesi mevzuunda, istekte bulunur. Hz. Süleymân, her ne kadar adama, bu bilgiyi taşıyamazsın dese de adam ısrarla isteğini tekrarlar. Bu hal üzere kendisine hayvan dili öğretilen adam hayvanların konuşmalarındaki komik durumlara gülünce eşi bunun nedenini sorar. Adam eşinin ısrarlarına rağmen sırrını söylemez ama bu süreçte çok büyük sorunlar yaşar.

11. Hikâye:

Yüce Allah küfür ve delâlet içinde yaşayan, bir toplumu helâk edeceğini peygamberine vahyeder. Peygamber, bu vahyi ilgili halka iletince halk korkuya kapılır. Kavmin içinde yaşayan üç âlimin duasına tüm halk da tabii olunca o halk helâk olmaktan kurtulur.

12. Hikâye:

Gayr-i müslim bir kişi, zarûret içerisinde yaşayan bir Müslüman komşusuna hem komşusu hayatta iken hem de komşusu öldükten sonra onun çocuklarına yardım etmek suretiyle destekte bulunur. Bu davranışı nedeniyle Allah tarafından hak yola girmekle onurlandırılan kişi Cennet ile de müjdelendir.

13. Hikâye:

Ben-i İsrâil zamanında mü'min bir kişi vardı ki bu kişi insanların ihtiyaçlarını gidermek için onlara ya para verir ya da kefil olurdu. Bir gün zarûreti olan birisi bunun yanına gelerek borç ister. Borç verecek kişi şahsa kefilinin olup olmadığı sorar. İhtiyacı olan kişi, kefilinin Allah olduğunu söyleyince, mü'min kişi buna bir vade şekliyle istediğini verir. Vade günü geldiği zaman, hava şartları nedeniyle borcunu zamanında ödeyemeyeceğini anlayan kişi borcunu bir kaba koyup, Allah'a teslim edip denize bırakmak suretiyle alacaklıya gönderir. Emanet Allah'ın yardımı ile yerine ulaşır.

14. Hikâye:

Hz. Danyâl, İsrâiloğullarının şehirlerinden bir şehrin içine girer. Şehrin içinde kimseyi bulamayan Danyal a.s bu şehirde bir köşk görerek köşke girer. Girdiği yerde bir tabutun içinde bir ceset, cesedin altında ipekten döşekler ve tabutun üzerinde bir kılıç ve bir levha yer aldığını gören Hz. Danyal, levhada Şeddad bin Âd adındaki bu cesedin dünyaya 1000 yıl ömür sürdüğünü, 1000 hazinesi, 1000 oğlu ve 1000 şehri olduğunu ve sonunda açlıktan öldüğünün yazılı olduğuna tanıklık eder.

15. Hikâye:

Ben-i İsrâil şehirlerinden bir şehrin içine giren Hz. İsâ, şehrin her tarafında insanların kemik ve cesetleriyle karşılaşır. Bu durumdan haberdar olmak isteyen Hz. İsâ, onlardan yana sual edince, dile gelen ölümler, Allah'ın emrine riayet etmedikleri için helâk olduklarını beyan ederler.

İskender-i Zülkarneyn adında çok güçlü ve adaletli bir padişah vardır. Bu padişah ülkesindeki kadıların ne surette hüküm verdiğini kontrol etmek amacıyla denetim yapar ve kadılarından birinin oldukça girift bir davayı neticelendirmedi Allah'ın emirleri doğrultusunda ne denli isabetli davrandığını görür ve onu mükâfatlandırır.

16. Hikâye:

Ben-i İsrail zamanında Allah'a layık bir kul olmakla üç dileğinin yerine getirileceği müjdesine kavuşan şahıs, konuyu eşi ile paylaşınca elindeki şansını iyi kullanamayarak dileklerini zay'ı eder.

17. Hikâye:

Allah-u Te'ala, Hz. Süleymân Peygamber'e doğüstü güçlere hükmetme yetkisi verir. Bu hal üzere bir Allah dostu ile karşılaşan Hz. Süleyman, bu şahsa dileklerini yerine getireceği vaadinde bulunur. Şahsın istediği dünyevi istekleri yerine getirmek istemeyen Peygamber'e bu şahıs elindeki toprağı altına çevirmek suretiyle karşılık verir.

18. Hikâye:

Süleymân Peygamber, emrindeki cinlerden bir bölüğü yanına alarak deniz kenarına gider ve bir ifrite denize dalması için görev verir. Görevlendirilen ifrit, denizden kapısı olmayan bir kubbe çıkararak, bu kubbeyi Hz. Süleymân'a verir. Peygamberin duası üzerine ikiye ayrılan kubbenin içinden namâz kılmakta olan bir delikanlı çıkar. Süleymân Peygamber, bu kişiye bu kubbenin içerisine nasıl girdiğini, ne yiyip ne içtiğiyle ilgili sorular sorunca, bu kişi başından geçen serüveni olduğu gibi anlatır.

19. Hikâye:

Yüce Allah, Cebrâil (a.s.)'e emrederek, Hz. Süleymân'a zenbil ürün sanatını öğretmesini ister. Bu sanatı öğrenen Hz. Süleyman, günde bir zenbil üretir satar ve bu işten sağladığı kazançla iki arpa ekmeği alır. Ekmeklerden birini kendine nafaka eder, diğerini ise ihtiyaç sahiplerine dağıtır.

20. Hikâye:

Tüccar olan bir âbid, bir şehre gider ve bu şehrin insanların bir ağaca ibadet ettiklerini görür. Bu durumu anlamayan âbid, balta ile ağacı kesmeye kast edince, ağacın altında beliren bir şeyh, âbide, altın vadederek, onu bu amacından uzaklaştırır. Bir süre sonra kandırıldığına kanaât getiren adam, tekrar ağacı kesmeye kalkışır. Ağacın kesilmesine engel olan dervişin aslında bir şeytan olduğunu anlayan adam ile şeytan kavgaya tutuşur.

21. Hikâye

İsrâiloğulları zamanında, evinin yanbaşındaki ağaca yuva yapmış olan güvercinleri yakalayıp yiyen bir adamı güvercinler Hz. Süleyman'a şikâyet eder. Hz. Süleyman bu adamı

cezalandırmak için bir ifritini gönderir. Ama bu adam hergün sadaka verdiği için ifrit bu adama zarar veremez.

22. Hikâye:

Hız. İsa'nın bir kilim ve bir de asası vardır. Bir Yahudi, Hız. İsa'nın kilim ve asasıyla ölüleri dirilttiğini görünce, bütün kerametini bu kilim ve asada saklı olduğuna kanaat getirerek, bunları bir şekilde elde etmeye karar verir. Hız. İsa'nın yanına gelip, çocuk ve akrabası olmadığı yalanını söyleyerek kendisini yanına almasını ister. Hız. İsa, onu yalan söylememesi şartıyla yanına alır. Bu hal üzere ikili yolculuğa çıkar. Yolculuk sırasında sürekli yalan söyleyen Yahudi'ye Hız. İsa çok güzel bir ders verir.

23. Hikâye:

İsrâiloğulları zamanında sahip olduğu tek dinarı kimsesiz birinin defin işlemleri için bağışlayan şahsa Allah bir derviş aracılığı ile kör gözleri iyileştiren bir ilim öğretir. Bu ilim sayesinde çok zengin olan adama derviş Allah'ın rızası için yapılan bir fiilin kat kat misli ile karşılığının verildiği bilgisini iletir.

27. Hikâye:

İsrâiloğulları zamanında Allah'a sadık bir kul vardır. Bu kulu şeytan ölen bir varlığın yeniden dirilemeyeceği nev'inden muhtelif yalanlarla doğru yoldan çıkarmak için kandırmayı denerse de Allah'ın lütfu ile ölen bir varlığın ne surette tekrar hayat bulduğuna tanık olan şahıs şeytanı kovar.

28. Hikâye:

Allah dostlarından Aziz-i Mısri, sadaka vermenin önemini ve sadaka verenlerin Allah nazarında ne denli makbul kul kimliği kazanacağını öğrenmek ister. Bu hal üzere bir yolculuğa çıkan aziz-i mısri bir padişah ile karşılaşır ve padişahın kendine anlattığı masalla aradığı şeye ulaşır.

36. Hikâye:

Zünnûn-ı Mısri (r.a.) günlerden bir gün Mescid-i Harâm'a girer. Orada hasta, çıplak ve yanık bir sesle inleyen bir gençle karşılaşır. Ahvâlini ve kim olduğunu gence sorunca, genç ona

garip bir âşık olduğunu söyleyerek yüksek bir sesle sayha atarak ruhunu teslim eder. Bu hal üzere, gence kefen almak için oradan ayrılan Mısri, döndüğünde onu bulamaz. O, gencin durumundan haberdar olmak isteyen Mısri'ye gaybden gelen bir nida ile o gencin Allah dostu olduğu bilgisi iletilir.

37. Hikâye:

İtikadı sağlam bir veli kula, 30 yıl hizmette bulunmuş bir mürid, ismini sorar. Şahıs Allah aşkı nedeniyle ismini dahi unuttuğunu söyler.

38. Hikâye:

Abdurrahman b. Zeyd, hizmetinde çalışmak üzere bir köle satın alır. Bu köle, efendisine günde iki dirhem vereceğini bunun karşılığında kendisini Allah'a ibadet etmekten alıkoymaması talebini iletir. Bu hal üzere uzun zaman geçer. Efendi ve köle arasındaki ilişkiden rahatsız olan bir kısım insan köleye iftira atınca, durumu test etmek isteyen efendi, kölesinin gerçek bir mü'min olduğunu görür.

39. Hikâye:

Adamın biri bir kul satın alır ve kul, kendini güvenceye almak için bazı şartlar ileri sürerek adamı razı eder. Tenha ve eski bir yere taşınan köle, gündüzleri efendisinin hizmetiyle meşgul olurken gece âleminde ise Allah'a ibadet etmekle vakit geçirir. Belli bir zamandan sonra adam, gecenin bir vaktinde misafirleri uğurladıktan sonra kölenin durumundan haberdar olmak için onu denetler. Bu hal üzere, Allah'a münacatta bulunan kölenin secde halinde olduğunu ve etrafı aydınlatan bir kandilin durmadan yandığını görür.

40. Hikâye:

Bir padişahın kendini dünyevi zevk ve sefaya adanmış bir oğlu vardır. Bu oğlan babası vefat ettikten sonra kendini halktan ve haktan iyice soyutlayarak tüm vaktini eğlence ile geçirmeye başlar. Günlerden bir gün bu oğlan defnedilmekte olan bir cenaze ile karşılaşınca dünyanın anlamını ve yaratılış gayesini anlayarak ömrünün geri kalan kısmını hak yoluna adamaya karar verir.

2.2 KIRK HİKÂYE'DE GEÇEN DİNİ VE AHLÂKİ UNSURLAR

2.2.1 DİNİ UNSURLAR

2.2.1.1 İTİKAT

2.2.1.1.1 ALLAH

Ana hatları ile dini-tasavvufi bir nitelik taşıyan bu yönü ile de inanç öğelerine olabildiğince yer veren “Kırk Hikâye” adlı eserde İslami terminoloji ile bir ve var olan yaratıcıyı ifade etmek adına Allah lafzı başta olmak üzere yaratıcının zati ve subuti sıfatları oldukça zengin bir kullanım ile karşımızdadır ki bu kullanımlar şunlardır: Allah, Tanrı, Mevlâ, Çalab, Rabb, Ma’bud, Pâdişâh-ı Kadîm, Subhân, İlâh.

“Allah” kelimesinin etimolojisi üzerinde İslâm bilginleri, Arap dili uzmanları ve müsteşrikler tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kelimenin herhangi bir kökten türemiş olmayıp, sözlük mânası taşımadığı ve gerçek mâbudun özel adını teşkil ettiği, yahut sözlükte bir anlamı olsa bile gerçek mâbuda ad olunca bu anlamı kaybettiği genellikle benimsenmektedir. Bununla birlikte onun çeşitli köklerden türemiş olabileceğini söyleyenler de vardır. Bu ikinci grubun görüşleri şöyle özetlenebilir: a) **İlâh** kelimesinden türemiş olup başına harf-i ta’rif getirilmiş, bir taraftan **el-ilâh** şeklinde dildeki yerini almışken diğer taraftan kullanım sırasında dile kolaylık sağlamak maksadıyla asıl kelimenin hemzesi kaldırılmış, lâmlar birleştirilmiş (idgam) ve azamet ifade eden kalın bir ses verilerek **Allah** tarzında okunmuştur. **İlâh** kelimesi ise “kulluk etmek” mânasındaki **elehe-ye’lehu** veya “hayret ve şaşkınlık içinde kalmak, gönülden bağlanıp sığınmak” anlamındaki **elihe-ye’lehu** ve **velihe-ye’lehu** kökünden ism-i mef’ul mânasında bir masdar olup “tapınılan, yüceliğinin karşısında hayrete düşülen, gönülden bağlanıp sığınılan mânalarını ifade eder. Ancak ilâh, hak mâbud için olduğu gibi bâtil tanrılar içinde kullanılmıştır. b) “Gizlenmek, duyu idrakinin fevkinde olmak” anlamındaki **lâhe-yelihu** kökünden **leyh-lâh** kelimesinden türemiş olup “duyu idrakinin ötesinde bulunan” demektir. Lâh kelimesinin başına harf-i ta’rif getirilerek lâmlar birleştirilmiş ve Allah kelimesi elde edilmiştir. c) Daha çok yabancı yazarların gösterdiği bir temayüle göre Allah lafzı, Câhiliye Arapları’nın putlarından olan el-Lât veya Ârâmîce **elâhâ** kelimelerinden alınmıştır. Allah kelimesinin etimolojisi hakkında ileri sürülen ve sayısı otuza yaklaştığı kaydedilen farklı görüşler ve bunlara ilave olarak öne sürülen yeni iddialar başta Kur’ân-ı Kerîm olmak üzere İslâm literatürünün sunduğu Allah anlayışı karşısında fazla bir önem taşımaz. Bununla birlikte ortaya konan bütün görüş ve iddialar bir arada değerlendirildiği takdirde kelimenin zengin mânalı ve Arapça asıllı ilâh lafzından türemiş olduğu kanaati ağır

basacaktır. Allah kelimesi İslâm öncesi Arap dili ve edebiyatında “ilâh, tanrı” anlamında kullanılmış ise de bu kullanımın konu ile ilgili İslâmî nasların semantik örgüsünden anlaşılan Allah kavramıyla münasebeti yok denecek kadar azdır. İslâm bilginleri bu kelimenin tarifini, aynı anlama gelen bazı kelime farklılıklarıyla şu şekilde yapmışlardır: “Allah varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere layık bulunan zâtın adıdır.” Tarifteki “varlığı zorunlu olan” kaydı, Allah’ın yokluğunun düşünüleemeyeceğini, var olmak için başka bir varlığın desteğine muhtaç olmadığını ve dolaylı olarak O’nun kâinatın yaratıcısı ve yöneticisi olduğunu: “bütün övgülere lâayık bulunan” kaydı ise yetkinlik ve aşkınlık ifade eden isim ve sıfatlarla nitelendiğı anlatmaktadır. Allah kelimesi İslâmî naslarda bu tarifin özetlediğı bir kavram haline gelmiş, gerçek mâbudun ve tek yaratıcının özel ismi olmuştur. Bu sebeple O’ndan başka herhangi bir varlığa ad olarak verilmemiş, gerek Arap dilinde gerekse bu lafzı kullanan diğerk müslüman milletlerin dillerinde herhangi bir çoğul şekli de oluşmamıştır¹ şeklinde ele alınmaktadır ki eserde 91 kere doğrudan geçen Allah lafzı, ifade ettiğı ilahi manasıyla yalnızca Allah’a aittir ve hiçbir kelime bu ismin anlamını ve muhtevasını ifade gücüne sahip değildir. Eserdeki kullanımlara yer vermeden önce Allah lafzının Kur’an-ı Kerim’deki karşılıklarına da bakmamız faydalı olacaktır.

“Allah birdir ve O’ndan başka tanrı yoktur. Eşi, ortağı ve benzeri yoktur.”²

“Göklerin ve yerin hükümranlığı O’nundur.”³

“Allah, kadim ve ezelidir.”⁴

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve her nefis yarın için ne hazırladığına baksın. Allah’tan korkun, çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”⁵

“O Allah ki O’ndan başka ilah yoktur. Gaybı da müşahade edebileni de bilendir. Rahman, Rahim olan O’dur. O Allah ki O’ndan başka ilah yoktur. Melik’tir, Kuddus’tür, Selam’dır, Mümin’dır, Müheymin’dır, Aziz’dır, Cebbar’dır, Mütekebbir’dır. Allah (müşriklerin) şirk koştuklarından çok yücedir. O Allah ki yaratandır (en güzel biçimde)

¹ Bekir Topaloğlu, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.2, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s.471.

² Yusuf Suresi, 64,92

³ Enbiyâ Sûresi, 83.

⁴ Müminin Suresi, 109

⁵ Haşr suresi, 18

kusursuzca var edendir, ‘şekil ve suret’ verendir. En güzel isimler O’nundur. Göklerde ve yerde olanların tümü O’nu tespih eder. O Aziz, Hakim’dir...”⁶

“O, Allah’tır, tektir. Allah sameddir. Doğurmamış ve doğmamıştır. O’nun hiçbir dengi yoktur.”⁷

Eserimizde Allah lafzınının 91 kere geçtiği belirtilmişti ki bu kullanımlardan bir kısmını metinlerden hareketle aşağıya alıntılar yapmak istiyoruz. Örneğin; Üçüncü hikâyede Bişri Hafî’nin Allah’ın ismi zül-celaline karşı göstermiş olduğu saygıdan dolayı pek çok mertebeye ulaşmış olduğunu ve fenafillaha doğru bir yol izlediğini görmekteyiz. Malını Allah yolunda harcayan Bişr-i Hafî, emrinin altında olan kişileri azat etmekle Allah’ın emirlerine sıkı sıkıya bağlı, yaratıcıya gönülden muhabbet duyan bir gönül eri olarak karşımızdadır ki aşağıdaki alıntıda Bişr-i Hafî’nin bu ruh dünyası görülebilmektedir.

“Ya Bişrî Hâfi! Üç gün olduğu Allah-u Teâlâ’ya yarar ne amel işledün?” dedi. Bişrî ayıtdı: “Hiçbir amel işlemedüm illa üç gündür hâcethâneye varıdum. Bir kağıd yatur elüme aldum, gördüm Allah-u Teâlâ’nun adı vardur, yazılmış üzerinde filhâl-pâk eyledum. Bir kuluma akça virdüm. Var misk getir” didüm. Kul vardı, misk getürdi. Ol misk için koyub sandığa bırakdum, anı sakladum. Bundan gayri amel bilmezem, işlemedüm didi. Ve bir riyâvetde yutdı dirler. Andan ammûsi aydur sana beşaret olsun ki Allah-u Teâlâ seni yarlıgadı. Bişrî Hâfi bu haberi işidecek sakalın yoldı düşdi, akli gitdi. Akli başına geldi cemî’i kulların ve karaveşlerin âzâd itdi ve cemî’i malın sadaka itdi. Andan sonra yalın ayak Mekke’ye gitdi. Ol nice Ka’be’de ibâdete meşgul oldı. Bir kâğıda Allah-u Teâlâ adına ta’zim etdüğüçün bu nice mertebeye yetişdi.”⁸

4. hikâyede Kur’ân okuma ve ilim tahsil etmenin insanoğlu açısından yaratıcı nazarında ne denli kıymetli olduğu fikri işlenirken Allah lafzınının kullanımı karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

“Kur’ân okumak, ilim öğrenmek Allah-u Teâlâ hazreti katında ne kadar mikdarı varın Allah-u Teâlâ bilür.”⁹

⁶ Haşr Suresi, 22-24.

⁷ İhlas Sûresi 1,2,3,4.

⁸ “Kırk Hikaye”, İstanbul Belediyesi-Atatürk Kitaplığı No: O.E. 956, 45. Varak.

⁹ Age., 45. Varak.

6. hikâyede yaptığı ibadetlerle övünen ve kendisini Yüce Yaratıcı'nın haram kıldığı büyülenme (kibir) duygusundan uzak tutmayan kişinin Allah katındaki durumu, “Allah” lafzıyla beraber şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Musâ zârî kılub aytdı: “Ya Rabbi! Dilerin ki bu şeyhun halinden bana haber viresin” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Anun nefsinde kibr olduğün ve ibadetde kendüyi gördüğü için” didi. Pes imdi azizimen mütekebbirlikden sakınmak gerek altı yüz yıl ibâdet eyleyen gözi yaşından otlar biten kişiyi Allah-u Teâlâ cehenneme koyarın didi. Nefsinde kibir olduğün zîrâ kibrü ve buğz şeytanun etlerindendir. Her kim ete bindi akıbet onun cehennemdir.”¹⁰

8. hikâyede sadakanın ehemmiyetinin nelere muktedir olduğu fikri işlenirken aynı zamanda sadaka verenin durumu işlenirken “Allah” lafzı şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Allah-u Teâlâ Musâ peygambere aytdı: “Ya Musâ! Var fulan kişiyi öldür” didi. Ol kişi turdi bir itmek sadaka eyledi. Musâ ol kişiyi istedi bulamadı. Allah-u Teâlâ Musâ'nun gözine hicâb itdi, göremedi. Ol kişi dahi günde bir itmek sadaka iderdi.”¹¹

9. hikâyede “Allah” lafzı yine karşımıza çıkmaktadır ki yapılan ibadetlerde Allah'ın rızasını güderek, vaktinde, samimi ve huşu içinde kılınan namazın, maruz kalınan musibetleri def etme gücünün haiz olduğu durumu mevcuttur.

“Bir sâliha hâtun varıdı. Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdi. Bir gün tenûrde etmek bişurdi, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş, etmeği tenurde kodi ve bir oğlancuği tenûr katında kodi. Mevlâsının hizmetine meşgul oldu. Andan şeytân la'in gönline vesvese bıraktı: “Etmekler yandı ve oğlancığun tenûre düşdi, yandı” didi. Hâtûn aytdı: “Namâzum te'hir itmezem etmek hep yanarsa ve oğlan tenûre düşdise” didi ve gönli hiçbir dürlü olmadı. Namâzın huş'a ve hudû'a ile kıldı. Andan sonra geldi, gördüğü oğlan tenûre düşmiş. Allah-u Teâlâ udiğe gülistan kılmış oğlanun çevre yanı reyhânile veya semenler kılmış ve etmek dahî şöyle bişmiş, enar gibi olmuş. Dahî Allah-u Teâlâ ol etmek şöyle lezzet virmiş dünya etmek lezzeti gibi değil ve dünyada kimse ol lezzeti görmüş değil.”¹²

¹⁰ Age., 45. Varak.

¹¹ Age., 45. Varak.

¹¹ Age., 45. Varak.

¹² Age., 45. Varak.

11. hikâyede yüce Yaratacı'nın emir ve yasaklarına karşı sapkınlık yolunu seçen ve bu yolda hayatını idame ettiren bir topluluğun yapmış oldukları ibadetlerde samimi davranmadıkları konusu işlenirken Allah lafzının kullanımı tekrar karşımıza çıkmaktadır:

“Allah-u Teâlâ aytdı: “Tîz var helâk eyle didi. Anlarun delâletlerin ve ibâdetlerin kabul itmezin” didi. Cebrâîl aytdı: “Ya ilâhî! Nîçûn?” didi. Allah-u Mübârek ve Teâlâ aytdı: “Ya Cebrâîl anunçunki anlar emr-i ma'rûf itmezler ve münker işleri görüb kakımazlar.”¹³

12. hikâyede merhamet sahibi, zengin bir gayri müslimin durumu anlatılırken Allah lafzı şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

“Ben-i İsrâîl zamanında bir kişinin bir kâfir konşusu varıdı. Ol kâfir gayetde gâni idi ve ol kişi müslim idi ve hem fukarâ idi. Ol kâfir müslimana çok ihsanlar iderdi. Ve andan sonra ol müslümân vefat itdi. Ol kâfir anun oğlancuklarına ihsân iderdi. Ve andan sonra ol kâfire Allah-u Teâlâ islâm rûzî kıldı. Ol müslümana ve oğlancuklarına ihsân itdüğüçün Allah-u Teâlâ anun ibâdeti sevâbını yazdı. Dahî Allah-u Teâlâ anun yerine cennet kıldı.”¹⁴

16. hikâyede Allah'a yakınlaşmanın önemini konu edinen anlatıda ise lafz şu şekilde işlenmektedir.

“İbâdet ide ide Allah-u Teâlâ takarrüb kesb eyledi. Allah Tebâreke ve Teâlâ aytdı: “Ya kulum! Üç hâcetun revâ kıldum dile benden vireyim” didi.¹⁵

28. hikâyede sadaka ve duanın Allah katındaki değeri teması erkek çocuk sahibi olmak isteyen bir padişah üzerinden anlatılırken Allah lafzı bir kez daha kullanılmaktadır.

“Îy pâdişâh! Cihân bu nesneye sebep oldur ki hazîne açsın yohsullara ve dervişlere sadaka idesin. Her birinde duâ ve isti'anet isteyesin ümidür ki Allah-u Teâlâ anların duâsı berekatında size bir oğul vire didi. Pâdişâh hazine açub yohsullara dervişlere ihsânlar eyledi. Anlarun duâsı berekatında Allah-u Teâlâ ol pâdişâha bir oğul rûzî kıldı.”¹⁶

39. hikâyede de yüce Allah'la haşır-neşir olan bir gencin durumu hikâye edilmektedir ki gencin bir köle mahiyetinde gündüzleri efendisinin hizmetinde çalışması, geceleri ise Allah'a münacat ederek kulluk borcunu yerine getirme sürecinde Allah lafzının kullanımı şu şekildedir.

¹³ Age., 45. Varak.

¹⁴ Age., 45. Varak.

¹⁵ Age., 45. Varak.

¹⁶ Age., 45. Varak.

“Kulun başı secde de bir kandil asılmış başı ucuna Allah’a münacat ider. Ta irte olunca bunlar dahî nazar eylediler ağlaştılar. Çünkü irte oldu kulı okıdılar azâd eylediler. Allah-u Teâlâ rızasıçün didiler. Allah-u Teâlâ’ya ibâdete meşğûl oldılar.”¹⁷

Tanrı:

Yaratıcı, yüce güç anlamını ihtiva eden “Tanrı” lafzı; 2, 5, 23 ve 28. hikâyelerde toplam 14 defa zikredilmektedir. Ebû Kuğâh Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 2. hikâyede, Ma’ruf-i Kerhî’nin kıssasına değinildiği 5. hikâyede, İsâ Peygamber’in kıssası işlendiği 23. hikâyede ve Hz. Peygamberimiz’in mi’raç hadisesiyle ilgili İblis’le yaptığı diyalogu konu alan 28. hikâyede, “Tanrı” lafzına değinildiğini görmekteyiz. Metinlerden hareketle bu kullanımlardan bazılarını aşağıya alıntılıyoruz.

“Beni İsrâil kavmi içinde bir peygamber kopdı. Adına Ebû Kubâh dirlerdi. Ol halkı tanrıdan yana da’vet iderdi.”¹⁸

“Gürden bir âvâz geldi. Aydur: Ya Ma’ruf-i Kerhî! Tanrı Teâlâ rahmet eylesun.”¹⁹

“Yahudi aytdı: “Ya nebiyallah! Benim karnım acdır. İsâ aytdı: “Var şol evün eşine İsâ senden ta’âm ister değil. Yahudi vardı ol evün eşine dedi. Ev eşi dahî üç girde virdi. Yahudi kendü kendüye ider girdenün birin yiyeyim. İsâ’ya iki girde virdiler diyeyin dedi. Bu fikri idüb bir girdeyi yedi. Andan ikisin İsâ’ya getürdi. İsâ bildi ki girde ücdür. Aytdı: “Ol tanrı hakkına denizi kurı gibi etdi etdin, gecdin halâs olduk girde kaç idi?” Yahudi: “ikidir” dedi.”²⁰

“Azîzimen iblîs ilerü şol kadar tanrıya yakın iken cem’i yakınlar irak idi. Ana göre şöyle irâğ olduğu cem’i iraklar ona göre yakın oldılar.”²¹ şeklinde karşılık bulmaktadır.

Mevlâ:

Mevâlî. 1. Sahip, mâlik, efendi, veliyy-i nimet. 2. Âzâdli, âzâd olmuş köle. (bu iki mana ile lisânımızda nâdir kullanılır). 3. Hakk (celle ve alâ) hazretleri: Mevlâ hakkı için²² anlamlarına gelmektedir.

Eserimizde Mevlâ lafzı, hem bir yaratıcı hem de bir kölenin efendisi anlamıyla kullanılmaktadır ki bu lafız; 9, 38 ve 39. hikâyelerde toplam 9 defa geçmektedir. İlki, 9.

¹⁷ Age., 45. Varak.

¹⁸ Age., 45. Varak.

¹⁹ Age., 45. Varak.

²⁰ Age., 45. Varak.

²¹ Age., 45. Varak.

²² Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türki**, Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2011, s.1104.

hikâyede yaratıcı anlamını barındıran bir kullanımla karşımıza çıkarken, 38 ve 39. hikâyelerde ise, yaratıcı anlamından tamamen soyutlanarak, başka bir anlamı ihtiva eden bir kullanımla karşımızdadır.

“Dâvud Peygamber zamanında bir sâliha hâtun vardı. Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdi. Bir gün tenûrde etmek bişurdi, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş, etmeği tenûrde kodi ve bir oğlancuği tenûr katında kodi. Mevlâsının hizmetine meşgul oldu.”²³

“Zeyd oğlu Abdurrahman’dan rahmetullahi aleyh aydur: “Bir kul satun aldum şol şartıyla ki gündüz bana hizmet eyleye ve gice kendi vaktinun ola. Vaktaki gice kapuyi bağladum muhkem kıldı. Urdum kulı yerinde bulmadım. Çünki irtedü oldu kul geldi iki dirhem getürdi, elüme virdi. Üstinde sûre-i ihlâs yazılmış.” Ben aytdım: “Kanda buldun?” didim. “Ya Mevlâ benüm halimi sorma! Sen günde bunun gibi iki dirhemi al şol şartıyla ki bana kulluk buyurma!” didi. Beri râzî oldum.”²⁴

“Bir kişi bir kul satun aldı. Ol kul aytdı: “Ya mevlâ! Benüm senunle üç dürlü şartum vardır: Evvel budur ki beni men’ itmeyesin. Namâz vakti olıcak namâz kılam didi. İkinci budur ki ne hizmet buyurursan gündüz buyurasın gice iş buyurmasın. Kimse benüm üstime girmeye. Üçüncü benümçün bir halvet yir bulasın. Kimse benüm üstime girmeye” didi. Mevlâsı dahî kabul râzî oldu. Andan kuli alub evine geldi. Kul dört yana nazar itdi. Bir virâne ev gördi. Anı beğendi. Mevlâsı aytdı: “Bir virâne evde nice olursın?” didi. Kul aytdı: “Eğer Allah-u Teâlâ benümle olursa harâb bana bostan olur” didi. Mevlâsı râzî oldu. Gice kendi âleminde olurdi. Gündüz efendisinin hizmetinde olurdi. Bir gice mevlâsının evine çok halkı geldi. Şurbe lehve meşgul oldılar. Ta gicenin nısfî olunca anda bu halkı durub gitdiler. Mevlâsı dahî bunları göndermeğe gitdi.”²⁵

Çalab:

“Ma’bud, Mevla, Hûda. Bu kelimenin aslı “çelîpâ” olup vaktiyle bir takım Süryaniler Türkistan ve Moğolistan’a duhûl ile oranın akvâmına Hatt-ı Süryâni’yi tâlim ettikleri sırada, bu isim de oraca ma’lum olup mabud manası ile kullanılmıştır. Ondan evvel “tanrı” derlerdi ki bu da Çince’den me’hûz olup, asıl Türkçesi “oğan (ugan)”dır.”²⁶

²³ Age., 45. Varak.

²⁴ Age., 45. Varak.

²⁵ Age., 45. Varak.

²⁶ Sami, age., s.405.

Eserimizde Çalab lafzı 9 kere geçmektedir ki bu kullanımlardan birini metinlerden hareketle aşağıya alıntılanak istiyoruz.

“İy çalabum! Bize emrettiği ki miskinleri rev eylemek ve nevmiz göndermek rızâm değıl didi ki imdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi nevmiz göndermeyesin. Andan sonra ikinci âlim aytdı: “İy çalabum! Bize emreyledun ki kullar âzâd idun. İmdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi âzâd idesin.” Andan üçüncü âlim aytdı: “İy çalabum! Sen bize emritdin ki her kim size zulm eylese siz anı afv eylek. Şimdiki hâlde biz nefsimuze zulm itdik bizi avf idub âzâd kıl” didi.²⁷

Rabb:

Rabb terimi Arapça bir ifade olup ; “erbâb” anlamına gelen, “Kâinatın sahip ve mâliki olan Cenab’ı Hakk²⁸ anlamına gelmektedir.

Kırk hikâyede Rabb lafzı 17 yerde geçmektedir ki bu kullanımlardan birkaçını aşağıya alıntılanak istiyoruz.

18. hikâyede Yüce Allah kendisine has olan bazı eylemleri evliyaların şahsında olağanüstü bir durumla zuhur ettirebilir, bahsi işlenmektedir. Burada müşahede ettiğimiz durum her şeyin Allah’ın dilemesiyle vücut bulduğu ve şekil değıştirdiğı gerçeğidir. Hikâyede kulunun yakarışına icabet eden Yüce Allah’ın izniyle toprak altına dönüşür ki Rab lafzının konuyla ilintili kullanımını şu şekilde görmekteyiz:

“Ya Rab! Senin kulların vardır ki eger dileseler toprak ellerinde altun olur didi. İmdi dilerin senden ol kulların hakkıçün bu toprağı altun eyle didi. Derhal o altun oldu.”²⁹

Yüce Allah’ın öldürme ve diriltme vasfını konu alan 27. hikâyede mutlak gücün nelere kadir olduğu bahsi işlenirken Rab kelimesi şöyle kullanılmaktadır.

“Ya Rabbi! Sana şükürler kim âdem oğlanların öldürürsün ve söküklerin çürüdüb toprak idersin ve andan sonra girü diri görürsin dedi.”³⁰

Mab’ud:

²⁷ Age., 45. Varak.

²⁸ Sami, age., s.515.

²⁹ Age., 45. Varak.

³⁰ Age., 45. Varak.

Ma’bud lafzı arapça bir terim olup kendine ibadet edilen Allah, “İbadet olunan ve ibadete müstahık olan Hakk³¹ anlamlarına gelmektedir.

Eserimizde Ma’bud lafzı 21. hikâyede bir kere geçmektedir. Bu hikâyede, ticaret amaçlı seyahat eden bir tüccarın Allah’tan başka tapınılacak bir yaratıcı olmadığı halde bir kısım insanın bir ağaca tapınma ritüeline şahitlik ederek yaşadığı şaşkınlık ele alınır ki “ma’bud” kelimesi bu anlatıda şu şekilde yer tutmaktadır.

“Bir kişi ticaret iderdi. Bir vilâyete vardı, gördi. Ol vilâyetin halkı bir ağaca taparlar. Ol ağacı ma’bûd idinmişler. Bu kişi bu işi göricek mütehayyer oldu.”³²

Pâdişâh-ı Kadîm:

Başlangıcı bilinmeyen, ezeli olan ve Yüce Yaratıcı’yı ifade eden bu tamlama, eserimizde bir defa ve ikinci hikâyede geçmektedir.

2. hikâyede; yoktan var eden, öldürüp tekrar dirilten, şekil veren ve Yüce Allah’ın yaratma san’atı ifade edilirken “Pâdişâh-ı Kadîm” lafzının kullanıldığını görüyoruz.

“Ey pâdişâh-ı kadîm! Dünyada buna dört yüz yıl ömür virdün. Seksen iki yıl dahî öldürüb yer içinde çüridüb yatır idi. Andan sonra girü diri kıldun.”³³

Sübhân:

Arapça bir terim olup, “Her nevi avarızdan ve evsâf-ı beşeriyeden beri ve münezzeh olan Hakk celle ve alâ hazretleri. (Bu mana ile yalnız çok kullanmayıp, yâ-i nisbetle isti’mal olunur: lutf-ı sübhâni gibi.) Hakk celle ve alâ hazretlerini her nevi avarızdan ve evsaf-ı beşeriyeden tebriye ve tenzih ederim: sübhane’llah -lafza-i celâl ile beraber hayret ve taaccüp makamında ve zikr ü tesbihte kullanılır. –“sübhanehû ve teâlâ” tabiri dahi gerek sübhane’llah makamında ve gerek cenab-ı Hallâk’a sıfat olarak isti’mal olunur: Hakk sübhanehû ve teâlâ hazretleri³⁴ anlamındadır.

Eserimizde Sübhân lafzı 2 yerde geçmektedir ki bu kullanımları aşağıya alıntılıyoruz.

³¹ Sami, age., s.1054.

³² Age., 45. Varak.

³³ Age., 45. Varak.

³⁴ Sami, age., s.548.

4. hikâyede Hz. İbrahim Peygamberin üç semavi dinde kutsal sayılan Ka'be mescidini yapmasının Allah nazarında ne denli kıymetli olduğu hususu, Allah'ın Hz. İbrahim'i yapmış olduğu bu fiil nedeniyle ödüllendirmesi bahsi işlenir ki bu bahiste karşımıza "Sübhan" kelimesi çıkmaktadır.

"Hak Teâlâ vahî kıldı. Ya İbrahim! Mescid yabduğun için sevâbımı dilersin. İbrahim aytdı: "Beli sevâb dilerin" didi. Hak subhâne ve teâlâ aydur: "Ya İbrahim! Dile vireyin" didi. İbrahim aydur: "İlâhi! Sen virkid" didi.³⁵

4. hikâyede, Kur'ân-ı Kerîm-i öğrenmek ve aile efradına da öğrenmeleri hususunda aracı olmak davranışının ne denli kıymetli olduğu konusu işlenir ki bu bahis sırasında biz "Sübhan" kelimesi ile bir kez daha karşılaşyoruz.

"Hak subhâne ve teâlâ aydur: "Ya ibrâhîm! Na-reside oğlancıkların irtelice uykuandan uyansa mushafın eline alsa üstazdan yana varsa ol sevgülüdür benüm katımda."³⁶

İlâh:

İlâh; "âlihe, ma'bûd, tanrı: ilâhü'l-halk, ilâh-ı kâinât; mirrîh, sâibe indinde harb ilâhı ve zühre, hüsn ve aşk ilâhesi zu'm olunurdu; câhiliyette Arablar âlihe-i müteaddideye ibâdet ederlerdi; Hazret-i Dâvud Cenâb-ı Hallâk'a mecâzen ilâhü'l-âlihe nâmını veriyor.³⁷

Kendine ibadet edilen, her şeyden çok sevilen, tâzim ve teşbih edilen Allah Teâlâ'nın İlâh lafzı; eserimizde 9 yerde geçmektedir ki, bu kullanımlarının bazılarını aşağıya alıntılıyoruz.

11. hikâyede, dinin emirlerini yerine getirmeyen dalâlete dalan, emr-i bi-l ma'ruf, nehy-i anil-münker ahkâmına bağlı olmayan bir yaşantıyı tercih etmekle helâka sürüklenen bir topluluğun tahkiyesi sırasında "İlâh" terimi karşımıza aşağıdaki şekilde çıkmaktadır.

"Ya ilâhî! Nice helâk ideyin şol kavmi kimanlardan dört yüz bin kişi dün namâzın kılub sana ibâdet iderler didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: "Tîz var helâk eyle! didi. Anların delâletlerin ve ibâdetlerin kabul itmez" didi. Cebrâîl aytdı: "Ya ilâhî! Nîçün?" didi. Allah

³⁵ Age., 45. Varak.

³⁶ Age., 45. Varak.

³⁷ Sami, age., s.130.

Mübârek ve Teâlâ aytdı: “Ya Cebrâîl! Anunçunki anlar emri ma’rûf itmezler ve münker işleri görüb kakımazlar.”³⁸

2. hikâyede İlâh lafzı, peygamberlere özgü bir haslet olan mucize gösterme vasfı etrafında karşımıza çıkar. Bu hikâyede, 82 yıl önce ölmüş hükümdarlarını diriltme karşılığında peygamber olduğunu belirten kula tabi olacaklarını beyan eden bir topluluk anlatılmaktadır ki bu anlatıda “İlâh” şöyle geçmektedir.

“İlâhî! Bu halk benim peygamberliğuma inanmazlar. Seksen iki yıldan berü ölmüş pâdişâhimüzi duâ kıl dirilsün. Senun peygamberliğüne inanalum, dirler. İmdi, İlâhî! Sen kerimsin bunların padişahların diri kıl” dedi.³⁹

2.2.1.1.2 MELEKLER VE ŞEYTÂN

Kırk Hikâye’de melek kavramı ana hatları ile Farsça “Ferişte” terimi ile karşılanmaktadır ki eserde bu terim dışında Azrail, Cebrail, Münker Nekir, adına doğrudan yer verilen dört melaike olarak karşımızdadır. İslâmi inanışa göre melekler: ”Ruh gibi lâtif ve nuranî varlıklar olup asıl vasıfları Allah tarafından bilinen ve bir kısım kuvvetli varlıklardır. Yemekten, içmekten, evlenmekten, doğup doğurmaktan beridirler. Değişik şekillere girmeye kabiliyetleri vardır. Yüce Allah’ın emirlerine asla isyan etmezler. Görevleri emredildikleri şekilde aynen yaparlar. Kıyamete kadar kudsiyet içinde yaşayıp manevi bir zevk ile vakit geçirirler.⁴⁰ Çoğu insan sûretinde olup, kanatları kuş kanatlarına benzer. Cisimleri latîf olduğundan çeşitli sûretlerde teşekkül ederler. Hakk’ın emri ile hizmette göz kamaştıran şimşek gibi giderler. Her birinin bir görevi vardır. Kimi, Arş’ın çevresinde tesbîh ve tavâf eder, kimi Kürsü’de kimi Sidre’de, kimi cennette kimi cehennemde, kimi gökte kimi yerde, kimi kıyamda kimi kuûdda, kimi rükûda kimi secdede; sürekli tesbîh ederler. Kimi insanların hizmetine vekildir: gece gündüz onları koruyup amellerini yazarlar. Bunlara “Kirâmen Kâtibîn” ve “Hafaza” koruyucu derler.⁴¹ Başka bir tanım da ise, “Melek kelimesi (çoğulu melâike) Ugaritçe, Habeşçe, İbrânice ve Arapça gibi sâmi dillerde bulunan ‘göndermek’ anlamındaki “l’ek”

³⁸ Age., 45. Varak.

³⁹ Age., 45. Varak.

⁴⁰ Ömer Nasûhi Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, Sadeleştiren Ali Fikri Yavuz, Ravza Yayın., İst., 2018, s.46-47.

⁴¹ Erzurumlu İbrahim Hakkı, **Mârifetnâme**, Sadeleştiren M. Fuad Başar, Âlem Yayın., İst. 2007, s.19.

kökünden olup haberci, elçi; güçlü kuvvetli, tasarrufta bulunan, yöneten mânalarına gelmektedir.⁴²

Arapça melek terimin Farsça karşılığı olan Ferište: “Melek, melâike, pek güzel ve mülâyim tabiatlı, masum, bî-günâh⁴³ anlamını ihtiva etmektedir ki eserde bu terim 4, 22 ve 28. hikâyelerde toplam 5 kez geçmektedir. Bu hikâyelerin ilkinde ferişte İbrâhim Peygamber’in kıssası anlatılırken 22. hikâyede Süleymân Peygamber kıssasına değinirken 28. hikâyede ise Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin mi’raç hadisesi yaşandıktan sonra iblisle yaptığı diyalogu konu edinirken karşımızdadır ki, feriştehlerin geçtiği bölümleri aşağıya alıntılanmak istiyoruz.

“İbrâhim onun taşı kırır sağışınca feriştehler müzdin virdüm.”⁴⁴

“Allah-u Teâlâ bir ferişte gönderdi. Gelub beni urdi. Maşrika bıraktı.”⁴⁵

“Feriştehler burâğa birdurdikleri vaktin ben katında dururdum. Ol menberde feriştehlere va’az iderdüm.”⁴⁶

Cebrâil

Cebrâil, “Hz. Peygamber’e vahiy getiren, Kur’an-ı Kerim’i öğreten ve değişik konularda hükümler bildiren, Resûl-i Ekrem’e, hatta bazen ashaba insan şeklinde görünen bir melek olarak sık sık anılır. Cebrâil, Kur’ân-ı Kerim’de Cibrîl, Rûhulkudûs, Rûhulemîn, Rûh, ve Resul şeklinde beş değişik isimle ifade edilir. İlgili âyetlerde belirtildiğine göre Cebrâil karşı konulamayan müthiş bir güce, üstün bir akla ve kesin bilgilere sahiptir; “arşın sahibi” nezdinde çok itibarlıdır ve meleklerin kendisine mutlaka itaat ettiği şerefli bir elçidir. İslâmî kaynaklara göre Cebrâil, arşı taşıyan ve “mukarrebîn” adı verilen meleklerdendir. Emrinde arşın çevresinde bulunan meleklerden bir ordu vardır. Mükemmel bilgilere ve tasavvur edilmeyecek derecede üstün güce sahiptir. Nûrdan yaratılmış olup görünüşü son derece güzeldir. Manevi bir varlık olmasına rağmen Cebrâil’i cismani bir varlık şeklinde tasvir eden bir kült oluşmuştur. Buna göre onun yüzü beyaz, saçları mercan gibidir. İnci ve yâkutlarla süslenmiş olan yeşil renkli 600 kanadı vardır. Her bir kanadı arasındaki mesafe doğu ile batı arasındaki mesafe kadardır.

⁴² Ali Erbaş, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.29, Diyanet Vakfı Yay., Ank., 2004, s.37.

⁴³ Sami, age., s.764.

⁴⁴ Age., 45. Varak.

⁴⁵ Age., 45. Varak.

⁴⁶ Age., 45. Varak.

Başında beyaz sarık vardır. Makamı yedinci kat gökteki sidretü'l-müntehâ'dır⁴⁷ şekliyle açıklanmıştır ki başka bir tanımda ise Cebrâil (a.s.)'in şekli ve şemâili üzerinde şu şekil durulmuştur: Cebrâil (a.s.)'in 600 kanadı ve her kanadının yüz saçağı vardır. Her saçağın uzunluğu doğu ile batı arası kadardır. Bütün kanatları değişik renkte ve nûrlardandır. Büyük cüssesi kardan beyazdır. Ayakları yerin altındadır ve öyle kuvvetlidir ki, bir saçağıyla dağları un ufak eder. O, Hakk Teâlâ'dan yeryüzündeki peygamberlere selâm ve kelâm getirmeye vekildir. Şekil ve azamette İsrâfil Aleyhisselâm gibidir⁴⁸ ve “Cebrâil'in sağ taraftaki kanadı, nurdandır ve Hakk'a izafe edilen yönünü temsil eder. Sol tarafındaki kanadıysa ayın yüzündeki siyah lekeleri veya tavus kuşunun ayağındaki renkleri arındıracak nitelikte boylu boyunca ve siyahtır. Kendi zatına takdir edilen yönü ifade eder.”⁴⁹

Metnimizde Cebrâil ismi 11 ve 20. hikâyelerde toplamda 7 kez kullanılmaktadır. Bu hikâyelerin ilkinde Cebrâil, görünürde Allah'a bağlı olsalar da batında Allah'ın emirlerini tatbik etmede zaafiyet gösteren bir topluluğun helâk edilmesi sürecinde karşımıza çıkmaktadır.

“Cebrâil'e ki fulân şehri helâk eyleye. Aşağasın yukaruya, yukarsın aşağıya ur didi. Cebrâil aleyhisselâm gicenun üç üç bahtından bir bahşi kalacak gördüğü dört yüz bin kişi dün namâzın kılurlar. Allah-u Teâlâ aytdı: “Tiz var helâk eyle! didi. Anların delâletlerin ve ibâdetlerin kabul itmezler” didi. Cebrâil aytdı: “Ya ilâhî! Nîçûn?” didi. Allah Mübârek ve Teâlâ aytdı: “Ya Cebrâil! Anunçünkü anlar emr-i ma'rûf itmezler ve münker işleri görüb kakımazlar”⁵⁰

20. hikâyede Cebrâil (a.s) Allah tarafından Hz. Süleymân'a zenbil san'atını öğretmek vazifesi ile görevlendirilmiş bir melek olarak karşımıza çıkar.

“Allah-u Teâlâ Cebrâil'e emr eyledi. “Var Süleymân'a hurma yaprağından zenbil ürün öğret” dedi. Andan sonra Süleymân bir gün bir zenbil ürer satardı. Bir rıtl arpayaya virirdi. Ol arpayı kendü eliyle değirmene çeküb un iderdi.”⁵¹

Melek'ül-mevt (Azrail)

⁴⁷ Yusuf Şevki Yavuz ve Zeki Ünsal, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.7, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.201-202.

⁴⁸ Hakkı, age., s.19.

⁴⁹ Selami Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, Fenomen Yayınları, 1. Baskı, Erzurum, 2012, s.241.

⁵⁰ Age., 45. Varak.

⁵¹ Age., 45. Varak.

Dört büyük melekten biri olan Azrail (a.s.) Kur'ân'da ölüm meleğinin can almakla görevli olduğu açıkça belirtilmekle birlikte bu fiil, her işin gerçek faili olan Allah'a da nisbet edilir⁵² ve “Eceli gelmiş insanların canlarını almakla vazifeli olan melek Azrâil Aleyhisselâm'dır. Allah-u Teâlâ ona Kur'ân-ı Kerîm'inde “Ölüm meleği” mânâsına gelen “Melek'ül-mevt” adını vermiştir. Azrâil Aleyhisselâm'a bu vazife Allah-u Teâlâ tarafından verilmiş, O'nun adına vekil kılınmıştır. Allah-u Teâlâ'nın verdiği güç ve azametle herkesin öleceği günü, dakikayı ve saniyeyi bilir, dünyanın her tarafı ona müsavidir. Binlerce insanın canını bir anda almaya muktedirdir.⁵³

Allah'ın yaratmış olduğu bütün varlıklar ölüme mahkûmdur. İnsanların canlarını almakla yükümlü olan Azrâil Aleyhisselâm'da ölüm şerbetini içecektir. Yüce Allah Azrâil (a.s.)'e şöyle buyurur: “Ey ölüm meleği! Her nefis ölümü tadacaktır; emrini duymadın mı? Sen de yarattığım mahlukâttan birisin. Seni de gördüğün ölüme mahkûm yarattım. Ölüm meleği Azrâil'de ölür. Başka bir rivâyette ise: Azrâil, cennetle cehennem arasında bir yere giderek kendi ruhunu orada alır. Orada öyle bir bağırır ki, eğer kâinat ve mahlukât hayatta olsa, o sestem hepsi ölürdü. Azrâil (a.s.) der ki: Eğer ölümün bu kadar zor olduğunu bilseydim, mü'min kullarının ruhlarını daha şefkatle alırdım. Ve... Nihayet o da ölür.”⁵⁴

Kırk Hikâye'nin sadece bir hikâyesinde “Melek'ül-mevt” yani ölüm meleği olarak geçmektedir ki ruhları kabzetmekle görevli Azrail (a.s.) Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır: “Sizin için görevlendirilen ölüm meleği, canınızı alır, sonra da rabbinize döndürülürsünüz.”⁵⁵

Eserimizin 36. hikâyesinde Allah'ın sevdiklerini, dostlarını toplumdan soyut, aşikâr olmayan bir kimlik ile muhafaza ettiği, koruyup, kolladığı teması işlenirken Azrail a.s. ile karşılaşmaktayız.

“Hâtıfdan bir avâz geldi, aytdı: “Ya Zennûn! Dünyada ol garib yiğidi, şeytân taleb itdi, bulamadı. Melek'ül-mevti vakit nez'ede canın almağa taleb itdi, bulamadı.”⁵⁶

⁵² Ahmet Saim Kılavuz, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.4, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.351.

⁵³ Ömer Öngüt, **Kalplerin Anahtarı İnsan-Dünya ve Ahiret**, Hakikat Yayınları, 18. Baskı, İstanbul, 2009, s.131.

⁵⁴ Ebu'l-Leys Semerkandi, **Tenbîhü'l-Gâfilîn**, C.1. Bedir Yayınları, İstanbul, 1997, s.50.

⁵⁵ Secde sûresi, 11.

⁵⁶ Age., 45. Varak.

Münker ve Nekir

Kabir melekleri olarak da bilinen Münker ve Nekir, “Ölümden sonra kabirde sorgu ile görevli iki melektir. Bilinmeyen, tanınmayan, yadırganan anlamındaki münker ve nekir, mezardaki ölüye, hiç görmediği bir şekilde görünecekleri için bu ismi almışlardır. Bu iki melek kabirde ölülere, Rabbin kim? Peygamberin kim? Kitabın ne? diye soru yöneltecekler, alacakları cevaplara göre ölüye iyi veya kötü davranacaklar”⁵⁷ ve “Resûlullâh buyurdu ki: Kul ölünce önce yanına yüzleri siyah, gözleri mavi iki melek gelir. Bunların birinin adı Münker, diğerinin adı Nekir’dir. Evvela ona, peygamber hakkında ne dersin? derler. Eğer mü’min ise, der ki peygamber Allah’ın kulu ve Resûlü’dür. Ve şehadet ederim ki Allah Teâlâ birdir ve Muhammed onun Resûlü’dür.”⁵⁸ şeklinde teşekkül etmektedir.

İlgili meleklerin vazifeleri ve vazifelerini icra ederken izledikleri yol başka bir hadis naklinde ise şu şekilde karşılık bulur: “Ölen hiçbir kimse yoktur ki, onun yakınında bulunan her bir hayvanın işittiği, fakat insanların işitmediği bir böğürme olmasın. Sonra kabrine götürüldüğü zaman, eğer salih biri ise, şöyle der: Acele ediniz. Eğer benim için orada hazırlananı bilseydiniz; bir an önce beni oraya kavuştururdunuz. Eğer salih değilse şöyle der: Beni çabuk götürmeyiniz. Eğer benim için orada hazırlananı bilseydiniz, çabuk götürmezsiniz. Kabrine konulduktan sonra iki melek gelir. Mosmor ve siyahtırlar. Baş kısmından ölünün yanına girmek isterler. Eğer ölü mü’min ise onun namâzı melekleri karşılar ve şöyle der: Bu taraftan geçemezsiniz. Nice geceleri uyanık geçirdik. Hep bu yatağı korumak içindi. Bunun üzerine ayakucuna giderler. Oradan girmeye çabalarlar. Orada da ana-babaya yapılan iyilik karşılar ve şöyle der: Benim tarafımdan geçilmez. Bu yatağın korunması için bütün günlerini bize bağlı olarak geçirdi. Bu defa sağ yandan girmeye çabalarlar. Orada da zekâtı karşılar. Meleklerle hitaben şöyle der: Benim tarafımdan da geçemezsiniz. Çünkü o bu yatacak yerin zorluğundan korumak için beni dağıttı. Bu defa solundan gelmeye çalışırlar. Oradan da orucu karşılar. Şöyle der: Burayı korumak için susuz kalırdı; aç kalırdı. Bu taraftan da geçemezsiniz. Bundan sonra, o kimse tıpkı uyuyan birinin uykusundan uyandırıldığı gibi, kabrinde rahatça uyandırılır ve kendisine sorulur: Şu bulunduğun hal için söylediği kadar söyleyen zât için ne dersin? Nasıl bulursun? Melekler sorar: O kimdir? O, Muhammed’dir. Şehadet ederim ki, o

⁵⁷ Ahmet Saim Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s.95.

⁵⁸ İmam Gazâlî, **Kimyâ-yı Saâdet**, Merve Yayınları, İstanbul, 1996, s.721-722.

Allah'ın Resûlüdür; deyince, melekler ona şöyle derler: Mü'min olarak yaşadın, mü'min olarak öldün. Bundan sonra kabri ona açılır. Allah'ın dilediği kadar ona ikram saçıılır.”⁵⁹

Çalışmamızda Münker ve Nekir meleklerine 36. hikâyede 1 kez temas edilmiştir ki bu temas ilgili meleklerin Allah dostlarına erişimi ile alakalıdır.

“Ya Zennûn! Dünyada ol garib yiğidi, şeytân taleb itdi, bulamadı. Melek'ül-mevti vakit nez'ede canın almağa taleb itdi, bulamadı. Münkir Nenkir suâl itmek taleb itdi, bulamadı. Sen kanda bulasın, didi.”⁶⁰

Şeytân

“Gözle görülmeyen fakat varlığı kesin olan, azgınlık ve kötülükte çok ileri giden, kibirli, âsi, insanları saptırmaya çalışan cinlere şeytan adı verilir. Kur'ân-ı Kerîm'de ilk şeytandan İblîs diye söz edilir, İblîs, azmış ve Rabbinin buyruğuna isyan ederek sapıklığa düşmüş cinlerdendir. “Hani biz meleklerle Âdem'e secde edin demiştik. İblîs hariç hepsi secde ettiler. O yüz çevirdi, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu” (Bakara 2/34) anlamındaki âyet, onun melek olduğunu göstermez. Çünkü bu âyette, ifadenin çoğunluğa göre düzenlenmesi kuralına uygun bir üslûp kullanılmıştır. “...İblîs cinlerdendi; Rabbinin emrinden dışarı çıktı...” (Kehf 18/50) ayetinden de açıkça anlaşılacağı gibi, aslında o bir cindir. Allah'a ibadet ederek derecesini yükseltmiş, melekler arasına karışmış, daha sonra da isyanı yüzünden bu konumunu yitirmiştir. Melekler ve cinler gibi duyu organlarıyla algılanamayan fakat varlığı Kur'ân-ı Kerîm ve sahih hadislerde kesin biçimde haber verilen şeytan, ateşten yaratılmıştır. Hz. Âdem'in çamurdan, kendisinin ise ateşten yaratıldığı gerekçesiyle ondan üstün olduğunu iddia etmiş Âdem'e secde etmekten kaçınmış, Allah'ın lânetine uğramış ve O'nun huzurundan kovulmuştur. Daha sonra Hz. Âdem ve eşi Havva'yı yanıltarak, onların cennetten çıkarılmalarına sebep olmuştur. Şeytân ilk insandan beri bütün insanlara kötülükleri, küfür ve günâhları süsleyip güzel göstermiş, insanları hak yoldan uzaklaştırmak için elinden geleni yapmıştır.”⁶¹

Başka bir rivayette İblîs'in ortaya nasıl zuhur ettiğiyle ilgili şöyle bir durum mevcuttur: “Hakk Teâlâ, hikmetiyle bu yeryüzünde renksiz ve dumansız ateşten cinleri yaratıp, “Meâric” ismiyle isimlendirmiştir. Meâric, cinlerin babasıdır. Ondan eşini yaratıp “Meâric” ismiyle ad

⁵⁹ Semerkandi, **Tenbîhü'l-Gâfilîn**, s.45-46.

⁶⁰ Age., 45. Varak.

⁶¹ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.98.

vermiştir. Onların evlenmesinden Cin taifesi doğup, yüzbinlerce kabile vücûda gelmiştir. Lânetlenmiş İblîs, onlardan peyda olmuştur.”⁶²

Şeytânın varlığı ve düşmanlığıyla ilgili pek çok âyet ve hadisler mevcuttur. Konuyla alakalı âyet ve hadisler ışığında şeytanın vasıflarını aşağıya alıyoruz.

“Şeytân sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman tutun. O kendi taraftarlarını ancak ateş ehlinde olmaya çağırır!”⁶³

“Şeytân, içki ve kumarla sizin aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah’ı anmaktan ve namâzdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?”⁶⁴

Şeytân: “Ben çamurdan yarattığın bir kimseye secde eder miyim hiç?”⁶⁵ dedi.

“Kendisinin ateşten, insanın ise çamurdan yaratıldığını ileri sürüp yanlış bir kıyas yaptı ve üstün olduğu zannına kapıldı.”⁶⁶

“Şeytân, tıpkı kanın dolaştığı gibi insanın damarlarında dolaşır. Siz açıklıkla şeytânın dolaştığı yerleri daraltın.”⁶⁷

Eserimizde “şeytan” kavramı; 6, 9, 16, 19, 21, 23, 27, 28 ve 36. hikâyelerimizde toplam 21 defa geçmektedir. Eserimizde “Şeytan” ve “İblîs, İblîs-i lâ’in” olarak telaffuz edilen bu kavramların eserimizin 6. hikâyesinde kibirlenmenin zararlı sonuçlar doğurduğu anlatısına değinirken 9. hikâyesinde de salih bir kadının yaptığı ibadetler sırasında şeytânın gönlüne vesvese bırakmaya çalıştığı konusu işlenmiştir. 16. hikâyesinde ise şeytânın tuzaklarının ne olduğuyla ilgili bilgi verilirken 19. hikâyesinde ise şeytânın tuzağından çocuğunu sakındırmak için Allah’a münacat eden bir annenin yakarışına temas edilirken yer verilir. 21. hikâye, bir âbid ve şeytânın arasında geçen tatsız münakaşayı ele alırken Hz. İsâ kıssasının anlatıldığı 23. hikâyede şeytân kavramına temas edilmiştir. Yine bir âbidin gönlüne vesvese düşürmek isteyen bir tuzağın işlendiği 27. hikâyede, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in mi’raç hadisesinin yaşandığı 28. hikâyede, Zennuni Mısırî kıssasının işlendiği 38. hikâyede, şeytân veya iblîs kavramlarının

⁶² Hakkı, **Mârifetnâme**, s.39.

⁶³ Fâtır, 6.

⁶⁴ Maide, 91.

⁶⁵ İsrâ, 61.

⁶⁶ A’râf, 12.

⁶⁷ İmam Gazâlî, **Mükâşefetü’l-Kulûb**, Tercüme eden Ali Kaya, Semerkand Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2010, s.574.

kullanımına temas edildiğini görmekteyiz. Bu kullanımları metinlerden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

“Nefsinde kibir olduğuçün zîrâ kibrü ve buğz şeytanun atlarundandır. Her kim ata bindi akıbet onun cehennemdür. Zîrâ şeytan la’in ol ata bindi dergâhdan sürüldi. Mü’min olan kişi ki sakınmak gerek. Kim mü’min ola şeytân olmaya el’iyâz-Billâh.”⁶⁸

“Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdi. Bir gün tenûrde etmek bişurdi, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş etmeği tenûrde kodi ve bir oğlancuği tenûr katında kodi. Mevlâsımın hidmetine meşgul oldi. Andan şeytân la’in gönline vesvese bıraktı. Etmekler yandı ve oğlancığun tenûre düşdi, yandı.”⁶⁹

“İhtirâzkırın şeytânun tuzağıdır.”⁷⁰

“Ya nebiyallah! Anam atam götürümler idi. Yetmiş yıl bunlara hizmet eyledim. Atam öldüğü zaman aytdı: “Ey çalabım! Dilerin senden oğlumın ömrünü uzun idesin ve anam öldüğü vakit aytdı: “Ey çalabım! Dilerin senden oğluma ta’at itmeğe yardım idesin. Şeytân bunun üzerine yol bulmaya” didi.”⁷¹

“Aytdı: “Ya şeyh! Sen kimsin?” Şeyh aytdı: “Ben şol kişiyim ki babanı cennetden çıkardım” dedi. Ol kişi bildiğim şeytândır. Aytdı: “Ya mel’ûn! Dün geldim bana filurî viridin ağacı kesme diyü. Bugün geldüm benimle cenk etdün. Sebeb nedir?” didi. İblis la’in aytdı: “Dünki gün gazabın Allah için” idi. Cemi’ âlem halkı sana zafer bulmazdı. Bugün gazabın filurîçündür. Anunçin ben sana galib oldum.”⁷²

“Bu ittifakı idub Yahudiyi şehre gönderdiler. İblis la’in ile sataşdı bî-çare sana katı zulm etdiler kerpiçleri elinden aldılar. Eger dilersen ol kerpiçler alun gire var ağû al aşâ etmeğe kat, bunlar yisunler helâk olsunlar. Kerpiçleri girü alın gire dedi. Yahudi vardı ağû aldı, aşâ ve etmeğe katdı. Gele bunlara yedure. Andan İblis-i la’in geldi ol iki kişiye aytdı: “Ol yolda sekiz yahudidir, dininize düşmandır anı öldürün kerpiçleri ikiniz alun” dedi gitdi.”⁷³

“Âbid ol söküklere eline aldı aytdı: “Ya Rabbi! Sana şükürler kim âdem oğlanların öldürürsün ve söküklere çürüdüb toprak idersin ve andan sonra girü diri görürsün” dedi. Şeytân

⁶⁸ Age., 45. Varak.

⁶⁹ Age., 45. Varak.

⁷⁰ Age., 45. Varak.

⁷¹ Age., 45. Varak.

⁷² Age., 45. Varak.

⁷³ Age., 45. Varak.

aleyhilla'nete gelub gönlüne vesvese bıraktı. Ve gönlünde bu geçdi ki aceb ne vecihle didi, olur? didi. Ve gönli şeytân vesvesesinden şekke düşdi.”⁷⁴

“İblis ayıtdı: Dünya göğinde hiç gömişden yeredilmiş bir hücre var mı, gördün mi kapusi düşüb yetür?”⁷⁵

“Ya Zennûn! Dünyada ol garib yiğidi, şeytân taleb itdi, bulamadı.”⁷⁶

2.2.1.1.3 KİTAPLAR

“Kitap, sözlükte “yazmak ve yazılı belge” anlamına gelir. Terim olarak ise, Allah Teâlâ'nın kullarına yol göstermek ve aydınlatmak üzere peygamberine vahyettiği sözlere ve bunun yazıya geçirilmiş şekline denilir. Çoğulu “kütüb” dür. Hristiyan ve Yahudiler'e İlahî kitap olarak İncil ve Tevrat verildiğinden onlara “Ehl-i kitap” denilmiştir. İlahî kitaplara Allah katından indirilmiş olması sebebiyle “kütüb-i münzele” veya “semavî kitaplar” da denilir.”⁷⁷

İmanın esaslarından biri olan kitaplara iman, âyetler naklinde şu karşılığı bulur:

“İşte onun için sen (tevhide) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve deki: Ben Allah'ın indirdiği kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum...”⁷⁸

“Ey iman edenler, Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam manasıyla sapıtmıştır.”⁷⁹ buyrulur.

Yüce Allah c.c. tarafından Cebrâil a.s. vasıtasıyla kutsal sayılan dört ilahi kitap tebliğ amaçlı peygamberlere gönderilmiş ilahi hükümlerdir. Dört büyük kitap Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân-ı Kerîm'dir. “Allah Teâlâ Hazretleri, insanlara yine insanlardan peygamberler göndermiş olduğu gibi, bu peygamberlerden bir kısmı vasıtasıyla da insanlara kendi iradelerini, emirlerini, yasaklarını, hikmetlerini birer kitap ile bildirilmiştir.”⁸⁰ Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de dört büyük kitaptan şöyle bahsetmektedir: “Deyin ki: “Biz Allah'a, bize indirilene

⁷⁴ Age., 45. Varak.

⁷⁵ Age., 45. Varak.

⁷⁶ Age., 45. Varak.

⁷⁷ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.99.

⁷⁸ Şûrâ, 15.

⁷⁹ Nisâ, 136.

⁸⁰ Bilmen, **Büyük İslam İlmihali**, Sadeleştiren Mehmet Talû, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2013, s.40.

(Kur'ân'a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Yakuboğullarına indirilene, Musâ ve İsa'ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab'lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kişileriz.”⁸¹

Kırk Hikâye’de dört büyük kitaptan Tevrat ve Kur’ân-ı Kerîm’in ismi geçmektedir.

a) Tevrat

“Tevrat; İbrânîce bir kelime olup “kanun, şeriat ve öğreti” anlamlarına gelir. Hz. Musâ’ya indirilmiştir. Tevrat’a Ahd-i Afîk ve Ahd-i Kadîm de (Eski Ahit) denilir. Tevrat’ın aslının Allah kelâmı ve peygamberine indirdiği kutsal bir kitabı olduğuna inanmak her müslümana farz olup, bunu inkâr etmek kişiyi küfre düşürür. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’de Tevrat’ın Allah’ın kitaplarından biri olduğu açıklanmıştır: “Biz, içinde doğruya rehberlik ve nûr olduğu halde Tevrat’ı indirdik...” (el-Mâide 5/44) Tevrat Hz. Musâ aracılığıyla İsrâiloğulları’na gönderilmiştir. Ancak onlar tarihte yaşadıkları sürgün ve esirlik dönemlerinde Tevrat’ın Allah’tan gelen şeklini koruyamamışlardır. Tevrat’ın asıl nüshası kaybolunca, Yahudi din bilginleri tarafından kaleme alınan Tevrat nüshaları ortaya çıkmıştır. Bugün elde mevcut olan Tevrat tahrif edilmiş, bütünüyle İlâhî kitap olma özelliğini yitirmiştir.”⁸²

Kırk Hikâye’de “Tevrat” ismi Hz. Musâ’ya kendini avlamak isteğiyle saldıran bir doğandan kurtulmak maksadıyla sığınan bu anlamda Hz. Musâ’nın koruması altına girmiş olan bir kuşun başından geçenler anlatılırken geçmektedir.

“Musâ Peygamber Yuşa’ bin Nunila ikisi bir ağabeydi ziyaret gitmeğe gittiler. Nâgâh bir kuş gelub Musâ’nın omzına kondı. Fesih zebânile aytdı: “Ya Musâ! Bugün ki beni sakla, ölümde sana sığınurım” didi. Musâ aytdı: “Neden korkarsın?” didi. Ol kuş aytdı: “Bir toğandan korkarın beni öldür etimi yemeğe gelir” didi. Musâ aytdı: “Gel sen benüm yenûm içine gir seni kurtarayın” didi. Çün ol kuş Musâ’nun yenî içine girdi. Nâgâh toğan geldi aytdı: “Ya Musâ! Rızkuyla benüm arama hâil olma. Ben yisem gerek” didi. Musâ aytdı: “Ben sana koyunlarumdan bir koyun boğazlayu vireyin.” Toğan aydur: “Ben koyun eti yimezem.” Musâ aydur: “Gel benüm etimden yi, karnun taysun” didi. Toğan aytdı: “Şol kavl ile ki evvel iki gözün yirin. Râzî olursan” didi. Musâ râzî oldı. Arkası üzerine yatdı. Toğan gelub yüzine dilediği pençe ile urub gözlerin çıkara. Yûşa’ aytdı: “Ya nebiyallah! Gözlerün yok mı idersin bu kuşdan ötüri” didi. Musâ aytdı: “Ya Yûşa’! Ben tahkik bilmişem Tevrat içindeki konşunun

⁸¹ Bakara, 136.

⁸² Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.101-102.

hakkı iken uludur. İmdi bu kuş şimdiki halde bana konşı oldu. Ol sebebden üşde iki gözümün terkin ururın” didi.”⁸³

b) Kur’ân-ı Kerîm

“Allah tarafından gönderilen İlâhî kitapların sonuncusu olan Kur’ân-ı Kerîm, son peygamber Hz. Muhammed’e indirilmiştir. Sözlükte “toplamak, okumak, bir araya getirmek” anlamına gelen Kur’ân, terim olarak şöyle ifade edilir: “Hz. Peygamber’e indirilen, mushaflarda yazılı, Peygamberimiz’den bize kadar tevâtür yoluyla nakledilmiş, okunmasıyla ibadet edilen, insanlığın benzerini getirmekten aciz kaldığı İlâhî kelâmdır. Bu tarifte bazı hususlar göze çarpmaktadır: “Peygambere indirilen” derken Hz. Muhammed kastedilmektedir. “Tevâtür yoluyla nakledilmiş olan” derken, her devirde yalan üzerine birleşmelerini aklın imkânsız gördüğü bir topluluk tarafından nakledildiği ve nesilden nesile böyle geçtiği için onun, Allah’a ait oluşunun kesinliği ifade edilmektedir. “Okunmasıyla ibadet edilen” derken de, okumanın ibadet olduğuna, namâz ibadetinde vahyedilen metnin okunması gerektiğine ve Kur’ân tercümelerinin namâzda câiz ve geçerli olmadığına işaret edilmektedir. Kur’ân-ı Kerîm, Allah Teâlâ’dan Hz. Peygamber’e Cebrâil aracılığıyla ve vahiy yoluyla indirilmiştir, yaklaşık 23 senede bölümler halinde indirilmiştir. Yüce Allah Kur’ân’ın bir defada toptan indirilmeyişinin sebebini şöyle açıklamaktadır: “İnkâr edenler: Kur’ân ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi? dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık ve onu tane tane okuduk.” (el-Furkân 25/32). Kur’ân-ı Kerîm, hem söz hem de mâna yönünden mû’cizedir ve eşsizdir. Onun söz yönünden mû’cize oluşu, Arap edebiyatının en üst noktada olduğu bir dönemde inmesine rağmen, Araplar’a kendisinin bir benzerini getirmeleri için meydan okumuş olması, onları bu konuda aciz bırakmasıdır: “De ki: Andolsun, bu Kur’ân’ın bir benzerini ortaya koymak üzere insanlar ve cinler bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler” (el-İsrâ 17/88). “Eğer kulumuza indirdiklerimizde herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin. Eğer iddianızda doğru iseniz Allah’tan başka şahitlerinizi (yardımcılarınızı) çağırın. Bunu yapamazsanız –ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının...” (el-Bakara 2/23-24) Kur’ân-ı Kerîm mâna yönüyle de mû’cizedir. Hz. Muhammed’in okuma yazma bilmeyen bir kimse iken, Allah’tan aldığı vahiy ile insanlara bildirdiği Kur’ân, en yüksek gerçekleri de kapsamaktadır.”⁸⁴ “Kur’ân-ı Kerîm’in önceden haber verdiği şeyler, zamanı geldikçe

⁸³ Age., 45. Varak.

⁸⁴ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.102-103-105.

gerçekleşmektedir. Nihayet bu haber verme işi kıyâmet günü tamamlanacaktır. Cennetlikler cennete, cehennemlikler cehenneme girince Kur'ân-ı Kerîm'in olacağını haber verdiği şeyler bütünüyle gerçekleşmiş olacaktır. Âyet-i Kerime'de şöyle buyuruluyor: “Kitabın haber verdiği şeyler ortaya çıkacağı gün, önceden onu unutmuş olanlar derler ki: Gerçekten Rabb'imizin peygamberleri bize hakkı getirmişler. Şimdi bize şefaata edecek kimse var mı ki şefaata etsin! Veya dünyaya geri gönderilmemiz mümkün mü ki, yapmış olduğumuz amellerden başkasını yapalım? Onlar cidden kendilerine yazık ettiler ve uydurdukları şeyler de kendilerini bırakıp gitti. (A'raf: 53)”⁸⁵

Yeryüzünü şereflendiren en son ve mukaddes kitap olan Kur'ân-ı Kerîm, İslâm âleminin ebedi bir kanunu ve Hak Teâlâ'nın varlığını, birliğini, büyüklüğünü, hikmet ve kutsiyetini bildirir. “Kur'ân, baştan sona sebepleri, illetleri nefyeder.”⁸⁶ “Kur'ân Şâfi'dir, Müşaffa'dır, Mahil'dir. Sahibi için şefaata ister, habercilik yapar.”⁸⁷

Kur'ân-ı Kerîm'in kutsiyetini, ilâhî bir emir olduğunu ihtiva eden âyet ve hadisler naklinde şu şekil karşılık bulur:

“(Bu Kur'an) Ayetlerini, iyiden iyiye düşünsünler ve temiz akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.”⁸⁸

“İşte bu Kur'an kendisiyle uyarılsın, Allah'ın ancak bir tek Tanrı olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara (gönderilmiş) bir bildiridir.”⁸⁹

De ki: “İman edenleri sağlamlaştırmak, Müslümanlara bir müjde ve hidayet olmak üzere, onu (Kur'ân'ı) hak olarak Rabbinden Ruhü'l-Kudüs (Cebrâil) indirmiştir.”⁹⁰

“Kim Kur'ân-ı Kerîm'i okur, ardından da başkasına verilen kendisine verileden daha üstün olduğunu düşünürse; Allah Teâlâ'nın azametini küçük görmüş olur.

Allah Teâlâ c.c. katında Kur'ân-ı Kerîm'den daha üstün derece bir şafaataçı yoktur.

⁸⁵ Öngüt, **Kalplerin Anahtarı İnsan-Dünya ve Ahiret**, s.336.

⁸⁶ Âdem Sertel, **Can Kulağını Aç, Hz. Mevlâna'dan Özlü Sözler**, Semerkand Yayınları, 6. Baskı. İst., 2011, s.166.

⁸⁷ Semerkandi, **Tenbîhü'l-Gâfilîn**, s.483.

⁸⁸ Sad, 29.

⁸⁹ İbrahim, 52.

⁹⁰ Nahl, 102.

Ümmetimin en faziletli ibadeti Kur'ân-ı Kerîm tilavetidir.

Sizin en hayırlınız Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenen ve öğreteninizdir.

Demir paslandığı gibi kalpler de paslanır. Sahâbe-i kirâm dediler ki:

-Peki, onun cilası nedir ey Allah'ın Resûlü? Efendimiz buyurdular ki:

-Kur'ân-ı Kerim tilaveti ve ölümü hatırlamaktır.”⁹¹

"Kur'ân, diğer ilahî kitaplar gibi kendi tarihi ve beşerî hitap alanı olan ilahî bir hitap bütünü olarak vahyin son tecellisi ve ifade formudur. Onun meydana getirdiği beşerî doku Müslümanlar, imanî model ise İslâmiyet olarak isimlendirilir.”⁹²

Kur'ân-ı Kerîm'in ihtiva ettiği sûre, âyet, kelime ve harflerin sayılarıyla ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin, çoğunluğun ittifak halinde olduğu ve mutabık olanını aşağıya alıyoruz.

“Kur'ân sûrelerinin tümü 114'tür. Bu ashabın çoğunluğunun benimsediği görüştür. Çoğunluğun görüşüne göre ise; Kur'ân 6666 âyettir. Kur'ân'daki kelimelerin adedi: 79436 kelimedir. Kur'ân 321200 harftir.”⁹³

Kırk Hikâye'de Kur'ân-ı Kerîm'in ismi, 4, 24 ve 27. hikâyelerde toplam 6 defa kullanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'in lafzı; Kur'ân, Kelâm, Mushaf olarak da geçmektedir.

Hız. İbrahim kıssasını anlatan 4. hikâyede Kur'ân-ı Kerîm'i okumanın faziletinden ve ilim öğrenmenin sayısız faydalarından 24. hikâyede sadakanın hikmetinden ve mala bereket kattığından 27. hikâyede ise Yüce Allah'ın kudretinden ve her şeye kadir olduğundan bahsedilmektedir.

“Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya İbrâhim! Sen mescidi beş tağdan dartub yabdun. Ol beş tağ ağırlınca müzal hasenât virdüm” didi. İbrâhim aleyhis-selam aytdı: “İlâhî! Senun rahmetüne göre rahmet umaram, fazluna göre fazl umaram” didi. Allah-u Teâlâ vahî kıldı. Aydur: “Ya İbrâhîm! Ne aceb nesne dilersin. Oğluna Kur'ân okumak öğretmedün ki benim fazluma göre dilersin.” İbrâhîm aytdı: “İlâhî! Bunun gibi mescid yapmaktan oğluna Kur'ân okutmak fazlı çok midir?” didi. Hakk subhâne ve teâlâ aydur: “Ya İbrâhîm! Na-reside oğlancıkların irte olicak

⁹¹ Gazâlî, **Mükâşefetü'l-Kulûb**, s.609.

⁹² Sadık Kılıç, **İslam'a Giriş ve Evrensel Mesajlar**, DİB Yayınları, Ankara, 2008, s.13.

⁹³ Ebu'l-Leys Semerkandi, **Bustanü'l-Ârifîn**, C.2. Bedir Yayınları, İstanbul, 1997, s.985-986-987.

uykudan uyansa mushafın eline alsa üstadın yana varsa ol sevgülüdür benim katımda. Dünya içinde ne kadar hâcılar var ise cem'isi benim ilmum okuyanın biri şanca olmaz.” İmdi azizimen Kur’ân okumak ilm öğrenmek Allah-u Teâlâ hazreti katında ne kadar mikdarı varın Allah-u Teâlâ bilir. “⁹⁴

“Allah-u Teâlâ kelâmı kayd’ında yâd kılur ki: ”Men câe bilhasaneti felehu aşru emsâlihâ” her kimse bir haberitse Allah-u Teâlâ yerine on ider bunda ahıyar çokdur.”⁹⁵

“Kelâm kaliminde buyurur: ”Yef’alullahu ma yeşa’ ve yehkemü ma yüridü.” Kadirdür her neyi gerekse işler imdi azizimen maksûd dünyada hemân ibâdet ve tâ’atı. İ’tikad gerek nevmiz itmeye ahiz ya Rabbelâlemin.”⁹⁶

2.2.1.1.4 PEYGAMBERLER

Peygamber; Farsça bir terim olup, “Taraf-ı ilâhi’den haber getirip evâmir ve nevâhî-i ilâhiyeyi tebliğ eden zât, nebî, rasûl.”⁹⁷ anlamlarına gelmektedir. “Arapça’da, peygamber kelimesinin karşılığı olarak, gönderilmiş ve elçi demek olan “Resul” ve “Mürsel” kelimesi kullanılır. Terim olarak Resul ve Mürsel, yeni bir kitap ve yeni şeriatla insanlara gönderilen peygambere denilir. Çoğulları “rûsul” ve “mürselûn” dür. Nebî de Allah’ın emir ve yasaklarını insanlara haber veren, fakat yeni bir kitap ve yeni bir şeriatla gönderilmeyip, önceki peygamberlerin kitap ve şeriatını ümmetine bildirmeye görevli olan peygamberdir”⁹⁸ ve “Kur’ân-ı Kerîm’de, peygamberlerin günahattan korunmuş olduğu, ismet sıfatıyla beyan buyurulmuştur. Peygamberlerin sıfatları sıdk, emanet, tebliğ, fetanet, ismettir. Allah peygamberlerine cevher saflığı ve bedenî üstünlük verip ilâhi yardım ve iç huzuru ihsan ederek kalplerini teskin eder ve başarıya ulaştırır.”⁹⁹

Peygamberlere iman, imanın altı esasından biridir. Peygamberlerin varlığı âyetler ışığında şu şekil karşılık bulur: “Peygamber de kendisine Rabbi tarafından indirilene iman etti, mü’minler de. Her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. Allah’ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız...”¹⁰⁰

⁹⁴ Age., 45. Varak.

⁹⁵ Age., 45. Varak.

⁹⁶ Age., 45. Varak.

⁹⁷ Sami, age., s.289.

⁹⁸ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.106.

⁹⁹ Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, s.432.

¹⁰⁰ Bakara, 285.

“Allah ve peygamberlerini inkâr edenler ve Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip bir kısmına iman ederiz, ama bir kısmına inanmayız diyenler ve bunlar arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu? İşte gerçekten kâfirler bunlardır.”¹⁰¹

Kendisine peygamber gelmemiş hiçbir kavim ve ümmet yoktur. Kur’ân-ı Kerîm bunu şöyle dile getiriyor:

“(Geçmiş) her ümmet içinde mutlaka bir uyarıcı peygamber bulunagelmıştır.”¹⁰² ve Allah’a andolsun ki biz senden önceki ümmetlere de peygamberler göndermişizdir...”¹⁰³

Peygamberlerin sayısı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Allah Teâlâ bunu Kurân-ı Kerîm’de “Her kavmin bir hidayet davetçisi vardır.”¹⁰⁴ ve “Onlardan bir kısmı vardır ki sana anlattık, bir kısmı da vardır ki sana anlatmadık”¹⁰⁵ şeklinde bize bildirmektedir.

“İlk peygamber Hz. Âdem’den son peygamber Hz. Muhammed’e kadar pek çok peygamber gelip geçmiştir. Gönderilen peygamberlerin sayısı konusunda Kurân-ı Kerîm’de herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bir hadiste peygamberlerin sayısının 124.000 olduğu, bunlardan 315’ini resullerin teşkil ettiği haber verilmektedir”¹⁰⁶ ve “Siz resûllerin adedi (üç yüz on üç kişi) kadarsınız. Siz nehri geçen Talut’un ashabı kadarsınız.”¹⁰⁷ şeklinde bir hadis-i şerifte geçmektedir.

“Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var. Sana kıssalarını bildirmediğimiz kimseler de var...”¹⁰⁸ şeklinde buyurulmuştur.

Kırk Hikâye’de ise; Kur’ân-ı Kerîm’de ismi zikredilen ve zikredilmeyen peygamberler mevcuttur. Eserimizde ismi zikredilen peygamberler şunlardır: Ebû Kuğah, Hz. İbrahim, Hz. Davût, Hz. Süleymân, Hz. Daniyâl, Hz. Musâ, Hz. Yuşa’, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.).

¹⁰¹ Nisâ, 150-151.

¹⁰² Fâtır, 24.

¹⁰³ Nahl, 63.

¹⁰⁴ A. Lütü Kazancı, **Peygamberler Tarihi**, Ensar Yayınları, İstanbul, 1997, s.5-6.

¹⁰⁵ Mü’min, 78.

¹⁰⁶ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.110.

¹⁰⁷ Semerkandi, **Bustanü'l-Ârifin**, s.922.

¹⁰⁸ Mü’min, 78.

a) Ebû Kuğâh Peygamber:

Ebû Kuğâh Peygamberin ismi Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilmemektedir. Ebû Kuğâh adı Kırk Hikâye’nin ikinci hikâyesinde ismi geçmektedir ki ikinci hikâye’nin bir yerinde “Ebû Kubâh” diğer yerlerde ise “Ebû Kuğâh” olarak telaffuz edilmektedir. Hikâyeden de anlaşılacağı üzere, Ebû Kuğâh Peygamber, İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden biridir.

Eserimizde Ebû Kuğâh ismi 2. hikâyede ve 7 yerde geçmektedir. Ebû Kuğâh isminin geçtiği 2. hikâyede, peygamberlere has olan ölüleri diriltme meziyeti etrafında gelişen, insanları acz ve taaccüpte bırakacak ve imana gelmelerine mucip olacak bir mu’cize vasfı etrafında karşımıza çıkmaktadır.

“Ben-i İsrâil kavmi içinde bir peygamber kopdı. Adına Ebû Kubâh dirlerdi. Ol halkı tanrıdan yana da’vet iderdi. Ol kavmi aytdılar: “Eğer sen peygamber isen biz bir pâdişâhımız vardı. Katı cömert idi. Hiç bir kişiye zülm kılmaz idi. Seksen iki yıldur ki öldi. Ana duâ kılğıl diri olsun. Sana inanur seni gerçek peygamber bilir” didiler. Ebu Kuğah aytdı: “Gelun imdi ol padişah mezarın bana gösterun” didi. Ol halk vardılar ol makbereyi gösterdiler. Ebû Kuğâh, ol pâdişâhun makberesi katına vardı. İki rekât namâz kıldı. El duâya kaldurdi. Yüzün gökden yana tutdi. Aytdı: “İlâhî! Bu halk benim peygamberliğuma inanmazlar. Seksen iki yıldan berü ölmüş padişahimüzi duâ kıl dirilsün. Senun peygamberliğüne inanalum dirler. İmdi, İlâhî! Sen kerimsin bunların padişahların diri kıl” didi. Uluk sa’at makbere iki pâre pârlıdı. Ol padişah toza toprağa bulaşub dirilub çıkageldi. Aydur: “Lâilâhe illâllah Kuğahun Rasûlullâhi” cemi’i kâfirler imana gelub Müslüman oldular.”¹⁰⁹

b) İbrâhim Peygamber:

“Hz. İbrâhim’in künyesi, İbrâhim b. Azer b. Taruh b. Naruh idi.”¹¹⁰ “Hz. İbrâhim, ulül’azm sahipleri denilen büyük peygamberlerden biridir. Bunlar, bizim Peygamberimiz’le Hz. Nuh’tan ve Hz. İbrâhim ile Hz. Musâ ve Hz. İsâ’dan ibarettir. Nuh (a.s)’ın çocukları yeryüzüne dağıldıkları zaman Ham’ın neslinden “Nümrud” adında birisi birçok kabileleri başına toplayarak Babil’de, şimdi ki Musul şehrinin bulunduğu yerlerde Babil hükümetini kurmuştu. Babil ülkesine “Geldanistan” denildiği gibi hükümdarlarına da “Nümrud” denilirdi. Babil ahalisi arasında “Saibe” denilen batıl bir din türemişti. Bunlar; güneşe, aya, yıldızlara,

¹⁰⁹ Age., 45. Varak.

¹¹⁰ Semerkandi, **Bustanü’l-Ârifin**, s.924.

putlara, hükümdarlarına tapmakta idiler. Allah Teâlâ Hazretleri, Nümrud ibn-i Ken'an zamanında Babil ahalisine İbrâhim (a.s.)'ı peygamber gönderdi ve ona on sahifelik bir kitap verdi. Hz. İbrâhim, Babil ahalisini hak ve hakikati bildirmeye çalıştı, kendilerini Hak dine davet etti, doğan ölen, sönüp giden şeylerin tapılmaya layık olmadığını kendilerine söyledi. Fakat bunlar aldırmadılar, bir yortu (bayram) günü halk, şehir dışına çıkmışlardı. İbrâhim (a.s.), şehirde kaldı, puthaneye giderek bir takım putları kırdı, elindeki baltayı da büyük putun boynuna astı. Halk şehre dönüp bu hali görünce bunu Hz. İbrâhim'in yaptığına hükmettiler. Hz. İbrâhim'de: "Eğer söyleyebilirse sorunuz, bakalım belki bunu büyük put yapmıştır" dedi, "hiç cansız bir put böyle bir şey yapabilir mi?" dediler. Hz. İbrâhim'de: "Mademki bunlar cansız, ellerinden bir şey gelmez şeylerdir, artık ne için bunlara tapıyorsunuz?" dedi. Hz. İbrâhim'i yaktıkları büyük bir ateş içine attılar. Fakat ateş, Allah Teâlâ'nın emriyle bir gül bahçesi oldu, o mübarek zatı yakmadı. Bu bir mu'cize idi. Bunu görenlerden bazıları iman ettiler. Hz. İbrâhim de bu mü'minleri alarak ve kendi ehli beytini alarak Şam diyarına hicret etti. Bir aralık kıtlık olması sebebi ile Mısır'a gitti, sonra da dönüp Ken'an ilinde, yani Kudüs-ü Şerif havalisinde ikamet buyurdu."¹¹¹

Bazı güzel davranışların başlangıcı, peygamberlerle birlikte başlayıp günümüze kadar süregelen bir durumu mevcuttur. Buna nazaran Hz. İbrâhim (a.s.)'le ilgili şu bilgilere ulaşıldı: "İbrâhim Peygamber, ilk defa misvak kullanan ve su ile taharet edendir. Bıyığı ilk defa kesen de o idi. İhtiyarlığı, saç ağarmasını ilk gören o oldu. İlk defa sünnet olan da o oldu. İlk defa don giyen yine o oldu. İlk defa tirit yemeği yapan ve ziyafet sofraları kuran yine o oldu"¹¹² şeklinde açıklanmaktadır.

İbrâhim Peygamber, "Halil", "Halilullah" lakabıyla anılan ve daha çok ateşe atılışı, oğlu Hz. İsmail'i kurban etmek istemesi ve Ka'be'yi bina etmesiyle anılır.

Kur'ân-ı Kerîm'de bu hadise şöyle anlatılır:

Onlar (kavmi): "Eğer yapanlarsanız, şunu tahrik edin (yandırın) ve tanrılarınıza yardım edin" dediler.

Biz: "Ey ateş! İbrâhim'e karşı soğuk ve güvenli ol" dedik. Ve ona bir düzen kurmak istediler de biz kendilerini daha fazla hüsrana uğramışlar kıldık."¹¹³

¹¹¹ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.598.

¹¹² Semerkandi, **Bustanü'l-Ârifin**, s.924.

¹¹³ Enbiya, 68-70.

Onlar: “Şunun için bir duvar yapın da bunu cahimin (çılginca yanan ateşin) içine atın!” dediler. Onlar, ona (İbrâhim’e) tuzak kurmak istediler de Biz onları aşağılıklar kılıverdük.”¹¹⁴

Sonra onun (İbrâhim’in) toplumunun cevabı, yalnızca: “Onu öldürün veya tahrik edin (yandırın)” demeleri oldu. Sonra da Allah onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda, iman edecek bir toplum için ibretler vardır.”¹¹⁵

“Hani Evi (Ka’be’yi) insanlar için bir toplama ve güvenlik yeri kılmıştık. “İbrâhim’in makamını namaz yeri edin” İbrâhim ve İsmail’e de “Evimi tavaf edenler itikâfa çekilenler ve rükû ve secde edenler için temizleyin” diye ahid verdük.”¹¹⁶ İbrâhim İsmail’le birlikte Evin (Ka’be’nin) sütunlarını yükselttiğinde (ikisi şöyle duâ etmişti): “ Rabbimiz bizden (bunu) kabul et. Şüphesiz! Sen işiten ve bilensin.”¹¹⁷

Eserimizde Hz. İbrâhim ismi, 4 ve 19. hikâyelerde toplam 14 defa geçmektedir. 4. hikâyede Hz. İbrâhim’in semavî dinlerde kutsal sayılan Ka’be mescidini bina etmesi etrafında gelişen kısssa işlenirken 19. hikâyemizde ise Süleymân (a.s.)’ın kıssasının geçtiği hikâyede karşımıza çıkar.

“İbrâhim Peygamber aleyhis-selam Ka’be mescidin yabdı, tamam olıcak Allah Teâlâ’dan sevâb umdi. Mescid yabdum diyu sevâb diledi. Hak Teâlâ vahî kıldı: “Ya İbrahim! Mescid yabduğun için sevâbımı dilersin?” İbrâhim aytdı: “Belî! Sevâb dilerin” didi. Hak subhâne ve teâlâ aydur: “Ya İbrahim! Dile vireyin” didi. İbrahim aydur: “İlâhi! Sen virkid” didi. Allah-u Teâlâ: “Şimdiden ta kıyâmete değin ne kadar hacılar gelub hac kılursa anlarun (?) virdüğüm sevâbca sana virdü dedi. İbrâhim onun taşı kırır sağışınca ferîştehler müzdün virdüm” dedi. İbrâhim aytdı: “İlâhi! Dahî artuk virgil” didi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya İbrâhim! Sen mescidi beş tağdan dartub yabdun. Ol beş tağ ağırınca müzal hasenât virdüm” didi.¹¹⁸

“Süleymân selâm virdi. Yiğit aleyk aldı. Andan sordı, aytdı: “Ya yiğit! Ne vakitden beri bu kubbenin içinde olursın?” didi. Ol yiğit aytdı: “Ya nebiyallah! İbrâhim Peygamber zamanından berü olurun” didi.¹¹⁹

¹¹⁴ Saffat, 97-98.

¹¹⁵ Ankebut, 24.

¹¹⁶ Bakara, 125.

¹¹⁷ Bakara, 127.

¹¹⁸ Age., 45. Varak.

¹¹⁹ Age., 45. Varak.

c) İsa Peygamber:

Dört büyük peygamberden birisi ve hakiki Hristiyanlık dininin peygamberi olan, “Hz. İsa, Hz. Meryem’in oğludur. Onun doğuşunda harikulade bir hadise bulunmuştur, Yahudiler, bunu anlayamadılar, kötü zanna düşerek Hz. Meryem’i cezalandırmak istediler, fakat Hz. İsa, daha beşikte yatar bir çocuk iken Allah Teâlâ’nın kudretiyle söze başladı. “Ben Allah’ın kuluyum, bana kitap verdi, bana peygamberlik verdi, beni her nerede bulunursam bulunayım mübarek kıldı.” dedi. Bu harikayı gören Yahudiler, Hz. Meryem’e taarruzdan el çektiler. Rivayete göre Hz. İsa, Mescid-i Aksa’ya birkaç mil mesafede bulunan “Beyt-i Lahm” köyünde yirmi dört aralık çarşamba gecesi doğmuştur.”¹²⁰

İsa Peygamber “Rûhullah”dır. Çünkü onun babası yoktur. Yalnız “Ol” kelime-i ilahiyesi ile anasından dünyaya geldi. Kur’ân-ı Kerîm bu hadiseyi şöyle açıklar:

“Kitapta Meryem (kıssasını) da an! Hani o, ailesinden ayrılıp şark tarafına bir yere çekilmişti, sonra onların önünde bir perde edinmiş (çekmiş) di derken biz ona ruhumuzu göndermiştik de o, kendisine hilkatı tam bir beşer şeklinde görünmüştü. (Meryem ona) dedi ki: “Doğrusu ben senden esirgeyici (Allah’a) sığınırım. Eğer sen fenalıktan bihakkın sakınan (bir insan) isen (çekil yanımdan). (Ruh da): “Ben ancak sana (günahlardan) pâk bir oğlan verme (ye vesile olmak) için (o istiaze ettiğin) Rabbinin elçisiyim,” dedi. Meryem: “Benim nasıl oğlum olacakmış, dedi. (Evlenip de) bana bir beşer dokunmamıştır. Ben bir iffetsiz de değilim.” (Ruh) dedi: “(Evet) öyledir. (Fakat) Rabbin buyurdu ki:

-O, bana göre pek kolay. Çünkü biz onu insanlara bir âyet ve bizden bir rahmet kılacağız. Zaten iş olup bitmiştir.”¹²¹

Hiz. İsa’ya bahşedilen ölüleri diriltme ve havariilere gökten sofrayı indirme meziyeti, Hiz. Allah (c.c.) Kur’ân-ı Kerim’de bu hadiseyi şöyle açıklar;

O gün Allah, şöyle diyecek: “Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün. Hani, seni Ruh’ül-Kudüs (Cebrâil) ile desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrat’ı, İncil’i de

¹²⁰ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.610.

¹²¹ Abdullah Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, Aydın Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 1988, s.780.

öğretmiştim. Hani iznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapıyordun da içine üflüyordun, benim iznimle hemen bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle doğuştan körü ve alacalıyı iyileştriyordun. Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrâiloğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman, ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkâr edenler, “Bu ancak açık bir büyüdür” demişlerdi. Meryem oğlu İsâ, “Ey Allah’ım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandırılanların en hayırlısıdır” dedi. Allah’da “Ben onu size indireceğim. Ama ondan sonra sizden her kim inkâr ederse, artık ben ona kâinatta hiçbir kimseye etmeyeceğim azabı ederim”¹²² demişti.

Hz. İsâ’nın ölüleri diriltme hadisesine din bilginleri şöyle der:

-Hz. İsâ beş defa ölüyü diriltti. Birisi şöyle vâki olmuştur:

“Hz. İsâ’ya gökten yiyecek sofrası inerdi. Bir gün inen sofrada bir balık vardı. Hz. İsâ, balığın dirilmesini Yüce Allah’tan niyaz etti. Balık dirildi. İkinci defasında da Azar adında bir ölüyü diriltti ve Azar da ona imân getirdi. Bir defasında da Hz. İsâ ölen bir küçük oğlan için duâ etti ve o oğlan dirildi ve tabutu anasına götürdü. Diğer bir defasında da, bir adamın kızlarından biri öldü. Hz. İsâ duâ etti. Kız o anda dirilip kalktı.

Sonra İsrailoğulları dediler ki:

-Ya İsâ eğer sen gerçekten Allah’ın peygamberi isen Nûh’un oğlu Sâ’m’ı dirilt de görelim!

İsâ (A.S.) Hz. Nûh’un oğlu Sâ’m’ın mezarına gelip dirilmesi için Allah’a yalvardı. Dört bin yıldan beri mezarında ölü olarak yatmakta olan Sâ’m dirildi, kalktı.”¹²³ şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Eserimizde en çok ismi zikredilen peygamber Hz. İsâ’dır ve Hz. İsâ’nın lafzı 5, 15, 17 ve 23. hikâyelerde toplam 43 yerde geçmektedir. Hz. İsâ ismine, 5. hikâyede çocuğundan razı bir şekilde bu dünyadan ayrılan bir annenin duasına vakıf bir şekilde yaşayan kişinin durumu işlenirken değinilmiştir. 15. hikâyede de Hz. İsâ’nın seyahati sırasında helâk olmuş bir topluluğun durumuna temas edilirken 17. hikâyede ise cehennem korkusuyla yaşayan bir

¹²² Maide, 110-114-115.

¹²³ Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, s.796-797.

gencin yaşadığı dramatik durumu işlenirken başka bir tahkiyede de Hz. İsa'nın ölüleri diriltme hadisesine değinilirken Hz. İsa lafzı bir kez daha karşımıza çıktığını görmekteyiz.

“İsa Peygamber'e anası Meryem olduktan sonra İsa kırk yıla değin ağlamadı. Kırk yıl tamam oldu mübarek imâmesini yere urdi dahî ana diyü ağladı. Ensârîlar aytdılar: “Ya nebiyallah! Bu ne hikmetdür ki anan öldüğü vaktin ağlamadun. Şimdi kırk yıldur ki anan öldi. Şimdi ağlarsın” didiler. İsa aytdı: “Ya Ensârîlar! Ata ana oğlundan hoşnud olsa öldükten sonra kırk yıla değin oğlundan duası eksilmez. Benum anam dahî benden hoşnud gitdi. O vakitden berü duası benümle idi. Bugün anam öleli kırk yıl tamam oldi, duası benden kesildi.”¹²⁴

“İsa Peygamber seyâhatinde bir şehir gördi. Ben-i İsrâîl şehirlerinden ve ol şehrun içine girdi. Hiç adam görmedi ve evlerinde ve sokaklarında çürümüş sünükler gördi vefâtı olmuş tenler gördi. İsa nidâ kıldı, çağırdı. Aytdı: “Sünükler halunuzdan haber virun noldunuz böyle öldünüz” didi. Andan ol sünüklerden âvâz geldi. Aytdılar: “Ya ruhallah kaçan gice olsa ve gündüz olsa sağ ve selâmet olurduk.”¹²⁵

“İsa Peygamber seyâhatinde bir kişi buldı. Salihlerden bir taş üzerinde dain namâz kılur dört yanında kurı yaş kanlar dökülmüş. İsa aytdı: “Ya yiğit! İşbu kanlar nedür ki dört yanına dökülmüş sana ne hâl oldi” didi. Ol kişi aytdı: “Ya İsa! Cehennem korkusundan bir korku düşdi, gövdemün derileri yarıldı etlerüm didildi. İşbu kanlar benden akan kanlardır” didi.¹²⁶

“İsa Peygamber zamanında bir Yahudi vardı. İsa Peygamber nazar etdi. Gördüğü İsa'nun bir kilimi ve bir asası var. Ol kilimi bir ölü üzerine kur ve ol asayla urur. Aydur: “Allah izniyle diri ol diri ol!” Ölü diri olur.¹²⁷

d) Musâ Peygamber:

“Hz. Musâ, İsrâiloğullarının “İmran” adında bir zatın oğludur. Mısır'da doğmuştur. İsrailoğulları Mısır'da artarak on iki kabileye ayrılmıştı. Bunlara “İsrailoğulları'nın torunları” denirdi. Bir gün Mısır kâhinlerden biri, “İsrailoğullarından gelecek bir çocuk Mısır devletinin batmasına sebep olacak” diye Fir'avun'a yani Kabûs ibn-i Mus'ab adındaki Mısır hükümdarına haber vermiş, Fir'avun da İsrâiloğullarının yeni doğan çocuklarını öldürmeye başlamıştı. İşte bu sırada Hz. Musâ doğdu. Validesi onu cellat eline vermektense bir sandık içine koyarak Nil ırmağına atmayı daha uygun gördü. Nil'in sahile attığı bu sandığı Fir'avu'un hanımı Asiye (r.a)

¹²⁴ Age., 45. Varak.

¹²⁵ Age., 45. Varak.

¹²⁶ Age., 45. Varak.

¹²⁷ Age., 45. Varak.

elde edip açtı, içinden fevkalade bir güzellik, bir letafet nuru halinde çıkan masum çocuğu pek sevip kendisine evlat edindi. Hz. Musâ'nın validesi de bir yolunu bularak kendisini bu seçkin yavrusuna sûtanne tayin ettirdi. Hz. Musâ kendi can düşmanının sarayında besleniyordu, bu pek garip ibret alınacak ilâhi bir cilve idi. Hz. Musâ'nın eli ay gibi parlardı, elindeki asa da dilediği vakit büyük bir ejderha kesilirdi. Bunlar birer mu'cize idi. O zaman Mısır taraflarında sihir, büyücülük çok ilerlemişti, Fir'avun, bu mu'cizeleri sihir sandı, sihirbazları topladı, Hz. Musâ'ya meydan okudular. Fakat Hz. Musâ'nın asa mucizesini görünce sihirbazların hepsi iman ettiler, bunun bir sihir olmadığını derhal anladılar. Fir'avun ve Mısır'ın eski ahalisi olan kıptiler, Hz. Musâ'nın bu mu'cizelerini gördükleri halde yine iman etmediler. Sonunda Musâ (a.s.), bir gece İsrâiloğullarını alıp Mısır'dan çıktı, Süveyş “Kızıl” denizi bir mu'cize gibi yarıldı, on iki yola ayrıldı, İsrâiloğullarının on iki kabilesi bu yollardan karşıya geçtiler. Bunları takip eden Fir'avun ve ordusu ise, suların tekrar kapanması üzerine boğulup gittiler. Musâ (a.s.), Fir'avun'dan kurtulmuş “Turi Sina” denilen Tur dağna gitti orada kırk gün kadar Hak Teâlâ'ya ibadette, münacatta bulundu, mekândan ve zamandan münezzeh olan Allah Teâlâ ile konuşmak şerefine nail oldu, kendisine Tevrat kitabı verildi.”¹²⁸

Kur'ân-ı Kerîm'de “Tâ-Ha” ve “Kasas” sûrelerinde kıssası anlatılan Hz. Musâ İsrâiloğulları'nın peygamberidir.

Tûr dağında Allah'la konuşması sebebiyle “Kelim”, “Kelimullah ve Kelimetullah” sıfatıyla anılmaktadır.

Yüce Allah bu hadiseyi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatmaktadır:

Hz. Musâ Tur Dağı'ndaki ateşin yanına vardığında, çok büyük bir gerçekle yüz yüze geldi. Allah, Hz. Musâ'ya bir çalıdan seslendi ve ona vahiyde bulundu. Allah bu ilk vahyi Kur'ân'da şöyle haber verir: Derken oraya geldiğinde, o kutlu yerdeki vadinin sağ yanında olan bir ağaçtan: “ Ey Musâ, Âlemlerin Rabbi olan Allah Benim;”¹²⁹ diye seslenildi. Nitekim ona gidince, kendisine seslenildi: “Ey Musâ, gerçekten Ben, Ben senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar; çünkü sen, kutsal vadi olan Tuva'dasın.” “Ben seni seçmiş bulunuyorum; bundan böyle vahyolunanı dinle.” “Gerçekten Ben, Ben Allah'ım, Ben'den başka ilah yoktur; şu halde Bana ibadet et ve Beni zikretmek için dosdoğru namâz kıl.”¹³⁰ buyrulur.

¹²⁸ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.603-604.

¹²⁹ Kasas, 30.

¹³⁰ Tâ-Ha, 11-14.

Musâ (a.s.) Tur dağında ibadet ve münacatta bulundu. Bu, bir bakıma tasavvuftaki çilenin tarihçesiydi, çünkü Allah ile bu halvet ve münacatın süresi, âyet-i kerimede “Ve Musâ’ya otuz geceye vaat verdik ve süreye bir on gece daha ekledik ve böylece Rabb’inin mikatı (tayin ettiği vakit) tam kırk gece oldu.” (Araf 7/12) şeklinde beyan buyruluyor. Musâ (a.s.), Tur Dağı’ndayken Allah’ın cemalini görmek dilemiş, Allah dağa tecelli edince dağ paramparça olmuştur. Yani dağ tecelli ile şereflenmiş, Allah’ın azametini paramparça olmak suretiyle müşahede etmiştir.¹³¹

Kırk Hikâye’de Hz. İsa ve Hz. Süleymân Peygamberlerden sonra ismi en çok anılan peygamber Hz. Musâ’dır. Hz. Musâ ismi 6 ve 8. hikâyelerde toplam 24 defa geçmektedir. 6. hikâyede bir doğana av olmaktan kurtulmak için Hz. Musa’ya sığınan bir kuş ile Hz. Musa’nın diyalogu verilirken 8. hikâyede sadakanın ömrü ziyade ettiği bahsi işlenirken temas edilmektedir.

“Nâgâh bir kuş gelub Musâ’nın omzına kondı. Fesih zebânile aytdı: “Ya Musâ! Bugün ki beni sakla, ölümden sana sığınurum” didi. Musâ aytdı: “Neden korkarsın?” didi. Ol kuş aytdı: “Bir toğandan korkarım beni öldür etimi yemeğe gelür didi. Musâ aytdı: “Gel sen benim yenüm içine gir seni kurtarayın” didi.”¹³²

“Allah-u Teâlâ Musâ Peygambere aytdı: “Ya Musâ! Var fulan kişiyi öldür” didi. Ol kişi turdi bir itmek sadaka eyledi. Musâ ol kişiyi istedi bulamadı. Allah-u Teâlâ Musâ’nun gözine hicâb itdi, göremedi.”¹³³

e) Yûşa’ Peygamber:

Hz. Musâ’dan sonra “Yûşa’ b. Nun geldi. Bu Musâ’nın halifesi idi.”¹³⁴ ve “Hz. Yûşa’, Hz. Musâ’nın ablasının oğludur. Musâ (a.s.) vefatından sonra peygamber oldu. Hz. Yûşa’nın nesebi şöyledir: Hz. İbrâhim’in oğlu Yakub (a.s.), onun oğlu Yusuf (a.s.), onun oğlu Efraim, onun oğlu Nuh ve onun oğlu Yûşa’ (a.s.), Hz. Musâ’ya çok arkadaşlık yapmış, Tih sahrasında onun yanından ayrılmamıştı. Çok kahraman bir insandı.”¹³⁵

¹³¹ Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, s.506.

¹³² Age., 45. Varak.

¹³³ Age., 45. Varak.

¹³⁴ Semerkandi, **Bustanü'l-Ârifin**, s.925.

¹³⁵ Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, s.555.

Hızır (a.s.) neslinden olup, Hz. Musâ'nın çağdaşıdır. Hz. Musâ'nın Genç Yûşa' ile "İkidenizin birleştiği yere" kadar yaptıkları tarihi ve gizemli yolculukları ve burada Hızır¹³⁶ (a.s.) ile buluşmalarını Kur'ân-ı Kerîm'de bu hadise şöyle anlatılmaktadır:

Bir vakit Musâ genç adamına, "Ta iki denizin birleştiği yere varmadıkça yahut (bu yolda) senelerce yürümedikçe durup dinlenmeyeceğim" demişti. Her ikisi, iki denizin birleştiği yere varınca balıklarını (yoklamayı) unuttular. Balık denizde yolunu tutup gitmişti. Oradan uzaklaştıklarında Musâ genç adama, "Yiyeceğimizi getir. Gerçekten şu yolculuğumuz yüzünden yorgun düştük" dedi. Genç, "Gördün mü, dedi, o kayanın yanında konakladığımız zaman balığı unuttum! Onu sana söylemeyi bana unutturan, şeytândan başkası değildir." Balık şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitmişti. Musâ, "İşte aradığımız bu idi" dedi. Hemen izleri üzerine geri döndüler. Derken, kullarımızdan birini buldular ki ona katımızdan bir rahmet vermiş ve ona nezdimizden bir ilim öğretmiştik."¹³⁷ buyurdu.

Eserimizde Yûşa' (a.s.)'ın ismi 6. hikâyede ve 3 yerde geçmektedir.

"Musâ Peygamber Yûşa' bin Nun'ila ikisi bir ağabeydi ziyaret gitmeğe gitdiler. Nâgâh bir kuş gelub Musâ'nın omzına kondı. Fesih zebânile aytdı: "Ya Musâ! Bugün ki beni sakla, ölümde sana sığınurım" didi. Musâ aytdı: "Neden korkarsın?" didi. Ol kuş aytdı: "Bir toğandan korkarın beni öldür etimi yemeğe gelür" didi. Musâ aytdı: "Gel sen benüm yenüm içine gir seni kurtarayın" didi. Çûn ol kuş Musâ'nun yenî içine girdi. Nâgâh toğan geldi aytdı: "Ya Musâ! Rızkumla benüm arama hâil olma. Ben yisem gerek" didi. Musâ aytdı: "Ben sana koyunlarumdan bir koyun boğazlayu vireyin". Toğan aydur: "Ben koyun eti yimezem." Musâ aydur: "Gel benim etimden yi, karnun toysun" didi. Toğan aytdı: "Şol kavlı ile ki evvel iki gözün yirin. Râzî olursan" didi. Musâ râzî oldu. Arkası üzerine yatdı. Toğan gelub yüzine dilediği pençe ile urub gözlerin çıkara Yûşa' aytdı: "Ya nebiyallah! Gözlerün yok mı idersin bu kuşdan ötüri?" didi. Musâ aytdı: "Ya Yûşa'! Ben tahkik bilmişem Tevrat içindeki konşunun hakkı iken uludur."¹³⁸

f) Dâvut Peygamber:

¹³⁶ Hızır/Hızır, ismi Kur'ân-ı Kerîm'de geçmez. Kelimenin kökü yeşillenmek, tazelenmek manasına gelen "hadire"dir. Resul-i Ekrem efendimiz de ona "Hızır" denilme sebebini "Hızır, otsuz, kuru bir yere otururdu da ansızın o otsuz yer yeşillenerek onun ardı sıra dalgalanırdı. Bkz. Selami Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, Fenomen Yayınları, s.60.

¹³⁷ Kehf, 60-65.

¹³⁸ Age., 45. Varak.

“Hz. Dâvut (a.s.) Yakup (a.s.)’ın oğlu Yehûda’nın neslindedir. İsmuil (a.s.)’ın vefatından sonra kendisine peygamberlik verilmiş, kayın pederi Tâlût’un vefatından sonra da İsrâiloğullarına hükümdar olmuştur. Hz. Dâvut’a verilen “Zebûr” kitabı hep vaazlardan, ilahilerden ve dualardan ibaretti. Şer’i hükümleri ihtiva etmiyordu, kendisi de Musâ (a.s.)’ın şeriatı ile amel etmiştir. Dâvut (a.s.) çok güzel bir sese sahip idi, Zebûr’u okudukça işitenler pek rûhani zevkler içinde kalırdı, bir mûcize olmak üzere mübarek elleriyle demiri mum gibi yumuşatır, bunlardan zırh yapar kendi elinin emeğiyle yiyeceğini temine çalışır, devlet hazinesinden para almak istemezdi. İnsanlara daima öğütler verir, adâletle hükme çalışır dururdu. Kudüs’ü şerifi fethederek başkent yapmış, umman beldelerini, Haleb’i, Nusaybin’i, Ermenistan’ı zaptetmiş, kırk sene hükümette bulunduktan sonra yetmiş yaşında olarak vefat etmiştir.”¹³⁹

Çok güzel ve emsali olmayan bir sesin sahibi Hz. Dâvud: “İslâmi kaynaklarda Hz. Dâvud’un sesinin gür ve çok güzel olduğu kaydedilmiştir. Sesinin güzelliğinden dolayı Zebûr’u okuduğu zaman kurt, kuş ne varsa onu dinler, dağlar yankılanır ve her şey onun tespihine katılmış. Hz. Peygamber ibadete oldukça düşkün olan Dâvud aleyhisselâmi, Allah’ın en sevdiği namâz Dâvud’un namâzı, en sevdiği oruç yine Dâvud’un orucudur, hadis-i şerifiyle övmüştür”¹⁴⁰ ve “Zebûr okurken akan sular, esen rüzgârlar dururdu. Kuşlar başıma toplanırdı. Çöldeki vahşi hayvanlar mihrabımın etrafını sararlardı.”¹⁴¹ şeklinde anlatılır.

Eserimizde Dâvut (a.s.)’un lafzı 9. hikâyede 4 yerde telaffuz edilmektedir. İslâm’ın beş şartından biri olan namâzı, vaktinde ve huşu içinde eda etmenin ne denli önemli olduğunun bilincinde olan salih bir hâtûnu konu edinen hikâyede, Hz. Dâvut’un ismine temas edilmektedir.

“Dâvud Peygamber zamanında bir sâliha hâtûn vardı. Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdu. Bir gün tenûrde etmek bışurdu, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş, etmeği tenûrde kodi ve bir oğlançuği tenûr katında kodi. Mevlâsının hizmetine meşgul oldu. Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn dünyada hayr amelden ne işlersin” didi. Hâtûn aytdı: “Ya nebiyallah Allah-u Teâlâ’ya yarar amelum yok. Ana lâyük ola illâ bu denlü var ki namazı hiç te’hir kılmazın. Eğer elüm un içinde dahî olursa ol uni terk iderin namazı terk itmezsin” didi. Andan Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn sana beşâret olsun. Kim

¹³⁹ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.606.

¹⁴⁰ Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, s.722.

¹⁴¹ Gazâlî, **Kimyâ-yı Saâdet**, s.582.

Allah-u Teâlâ sana dünya udin savuk kıldı. Ahret udin dahî savuk kıla muhlesin mertebesin bulmuşsın” didi.”¹⁴²

g) Süleymân Peygamber:

“Hz. Süleymân, Dâvut (a.s.)’ın oğludur. Onun vefatından sonra on üç yaşında olarak yerine geçmiş, sonra kendisine peygamberlik de verilmiştir. Bu sebeple muhterem babası gibi peygamberlikle hükümdarlığı bir arada bulundurmuştur. Hz. Süleymân’a doğu ve batıdaki hükümdarlar itaat göstererek kıymetli hediyeler göndermiş, Yemen Melikesi Belkıs dâhi kendisiyle görüşmeye gelmiştir. Kızıl Deniz’de hazırlattığı donanmayı Muhit Denizi “okyanus” sahillerine göndermişti. “Tetmür”, “Ba’lebek” şehirlerini ve yedi senede Mescid-i Aksa’yı yaptırıp tamamlamıştır. Hz. Süleymân (a.s.), bir mucize olmak üzere kuşların dillerini, maksatlarını anlardı. Hükmü, insanlara ve cinlere, hatta rüzgârlara geçerdi. Ahlaka, hikmete ait yazıları vardır. Kırk sene pek ihtişamlı bir hüküm sürdükten sonra elli üç veya altmış yaşında Allah’ın rahmetine kavuşmuştur.”¹⁴³

Kur’ân-ı Kerîm’de geçen Süleymân Peygamber ile ilgili âyetlere de bakmamız yararlı olacaktır.

“Süleymân için de, fırtına biçiminde esen rüzgâra (boyun eğdirdik) ki, kendi emriyle, içinde bereketler kıldığımız yere akıp giderdi. Biz her şeyi bilenleriz.”¹⁴⁴

“Süleymân’ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı, hepsi bir arada düzenli olarak sevk ediliyordu.”¹⁴⁵

Anlatılır ki, bir hadise şöyle gerçekleşmiştir:

“Yüce Allah, Süleymân Peygambere kuşların dilini öğretti. Bir gün horoz ötünce, Süleymân (a.s.) yanındakilere sordu:

-Bu horozun ne dediğini biliyor musunuz?

Onlar da:

-Bilmiyoruz!

¹⁴² Age., 45. Varak.

¹⁴³ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.606.

¹⁴⁴ Enbiya, 81.

¹⁴⁵ Neml, 17.

Süleymân (a.s.):

-Horoz öterken: “Ey gafiller! Rabbinizi zikrediniz!” demektedir.

Sonra bülbül ötünce, Süleymân (a.s.):

-Bülbül de: “Bu dünyada ben de yarım hurma yedim” diyor, dedi.

Ondan sonra tavus kuşu ötünce, Süleymân (a.s.):

-Tavus kuşu da öterken: “Nasıl yaratıldıysan öyle de ölürsün” diyor, dedi.

Sonra da hüdhüd kuşu öttü. Süleymân (a.s.):

-Hüdhüd de öterken: “Mahlûku esirgemeyeni kimse esirgemez” diyor, dedi.

Ondan sonra da tûti kuşu ötünce, Süleymân (a.s.):

-Bu kuş da: “Hayır işleyin; hayır bulun” diyor, dedi.

Bundan sonra üveyik kuşu öttü. Süleymân (a.s.):

-Bu kuş da: “Keşke bu yaratıklar yaratılmayaydı” diyor, dedi.

Sonra güvercin ötünce, Süleymân (a.s.):

-Güvercin de öterken: “Subhane Rabbiyel âlâ” demektedir, dedi.

Ondan sonra kuzgun öttü. Süleymân (a.s.):

-Bu kuş da: “Susan kurtulur” diyor, dedi.

Sonra da akbaba öttü, Süleymân (a.s.):

-Akbabalar öterken: “Dilediğini yap, sonunda ölürsün” demektedirler, dedi.

Diğer kuşlar için de bunlara benzer şeyler söyledi. Böylece Süleymân (a.s.) kuşların öterken ne dediklerini halkına anlattı.”¹⁴⁶

Kırk Hikâye’de; Hz. İsa’dan sonra en çok ismi zikredilen peygamber, Süleymân Peygamber’dir. Hz. Süleymân ismi; 10, 18, 19, 20 ve 22. hikâyelerde toplam 34 kere geçmektedir. 10. hikâyede kuşların ve hayvanların dillerini ve amaçlarını öğrenmek isteyen

¹⁴⁶ Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, s.709.

kişiyi isteğini öğreten Süleymân Peygamber kıssası işlenirken 18. hikâyede taht üzerine oturup yele hükmetme yetkisine sahip olma hususu ele alınırken 19 ve 22. hikâyelerde ise cinlerin sevk ve idaresinde belirli bir güce sahip olan ve onlara bu yönde hükmetme yetkisine sahip olduğu konusu ele alınırken 20. hikâyede ise münker işlerden sakınan ve kendi geçimini helal yollardan temin ederek şükürdar bir kulun durumuna değinilirken Süleymân Peygamber ismine temas edilmektedir.

“Süleymân Peygamber bir kişiyle dost idi. Bir gün bu kişi geldi, aytdı: “Ya nebiyallah! Bana kuşlar ve hayvanlar dilin bildür” didi. Süleymân Peygamber aytdı: “Sen kuş dilin bilürsen sabr idmezsin” didi. Bu kişi aytdı: “Ya nebiyallah! Ben tahammül iderin. Kerem eyle bildür.” Ana Süleymân Peygamber aytdı: “Ta’lim itdi bildürdi.”¹⁴⁷

“Süleymân Peygamber taht üzerinde oturub yel hevaye geturub seyri derken gördi. Bir pîr kişi iken öküz ile çift sürüb yürür. Süleymân yele emir eyledi: “Tahtım ol pîrin katına götürün” didi. Süleymân o yele ve katında selâm virdi. Ol pîr ikindü vaktinde aleyk aldı. Süleymân sordı. Ya pîr! Ben sana selam virdü kim o yele vaktinde idi. Sen ikindü vaktinde aleyk aldın didi. Sırrı nedir?” didi. Pîr aytdı: “Bakarsın peygamber ben ücrete tudub turırım. İki arpa etmeğine (?) selamın alsam o gün (?) ben işden kalurdım ol kişinin hakkı benim üzerimde kalurdi. Günâhkâr olurdım. İkindü vaktinde kurtuldum selamun aldım” didi.”¹⁴⁸

“Allah-u Teâlâ Süleymân Peygambere vahî kıldı, aytdı: “Ya Süleymân! Deniz kenarına var aceb nene göresin. Süleymân cinlerden bir bölük cemâ’atle deniz kenarına vardılar. Süleymân bir büyük kutlu cinne emir etdi. “Tez bu deniz için tal!” Derhal cinni taldı. Bir zamandan sonra çıkdı. Aytdı: “Üc aylık yol gitdim. Bir kubbe gördüm incüden. Hiç kapısı yokdu ve girecek yeri yokdur” didi. Süleymân emr etdi: “Varın bana getirin göreyin” didi. Vardılar, getürdiler.”¹⁴⁹

“Ben-i İsrâil içinde bir kişi vardı. Ol kişinin evi önünde bir ağaç vardı. Ol ağacın üzerinde bir göğercin yuvalayub yavrıladı. Anun üzerinde dirlik iderdi. Ve ol ev eşi dama ol göğercinin yavruların yeri idi. Ol göğercin her yıl mahrûm olurdu. Bir gün ol göğercin Süleymân Peygambere geldi aytdı: “Ya nebiyallah! Bu ev eşi her yıl benim yavracıklarım yeri beni

¹⁴⁷ Age., 45. Varak.

¹⁴⁸ Age., 45. Varak.

¹⁴⁹ Age., 45. Varak.

mahrûm eyler” dedi. Süleymân bir ifrite buyurdu, aytdı: “Var ol ağaç başında ol göğercinin yavricakların sakla almasun” dedi.”¹⁵⁰

“Süleymân Allah-u Teâlâ’ya idüb aytdı: “Ey çalabım! Eğer benden şükürlü kulun varsa bana bildir ki ben anı ziyaret idem” dedi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Süleymân! Şol kişi ki kesb idüb eliyle helâl nene kazanur kendi nefesine anı nafaka ider.”¹⁵¹

h) Dâniyal Peygamber:

Hiz. Daniyâl Peygamber, Dâvut (a.s.)’un soyundandır. Daniyâl gaipten haber verme ve rüyaların yorumunda çok bilgili olduğundan hükümdarın sarayına alınmış ve “Baş Rüya Yorumcusu”¹⁵² olmuştur.

Eserimizde Hiz. Daniyâl (a.s.)’ın lafzı 14. hikâyede ve 3 defa geçmektedir. 14. hikâyede Allah’ın koymuş olduğu ahkâmlara riayet etmeyen dünyaya hükmeden bir adamın, helâk olmasına temas edilirken Hiz. Daniyâl (a.s.)’ın ismi karşımıza çıkmaktadır:

“Daniyâl Peygamber seyr iderken bir şehir gördi. Ben-i İsrâil şehirlerinden ve ol şehrun içine girdi. Hiç kimse görmedi. İçinde bir adam bulmadı. Ol şehirden çıkmağa kasd itdi. Nâgâh gördi şehrun kapusi katında bir köşk gördi. İçinden bir âvâz geldi. Aydur: “Ya Daniyâl! Gel içeri” girdi. Gördi bir ûlû âdem tabûti yatur altında harir dibâc döşekler döşemişler üzerine bir kılıc asa komişlar ve başı üzerinde bir levh asa komişlar. Daniyâl ol levhi eline aldı ve okudu. Üzerinde yazılmış ki, Ad bin Şeddâdem memleketi rum benum elumde idi. Dünyaya mâlik oldum. Bin yıl ve bin kız oğlan aldum ve bin şehir aldum ve bin kez yire nesne gömdüm ve andan sonra bize bir kıtlık yitişdi. Tâ şol hadaa kim bir kile buğday bir kile altuna çıkıdı. Dahî bulmadılar acılıktan zelîl olduk, helâk olduk”¹⁵³

i) Hiz. Muhammed Mustafa Peygamber (s.a.v.):

Yüce Allah bütün insanların en yücesi ve en şerefli olan yaratılıştaki ilk ve peygamber olarak gönderilenlerin sonuncusu olan “Hiz. Muhammed (s.a.v.) Mekke, Milâdî 571 Rebiülevvel ayını on ikinci gecesi, günlerden pazartesi vakit, vakitlerin sultanı seher vakti, kâinatın efendisi on sekiz bin âlemin sultanı Hiz. Muhammed (s.a.v.) dünyaya teşrif etti.”¹⁵⁴

¹⁵⁰ Age., 45. Varak.

¹⁵¹ Age., 45. Varak.

¹⁵² Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, s.723.

¹⁵³ Age., 45. Varak.

¹⁵⁴ Seyda Muhammed Konyevi, **Hayat Rehberimiz Hiz. Muhammed (s.a.v.)**, Reyhanî Yayınları, İstanbul, 2017, s.15.

Hız. Muhammed (s.a.v.)'in mu'cizeleri arasında yer alan "İnşıkakı Kamer", "İsra ve Mi'rac" hadiselerini kısaca ele almak istiyoruz.

"Ayın iki parçaya ayrılması, Peygamberliğin sekizinci senesinde meydana gelmişti. Şöyle ki müşriklerin bir kısmı mehtaplı bir gecede ayın ikiye ayrılıp sonra birleşmesini Resulü Ekrem Efendimiz (s.a.v.)'den istediler. Böyle bir mu'cize göstermedikçe iman etmeyeceklerini söylediler. Resulü Efham (s.a.v.) Hazretleri de Hak Te'âlâ'ya buyurdu. Allah'ü Azimüşşan'ın kudretiyle ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası Hira (şimdiki adı Nur) dağının bir tarafında, diğer parçası da öbür tarafında yüksekten göründü sonra birleşip evvel ki halini aldı. Ne yazık ki yine müşrikler iman etmediler, bunu bir sihir sandılar."¹⁵⁵

Yüce Allah bu hadiseyi Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur:

"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Kâfirler bir mu'cize görünce yüz çevirirler ve: 'Bu devam ede gelen bir büyüdür' derler."¹⁵⁶

Peygamberliğin onüçüncü senesinde de "Mi'rac" hadisesi şöyle gerçekleşmiştir: "Cebrâil (a.s.) ve Hız. Muhammed (s.av.)'i burağa bindirerek Mekke'deki Mescidi Haramdan, Kudüs'teki Mescidi Aksaya götürdü. Hız. Muhammed (s.a.v.) artık buradan göklere çıkacaktı. Süfli ve hayvani âlemden, ulvi ve melekler âlemine yükselecekti. O yüce yaradanı Ulu Allah'ını görecekti ve son kemalini bulacaktı. Hız. Muhammed (s.a.v.) Cebrâil (a.s.) ile konuşurken refref denilen ilâhi bir asansör geldi ve Hız. Muhammed (s.a.v.) ve Cebrâil (a.s.) ona binerek göklere uçtular. Birinci kat gökten yedinci kat göğe kadar bütün göğü seyrettiler. Buralarda büyük peygamberler ve ümmetleriyle tanıştılar. Yüce Allah'ın sonsuz sırları ve tecellilerine mazhar oldular. Her esrar perdesini yırtıp geçerken gördüklerinin, "Ya Muhammed buraya gelin" hitapları ile karşılaşılıyorlardı. Peygamberimiz Hız. Muhammed (s.a.v.) Sidretülmünteha denilen yere vardı. Ulu Allah ile zamansız, mekânsız, sessiz sözsüz olarak konuştu."¹⁵⁷

Allah'ü Azimüşşan ayeti kerimelerde bu hadiseyi bize şöyle bildirir:

"Bir kısım ayetlerimizi kendisine göstermek için, kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketlendirdiğimiz el-Mescidül-Aksa'ya (yeryüzüne en uzak olan mescide) götüren O Allah her türlü noksanlıktan yücedir. Gerçekten O, işitendir görendir."¹⁵⁸

¹⁵⁵ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.623-624.

¹⁵⁶ Kamer, 1-2.

¹⁵⁷ Aydın, **Tam Peygamberler Tarihi**, s.966.

¹⁵⁸ İsra, 1.

“O (peygamber), Cebrâil’i bir başka inişinde de görmüştü. Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında. Ki Cennet’ül-Me’va da onun yanındadır. O zaman ki, o Sidre’yi bürüyen bürüyordu. Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı. Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.”¹⁵⁹ şeklinde açıklanmıştır.

Eserimizde Hz. Muhammed (s.a.v.)’in lafzı 8, 15, 17, 21 ve 28. hikâyelerde toplam 13 yerde geçmektedir. “Peygamber”, “Resûl”, “Muhammed”, “Mustafa” lafızlarıyla karşımıza çıkmaktadır ki metinlerden hareketle bu kullanımları aşağıya alıntılıyoruz.

8. hikâyede Efendimiz Hz. Muhammed (s.av)’in lafzı; sadakayla ilgili bir hadisine yer verilirken 15. hikâyede de Efendimiz’in dünyaya teşrifi gerçekleşmeden geleceğini haber veren bir Kadı’nın konuşması sırasında temas edilirken 17. hikâyemizde ise Ümmet-i Muhammed (s.a.v.)’in cehennem ateşinden korunması için Allah’a niyazda bulunan dua bölümü yer alırken değinilmiştir. 21. hikâyemizde de yapılan her eylemin Allah rızasını güderek ve sevgi bağlamında gerçekleşmesi için yine Efendimiz’in isminin geçtiği bir Hadis-i Şerif’iyle karşılaşmaktayız. 28. hikâyemizde ise Mi’raç hadisesi anlatısına değinilirken bir kez daha Efendimiz’in, idrak edilen bu kelimelerin özünde kutsiyeti atfeden, lafz-ı cemaliyle müzeyyen olan “Muhammed”, “Mustafa”, “Resûl”, “Peygamber” ismi şeriflerine değinildiğini görmekteyiz ve bu lafızları metinlerden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

“Hazreti Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi vesellem buyurur: “Sadakatü terdâ belâ’e velkazâ’e a’la sahihiha.” Ma’nisi oldur ki sadaka isniden belâ ve kazâyı red ider.”¹⁶⁰

“Ahir zamanda bir peygamber geliserdur. Ana Muhammed bin Abdullah diseler gerekdür. Peygamberlerin ulûsi olsa gerekdür.”¹⁶¹

“Hazreti Resulallah sallallahu aleyhi ve sellem buyurur: “Elhubbulillahi velbuğdulillahi.” Sevdiğin Allah için sev, kakduğun Allah için kâfi.”¹⁶²

“Feriştehler burâğa birdurdikleri vaktin ben katında dururdum didi. İblis aytdı: “Ya Muhammed! İşbu dünya göğine varduk mi? deye Resûl hazreti: “Evet vardım.” İblis aytdı: “Dünya göğinde hiç gömişden yeredilmiş bir hücre var mı, gördün mi kapusi düşüb yetür?” Resûl hazreti: “Evet! Gördüm.” İblis aydur: “Ol benim idi didi. Ya Muhammed! Bin yıl o hücrede ta’at kılub dururdum” didi. Ya Resûlullah! Arşa varıcak arş önünde bir yazı gördün mi,

¹⁵⁹ Necm, 13-18.

¹⁶⁰ Age., 45. Varak.

¹⁶¹ Age., 45. Varak.

¹⁶² Age., 45. Varak.

büyükliği bin bu dünya kadardur?” Resûl aytdı: “Evet! Gördüm” dedi. İblis aytdı: “Ya Muhammed! Onun uzunluğı iki bin yıllık yoldadır. Ol yazunun ortasında bir menber vardır duddandır. Ol menberde feriştehlere va’az iderdüm. Ol yazu tulû feriştehlere olurdu. Bin yıl anda va’iz, nasihat eyledüm. İmdi ibret dutsunlar akil olanlar ki gönlüm ululuğı bana yitdi.”¹⁶³

“İmdi azîzimen aceb nice olur hâl içme girenin nar-ı cehennem hûd mecmu’i etin derisi yir. İlahî cemi’ Muhammed ümmetin cehennem odundan sen sakla! Âmin ya Rabbel’alemin.”¹⁶⁴

2.2.1.1.5 ÂHİRET

“Âhiret: Öbür dünya, ukbâ, dâr-ı bekâ”¹⁶⁵ ve “Allah yarattığı âlemi iki cinsten yarattı: Biri, cisimler âlemi ve biri de ruhlar âlemidir. Cisimler âlemini ruhlar âlemine konak yaptı. Taki bu âlemden azıklarını alsınlar. Herkese bu âlemde bir müddet takdir etti. Âhiret, o müddetin bitimi ve sonu ile başlar. Zira onun artma ve eksilme imkânı yoktur. Ecel erişip vade son bulunca, ruhu bedenden uzaklaştırır. Hesap ve mükafât günü olan kıyâmet gününde ruhu geri bedene gönderip bütün insanları diriltir ve herkese amelini “Kiram-i Kâtibin” meleklerinin yazdığı kitapta gösterir. Dünyada yaptığı bütün işleri ona hatırlatır. Sevâpları ve günâhları ne kadar olduğunu, bunları tartmaya mahsus teraziyle bildirir. Bu terazi, dünya terazileri gibi değildir.”¹⁶⁶

Âhiret, insanların öldükten sonra yaşayacakları asıl âlemdir. Bu dünya hayatı tamamen ahirete hazırlıktır. “Yeryüzü kendine has sarsıntıyla sallandığı, toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı ve insan “Ne oluyor buna!” dediği vakit, işte o gün yeryüzü Rabb’inin ona bildirmesiyle bütün haberlerini anlatır. O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.”¹⁶⁷ Başka bir âyette: “Muhakkak ki, âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır”¹⁶⁸ şeklinde açıklanmaktadır.

Eserimizde ahiret mefhumuna; giriş kısmında, 9, 11 ve 40. hikâyelerde toplam 7 defa temas edilmektedir. “Âhiret”, kıyâmet, cennet, cehennem gibi âhirete ait unsurlarla işlenmektedir ki bu kullanımları metinlerden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

¹⁶³ Age., 45. Varak.

¹⁶⁴ Age., 45. Varak.

¹⁶⁵ Sami, age., s.29.

¹⁶⁶ Gazâli, **Kimyâ-yı Saâdet**, s.92.

¹⁶⁷ Zilzal, 1-8.

¹⁶⁸ Duha, 4.

Eserimizin giriş kısmında âhîret kavramına; Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Hadis-i Şerifleri’nde yer verilirken 9. hikâyede ibadetlerin yerinde ve zamanında ifa etmenin öneminden bahsedilirken 11. hikâyede ise âlimlerin duasını almak her iki dünya için bir kurtarıcı hükmünde olduğu konusu işlenirken 40. hikâyemizde de bir padişahın oğlu için tasarladığı bir yaşam şekline temas edilirken değinilmiştir. Metinlerden hareketle âhîret kavramı kullanımlarını mümkün bir şekilde aşağıya alıntılıyoruz.

“Fakirleri ziyâret etmek kişinin gönlini alçak eder ve ‘ibadetun şevkini ve lezzetini ziyâde eder ve dünyada Allah-u Teâlâ virdüğüyle âhîreti satın alır. Nitekim Hazreti Resulullah sallallâhu âleyhi vesellem buyurur: “Eddünya mazra’atül âhîreti” ma’nisi budur ki dünya ahiretün ekinliğidir ki her kimse kim dünyada hayır ‘ibadet eder ahiretde onun cezası sevâb ve cennetdir.”¹⁶⁹

“Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn! Dünyada hayr amelden ne işlersin” didi. Hâtûn aytdı: “Ya nebiyallah! Allah-u Teâlâ’ya yarar amelum yok. Ana lâyük ola illâ bu denlü var ki namâzı hiç te’hir kılmazın. Eğer elüm un içinde dahî olursa ol uni terk iderin namâzı terk itmez didi. Andan Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn! Sana beşâret olsun. Kim Allah-u Teâlâ sana dünya udin savuk kıldı. Âhret udin dahî savuk kıla muhlesin mertebesin bulmuşsin” didi.”¹⁷⁰

“Ulemânun duâsını al. Allah-u Teâlâ seni dünya belâlarından saklaya ve âhîretde cennete koyub didar müyesser kıla.”¹⁷¹

“Zaman evvelde bir padişah varıdı. Vaktiki oğlu olaydı. Kaçan büyüse sof giyerdi ve seyyâhlık iderdi. Yeryüzünde gezerdi. Hiç pâdişâhlık erkânında sefâsı olmazdı. Bir gün oğlu oldı. Paşah beglerin ve vezirlerin cem’ itdi. Bunlar aytdı: “İşde bilursiz benum oğlanlarımın halin kaçan boyısalar dünyada ehibba i’tirâz iderler ahrete teveccüh iderler.”¹⁷²

Âhîrete ait unsurlardan kıyâmet, cennet ve cehennem, terimlerine de yeri gelmişken temas etmemiz uygun olacaktır.

a) Kıyâmet:

¹⁶⁹ Age., 45. Varak.

¹⁷⁰ Age., 45. Varak.

¹⁷¹ Age., 45. Varak.

¹⁷² Age., 45. Varak.

“Kıyâmet: Âhir zamanda bütün mevtâların kalkıp haşr u neşr olması, âlemin bozulması.”¹⁷³ ve “Yeniden ayağa kalkış (kıyam) günüdür. Ölümünden sonra yeniden dirilme günüdür, tekrar huzura çağırma günüdür, hesap verme günüdür, aynen uykudan kalktığımız gibi”¹⁷⁴ ya da “Dini bir tabir olarak kıyâmet ise; içinde yaşadığımız dünyanın ve onun bünyesinde yer aldığı kâinatın parçalanıp dağılması, daha sonra insanların hesap vermek için üzere Allah-u Teâlâ’nın huzur-u izzetinde, mahiyetini bilemediğimiz bir biçimde kıyam etmesidir”¹⁷⁵ şeklinde açıklanmaktadır.

Kıyâmetle ilgili Kur’ân-ı Kerîm’de kırka yakın ayet vardır. Kıyâmetin varlığı âyet naklinde şu şekil karşılık bulur:

“Kıyâmet yaklaşmaktadır fakat insanların çoğu buna inanmazlar”¹⁷⁶

“Ey insanlar! Allah’tan korkun, çünkü kıyâmet günü depremi müthiş ve büyük bir olaydır.”¹⁷⁷

“O gün gözlerin kamaştığı zaman, ayın tutulduğu, güneşin ve ayın bir araya geldiği zaman, o gün insan, “kaçacak yer neresi”¹⁷⁸ diyecektir. Eserimizde kıyâmet kavramı, 4 ve 24. hikâyelerde geçmektedir.

“Ya İbrâhim dile vireyin didi. İbrâhim aydur: “İlâhi sen virkid” didi. Allah-u Teâlâ şimdiden ta kıyâmete değin ne kadar hacılar gelub hac kılursa anlarun (?) virdüğüm sevâbca sana virdü” dedi.¹⁷⁹

“Ben yimezin ve içmezsin Allah bana emir etdi. İstiğfâr idem ve salavat getürem senün içün ta kıyâmete değin didi.”¹⁸⁰

b) Cennet:

Arapça bir terim olup, “Ahirette mü’minin ve sülehâ ve ashab-ı hayra min-tarafı’llah mev’ud olan mekân-ı manevi ki ferâh-fezâ bahçe ve köşkler suretinde tarifile tefhim buyruluyor,

¹⁷³ Sami, age., s.864.

¹⁷⁴ Hakan Üzüm, **Kıyâmet**, Baysem Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2013, s.72.

¹⁷⁵ Öngüt, **Kalplerin Anahtarı İnsan-Dünya ve Ahiret**, s.201.

¹⁷⁶ Tâhâ, 15.

¹⁷⁷ Hac, 1.

¹⁷⁸ Kıyâmet, 7-8-9-10.

¹⁷⁹ Age., 45. Varak.

¹⁸⁰ Age., 45. Varak.

uçmak, firdevs, behişt.”¹⁸¹ Başka bir tanımda: “İman edip salih amel işleyenlere vaat edilen sonsuz nimet, mükâfat ve ebedî mutluluk”¹⁸² anlamını ihtiva etmektedir.

“Cennet terimi âyetler naklinde şu şekil karşılık bulmaktadır: “Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?”¹⁸³ “Şüphesiz Allah’a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur.”¹⁸⁴ “Özenle işlenmiş mücevher ve tahtlar üzerindedirler. Kesilip eksilmeyen ve yasaklanmayan meyveler vardır.”¹⁸⁵

Eserimizde cennet mefhumu; “Cennet”, “Uçmağ”, şeklinde giriş kısmında, 2, 6, 11, 12, 21. hikâyelerde toplam 14 defa geçmektedir. Eserimizin 2. hikâyesinde Ebû Kuğâh Peygamberin kıssası anlatılırken cennet mefhumu “Uçmağ” olarak karşımıza çıkmaktadır. Musâ (a.s.)’nın kıssasının anlatıldığı 6. hikâyede, Allah’ın emir ve yasaklarına karşı gelenlerin cennete giremeyeceğinin anlatıldığı 11. hikâyede, zengin bir hayat süren gayri müslim bir kişinin, fakir olan bir müslümanın çocuklarına ettiği ihsanlar sayesinde Yüce Allah’ın onu islamlarla şerefliendirmesinin anlatıldığı 12. hikâyede, bezirgânlık işiyle uğraşan bir seyyahın, gittiği vilayette sapkınlığa uğramış bir topluluğun bir ağacı ma’bud edip ona ibadet ettiğinin anlatıldığı 21. hikâyede cennet teriminin kullanımları ile karşılaşırız ki bu kullanımları hikâyelerden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

“Ya Kuğah! Bu mezardan dirilen dostuma ayıtını gerekse gerü öldüreyni uçmağa iledeyni gerekse koyayın gerü dünyada tâ’at ve ibadet kilsun didi. Ebû Kuğah ol pâdişâha sordı aydur: “Ya tanrı dostı! Hak tebarek teâlâ sana buyurur ki gerekse girü öldüreyni uçmağa ilteyin gerekse dünyada koyayın ta’at ibadet kilsundur.”¹⁸⁶

“Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ ben ol kolumdan râzî olmadum, benüm hikmetüm sen bilmezsin, ben bilürem” didi. Dahî ben kısmet itdüm ki ol şeyhî cennete koymayam.”¹⁸⁷

¹⁸¹ Sami, age., s.381.

¹⁸² Mustafa Güney, **Kur’ân’dan Öğütler 1**, DİB Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2010, s.176.

¹⁸³ Beled, 8-10.

¹⁸⁴ Tûr, 17-18.

¹⁸⁵ Vakıa, 32-33.

¹⁸⁶ Age., 45. Varak.

¹⁸⁷ Age., 45. Varak.

“Ulemânun duâsını al. Allah-u Teâlâ seni dünya belâlarından saklaya ve âhirette cennete koyub didar müyesser kıla.”¹⁸⁸

“Ben-i İsrâil zamanında bir kişinin bir kâfir konşusu vardı. Ol kâfir gayetde gâni idi ve ol kişi müslim idi ve hem fukarâ idi. Ol kâfir müslimana çok ihsanlar iderdi. Ve andan sonra ol Müslüman vefat itdi. Ol kâfir anun oğlancuklarına ihsân iderdi. Ve andan sonra ol kâfire Allah-u Teâlâ İslâm rûzî kıldı. Ol müslümana ve oğlancuklarına ihsân itdüğüçün Allah-u Teâlâ anun ibâdeti sevâbını yazdı. Dahî Allah-u Teâlâ anun yerine cennet kıldı.”¹⁸⁹

“Ya şeyh! Sen kimsin? Şeyh aytdı: “Ben şol kişiyim ki babanı cennetden çıkardım” dedi. Ol kişi bildiğim şeytândır.”¹⁹⁰

c) Cehennem:

Arapça bir terim olup, “(İbranice’den asıl Kudüs kurbünde hayvanat lâşelerini ve idâm olunan mücrimleri attıkları bir derenin ismi idi.) âhirette günâhkârların azap gördükleri mahal, tamu, dûzah.”¹⁹¹ Başka bir tanımında: “Cehennem, dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak, iman ettiği halde salih amel işlemeyen kimselerin de günâhları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları pişmanlık, ceza ve azap yurdudur.”¹⁹² Diğer bir tanımında ise, “Derin kuyu, âhirette kâfir ve günâhkâr kimselerin azap çekecekleri ceza yeri.”¹⁹³ şeklinde tanımlanmaktadır.

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 51/56) buyuran Yüce Rabbimiz, insanları ve cinleri kendisine kulluk konusunda imtihana tabi tutmak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. “O hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır...” (Mülk, 67/2) buyurularak imtihana tabi tutulacağımız gerçeği vurgulanmaktadır. İşte bu imtihan neticesinde Rabbimizin emirlerini yerine getirmeyerek başarısız duruma düşenler sonuç itibariyle cezaya çarptırılacaktır. Bunlar ister insanlardan olsun ister cinlerden olsun fark etmez. Açıklamaya çalıştığımız âyetin devamında buna işaretle; “Andolsun ki cehennemi hem cinlerden hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım, sözü

¹⁸⁸ Age., 45. Varak.

¹⁸⁹ Age., 45. Varak.

¹⁹⁰ Age., 45. Varak.

¹⁹¹ Sami, age., s.385.

¹⁹² Mustafa Güney, **Kur’ân’dan Öğütler 1**, s.176.

¹⁹³ Hakan Üzüm, **Kıyâmet**, s.147.

kesinleşti.” buyurularak cehennem insanlardan ve cinlerden doldurulacağı belirtilmektedir.”¹⁹⁴

“Kur’ân-ı Kerîm’in 70 kadar âyet-i kerimesinde cehennem kelimesine yer verilmekte; kâfirlerin, münafıkların, zâlimlerin, Hakk ve hakikate boyun eğmeyenlerin çeşitli şekillerde azap görecekleri yer olarak tasvir edilmektedir. ‘Cehennem alevlendiği zaman!’ (Tekvir, 12) ‘Onların varacağı yer cehennemdir.’ (İsrâ, 97)”¹⁹⁵ şekliyle karşılık bulmaktadır.

Eserimizde cehennem mefhumuna; “Cehennem”, Nâr-ı Cehennem”, “Nâr”, Tamu” şeklinde 6, 10, 11 ve 17. hikâyelerde toplam 11 defa değinilmiştir ki hikâyelerden hareketle bunları kısaca aşağıya alıntılama istiyoruz.

Kırk Hikâye’nin; Hz. Musâ’nın kıssasının anlatıldığı 6. hikâyesinde, Süleymân Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 10. hikâyesinde, Yüce Allah’ın emir ve yasaklarını yerine getirmeyen kişilerin müstehak olacağı yerin cehennem olduğu konusunun işlendiği 11. hikâyesinde, İsâ Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 17. hikâyesinde, cehennem mefhumunun kullanımıyla karşılaşmaktayız. Metinlerden hareketle bu kullanımları aşağıya alıyoruz.

“Pes! İmdi azizimen mütekebbirlikden sakınmak gerek altı yüz yıl ibâdet eyleyen gözi yaşından otlar biten kişiyi Allah-u Teâlâ cehenneme koyarın didi.”¹⁹⁶

“Avrât ol etmek ufağını kelbe atdı. nagah horoz geldi. Etmek ufağını kapdı, oldı. Kelb aytdı: “Bana zulüm eyledün. Bizim sahibimiz diler kendisin öldüre bize kim ta’am virür. Ol öldükten sonra” didi. Horoz aydur: “Eger ölürse avrât rızası için ölür. Kendi nefesine kasd eder. Anun yeri cehennemdür” didi.”¹⁹⁷

“Husûsâ ki kişi kendü eli altında olan halkına emr-i ma’rûf itmeye namâz kıldurmaya oruç tutdurmaya. Eger ol kişi cennetlik dahî olursa ol zaman ol namâz kılmayın oruç tutmayın. Anı alub tâmûya bile gider. Nâre girmeye sebep olur el-iyâzü-Billâh.”¹⁹⁸

“İsâ Peygamber seyahatinde bir kişi buldı. Salihlerden bir taş üzerinde dain namâz kılur dört yanında kurı yaş kanlar dökülmüş. İsâ aytdı: “Ya yiğit! İşbu kanlar nedür ki dört yanına dökülmüş sana ne hâl oldı?” didi. Ol kişi aytdı: “Ya İsâ! Cehennem korkusundan bir korku düşdi gövdemün derileri yarıldı etlerüm didildi. İşbu kanlar benden akan kanlardır” didi. Andan İsâ

¹⁹⁴ Medet Coşkun, **Kur’ân’dan Öğütler 1**, DİB Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2010, s.179.

¹⁹⁵ Öngüt, **Kalplerin Anahtarı İnsan-Dünya ve Ahiret**, s.384-385.

¹⁹⁶ Age., 45. Varak.

¹⁹⁷ Age., 45. Varak.

¹⁹⁸ Age., 45. Varak.

bir köye vardı. Ol köyde çokluk âvanlar gördi. Aytdı: “Ya ben-i İsrâil! Bir kişi gördüm. Tahkik cehennem korkusundan mecmu’i derisi yırtılmış ve eti didilmiş dahî gövdesinden kanlar akar. Hâl budir ki dahî cehennem içine girmemiş.” İmdi azîzimen aceb nice olur hâl içine girenin nar-ı cehennem hûd mecmu’i etin derisi yir. İlahî cemi’ Muhammed ümmetin cehennem odundan sen sakla!”¹⁹⁹

2.2.2 İBÂDET

İbâdet Arapça bir terim olup, “Sözlükte kulluk, tapınma, emre uyma ve boyun eğme gibi anlamlarda kullanılan ibadet, dini bir terim olarak, kişinin Allah’a karşı duyduğu sevgi, saygı ve itaatini göstermesi, onun hoşnutluğunu kazanmak maksadıyla emrettiği şeyleri yapması, yasaklarından uzaklaşması”²⁰⁰ veya “İbâdât. 1. Kulluk, bendegî. 2. Tapma, tapınma, perestiş, namâz: Cenab-ı Hakk’a ibâdet etmek; ateşe, puta ibâdet edenler. 3. Tâat, takvâ: gece gündüz ibadetle meşguldür”²⁰¹ anlamlarına gelmektedir.

“Allah-u Teâlâ ibadetin önemini Kur’ân-ı Kerîm’de “Ben cinleri ve insanları bana ibadet etsinler diye yarattım” veya “Ey insanlar sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin. Bu sayede korunmanız umulur”²⁰² vb. âyetlerle belirtmiştir.

İbâdet, “yaratıcı kudret karşısında insan benliğinin derinden duyduğu azamet (yüceltme) duygusundan kaynaklanan kendine özgü bir boyun eğiştir.”²⁰³ İslâmî çerçevede ibâdet; kelime-i şehadet, namaz, oruç, zekât ve hac olmak üzere islâmın beş şartından ibarettir.

İbadet kavramının etrafında cereyan eden, isimleri ibâdet lafzıyla beraber anılan ve İslâm’ın beş şartı olarak nitelendirilen; kelime-i şehadet, namâz, oruç, zekât ve hac ibadetlerini eserimizden hareketle Kırk Hikâye’de yer aldığı şekliyle açıklamak istiyoruz.

2.2.2.1 KELİME-İ TEVHİD

¹⁹⁹ Age., 45. Varak.

²⁰⁰ Abdülhamit Birişik, **İslam’a Giriş Temel Esasları**, DİB Yayınları, Ankara 2008, s.215.

²⁰¹ Sami, age., s.714.

²⁰² Bakara Sûresi, 21.

²⁰³ Yaşar Öztürk, **Kur’ân’ın Temel Kavramları**, Yeni Boyut Yayınları, 14. Baskı, İstanbul, 1988, s.215.

İslâmın ilk şartı olan Kelime-i Tevhid, “**Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah**” Allah’tan başka hiçbir Tanrı yoktur. Muhammed O’nun elçisidir. İmanın ilk derecesi ve İslâm’ın temel direği budur.”²⁰⁴

“İslâm inanç sisteminin özünde ‘Allah’ın birliği’ ilkesi vardır. Şehadet kelimesi veya İslâm inancının sözlü ifadesi şunu ortaya koyar: “Allah’tan başka tapınılacak tanrı yoktur.” Kelime anlamı birleme, tekleştirme demek olan tevhid, tek yüce otorite olarak Allah’ı kabullenme demektir. Allah tektir, mutlak, yüce, yaratıcı, hiçbir şeye benzemez, her şeyin sahibi ve yaratıcısıdır. Tevhid inancı ve anlayışı, hakikat, dünya, zaman, mekân, insanlık tarihi ve kader gibi her şeyi kuşatan genel bir bakıştır.”²⁰⁵

Müslümanın ilk şartı imân etmektir. İman etmek için de Kelime-i Tevhid’i söylemek, bunun manasını bilmek ve inanmak lazımdır. İnsanın yaşamı boyunca bir mü’min gibi sergileyebileceği duruş, Allah’a verilen en sağlam bir misaktır.

Eserimizde “Kelime-i Tevhid”in lafzı, 2. hikâyede ve 1 defa geçmektedir. Zamanın mevcut peygamberi Ebû Kuğâh Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 2. hikâyede “Allah’tan başka hiçbir Tanrı yoktur. Kuğâh O’nun elçisidir” şeklinde karşımıza çıkan Kelime-i Tevhid’in kullanımına temas edilmiştir. Metinden hareketle bu kullanımı aşağıya alıntılıyoruz.

“İlâhî bu halk benim peygamberliğuma inanmazlar. Seksen iki yıldan berü ölmüş padişahimüzi duâ kıl dirilsün. Senun peygamberliğune inanalum dirler. İmdi İlâhî sen kerimsin bunların padişahların diri kıl didi. Uluk sa’at makbere iki pâre pârlıdı. Ol padişah toza toprağa bulaşub dirilub çıkageldi. Aydur: “Lâilâhe illâllah Kuğahun Rasûlullâhi” cemi’i kâfirler imana gelub müslüman oldular.”²⁰⁶

2.2.2.2 NAMÂZ

²⁰⁴ Ömer Faruk Harman, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s.70.

²⁰⁵ Hayati Hökelekli, **İslama Giriş ve Gençliğin İslam Bilgisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul,2007, s.214.

²⁰⁶ Age., 45. Varak.

Namâz; “Farsça bir terim olup, beş vakitte edâsı ehl-i İslâm için farz olan, erkân-ı malûmeli ibâdet, salât.”²⁰⁷ Başka bir tanımında namâz, “Farsça’da “tâzim için eğilmek, kulluk, ibadet anlamına gelen namâz, sözlükte “dua etmek, ibâdet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak” mânalarındaki Arapça salât kelimesinin karşılığı olarak Türkçe’ye geçmiştir. Terim olarak salât tekbirle başlayıp selâmla son bulan, belirli hareket ve sözlerden oluşan bedenî ibadeti ifade eder”²⁰⁸ şeklinde açıklanmıştır.

Eserimizde namâz lafzı; 2, 9, 11, 15, 17, 19, 23, 27, 38, 39. hikâyelerde toplam 23 defa geçmektedir. Ebû Kuğâh Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 2. hikâyede, Dâvut (a.s.)’ın kıssasının anlatıldığı 9. hikâyede, emr-i bi-l-maruf yapmayan bir topluluğun helâk olma sürecini konu alan 11. hikâyede namâz lafzına temas edildiğini görmekteyiz. Ayrıca Hz. İsâ kıssasının anlatıldığı 15. hikâyede, yine Hz. İsâ kıssasının işlendiği 17. hikâyede ve Süleyman Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 19. hikâyede namâz lafzıyla yine karşılaşmaktayız. 23. hikâyede Hz. İsâ kıssasına temas edilirken 27. hikâyede, İbni Abbas (r.a.)’ın kıssasına değinilirken Abdurrahman b. Zeyd (r.a.)’ın kıssasının işlendiği 38. hikâyede temas edilirken ve 39. hikâyede ise, bir kul satın alan köle sahibi ve kölenin arasında geçen konuşma ele alınırken namâz lafzına değinildiğini görmekteyiz. Bu kullanımları metinlerden hareketle münkasım bir şekilde aşağıya alıntılıyoruz.

“Ebu Kuğah, ol padişahun makberesi katına vardı. İki rekât namâz kıldı.”²⁰⁹

“Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdi. Bir gün tenûrde etmek bişurdi, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş, etmeği tenûrde kodi ve bir oğlancuği tenûr katında kodi. Mevlâsınun hidmetine meşgul oldi. Andan şeytân la’in gönline vesvese bıraktı. Etmekler yandı ve oğlancığun tenûre düşdi, yandı. Didi hâtûn aytdı: “Namâzum te’hir itmezem etmek hep yanarsa ve oğlan tennûr düşdise” didi ve gönli hiçbir dürlü olmadı. Namâzın huş’a ve hudû’a ile kıldı. Andan sonra geldi, gördüğü oğlan tenûre düşmiş. Allah-u Teâlâ udiğe gülistan kılmış oğlanun çevre yanı reyhânile veya semenler kılmış ve etmek dahî şöyle bişmiş, enar gibi olmuş.”²¹⁰

“Allah-u Teâlâ emr eyledi Cebrâile ki fulân şehri helâk eyleye. Aşağasın yukaruya, yukarsın aşağıya ur didi. Vekta kim Cebrâil aleyhisselâm gicenun üç üç bahtından bir bahşi

²⁰⁷ Sami, age., s.1135.

²⁰⁸ M. Kamil Yaşaroğlu, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.32, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s.350.

²⁰⁹ Age., 45. Varak.

²¹⁰ Age., 45. Varak.

kalacak gördüğü dört yüz bin kişi dün namâzın kılurlar. Andan rücu' idub ve erdi. Allah-u Teâlâ hazretine arz eyledi: “Ya ilâhî! Nice helâk ideyin şol kavmi kimanlardan dört yüz bin kişi dün namâzın kılub sana ibâdet iderler” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Tîz var helâk eyle! didi. Anlarun delâletlerin ve ibâdetlerin kabul itmezsin” didi. Cebrâil aytdı: “Ya ilâhî! Nîçûn?” didi. Allah mübârek ve teâlâ aytdı: “Ya Cebrâil! Anuniçünki anlar emr-i ma'rûf itmezler ve münker işleri görüb kakımazlar.”²¹¹

“İsâ bunlara aytdı: “Müslüman miydiniz?” Aytdılar: “Belî! Müslümanlar idük. Namâz kılurdük ve zekât virürdük ve hac kıluruk” didiler. İsâ bunlardan yine suâl eyledi, aytdı: “Yandan helâk oldunuz, sebep nedür?” Bunlar aytdı: “Namâz geç kılurduk, zekâtı men' iderdük virmezdük ve sücû içerdük ve analarımıza ve atalarumuza âsî olurduk. Üşde bu musibete uğraduk didiler.”²¹²

“İsâ Peygamber seyahatinde bir kişi buldı. Salihlerden bir taş üzerinde dain namâz kılur dört yanında kurı yaş kanlar dökülmüş. İsâ aytdı: “Ya yiğit! İşbu kanlar nedür ki dört yanına dökülmüş sana ne hâl oldu?” didi. Ol kişi aytdı: “Ya İsâ! Cehennem korkusundan bir korku düşdi gövdemün derileri yarıldı etlerüm didildi.”²¹³ didi.

“Allah-u Teâlâ Süleymân Peygambere vahî kıldı, aytdı: “Ya Süleymân! Deniz kenarına var aceb nene göresin?” Süleymân cinlerden bir bölük cemâ'atle deniz kenarına vardılar. Süleymân bir büyük kutlu cinne emir etdi: “Tez bu deniz için tal” Derhal cinni taldı. Bir zamandan sonra çıkdı. Aytdı: “Üc aylık yol gitdim. Bir kubbe gördüm incüden. Hiç kapısı yokdu ve girecek yeri yokdur” didi. Süleymân emr etdi: “Varın bana getirin göreyin” didi. Vardılar, getürdiler. Süleymân gördi, ta'accüb eyledi. Andan dûa idub Allah-u Teâlâ'dan diledi, aytdı: “Ya Rab bu kubbenun içinde ne var ise bana bildir” didi. Andan ol kubbe açıldı. Gördiler içinden bir yiğit çıkdı. Namâz kılur, vakta ki namâzdan fâriğ oldu.”²¹⁴

“İsâ namâza meşgûl oldu.”²¹⁵

“Vaktaki cenaze namazın kıldılar ol kişiyi defîn eydiler halkı gerü gitdiler.”²¹⁶

²¹¹ Age., 45. Varak.

²¹² Age., 45. Varak.

²¹³ Age., 45. Varak.

²¹⁴ Age., 45. Varak.

²¹⁵ Age., 45. Varak.

²¹⁶ Age., 45. Varak.

“Döndüm su kenarına vardum. Abdest aldum iki rekât namâz kıldum.”²¹⁷

“Bir kişi bir kul satun aldı. Ol kul aytdı: “Ya mevlâ! Benum senunle üç dürlü şartum vardır. Evvel budur ki beni men’ itmeyesin. Namâz vakti olıcak namâz kılam didi. İkinci budur ki ne hizmet buyurursan gündüz buyurasın gice iş buyurmasın. Kimse benum üstime girmeye. Üçüncü benumçün bir halvet yir bulasın.”²¹⁸

2.2.2.3 ORUÇ

“Oruç Farsça’daki rûze kelimesinin Türkçeleşmiş şeklidir. Arapça’sı savm ve sıyâmdir. Savm kelimesi Arapça’da “bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak, engellemek” anlamında kullanılır. Fıkıh terimi olarak ise, imsak vaktinden iftar vaktine kadar, bir amaç uğruna ve bilinçli olarak, yeme içme ve cinsel ilişkiden uzak durmak demektir. Âyette orucun başlangıç ve bitiş vakti, mecazi bir anlatımla şöyle belirtilir: ...Fecrin beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (siyahlığından) ayırt edilecek hale gelinceye kadar yiyip içiniz; sonra, akşama kadar orucu tamamlayın...”²¹⁹ buyurulmuştur.

“Oruç, Peygamberimiz’in hicretinden bir buçuk sene sonra şâban ayının onuncu günü farz kılınmış olup, İslâm’ın beş şartından biridir. Peygamberimiz bu hususu “İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka Tanrı olmadığına ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna tanıklık etmek; namâz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve gücü yetenler için Beytullah’ı ziyaret etmektir (hac)”²²⁰ diyerek buyurulmuştur.

“Ey iman edenler! Sizden öncekilere olduğu gibi, size de oruç tutma yükümlülüğü getirilmiştir; bu sayede kendinizi koruyacaksınız. Oruç sayılı günlerdir. İçinizden hasta veya yolculukta olanlar başka günlerde tutabilirler; hasta veya yolcu olmadığı halde oruç tutmakta zorlananlar ise bir fakir doyumluluğu fidiye vermelidir. Daha fazlasını veren, kendine daha fazla iyilik etmiş olur; fakat yine de, eğer bilerseniz, oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.”²²¹

Eserimizde oruç lafzı; 11 ve 15. hikâyelerde toplam 3 yerde geçmektedir. Oruç lafzının kullanımları 11. hikâyemizde, Allah’ın koymuş olduğu nizama riayet etmeyen kişilerin cehennemlik olduğu bahsi işlenirken, 15. hikâyemizde ise, Allah’ın emirlerini yerine

²¹⁷ Age., 45. Varak.

²¹⁸ Age., 45. Varak.

²¹⁹ H. Yunus Apaydın, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s.381.

²²⁰ Apaydın, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.382.

²²¹ Bakara, 183-184.

getirdirleri halde, sevmediği işlerden feragat etmeyen bir toplumun durumuna işaret edilirken oruç lafzının kullanımına temas edilmektedir.

“Eğer ol kişi cennetlik dahî olursa ol zaman ol namâz kılmayın oruç tutmayın. Anı alub tāmûya bile gider. Nâre girmeye sebep olur.”²²²

“Ahir zamanda bir peygamber gelisedur. Ana Muhammed bin Abdullah diseler gerekdür. Peygamberlerin ulûsi olsa gerekdür. Anun ümmetinden avamlar olsa gerekdür. Namâz kılalar oruç tutalar bunlar ellerine lukatadan nesne girse altundan ve yanmışdan ve gayrî nesneden yeyeler kimseneye bildurmeyeler.”²²³

2.2.2.4 ZEKÂT

Zekât; “Mal ve nakdin şer’an paklığı ve helalliği te’min olunmak için senede kırkta birinin tasadduk edilmesi: malının zekâtını vermek.”²²⁴ karşılığında kullanılmaktadır.

“Zekâtın Medine döneminde farz kılındığı bilinmekle birlikte bir tespite göre zekât hicretin 2. yılında ramazan orucundan önce, diğer tespite göre ise aynı yıl ramazan orucundan sonra farz kılınmıştır. Kur’ân zekât vermeyi, müminlerin, muhsinlerin, iyi ve müttaki kulların vasıflarından saymıştır. O halde müminler, muhsinler, muttakiler zümresinde yerini almak isteyen bir zengin, zekâtını verecek namâzını da kılacaktır. Zira Cenab-ı Allah kurtuluşa erecek müminlerin bir özelliğinin de zekâtlarını vermeleri veya zengin olup da zekât verebilmek için çalışmaları olduğunu haber vermektedir.”²²⁵

Zekât ve namâz arasında kuvvetli bir bağ vardır. Kur’ân-ı Kerîm’de ve Efendimizin sünnetinde zekât daima namazla birlikte zikredilmiştir. Çünkü namâz bedeni, zekât ise mali bir ibadettir.

“Gerçekten mü’minler kurtuluşa ermiştir; onlar ki, namazlarında huşû içindedirler; onlar ki boş ve yarasız şeylerden yüz çevirirler; onlar ki zekâtı verirler...”²²⁶

²²² Age., 45. Varak.

²²³ Age., 45. Varak.

²²⁴ Sami, age., s.420-533.

²²⁵ Mehmet Erkal, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s.423.

²²⁶ Mü’minun, 1-2-3-4.

“Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyi olmak demek değildir. Asıl iyi olan, Allah’a, âhret gününe, meleklerle, kitaba, peygamberlere inanan, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve kölelere sevdiği maldan harcayan, namâz kılan ve zekât verenler...dir.”²²⁷

Eserimizde zekât lafzı; 15. hikâyede ve 2 yerde geçmektedir. İsâ (a.s.)’nın kıssasına temas edildiği 15. hikâyede zekât kavramının kullanımına değinildiğini görmekteyiz ve bu kullanımı aşağıya alıyoruz.

“İsâ bunlardan yine suâl eyledi, aytdı: “Yandan helâk oldunuz, sebep nedür?” Bunlar aytdı: “Namâz geç kılurduk, zekâtı men’ iderdük virmezdük ve sûcî içerdük ve analarımıza ve atalarumuza âsî olurduk. Üşde bu musibete uğraduk” didiler.”²²⁸

2.2.2.5 HAC

Hac: “Mevsim-i muayyeninde merâsim-i mahsusasıyla Ka’be-i Şerife’yi ziyaret etmiş adam.”²²⁹ Başka bir tanımda ise hac kelimesi, sözlükte; saygı duyulan büyük ve önemli bir şeye yönelmek, ziyaret etmek, bir yere gidip gelmek, delil ile galip gelmek anlamlarına gelir. Bir fıkıh terimi olarak; imkânı olan müslümanların belirlenmiş zaman içinde Ka’be, Arafat, Müzdelife ve Mina’da belli dinî görevleri şart ve usulüne uygun olarak yerine getirmek suretiyle yapılan ibadeti ifade eder²³⁰ şeklinde açıklanmıştır.

“İslâmiyet’in beş esasından biri olan hac, hicretin 9. yılında farz kılınmıştır. Haccın farz olduğu hükmü, Kur’ân-ı Kerîm ve Sünnet’te bildirilmiş ve bu hüküm konusunda Müslümanların görüş birliği (icmâ) gerçekleşmiştir. Gücü yeten, yani sağlık ve servet yönünden haccetme imkânına sahip olan müslümanların, ömründe bir defa haccetmeleri farz olup imkân elde edilince, geciktirmeden yerine getirilmesi gerekir.”²³¹

Hac, âyeti kerime naklinde şu şekil karşılık bulur:

²²⁷ Bakara, 177.

²²⁸ Age., 45. Varak.

²²⁹ Sami, age., s.533.

²³⁰ İsmail Karagöz, Mehmet Keskin ve Halil Altuntaş, **Hac İlmihali**, DİB Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2008, s.21.

²³¹ İrfan Yücel, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s.514-515.

“Yoluna gücü yetenlerin evi (Ka’be) hac ve ziyaret etmeleri, insanlar üzerinde Allah’ın bir hakkıdır.”²³²

Eserimizde hac lafzı; 4 ve 15. hikâyelerde geçmektedir. İbrâhim Peygamber’in kıssasının geçtiği 4. hikâyede ve İsâ Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 15. hikâyede hac kavramı karşımıza şöyle çıkmaktadır:

“Ya İbrâhim mescid yabduğun için sevâbı mı dilersin? İbrâhim aytdı: “Beli! Sevâb dilerin” didi. Hak subhâne ve teâlâ aydur: “Ya İbrâhim! Dile vireyin” didi. İbrâhim aydur: “İlâhi sen virkid” didi. Allah-u Teâlâ şimdiden ta kıyâmete değin ne kadar hacılar gelub hac kılursa anlarun (?) virdüğüm sevâbca sana virdü dedi.”²³³

“Hac kıluruk didiler. İsâ bunlardan yine suâl eyledi, aytdı: “Yandan helâk oldunuz?”²³⁴

2.2.2.6 AHLÂK

Arapça bir kelime olan ahlâk, ‘hulk’ kelimesinin çoğuludur. Hulk ise din, tabiat ve seciye manalarına gelir. İslâmî literatürde genel kabul görmüş tanımıyla ahlâk, nefiste iyice yerleşen bir melekedir ki fiilî davranışlar fikri bir zorlamaya ihtiyaç duymadan ortaya çıkar. Toplumsal bir bilinç biçimi, toplumsal yaşamın tüm alanlarında insanların hal ve gidişini düzene koyan toplumsal bir kurum olan ahlâk, kitlesel etkinliği düzene koymanın öbür biçimlerinden bu etkinliğin gereklerinin yerine getirişi ve bunları uygulayış biçimiyle ayrılır. Ahlâk, toplumun ya da sınıfların toplumsal gereksinim ve çıkarlarını alışkanlık, görenek ve kamuoyunun gücünden destek alan, kendiliğinden biçimlenmiş ve kabul görmüş yasaklama ile değerlendirmeler halinde dile getirilir. Bu nedenle ahlâkî gerekler, herkese eşit seslenen; ama tek bir kişinin elinden çıkmayan, kişisel olmayan bir yükümlülük biçimini alır.²³⁵ Başka bir tanımında ahlâk, bir tek kişinin veya bir insan topluluğunun belli tarihsel dönemde belli türden eğilim, düşünce, inanç, töre, alışkanlık, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş ve bu haliyle gelenekleşmiş, yasama biçimi olarak ele alınır.²³⁶

Ahlâk kavramına ait “Kibir ve Tevazu” unsurlarını aşağıya alıyoruz.

2.2.2.7 KİBİR-TEVÂZU

²³² Âl-i İmrân, 97.

²³³ Age., 45. Varak.

²³⁴ Age., 45. Varak.

²³⁵ Özlem Doğan, **Etik-Ahlâk Felsefesi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004, s.15-16.

²³⁶ Erdem Hüsameddin, **Ahlâk Felsefesi**, Hü-Er Yayınları, Konya, 2002, s.15.

Kibir; “büyüklik, büyük olma, fuzulluk, tekebbür, taazzüm.”²³⁷ ve Tevâzu ise, “Alçak gönüllülük, kibirsizlik mahiyet”²³⁸ anlamlarına gelmektedir.

Kibir, insanın kendini başkalarından üstün görme halidir. Tevâzu ise insanın alçak gönüllü olması, kibir ve gururdan uzaklaşmasıdır. Kulluğunu idrâk etmesi ve acizliğinin farkına varmasıdır. Âyet ve hadisler ışığında kibir mevzusunu ele aldığımızda hoş görülme, seilmeyen ve abes bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kibir, Allah’ın hiçbir zaman hoş görmediği bir davranıştır. “Rabbi’niz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim. Çünkü bana ibadeti bırakıp büyüklük taslayanlar aşağılanarak cehenneme gireceklerdir.”²³⁹

“Yeryüzünde haksız yere böbürleneni âyetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün mu’cizeleri görseler de iman etmezler. Doğru yolu görseler onu yol edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar. Bu durum, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlardan gafil olmalarından ileri gelmektedir.”²⁴⁰

“En büyük Cebbâr olan Allah’ı unutarak ululuk taslayıp zulmeden kişi ne kötü kişidir. En yüce ve ulu Allah’ı unutup kibirlenen ve kendini beğenen kul ne fena kuldur! Kabri ve orada çürüyeceğini unutup, gaflet içinde yaşayan ve eğlenceye dalan kul ne değersiz kuldur! Hayatının başlangıcını ve sonunun ne olacağını düşünmeden küstahlaşan ve azgınlaşan kul ne kötü kuldur!”²⁴¹ buyurulmuştur.

Eserimizde kibir kavramı 6 ve 28. hikâyelerde geçmektedir. Musâ Peygamber’in kıssasının anlatıldığı 6. hikâyede ve Hz. Muhammed (s.av.) Efendimiz’in “Mi’raç” hadisesini konu alan 28. hikâyede kibir kavramına temas edilmiştir.

“Musâ kendü nefesine gazab idüb aytdı: “Yâ Rab! Bir kulun altı yüz yıl ibâdet idüb ağlar niçün bol rahmetünden ana rahmet itmesin?” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Ben ol kolumdan râzî olmadum, benüm hikmetüm sen bilmezsın, ben bilürem didi. Dahî ben kısmet îtdim ki ol şeyhî cennete koymayam.” Musâ zârî kılub aytdı: “Ya Rabbi! Dilerin ki bu şeyhun halinden bana haber viresin” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Anun nefsinde kibr olduğıçün ve ibadetde kendüyi gördüğü için” didi. Pes imdi azizimen mütekebbirlikden

²³⁷ Sami, age., s.879.

²³⁸ Age., s.352.

²³⁹ Mü’min, 35.

²⁴⁰ Gazâlî, **Mükâşefetü’l-Kulûb**, s.333.

²⁴¹ Age., s.335.

sakınmak gerek altı yüz yıl ibâdet eyleyen gözi yaşından otlar biten kişiyi Allah-u Teâlâ cehenneme koyarın didi. Nefsinde kibir olduğüçün zîrâ kibrü ve buğz şeytanun atlarundandır. Her kim ata bindi akıbet onun cehennemdür.”²⁴²

“Ya Resûlullah! Arşa varıcak arş önünde bir yazı gördün mi? Büyüklüğü bin bu dünya kadardur. Resûl ayıtdı: “Evet! Gördüm” didi. İblis ayıtdı: “Ya Muhammed! Onun uzunluğu iki bin yıllık yoldadır. Ol yazunun ortasında bir menber vardur duddandır. Ol menberde feriştehlere va’az iderdüm. Ol yazu tulû feriştehlere olurdu. Bin yıl anada va’iz, nasihat eyledüm. İmdi ibret dutsunlar akıl olanlar ki gönüm ululuğı bana yitdi.”²⁴³

2.2.2.8 SADAKA

Sadaka; “Rızâen-lillâh fukaraya verilen şey: sadaka vermek; fukarâ için sadaka toplamak; sadakaya muhtaç olmak; sadaka ile geçinmek.”²⁴⁴ şeklinde karşılığdır.

“Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir.”²⁴⁵

“Kim bir müslümanı giydirirse, giydirilen kişinin üzerinde o elbisenin ipliği veya yaması kaldığı sürece giydiren kişi Allah Teâlâ’nın himayesi altındadır. Hangi müslüman, elbisesi bulunmayan bir müslümanı giydirirse, Cenab-ı Hak c.c. da onu cennet ipliklerinden giydirir. Hangi müslüman aç bir müslümanı yedirirse, Allah da ona cennet meyvelerinden yedirir. Hangi müslüman susuz bir müslümanı suya kandırırsa, Allah Teâlâ onu mühürlü cennet içkisiyle sular. Fakire verilen sadaka bir sadakadır, akrabaya verilen sadaka iki sadakadır; hem sadaka ve hem de sıla-ı rahimdir. (akrabalık bağını gözetmektir).”²⁴⁶

“Sadakanın efdalı, sıhhat yerinde iken, hayattan umutlu iken ve fakirlik korkusu var iken verilen sadakadır”²⁴⁷ buyurulmuştur.

Kırk Hikâye’de sadaka lafzı; 8, 20, 24 ve 28. hikâyelerde geçmektedir. Metinlerden hareketle sadaka lafzı; 8. hikâyede Hz. Musâ’nın kıssasının anlatıldığı 20. hikâyede Süleyman

²⁴² Age., 45. Varak.

²⁴³ Age., 45. Varak.

²⁴⁴ Sami, age., s.638.

²⁴⁵ Bakara, 276.

²⁴⁶ Gazâlî, **Mükâşefetü’l-Kulûb**, s.469.

²⁴⁷ İmam Muhammed Gazâlî, **Kalplerin Keşfi**, Tercüme Salih Uçan, Çelik Yayınları, İstanbul, 1989, s.136-137.

Peygamber'in kıssasına değinildiği 24. hikâyede sadakanın öneminden bahsedildiği ve 28. hikâyede ise Aziz Mısırî kıssasına temas edildiğinde karşımıza çıkar.

“Ya Musâ! Var fulan kişiyi öldür” dedi. Ol kişi turdi bir itmek sadaka eyledi. Musâ ol kişiyi istedi bulamadı. Allah-u Teâlâ Musâ'nun gözine hicâb itdi, göremedi. Ol kişi dahi günde bir itmek sadaka iderdi. Ta bunun üzerine yirmi beş geçdi. Ol kişi bir gün itmek sadaka itmesin unutdi. Musâ ol kişiyi gördi öldürdi. Musâ: “Ya Rab! Bu kişiyi yigirmi beş yıldır ki isterdum, bulmaz. Şimdi buldum bu kanda idi” dedi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Ol itmek sadaka itdu ki senun gözine hicâb olurdi, anı görmezdu. Şimdi ol etmeği sadaka etmeği unutdi. Senden ol hicâb zâil oldı anı buldu öldürdin.”²⁴⁸

“Bir gün Süleymân, Allah-u Teâlâ'ya idüb aytdı: “Ey çalabım! Eğer benden şükürlü kulun varsa bana bildir ki ben anı ziyaret idem” dedi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Süleymân! Şol kişi ki kesb idüb eliyle helâl nene kazanur kendi nefesine anı nafaka ider. Var tağni miskinlere sadaka ider. Ol kişi senden şükürlüdür” dedi.”²⁴⁹

“Kim beni kefen bahasıçün sadaka etdün idi. Allah-u Teâlâ beni anun sevâbından yaratdı. Sen ol dinarı habîb diyu sorun Allah-u Teâlâ bir fırsata yaratdı.”²⁵⁰

“Azîz Mısır'i dirlerdi bir azîz kişi varıdı. Ol aydur İskenderiye'de dutsak olsam. Bir karınun evinde beni kodılar anda ölürdüm. Kaçan ol karınun evine bir sâil gelse ol saîle nesnecik virse elin yordı ve ol sadaka itdüğü nesne'i dahî yorıdı. Bir gün ben aytdum: “Bu sadaka idügil nesne-i niçün yorisen” didüm. Ol karı aytdı: “Anıniçün yorin Allah-u Teâlâ buyurur: “Sadaka sahibinun elinden çıkub sâil eline varmadın. Ol idüğün sadaka her ne ise sıdkla ve ihlâsıla evvel Allah-u Teâlâ'nun kudreti eline vakı' olur” dedi.”²⁵¹

2.2.2.9 TEVBE-İSTİĞFÂR

Tevbe; “Günah ve kabâhatten rucû' ile Cenâb-ı Hakk'a teveccüh etmek, işlenmiş bir günâh ve kabahatten nâdim olup bir daha yapmamaya ahd etme.”²⁵²

²⁴⁸ Age., 45. Varak.

²⁴⁹ Age., 45. Varak.

²⁵⁰ Age., 45. Varak.

²⁵¹ Age., 45. Varak.

²⁵² Sami, age., s.352.

İstiğfâr ise; “Cenâb-ı Hakk’dan zünûbun afv ve mağfiretini istirhâm etme, estağfirullâh diyerek ızhâr-ı nedâmet ve tevbe etme.”²⁵³ şeklinde açıklanmıştır.

Tevbe ve İstiğfâr; yaptığı fenalığa pişman olmak, Allah’tan af dilemek, “Estağfirullah” demek, bir daha aynı işi işlememeye azmetmek. Kusurunu görmemek, o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, afva müstehak olur. “Ey mü’minler! Hep birden Allah’a tevbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.”²⁵⁴

“Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah’ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günâhı (nın cezasını) bulur. Kıyamet günü azabı kat kat artırılır ve onda (azapta) alçaltılmış olarak devamlı kalır. Ancak tevbe ve iman edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir.

Kim tevbe edip iyi davranış gösterirse, şüphesiz o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah’a döner.”²⁵⁵

Eserimizde tevbe ve istiğfâr lafzı; 10, 11, 24 ve 38. hikâyelerde geçmektedir. Süleymân Peygamber’in kıssasının işlendiği 10. hikâyede, müsrif davranan bir toplumun helâkına sebep olacak davranışları sergileyenleri konu edildiği 11. hikâyede, Allah’a yakın olmanın yollarının anlatıldığı 24. hikâyede, Abdurrahman b. Zeyd kıssasının anlatıldığı 38. hikâyede tevbe ve istiğfâr lafızlarının kullanımına değinildiğini görmekteyiz.

“Allah-u Teâlâ ol peygambere vahy kıldı. Aytdı: “Kavmuna diğim neflerini isrâf itdiler. Ben râzı olmaduğum yere küfrü delâlet üzerine yakîn oldular. Benum gadabum anlarun üzerine olur. Gazâbum ikâbum görsünler” didi. Ol peygamber dahi kavmine buni didi. Bu kavm dahî nevha kılub zârlık kıldılar. Andan ittifâk idub musallaya çıkub duâlar itdiler. Andan bunlarun âlimlerinden üç kişi tevbe istiğfâr idelüm. Ümizdür ki Allah-u Teâlâ bu gadabı def eyleye didiler ve hem bizi helâk olmakdan kurtara didiler. Andan sonra ol âlimlerden birisi aytdı: “İy çalabum! Bize emrettiğü ki miskinleri rev eylemek ve nevmiz göndermek rızâm değül didi ki imdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi nevmiz göndermeyesin.” Andan sonra ikinci âlim aytdı: “İy çalabum! Bize emreyledun ki kullar âzâd idun. İmdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi âzâd idesin.” Andan üçüncü âlim aytdı: “İy çalabum! Sen bize emritdin ki

²⁵³ Age., s.87.

²⁵⁴ Nûr, 31.

²⁵⁵ Furkân, 68-71.

her kim size zulm eylese siz anı avf eylek. Şimdi ki hâlde biz nefsimuze zulm itdik bizi avf idub âzâd kıl” didi.²⁵⁶

“Ol cema’at geldiler. Aytdılar: “Nice oldi kefen soyici kulını niddün?” didiler. Ben aytdum: “Ol kefen soyici dinledin belki turlar soyıcıdur. Evvel ahir nice oldı bunlara bildurdım. Bunlar dahî mütehayyir kalub ağlaşdılar tevbe itdiler.” İmdi azîzimen ol hâs kulların yüzi suyına biz günâhkâr kulları dahî günâhımızdan afu idivire dahî bağışlayı vire âmin, ya Rabbelâlemin.”²⁵⁷

2.2.3 SÛRE, ÂYET VE HADİSLER

2.2.4.1 SÛRE

Kur’ân-ı Kerîm’in münkasım olduğu 114 faslın herbirine sûre denir. Örneğin; Fâtiha sûresi, Bakara sûresi... Sûre, “Birinci anlamı dikkate alırsak, Kur’ân göklere ve her sûre bu göklerin yüksek seviyelerde bulunan sistemlerine benzetilmiş olur ki bu da, her ayetin bir yıldız demek olacağına işaretler. İkinci anlama göre, Kur’ân yeryüzünde bir medeniyet kuracak ve onun her sûresi büyük bir surla çevrelenmiş bir kente ve her ayeti bu kentin bir binasına denk düşecek, demek olur.”²⁵⁸

Kur’ân-ı Kerîm’de 114 sûre yer almaktadır ki, eserimizden hareketle 114 sûreden Fâtiha sûresi ve İhlâs sûresinin lafzı Kırk Hikâye’de geçmektedir.

Eserimizde Fâtiha suresi 5. hikâyede ve 4 yerde geçmektedir ki, “İndiği yer Mekke, iniş sırası 5, âyet sayısı 7’dir. Kur’ân’ın hem bir mukaddimesi (girişi) hem de özeti gibidir. Fatifa suresinin Türkçe me’ali şöyledir:

1. Rahmân ve rahîm olan Allah’ın adıyla...
2. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.
3. Rahmân ve rahîm.
4. Ödül ve ceza gününün tek hâkimi
5. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnızsenden yardım dileriz.
6. Bizi dosdoğru yola ilet;

²⁵⁶ Age., 45. Varak.

²⁵⁷ Age., 45. Varak.

²⁵⁸ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, **Kur’ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli**, Ebabil Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.23.

7. Nimetine erdiklerinin yoluna; gazaba uğramışların yoluna da, doğrudan sapmışların yoluna da değil!”²⁵⁹

Eserimizde Fâtiha sûresinin lafzı; İsâ (a.s.)’nın kıssası anlatıldığı 5. hikâyede geçtiğini görmekteyiz. Eserimizden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

“Üç nesnenun sevâbı kırk yıla dek eksilmez. Biri ananın duası olduktan sonra eger oğlundan kızından ata ana hoşnud olsa. İkinci bir salih kişi müslümanların görüstanına uğrasa yöresinden ehli kubûra turub dua kılsa fâtiha süresin okusa andan gitse onun sevâbın kırk yıla değin eksilmez. Üçüncü bir mahallede veya bir köyde veya bir şehirde bir ehl-i ilm olsa ol mahalleden veya ol şehirden veya ol köyden razı olsa ol âlim olduktan sonra kırk yıla değin ol kavmden duası eksilmez. Ma’ruf-i Kerhî bir gün Medine şehrinde görüstana uğradı fâtiha süresin okudu, dua kıldı. Gürden bir âvâz geldi. Aydur: “Ya Ma’ruf-i Kerhî! Tanrı Teâlâ rahmet eylesun. Sana bir künden bünde uğradun ve bizi esri geyüb dua kıldun fâtiha okuyub gitdün. Ol vakitden berü kırk yıl oldu sevâbı üzerimüzden eksik olmadı” dedi.²⁶⁰

Kırk Hikâye’de İhlâs sûresi 38. hikâyede ve bir yerde geçmektedir ki; “İndiği yer Mekke, iniş sırası 22, âyet sayısı dördtür. Sûrenin yirmiyi aşkın adı olmakla birlikte daha çok İslâm dininin temel ilkesi tevhid inancının ifadesi olan “İhlâs” adıyla tanınmıştır. Sûrede Allah Teâlâ’nın başlıca sıfatları tanıtılmaktadır.

1. De ki: “O, Allah’tır, tektir.
2. Allah sameddir.
3. Doğurmamış ve doğmamıştır.
4. O’nun hiçbir dengi yoktur.²⁶¹ İhlâs sûresine Zeyd oğlu Abdurrahman’ın kıssasının anlatıldığı 38. hikâyede temas edilmiştir.

“Zeyd oğlu Abdurrahman’dan rahmetullahi aleyh aydur: “Bir kul satun aldum şol şartıyla ki gündüz bana hizmet eyleye ve gice kendi vaktinun ola.” Vaktaki gice kapuyi bağladum muhkem kıldı. Urdum kulu yerinde bulmadım. Çünkü irte oldu kul geldi iki direm getürdi, elüme viridi. Üstinde sûre-i ihlâs yazılmış.”²⁶²

²⁵⁹ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kafî Dönmez ve Sadrettin Gümüş, **Kur’ân Yolu Meâli**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2014, s.IV.

²⁶⁰ Age., 45. Varak.

²⁶¹ Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kafî Dönmez, Sadrettin Gümüş, **Kur’ân Yolu Meâli**, s.604.

²⁶² Age., 45. Varak.

2.2.4.2 ÂYET

Âyet; “1. Alâmet, nişân, eser. 2. Kur’ân-ı Kerîm’de beher sûrenin mürekkep bulunduğu cümer-i şerîfenin beheri ki muttasılü’l-mana olup, mâ-kabl ve mâba’dından tefrîki mümkündür: âyet-i kerîme, âyât-ı Kur’âniye.”²⁶³ şeklinde tanımlanır.

Kur’ân, sûrelerden, sûreler de âyetlerden oluşmuştur. Âyet, sonu ve başı belli olan, uzun veya kısa, bir harf veya birkaç kelime veya cümleden oluşan Allah’ın sözleridir. Her âyet Kur’ân’dır. Anlamli en kısa âyet bir kelime olan ve “yemyeşil” anlamındaki “müdhammetân” Rahmân sûresinde geçmektedir. En uzun âyet ise bir sayfadır ve Bakara sûresinin 282. âyetidir. Kur’ân’da 6666 âyet vardır. Âyetlerin sûrelerdeki dizilişii vahiy ile belirlenmiştir. Âyetlerin bir kısmı Mekke’de bir kısmı da Medine de inmiştir. Mekke’de inen âyetlere Mekki, Medine’de inen âyetlere de Medeni denilmiştir. Manaların anlaşırılığii bakımından âyetler muhkem ve müteşâbih kısımlarına ayrılmaktadır.

“Sana kitabı indiren O’dur. Onun (Kur’ân) bir kısım âyetleri muhkemdir ki bunlar kitabın esasıdır, diğeri ise müteşâbihtir. Kalplerinde sapma meyli bulunanlar, fitne çıkarmak ve onu (kişisel arzularına göre) te’vil etmek için ondaki müteşâbihlerin peşine düşerler. Hâlbuki onun te’vilini ancak Allah bilir; bir de yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındadır. (Bu inceliğii) yalnız aklıselim sahipleri düşünüp anlar.”²⁶⁴

“Elif-lâm-râ. Bu, hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından âyetleri sağlam kılınmış sonra da şu şekilde açıklanmış bir kitaptır.”²⁶⁵

Eserimizde âyet mefhûmuna 24 ve 27. hikâyelerde doğrudan temas edilmiştir. Temas edilen bu kullanımlarından biri 24. hikâyede sadaka ve güzel sözün mahiyeti ele alınırken 27. hikâyede ise Abbas (r.a)’ın kıssası işlenirken Kur’ân-ı Kerîm’in En’âm sûresi 160, İbrâhim sûresi 27 ve Mâide sûresinin 1. âyetleri doğrudan karşımıza çıkmaktadır. En’âm sûresinin 160. âyetinde geçen, “Men câe bilhaseneti felehu aşru emsâlihâ” (Kim ‘Allah’ın huzuruna’ bir hasene ile gelirse, artık onun on misli onundur), İbrâhim sûresi 27. âyeti, “Yef’alullâhu mâ yeşâu” (Allah dilediğii şeyi yapar) ve Mâide sûresinin 1. âyeti ise “yahkumu mâ yüridü.” (Allah dilediğii hükmeder) şeklinde anlamını ihtiva eden âyetlerin eserimizdeki doğrudan

²⁶³ Sami, age., s.56.

²⁶⁴ Âl-i İmrân, 7.

²⁶⁵ Hûd, 1.

kullanımına temas edildiğini görmekteyiz. Bu kullanımlara ilişkin metinlerden hareketle aşağıya alıntılıyoruz.

“Allah-u Teâlâ kelâmı kayd’ında yâd kılır ki,”men câe bilhaseneti felehu aşru emsâlihâ” her kimse bir haber itse Allah-u Teâlâ yerine on ider bunda ahyar çokdur. Eger dirsevüz söz üzer maksûd-i tamam olmaz size.”²⁶⁶

“Nitekim kelâm kaliminde buyurur: ”Yef’alullâhu ma yeşâu ve yahkumu mâ yüridü.” Kadirdür her neyi gerekse işler imdi azizimen maksûd dünyada hemân ibâdet ve tâ’atdi. İ’tikad gerek nevmiz itmeye ahiz ya Rabbelalemin.”²⁶⁷ şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4.3 HADÎS

Hadis; “1. Yeni, cedîd, nev-zuhûr: hadîsü’s-sinn= genç. 2. Sonradan zuhûr ve hudûs eden, kâdim olmayan. Bu mana ile “hâdis” daha müstemeldir. iz. ar. cm: ehâdis. Fahr-i Kâinât (s.a.v.) efendimizin mübarek kelâmı veya bir fiil ve hareketi: hadîs-i şerîf; ilm-i hadîs; taleb-i hadîs için birçok vakit seyahat etti, nakl-ı ehâdis-i şerîfe.”²⁶⁸ karşılığı bulur.

Hadislerle ilgili Kur’ân-ı Kerîm’de geçen âyetler mevcuttur. Kur’ân’a göre sadece Kur’ân hükümleri değil Hadis yani sünnet hükümlerine de uyulması zorunlu kurallardır.

“İhtilâflı bir işin hükmünü Allah’tan (Kur’ân’dan) ve Resul’ünden (sünnetten) anlayın!”²⁶⁹

“Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının.”²⁷⁰

“Hazret-i Resulullah sallallahu ‘aleyhi vesellem buyurur: “Hayrunnâsi emirün yezûrulfukara’ ve şerünnâsi fakîrün yezûrülümera’e” hadis ma’nisi oldur ki nâsun hayırlusi şûl begdur ki fakîrleri ziyâret eyler ve nâsun şerlusi şol fakîrdur ki begleri ziyâret eyler idi.”²⁷¹

“Hazreti Resulillah sallallâhu âleyhi vesellem buyurur: “Eddünya mazra’atül âhireti” ma’nisi budur ki dünya ahiretün ekinliğidür ki her kimse kim dünyada hayır ibâdet eder ahiretde onun cezası sevab ve cennetdür.”²⁷²

²⁶⁶ Age., 45. Varak.

²⁶⁷ Age., 45. Varak.

²⁶⁸ Sami, age., s.426.

²⁶⁹ Nisâ, 59.

²⁷⁰ Haşr, 7.

²⁷¹ Age., 45. Varak.

²⁷² Age., 45. Varak.

“Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: “Kim elnazar ila veche el’ulemaî ibâdetün” hadisün ma’nisi oldur ki ulemanun yüzüne nazar eylemek ibadettür.”²⁷³

“Nitekim Hazreti Resulallah sallallahu aleyhi vesellem buyurur: “Elhubbulillahi velbuğdulillahi.” sevdiğin Allah için sev, kakduğun Allah için kâfi.”²⁷⁴ buyurulmuştur.

2.2.5 DİNİ KAYNAKLI SÖZLER

Kırk Hikâye’de âyet ve hadîslerin yanı sıra bazı islâmi kaynaklı ibareler de kullanılmıştır. Dini düşüncenin tespit edilmesinde önemli bir konuma sahip olan bu tabirler şunlardır: “Lâ ilâhe illâllah Kuğâhun Rasûlullâh”, “el-iyâzü-Billâh”, “Rabbelâlemin”, “Tebârek Teâlâ.”

Eserimizde bu tabirlerin kullanımı şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Allah’tan başka ilâh yoktur, Kuğâh Allah’ın Resul’üdür” kullanımı 2. hikâyede geçmektedir.

“Lâ İlâhe illâllah Kuğâhun Rasûlullâh.”

“el-İyâzü-Billâh” Allah’a sığınır, Allah’a iltica ederiz anlamını ihtiva eden bu lafzın geçtiği 6, 11 ve 16. hikâyelerdeki yerleri münkasım bir şekilde aşağıya alıntılıyoruz.

“Mü’min olan kişi ki sakınmak gerek Kim mü’min ola şeytân olmaya **el-iyâz-Billâh.**”²⁷⁵

“Eger ol kişi cennetlik dahî olursa ol zaman ol namâz kılmayın oruç tutmayın. Anı alub tâmûya bile gider. Nâre girmeye sebep olur, **el-iyâz-Billâh.**”²⁷⁶

“İmdi azîzimen ihtirâzkırın şeytânun tuzağıdır. Nice kişiler bunların sebebiyle dünyadan imânsız gidub tururlar, **el-iyâz-Billâh.**”²⁷⁷

“Rabbelâlemin” âlemlerin Rabbi olan Allah’ı tesbih ederiz şeklinde niyâzda bulunurken bu kullanım metinlerden hareketle geçtiği 17, 27, 28 ve 38. hikâyelerde şu şekil karşılık bulmaktadır:

²⁷³ Age., 45. Varak.

²⁷⁴ Age., 45. Varak.

²⁷⁵ Age., 45. Varak.

²⁷⁶ Age., 45. Varak.

²⁷⁷ Age., 45. Varak.

“İlahî cemi’ Muhammed ümmetin cehennem odundan sen sakla. Âmin ya **Rabbelâlemin.**”²⁷⁸

“Kadirdür her neyi gerekse işler imdi azizimen maksûd dünyada hemân ibâdet ve tâ’atı i’tikad gerek nevmiz itmeye ahiz ya **Rabbelâlemin.**”²⁷⁹

“Azîzimen iblîs ilerü şol kadar tanrıya yakın iken cem’i yakınlar irak idi. Ana göre şöyle ırağ olduğı cem’i iraklar ona göre yakın oldılar. Hudavende kerîmana bizi ululığında bekleyu saklayu vire âmin ya **Rabbelâlemin.**”²⁸⁰

“İmdi azîzimen ol hâs kulların yüzi suyına biz günâhkâr kulları dahî günâhımızdan afu idivire dahî bağışlayı vire âmin, ya **Rabbelâlemin.**”²⁸¹

“Tebârek Teâlâ” Yüce Allah’ın ismiyle beraber zikredilen ve Allah mübarek kılsın mealindeki duâyı atfeden bu lafız; 2 ve 16. hikâyelerde temas edilmektedir.

“Ebu Kuğah ol pâdişâha sordı aydur: “Ya Tanrı dostı! **Hak Tebârek Teâlâ** sana buyurur ki gerekse girü öldüreyni uçmağa ilteyin gerekse dünyada koyayın ta’at ibadet kılsundur.” Bu dirilen pâdişâh aydur: “Ya Ebâ Kuğah! dörtüyz yıl **Tanrı Tebârek ve Teâlâ** bana ömr virdi ve pâdişâhlık virdi.”²⁸²

2.2.6 DİĞER İTİKÂDİ KAVRAMLAR

2.2.6.1 Mİ’RAC

“Mi’rac ‘göğge çıkma’ manasına gelir. Leyle-i mi’râc da, peygamberimizin göğge çıktığı geceyi ifade eder olmuştur ki, bu gece Recep ayının yirmi yedisine rastlayan kandil gecesidir. Hz. Peygamber bu gece, Cebrâil’in rehberliğinde Sidretü’l-Münteha’ya kadar gelmiştir. Buradan yukarı yalnız çıkan Peygamber, Allah (c.c.) ile görüşmüş ve doksan bir kelâm konuşmuştur.”²⁸³

Kırk Hikâye’de “Mi’rac” hadisesinin geçtiği 28. Hikâye, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in “Burak”²⁸⁴ adında bir bineğe bindirildiğinden bahseder. “Recep ayının yirmi yedinci gecesini idi

²⁷⁸ Age., 45. Varak.

²⁷⁹ Age., 45. Varak.

²⁸⁰ Age., 45. Varak.

²⁸¹ Age., 45. Varak.

²⁸² Age., 45. Varak.

²⁸³ Necla Pekolcay ve Selçuk Eraydın, **İslâmi Türk Edebiyatı**, İrfan yayınları, İstanbul, 1975, s.178.

²⁸⁴ Burak, parıldamak şimşek çakmak anlamına gelen Arapça berk kökünden türemiştir. Hz. Peygamber’in miraç gecesinde Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksa’ya gidişine kadar vasıta olan binektir. Kaynaklar bu bineğin renkli, süratli ve büyüklüğünün merkep ile katır arasında olduğunu

ki Cibril-i Emin geldi, Burak adında bir binek getirdi, Peygamber (s.a.v.) Efendimiz'i alıp Kudüs-ü Şerif'teki Mescid-i Aksa'ya götürdü, oradan göklere çıkardı.”²⁸⁵

Kur'ân-ı Kerîm bu hadiseyi şöyle haber verir:

“el-Mescid'ul-Aksa'ya götüren Allah, eksikliklerden uzaktır. Bu, ona bir kısım âyetlerimizi göstermek içindir. O (Allah) dinler ve görür.”²⁸⁶

“Muhammed Cebrâil'i bir kez daha gördü. (Bu defa) Sidret'ül-müntehâ'nın yanındaydı. Âhirette kalınacak Cennet de oranın yanı başındadır. O gün o sidreyi neler kaplamıştı, neler! Gözü bir yere kaymadı, söylenenin (sınırların) dışına da çıkmadı. (Mi'rac yolculuğunda) gerçekten sahibinin en büyük âyetlerini gördü.”²⁸⁷

Eserimizin 28. hikâyesinde mi'rac hadisesine temas edilmiştir.

“Feriştehler burâğa birdurdikleri vaktin ben katında dururdum didi. İblîs aytdı: “Ya Muhammed! İşbu dünya göğine varduk mi” deye Resûl hazreti: “Evet! Vardım.” İblis aytdı: “Dünya göğinde hiç gömişden yeredilmiş bir hücre var mı? Gördün mi kapusi düşüb yetür?” Resûl hazreti: “Evet! Gördüm.” İblîs aydur: “Ol benim idi” didi. “Ya Muhammed! Bin yıl o hücrede ta'at kılub dururdum” didi. Anda aytdı: “Ya Muhammed! “İkinci göğge varıcak bir hücre gördün mi? Altundan yaradılmış” didi. Resûl hazreti aydur: “Evet! Gördüm” didi. İblis aytdı: “Ya Muhammed! Ol dahî benim idi. Bin yılda ol hücrede ta'at kılub dururdum” didi.”²⁸⁸

2.2.6.2 MÛ'ÇİZE

“Sözlükte “insanı aciz bırakan, karşı konulmaz, olağanüstü, garip ve tuhaf şey” anlamlarına gelen mû'cize, terim olarak “Yüce Allah'ın, peygamberlik iddiasında bulunan peygamberini doğrulamak ve desteklemek için yarattığı, insanların benzerini getirmekten aciz kaldığı olağanüstü olay ”²⁸⁹ diye tanımlanır.

bildirmiştir. Hadis-i Şerif'lerde, uzun kulaklarının ve iki kanadının olduğu belirtilmiş, gözünün görebildiği en uzak mesafeyi bir hamlede katedebildiği ifade edilmiştir. Bkz. Selami Ece “**Hüsüne Âşk Olsun**”, Fenomen, 85.

²⁸⁵ Bilmen, **Büyük İslâm İlmihali**, s.624.

²⁸⁶ İsrâ, 1.

²⁸⁷ Necm, 13-18.

²⁸⁸ Age., 45. Varak.

²⁸⁹ Kılavuz, **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, s.113.

Kırk Hikâye’de ölüleri diriltme mü’cizeleri ile karşımıza çıkan Ebû Kuğâh ve Hz. İsa’nın kıssalarına yer verilmiştir.

“Seksen yıldan sonra Beni İsrâil kavmi içinde bir peygamber kopdı. Adına Ebû Kubâh dirlerdi. Ol halkı tanrıdan yana da’vet iderdi. Ol kavmi aytdılar. “Eğer sen peygâmbere isen biz bir pâdişâhımız vardı. Katı cömert idi. Hiç bir kişiye zulm kılmaz idi. Seksen iki yıldur ki öldi. Ana duâ kılğıl diri olsun. Sana inanur seni gerçek peygâmbere bilir” didiler. Ebu Kuğah aytdı: “Gelun imdi ol pâdişâh mezarın bana gösterun” didi. Ol halk vardılar ol makbereyi gösterdiler. Ebu Kuğah, ol pâdişâhun makberesi katına vardı. İki rekât namâz kıldı. El duâyaya kaldurdi. Yüzün gökden yana tutdı. Aytdı: “İlâhî! Bu halk benim peygamberliğuma inanmazlar. Seksen iki yıldan berü ölmüş pâdişâhımız duâ kıl dirilsün. Senun peygamberliğüne inanalum.” dirler. İmdi İlâhî! Sen kerimsin bunların pâdişâhların diri kıl” didi. Uluk sa’at makbere iki pâre pârlıdı. Ol pâdişâh toza toprağa bulaşub dirilub çıkageldi.”²⁹⁰

Hiz. İsa’nın ölüleri diriltme mü’cizesi Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle geçmektedir:

“Onu (İsa’yı) İsrailoğullarına resul olarak gönderecek o da onlara şöyle diyecektir: Size Rabbiniz tarafından bir mü’cizeyle gönderildim. Ben size çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapar içine üflerim, o da Allah’ın izniyle hemen kuş oluverir; yine Allah’ın izniyle körü ve cüzzamlıyı iyileştirir, ölüleri diriltirim; ayrıca evlerinizde ne yiyip ve ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanmaya niyetiniz varsa, elbette bunlarda sizin için alacak dersler vardır.”²⁹¹

“Düşün ki sen: Sen benim iznimle anadan doğma amanın gözünü açıyor, abraşı da iyileştiriyordun. Düşün ki sen benim iznimle ölüleri kabirden diri olarak çıkarıyordun.”²⁹²

Hiz. İsa’nın ölüleri diriltme hadisesi Kırk Hikâye’nin 23. hikâyesinde değinilmektedir. 23. hikâyemizden hareketle ölüleri diriltme hadisesinin kullanımı aşağıya alıntılıyoruz.

“İsa Peygamber zamanında bir Yahudi vardı. İsa Peygamber nazar etdi. Gördüğü İsa’nun bir kilimi ve bir asası var. Ol kilimi bir ölü üzerine kur ve ol asayla urur. Aydur: “Allah izniyle diri ol, diri ol!” Ölü diri olur.”²⁹³ şekliyle karşılık bulmaktadır.

²⁹⁰ Age., 45. Varak.

²⁹¹ Al-i İmrân, 49.

²⁹² Maide, 110.

²⁹³ Age., 45. Varak.

2.2.7 DİNİ ŞAHSİYETLER

2.2.7.1 ABDULLAH İBNİ ABBAS (İBNİ ABBAS)

Halef-selef olmak öncelik sonralık ilişkisidir. Baba oğul arasında da halef-selef olma söz konusudur. Arap toplumunda bir babanın, çocuğunun ismiyle anılması saygı gösterme ve onurma sayılır; Ebu Talib gibi. Bazen de bu isimlendirme lakap niteliğinde olup kişiye hâkim özelliğe işaret eder; Ebu Hureyre (kedilerin babası) gibi. Çocuğun babasının ismiyle anılması da yine saygınlık ve onurluk izafe etmektir; Abdullah İbni Abbas'ın, İbni Abbas olarak anılması gibi. Bazı durumlarda alışılmış çağırma biçimi dışında hakaret ve öfke bildirmek için iyi intiba bırakmamış babası veya oğlunun ismi anılarak hitap edildiği de olur.”²⁹⁴

“Ebü'l-Abbâs Abdullâh b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el- Kureşî (ö. 68/ 687-88)

Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadîs rivayet edenler arasında yer alan sahâbî.

İbn Abbâs diye de meşhur olan Abdullah, hicretten üç yıl kadar önce, müslümanlar Kureş'in ablulası altındayken Mekke'de doğdu. Annesi, Hz. Hatice'den hemen sonra müslüman olan Ümmü'l-Fazl Lübâbe'dir. Doğduğu zaman babası tarafından Hz. Peygamber'e götürüldü ve duasına mazhar oldu. Hicretten muaf tutanlardan (müstaz'af) olan annesiyle Mekke'de kaldı. Bir süre sonra onunla birlikte Medine'ye göçtüğü şeklindeki rivayet yanında, babası Abbas'la birlikte fetih yılı (630) hicret ettiğine dair de rivayetler vardır. Hz. Peygamber'in fiil ve hareketlerini öğrenmek arzusuyla onun yanında kalmaya çalışır, Hz. Peygamber'in zevcelerinden Meymûne teyzesi olduğu için bazı geceler Peygamber evinde konuk edilirdi. Peygamber'e karşı olan sevgisi, bağlılığı ve samimi hizmetleri sebebiyle onun takdirini kazanmış ve “Allah'ım, ona Kitab'ı öğret ve dinde mütehasıs kıl!” tarzındaki duasına nâil olmuştur.”²⁹⁵

“Resulullah vefat ettiğinde Hz. Abdullah 14-15 yaşlarında bir gençti. Fakat Resulullah'tan aldığı dersler ve Kur'an sayesinde hadis ilminde bir derya olmuştu. Bunda Peygamberimiz'in kendisini kucaklayıp, “Allah'ım, ona Kitab'ı, Kitabın tefsirini ve hikmeti öğret. Allah'ım, 'nu dinde ince anlayış sahibi kıl.” şeklindeki mübarek duaların hissesi vardı. Diğer taraftan Hz. Abdullah, Peygamberimizin vefatından sonra âlim sahabilerden dersler aldı.

²⁹⁴ Ece, **Hüsnüne Âşk Olsun**, s.515-516.

²⁹⁵ Lütfi İsmail Çakan ve Muhammed Eroğlu, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s.76.

Bu hususta yılmadan, usanmadan gayret gösterdi. Neticede İbni Abbas (r.a.) ilmin en yüce mertebelerine çıktı. Yaşının küçüklüğüne rağmen büyük ilmi meclislere katılır, en zor meseleleri hallederdi. Sahabiler arasında “Kur’ân Tercümanı”, “Hadis Denizi” unvanıyla anılıyordu. Hz. Abdullah, Hicret’in 27. senesinde Abdullah bin Şerh ile Afrika fetihlerine katıldı. Afrika Kralı Cercir’le karşılaşmıştı. Cercir kendisine birkaç soru sormuş, Hz. Abdullah da cevaplarını vermişti. Kral bu yüzden kendisine “Arap dâhisi” tabirini kullanmıştı. Hz. Abdullah daha sonra Basra valiliği yaptı ve 1660 hadis rivayet ederek en çok hadis rivayet eden 7 sahabiden 5. olmuştu. Ömrünün sonlarına yaklaşan Hz. Abdullah’ı en çok üzen hadise, Kerbelâ Vakası’ydı. Peygamberimizin torununa yapılan o hunharca muamele, Hz. Abdullah’ı can evinden yaralamıştı, yaşlı kalbini hüzne boğmuştu. İçi yanarak ağlamıştı. Sonra da göz nimetini kaybeden Hz. Abdullah, bu haline şükrederdi. “Allah gözümden ışığı aldı, fakat kalbim ve dilim nûrsuz kalmadı.” derdi. Hz. Abdullah, Hicret’in 68. senesinde dünya hayatına gözünü yumdu.”²⁹⁶

Eserimizde İbni Abbas rahmetullahi aleyh’in ismi 27. hikâyede geçmektedir. İbni Abbas’ın kıssasının anlatıldığı ve bir âbidi konu edinilen hikâyede ismi şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“İbni Abbas radiyallahu anhu beni İsrâ zamanında bir kişi vardı gayetde âbid idi.”²⁹⁷

2.2.7.2 ABDURRAHMAN B. ZEYD

“Hz. Ömer’in kardeşi Zeyd’in oğludur. 5 (626) yılında Medine’de doğdu. Anne tarafından dedesi Ebû Lübâbe, onu liflerine sararak Hz. Peygamber’in huzuruna götürmüş, o da yediği hurmadan Abdurrahman’a tattırması ve başını okşayarak dua etmiştir. Uzun boylu ve yakışıklı bir genç olan Abdurrahman’ı Hz. Ömer, kardeşi Zeyd’e çok benzediği için pek severdi. Bu sebeple onu kızı Fâtıma ile evlendirmiştir. Abdurrahman, Yezid b. Muâviye tarafından Mekke valiliğine tayin edildi ve uzun süre bu görevde kaldı; ancak Abdullah b. Zübeyr taraftarı olduğu anlaşılınca valilikten azledildi. Hz. Peygamber’in vefatı sırasında henüz altı yaşında olan Abdurrahman’ın doğrudan hadis rivayeti yoktur. Rivayet ettiği hadisleri daha çok babasından, amcası Ömer’den, İbn Mes’ûd ve diğer sahabilerden nakletmiştir. Kendisinden

²⁹⁶ Nesil Araştırma Merkezi, **Sahabiler Ansiklopedisi**, Nesil Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s.134-135-136.

²⁹⁷ Age., 45. Varak.

de oğlu Abdulhamid, ayrıca Hüseyin b. Hâris el Cedeli ve Sâlim b. Abdullah gibi kişiler rivayette bulunmuşlardır. Abdullah b. Zübeyr zamanında Mekke’de vefat etti.”²⁹⁸

Eserimizde Abdurrahman b. Zeyd ismi 38. hikâyede zikredilmektedir. “Zeyd oğlu Abdurrahman’dan rahmetullahi aleyh aydur: “Bir kul satun aldum şol şartıyla ki gündüz bana hizmet eyleye ve gice kendi vaktinun ola.” Vaktaki gice kapuyi bağladum muhkem kıldı. Urdum kulu yerinde bulmadım. Çünkü ırte oldı kul geldi iki direm getürdi, elüme viridi. Üstinde sûre-i ihlâs yazılmış. Ben aytdım: “Kanda buldun?” didim. Ya Mevla, benüm halimi sorma! Sen günde bunun gibi iki dirhemi al şol şartıla ki bana kullık buyurma didi. Beri râzî oldum. Bu kul dahî her gice gayet ölürdi sabahın yine gelürdi iki dirhem götürürdi.”²⁹⁹

2.2.7.3 AZİZ MISRÎ

“Kur’ân-ı Kerîm’de kardeşleri tarafından kuyuya atılan ve orada terk edilen Hz. Yusuf’u bir kervanın kuyudan çıkararak Mısırlı birine sattığı belirtmekte (Yusuf 12/ 15-20), daha sonraki iki ayette (30, 51), Yusuf’u satın alan kişiden adı verilmeksizin “Aziz” unvanı ile söz edilmektedir. Tefsirlerde bu kişinin adı Kıtîr veya Itîr şeklinde geçmektedir.”³⁰⁰

Kırk Hikâye’de Aziz Mısırî ismi 28. hikâyemizde sadaka konusu işlenirken geçmektedir ve metinden hareketle bu kullanımı aşağıya alıntılıyoruz.

“Azîz Mısırî dilerdi bir azîz kişi varıdı. Ol aydur İskenderiye de dutsak olsam. Bir karınun evinde beni kodılar anda ölürdüm. Kaçan ol karınun evine bir sâil gelse ol saîle nesnecik virse elin yordı ve ol sadaka itdüğü nesne’i dahî yarıdı. Bir gün ben aytdım: “Bu sadaka idügil nesne-i niçün yorisen” didüm. Ol karı aytdı: “Anniçün yorin Allah-u Teâlâ buyurur: “Sadaka sahibinin elinden çıkub sâil eline varmadın. Ol idüğün sadaka her ne ise sıdkla ve ihlâsıla evvel Allah-u Teâlâ’nın kudreti eline vakı’ olur” didi.”³⁰¹

2.2.7.4 BÂYEZİD-İ BESTÂMÎ

“Evliyâların büyüklerindedir. Üveysî idi. (136) veya (188) senesinde İran’da doğdu. Hazar denizi kenarında, Bistâm’da tevellüd, 231 (m.846) veya 261 (m.875) senesinde burada

²⁹⁸ M. Ali Sönmez, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.1, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s.177.

²⁹⁹ Age., 45. Varak.

³⁰⁰ Ömer Faruk Harman, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.4, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.343.

³⁰¹ Age., 45. Varak.

vefat etti. Adı Tayfur, babası İsbâ idi. İmam-ı Cafer Sadık'ın vefatından kırk sene sonra tevellüd ederek, İmam-ı Ali Rıza'nın sohbetinden ve bunun bereketi ile İmam-ı Cafer'in rûhâniyetinden istifade etmiştir.”³⁰²

“Bâyezid tasavvuf tarihinde sekr, fenâ, melâmet, tevhid, mârifet, muhabbet, mi'rac ve isâr gibi konulardaki sözleri ve şathiyeleriyle tanınır. O sâlikin kendinden geçip (sekr) benliği yok ederek (fenâ) Hakk'a ermesi gerektiği düşüncesindedir. Sâlik bu dereceye ancak sürekli riyâzet, çetin nefis mücadelesiyle birlikte derin tefekkür ve dikkatli murakabe ile erişebilir. Nitekim kendisi Allah'a hitaben O'na nasıl erişebileceğini sorduğunda “Nefsini bırak da öyle gel” cevabını aldığını, bunun üzerine gömleğinden çıkan yılan gibi nefisinden ve benliğinden sıyrılıp çıktığını ifade etmişti. Sahip olduğu mertebeye aç karın ve çıplak bedenle, nefisini on iki yıl çekiçle döverek ulaştığını Bâyezid bu mertebede âşıkla mâşukun bir ve aynı, her şeyin “bir” den ibaret olduğunu görmüş. “Ey sen ki bensin!” şeklinde kendisine yine kendisinden nida edildiğini söylemiş, fenâdan da fânî olmayı gösteren bu hali ifade etmek üzere “Heme üst” (her şey O'dur) sözünü kullanmıştı. Hakk'a giden yolun uzun olduğunu ve O'na ulaşmanın kolay olmadığını her fırsatta belirten Bâyezid, Hakk'a erdiğini sananların aslında henüz yolda olduklarını bir erme halinden bahsedilmeyeceğini anlatmak için “Binlerce makamı geride bıraktıktan sonra Allah'ın mânasında değil lafzında olduğunu gördüm” demiş ve bu şekilde Allah'ın künhüne ulaşmanın imkânsızlığını anlatmak istemiştir.”³⁰³

Kırk Hikâye'de Bâyezid-i Bistâmi'nin ismi 37. hikâyemizde geçmektedir.“Bayezidü Bestâmi'de rahmetullahi aleyh bir müride vardı. Otuz yıl ona hizmet eylemiş. Nice kim hizmet buyururdu, adın sorardı. Bir gün müridi aytdı: “Ya şeyh! Otuz yıldur sana hizmet eylerem, adıma dahî bilmezsin ve öğrenmezsin” didi. Şeyh aytdı: “İy oğul! Andan berü ki onun adıyla bilişdüm ve aşkına bulışdum. Kendü adımı dahî unuttım. Senun adını dahî kanda bilem” didi.”³⁰⁴

2.2.7.5 BİŞRÎ HÂFÎ

“150 (767) veya 152 (769) Merv'de doğdu. Merv'de ileri gelen ailelerinden birine mensuptur. İlk dini bilgilerini aldıktan sonra hadis ilmine yöneldi ve bu alanda devrin sayılı muhaddislerinden biri oldu. Tasavvufi kaynaklardaki bir menkıbeye göre Bişr el- Hâfi'nin

³⁰² Hüseyin Hilmi Işık, **Tam İlmihâl Se'adet-i Ebediyye**, Hakikat Kitabevi yayımları, 16. Baskı, İstanbul, 2001, s.1081.

³⁰³ Süleyman Uludağ, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.5, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s.239.

³⁰⁴ Age., 45. Varak.

yolda bulduğu “besmele” yazılı bir kağıdı itina ile temizlendikten sonra levha halina getirerek muhafaza etmesi üzerine rüyasında duyduğu İlahî bir ses, Allah’ın ismine göstermiş olduğu bu saygıya karşılık Allah’ın da onun adını dünya ve ahirette saygın kılacağını bildirmiş, bu şekilde zühd ve tasavvuf yolu kendisine açılmıştır. Bişr’in “el-Hâfi” (yalınayak) lakabını alışı konusunda üç değişik rivayet vardır. Hücvirî’ye göre müşahade halinin kendisine hâkim olması sebebiyle ayağına hiçbir şey giymemiştir. Attâr’ın belirttiğine göre, “O yeryüzünü size bir döşek kıldı” (el-Bakara 2/22) âyetine işaretle, “Allah tarafından döşenmiş bir yerde ayakkabı ile gezilmez” diyerek yalınayak gezmeyi tercih etmiştir. İbnü’l-Mülakkın’ın verdiği bilgiye göre ise bir ayakkabı tamircisinin kendisine söylediği, “Ayakkabını tamir ettirmek için insanlara ne çok sıkıntı veriyorsun!” ifadesi üzerine ayakkabısını fırlatıp atmıştır. Bişr’e göre üç grup sûfi vardır. Birinci grup hiç kimseden bir şey istemeyenlerdir, bunlara ruhanî denir. İkinci grup bir şey istemeyen, fakat verildiğinde kabul edenlerdir; bunlara orta halli (mutavassıt) denir; bu gibiler tevekkülüne sükûn bulurlar. Son grup ise ibadetle meşgul olur, rızıklarını Allah’tan bekler ve arzularını yenmeye çalışırlar.”³⁰⁵

Eserimizde Bişrî Hâfi’nin ismi 3. hikâyede zikredilmektedir. Münker işlerle uğraşan Bişrî Hâfi, Allah’ın ismine karşı duyduğu saygı ve tazimden dolayı kendisine gelen nida üzerine ulular mertebesine eriştiği bildirilmişken isminin kullanımına şu şekilde temas edilmektedir:

“Bişrî Hâfi’ye ulu mertebe virüb velilerden olduğuna sebep oldur ki Bişri Hâfi fâsık idi. Gice ve gündüz fisk iderdi. Gayetde malı ve kulu karaveşi çoğidi. Meğer bir gün amnusi vardı. Bir gice nidâ geldi. Bişrî Hâfi-i yarlığadum. Tahkik diyu tamam. Üç gice bu nidâyı işitdi. Andan tûru geldi. Aytdı: “Ya Bişrî Hâfi! Üç gün olduğu Allah-u Teâlâ’ya yarar ne amel işledün” didi. Bişrî aytdı: “Hiçbir amel işlemedüm illa üç gündür hâcet hâneye varıdum. Bir kâğıt yatur elüme aldum, gördüm Allah-u Teâlâ’nun adı vardur, yazılmış üzerinde filhâl-pâk eyledum. Bir kuluma akça virdüm. Var misk getir didüm. Kul vardı, misk getürdi. Ol misk için koyub sandığa bırakdum, anı sakladum. Bundan gayri amel bilmezem, işlemedüm” didi.”³⁰⁶

2.2.7.6 İSKENDER-İ ZÜLKARNEYN

Sözlükte “Sahip, mâlik” anlamındaki **zû** ile “boynuz, kâkül, şakak; aynı dönemde yaşayan nesil, akran” gibi mânalara gelen **karn** kelimesinin tesniye kalıbından oluşturulan **zû’l-karneyn** terkininin anlamı karn kelimesine verilen mânaya göre değişir. Mekke döneminde

³⁰⁵Mustafa Kara, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.6, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s.221-222.

³⁰⁶ Age., 45. Varak.

Yahudilerin veya daha kuvvetli bir ihtimalle Yahudilerin yönlendirmesiyle Kureyşli müşriklerin Hz. Peygamber’i imtihan etmek maksadıyla sordukları üç sorudan birine cevap mahiyetinde nâzil olan Kehf sûresinin 83-98. âyetlerindeki kıssada üç defa geçen Zülkarneyn kelimesinin bir özel isim mi yoksa lakap mı olduğu açık değilse de hâkim görüş lakap olduğu yönündedir. Gerek Arap dilinde lakap ve sifata delâlet eden “zülcenâhayn, zülyedeyn” gibi kelimelerin bulunması gerekse Kur’ân’da Hz. Yûnus’tan “zennûn / zünnûn” diye söz edilmesi Zülkarneyn’in özel isimden ziyade lakap olabileceğini düşündürmektedir; fakat bu lakabın ne mânaya geldiği de açık değildir. İslâmî kaynaklarda yer alan ve önemli bir kısmı İsrâiliyyat türü rivayetlere dayandığı anlaşılan farklı izahlara göre Kehf sûresinin 83-98. âyetlerinde konu edilen kişinin doğuya ve batıya seferler düzenleyip büyük fetihler yapan bir cihangir olduğu, insanları tevhide davet ettiği için inkârcılar tarafından başının iki tarafına vurularak öldürüldüğü, başında boynuz benzer iki çıktının yer aldığı, tacının üstünde bakırdan iki boynuz bulunduğu, saçlarının iki örgülü olduğu, emrine ışık ve karanlığın verildiği, rüyasında kendini gökyüzüne tırmanmış ve güneşin iki kenarından tutunmuş halde gördüğü, hem anne hem baba tarafından asil bir soya mensup bulunduğu, Yunan ve İran asıllı iki soydan geldiği, hayatı boyunca iki nesil gelip geçtiği, büyük cesaretinden dolayı veya savaşta düşmanlarını adeta koç gibi vurup devirdiği yahut kendisine zâhir ve bâtın ilmi verildiği için Zülkarneyn diye anıldığı belirtilir.³⁰⁷

“Üç İskender vardır: Birincisi, Makedonya kralı Filip’in oğludur. Milad’tan (356) sene önce tevellüd, (323) sene önce otuz üç yaşında vefat etti. On üç yaşında Aristo’nun terbiyesine bırakıldı. Yirmi yaşında hükümdar oldu. Yunanistan’ı, İran ve Anadolu’yu aldı. Ayaş yanında Dârâ’yı esir aldı. Suriye ve Mısır’ı aldı. İskenderiye şehrini yaptı. Erbil’de Dârâ’yı ikinci kez bozguna uğrattı. Dârâ kaçarken öldü. Horasan, Hirât ve Belhi de aldı. Bu zaferleri, ahlakını bozdu. Zulme başladı, işref ve sefahatle öldü. İkinci İskender, çok eski Yemen hükümdarı olup, birinci İskenderden iki bin sene önce idi. Çin’e kadar gitmişti. Adı Münzir idi. Üçüncü İskender, Kur’ân-ı Kerîm’de Zülkarneyn adı ile bildirilen, mübarek bir zattır. Peygamber veya Evliyâ’dandır. Doğuya ve batıya gittiği için Zülkarneyn denildi. Yâfes soyundan idi. Hızır (a.s.) bunun kumandanlarından idi ve teyzesinin oğlu idi. Birinci ve ikinci İskender’lerden önce idi. Hz. İbrâhim ile görüştü. Duasını aldı. Avrupa ve Asya kıtalarının bir kısmına malik oldu. Asya’nın şark şimalindeki, yani kuzey doğusundaki mü’min Türklerin ricası üzerine Ye’cüc ve Me’cüc kavminden korunmak için büyük duvar yaptı. Bu sed iki dağ arasında altı kilometre

³⁰⁷ Mustafa Öztürk, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.44, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s.564.

uzunluğunda, yirmi beş metre genişlik ve yüz metre yükseklikte idi. Taş ve demirden yapıldı. Bugün bilinen Çin seddi başkadır. Ye'cüc ve Me'cüc sed arkasında kaldı. Sedden dışarı kalanlar, Türklerdir. Tarihler hatta bazı tefsirler, bu üç İskender'i birbiri ile karıştırmaktadır.”³⁰⁸

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan Kehf sûresi bu hadiseyi şöyle açıklar:

“(Ey Muhammed), sana Zülkarneyn'den soruyorlar. De ki: Size ondan bir hatıra okuyacağım.

Biz yeryüzünde onun için sağlam bir mekân ve (orada istediği gibi hareket edeceği bir ortam ve) kendisine (muhtaç olduğu) her şeyden (amacına ulaşabileceği) bir sebep (yol) verdik. (ulaşmak istediği her şeye ulaşmanın yolunu ve aracını verdik.)

O da (kendisini batı ülkelerine ulaştıracak) bir yol tuttu.

Nihayet güneşin battığı yere ulaştınca, onu, kara balçıklı bir su gözesinde batar (gibi) buldu. Orada (kâfir) bir kavim buldu. Dedi ki: Ey Zülkarneyn, ya (onları) cezalandırırsın veya kendilerine güzel davranırsın. (Onları güzellikle yola getirirsin. Nasıl istersen öyle yaparsın.)

Zülkarneyn, kim zulm ederse, onu cezalandıracağız. Sonra o, Rabb'ine döndürülecektir. O da onu görülmemiş bir azaba uğratacaktır.

Fakat her kim iman eder ve salih (iyi ve güzel) amel (ibadet ve iyi şeyler) yaparsa ona mükâfat olarak daha daha güzeli vardır. (Üstelik) ona emirlerimizden kolay olanı söyleriz. (Ona kolay işler yapmasını emrederiz, zor işlere koşmayız onu).

Sonra yine (doğuya doğru) bir yol tuttu.

Nihayet güneşin doğduğu yere ulaştınca, onu, kendileriyle güneşin arasına (onları koruyacak) örtü koymadığımız bir kavim üzerine doğar buldu.

İşte böyle. (Zülkarneyn, yüksek bir mevkiye ve hükümranlığa sahipti.) Onun yanındaki (daha nice hükümranlılık bilgisi ve) tecrübesini kuşatmıştı. (Hepsinden haberdardık.)

Sonra yine bir yol tuttu.

Nihayet iki sed (dağ) arasına ulaştınca, bunların önünde hemen hiçbir sözü anlamayan bir kavim (halk) buldu.

³⁰⁸ Işık, **Tam İlmihâl Se'adet-i Ebediyye**, s.1123.

Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Ye'cüc ve Me'cüc adı kavimler yeryüzünde bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasında bir sed yapman karşılığında sana bir vergi verelim mi?

Zülkarneyn, “Rabbimin bana verdiği (imkân, kudret ve zenginlik sizin bana vereceğiniz vergiden) daha hayırlıdır. Şimdi siz bana gücünüzle yardım edin de, sizinle onların arasına sağlam bir sed (engel) yapayım.”

“(Zülkarneyn) Bana (yeterince) demir madeni (kütleleri) getirin.” dedi. (Zülkarneyn) iki dağın (yamacına) arasındaki boşluğu (demir kütleleriyle doldurup dağlarla) aynı seviyeye getirince, üfleyin (körükleyin) dedi. Nihayet o demir kütlelerini eritip kor bir ateş (haline) getirince; “Bana erimiş bakırı getirin bunun üzerine boşaltayım” dedi.

Artık (Ye'cüc ve Me'cüc) onu ne aşabildiler ne de delebildiler.

(Zülkarneyn), Bu, Rabb'imın (kullarına) bir rahmetidir. Rabb'imın va'di (yani, kıyametin kopma vakti) gelince (Ye'cüc ve Me'cüc) onu (o seddi) yerle bir eder. Şüphesiz, Rabb'imın va'di gerçektir.

O gün biz onları bırakırız, dalga dalga birbirlerine karışırlar. Sonra “sûra” üflenir de onları toptan bir araya getiririz.”³⁰⁹

Eserimizde İskender-i Zülkarneyn ismi 15. hikâyede geçmektedir. “İskender-i Zülkarneyn her vakit sefere gitse bunca yüz bin leşkeriyle binerdi. Altı yüz bin leşker önünde dört yüz bin leşker ardınca giderdi. Ve ol leşker ortasında sokaklar leşkerdi enva' ne'im satılurdi şehir sokakları gibi ve leşkerûn içinde bin kâdî varıdı. Ve her kâdînun bir dürlü ilmi varıdı. Her kâdî ilminden bilürdi. Birgün sûret değışdi leşkerûn içinde gezerdi. Kâdîları göreyim nice hükmi derler diyü gezerdi.”³¹⁰ şeklinde karşılık bulmaktadır.

2.2.7.7 MA'RÛF-İ KERHÎ

“Bağdat'ın Kerh mahallesinde doğdu. Sâmerâ yakınındaki Kerh-i Bâceddâ veya Şehrîzor civarındaki Kerh-i Cüddân'dan olduğu da kaydedilmektedir. Hristiyan veya bir rivayete göre Vasıtlı sabîî bir ailenin oğlu olan Ma'rûf'un çocukluğunda ailesi tarafından Hristiyan bir hocaya teslim edildiği, teslîs inancına karşı çıktığı için hocası kendisini dövünce ailesini terk edip kaçtığını, yıllar süren bu ayrılığı sırasında sekizinci imam Ali er-Rızâ ile karşılaştığı, onun vasıtasıyla müslüman olduğu, eve döndüğünde evlat hasretiyle yanan anne ve

³⁰⁹ Kehf, 83-99.

³¹⁰ Age., 45. Varak.

babasının da ona uyup müslüman oldukları bütün kaynaklarda belirtmektedir. Bu kaynaklarda babasının adının Ali olarak geçmesi onun İslâmiyeti kabul ettikten sonra bu adı almış olabileceğini akla getirmektedir. Ma'rûf'un zühd hayatına yönelmesi, Dâvud et-Tâî'nin müridi Ebü'l-Abbas ibnü's-Semmâk vasıtasıyla olmuştur. İbn Teymiyye, Ma'rûf-i Kerhî'nin Kerh dışına çıkmadığını ileri sürerek Ali er- Rızâ vasıtasıyla müslüman olup ondan hırka giydiğine ve Dâvud et-Tâî'nin sohbetlerine katıldığına dair bilgilerin doğru olmadığını söylemiş. Tasavvuf tarihinin en büyük şahsiyetlerden olan Ma'rûf-i Kerhî'nin önemi daha çok Kâdiriyye, Halvetiyye, Nakşibendiyye, Rifâiyye, Desûkiyye, Mevleviyye, Safeviyye, Ni'metullâhiyye, Nurbahşiyye, Bektaşîyye gibi Sünnî ve Şîî birçok tarikatın sisilesinin kendisiyle devam etmesinden kaynaklanmaktadır. Ma'rûf-i Kerhî'nin 200 (815-16) veya 201 (816-17) yılında Bağdat'ta vefat ettiği belirtmekle birlikte 204 (819-20) tarihini verenler de vardır. Zâviyenin bulunduğu yere defnedilen Ma'rûf-i Kerhî'nin kabrinin çevresinde kendi adıyla anılan bir kabristan oluşmuş ve mezarının üzerine bir cami inşa edilmiştir.”³¹¹

Eserimizde Ma'rûf-i Kerhî ismine 5. hikâyede yer verilmektedir. “İsâ Peygamber'e anası Meryem olduktan sonra İsâ kırk yıla değin ağlamadı. Kırk yıl tamam oldu mübarek imâmesini yere urdi dahî ana diyü ağladı. Ensârîlar aytdılar: “Ya nebiyallah! Bu ne hikmetdür ki anan öldüğü vaktin ağlamadun. Şimdi kırk yıldur ki anan öldi. Şimdi ağlarsın” didiler. İsâ aytdı: “Ya Ensârîlar! Ata ana oğlından hoşnud olsa öldükten sonra kırk yıla değin oğlından duası eksilmez. Benum anam dahî benden hoşnud gitdi. O vakitden berü duası benümle idi. Bugün anam öleli kırk yıl tamam oldi, duası benden kesildi. Anunçin ağlaram” didi. Andan dahî fâtiha süresinun sevâbı kırk yıla dek eksilmez. Ma'ruf Kerhî birgün Medine şehrinde güristana uğradı fâtiha süresin okudı, dua kıldı. Gürden bir âvâz geldi. Aydur: “Ya Ma'ruf Kerhî! Tanrı Teâlâ rahmet eylesun. Sana bir künden bünde uğradun ve bizi esri geyüb dua kıldun fâtiha okuyub gitdün. Ol vakitden berü kırk yıl oldi sevâbı üzerimüzden eksik olmadı” didi.”³¹²

2.2.7.8 ZÜNNÛN-İ MISRÎ

155 (772) yılında Mısır'ın İhmîm (Ahmîm) şehrinde doğdu. Nûbe asıllı olduğu söylenir. Asıl adı Sevbân'dır. Zünnûn (balık sahibi, balıkçı) lakabı alışıyla ilgili olarak Ferîdüddin Attâr şu rivayeti nakleder: Sevbân bir gün bir gemiye biner, gemideki bir tüccarın mücevheri kaybolur, herkes ondan şüphelenir ve kendisine işkence edilir. Nihayet Sevbân dayanamayıp,

³¹¹ Reşat Öngören, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.28, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s.67.

³¹² Age., 45. Varak.

“Ya Rabbi sen bilirsin” deyince denizin üzerinde çok sayıda balık belirir. Her birinin ağzında birer mücevher vardır. Elini denize uzatıp bu mücevherlerden birini alarak tüccara veren Sevbân bu olaydan sonra “Zünnûn” diye anılmaya başlanmıştır. Kuşeyrî bu olayı Zünnûn’un dilinden başka bir kişi hakkında nakletmiştir. Zünnûn el-Mısırî Suriye’ye, Mekke’ye ve Yemen’e seyahat etti; buralarda tanıştığı İmam Mâlik, Süfyân b. Uyeyne gibi âlim ve sûfilerden hadis nakletti. Mısır’da tasavvufa ve hikmete dair sohbetler yapmaya başlayan Zünnûn iki grubun eleştirisiyle karşılaştı. Abdullah b. Abdulkhakem’in başında bulunduğu Mısırlı Mâlikî fakihleri onu daha önce duyulmamış tasavvufî konuları anlatmakla suçladı; Mu’tezile âlimleri ise kendisini “Kur’ân mahlûk değildir.” dediği için eleştirdi. Bu eleştiriler yüzünden 228’de (843) Mısır’dan ayrılmak zorunda kaldı. Ardından tekrar Mısır’a döndüğünde bu defa devrin idarecilerine şikâyet edildi ve 244 (858) yılında tutuklanarak Mısır’dan Bağdat’a götürüldü. Abbâsî halifesi Mütevekkil-Alellah’ın Sâmerâ’daki sarayında sorguya çekildi; yaptığı açıklamalardan memnun kalan halife onu ödüllendirerek Mısır’a gitmesine izin verdi. Zünnûn 245 (859) veya 248’de (862) Mısır’ın Cîze şehrinde vefat etti.”³¹³

“Ebülfadl Sevbân bin İbrahîm, Söfiyye-i aliyyedendir. Sehl-i Tüsterî’nin mürşididir. Mısır’da, tasavvufu ilk açıklayan bu zâttır. 245 (m. 860) de vefat etti.”³¹⁴

Kırk Hikâye de Zünnûn-i Mısırî ismi 36. hikâyede geçmektedir. “Zünnûn-i Mısri’den rahmetullahi aleyh aydur: “Mekke’ye vardım harem içinde bir yiğit gördüm. Urgân yetür hasta olmuş. Avratı üzerine bir eski artmı katı ga’af olmuş inler. Şöyle kim nazi’a az kalmış ilerü varub selam virdüm, ayıtdım: “Ya yiğit! Sen kandan olursın?” didüm. Ayıtdı: “Ben bir garib kişiyem.” Ben aytdım: “Matlûbun nedir?” Ayıtdı: “Matlûbum benden kaçdı” didi. Ben dahî aytdım: “Benden dahî matlubım sancılayın kacdı” dedim. Zâr kılub ağladı. Ben dahî bile ağladım. Bana ayıtdı: “Sen niçün ağlarsın?” didi. Ben aytdım: “Benûm dahî matlûbum benden kaçdı” didüm.”³¹⁵

³¹³ Necdet Tosun, **DİA**, C.44, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s.575.

³¹⁴ Işık, **Tam İlmihâl Se’adet-i Ebediyye**, s.1198.

³¹⁵ Age., 45. Varak.

III. BÖLÜM

LATİNİZE EDİLMİŞ HİKÂYE METİNLERİ

Muhibbi u'lema ve muhibbi fukerâdur ya'ni Çâkır beg hazretleri dâma ulukuhu ben zayıf ve nahif_onun muhabbetin ve lutfın görüb ol âziz için diledüm ki hadis-i firdevsün hikâyetlerinden cem' êdûb Ârab'dan Türkiye dönderem. Egerçi bu babda liyâkatum yokdur. Velâkin ehli kerem ma'zur tutalar zîrâ el'uzru'nde kirâmı nasi makbul ümiddur ki hayyizi kabulda vâki ola zira ol 'aziz işbu hadisün mucibince 'amel êdûb 'ulemayı ve fukarayı sever. Nitekim Hazret-i Resulullah sallallahu aleyhi vesellem buyurur: "Hayrunnâsi emirün yezûrulfukara' ve şerünnâsi fakîrün yezûrulümera'e" hadis ma'nisi oldur ki nâsun hayırlusi şûl begdur ki fakîrleri ziyâret eyler ve nâsun şerlusi şol fakîrdur ki begleri ziyâret eyler idi. 'Aziz

men fakirleri ziyâret etmek kişinin gönlini alçak eder ve ‘ibadetun şevkini ve lezzetini ziyâde eder ve dünyada Allah-u Teâlâ virdüğüyle ahireti satın alır. Nitekim Hazreti Resulullah sallallâhu âleyhi vesellem buyurur: “Eddünya mazra’atül âhireti” ma’nisi budur ki dünya ahiretün ekinliğidir ki her kimse kim dünyada hayır ibadet eder âhirette onun cezası sevâb ve cennettür.

HİKÂYET-İ EVVEL

Bağdat şehrinde bir kişi var idi adına Hayrun Nisâc dirlendi. Bir gün dükkânında otururken biraz sayrû oldu. Bir kulinun eline akçe verdi aytdı: “Var buni ete ve havuca ver tîzrek hâtûna iletil kim bugün hasta oldum aş eylesun. Üşde dükkâni devşürdüm ben dahî vardım” didi. Beş kul vardı. Et ve havuç aldı hâtûna iletdi, aytdı: “Hoca, sayrû oldı” dedi hâtûn aş eylemeği unuttı. Hoca dükkânına devşureli aş yemeğe geldi gördüğü hâtûn aşı bişürmemiş aytdı: “Ya hâtûn niçün aş bişürmedin, ben et ve havuç aldum. Cemî yerağın gördüm” dedi. Hâtûn aytdı: “Ey hoca unutmışın.” Hâce onu işidecek gönli yavuz oldı hiç. Ta’am sabah tûrû geldi delâl tutdı kağratdı aytdı: “Bağdat yoğsuları camî’si Hâce Nisâc ona gelsunler” dediler. Bağdat içinde ne yohsul varsa Hâce Hisac ona cem’oldular andan hâce ne kadar altuni varsa üleştirdi dahî cami’ atlasların ve bezlerin üleştirdi, andan sonra devât ve kalem getürdi yazdı: “Falan kullarım ve falan cariyelerim azâd olsun. Falan bağı falan yohsula falan dükkânı falan yohsula falan atı falan yohsula falan mülki falan yohsula” dedi. Andan Bağdad içinde haber aldı. Hâce Nisâc delü oldı. Malın ve tuvarın ve mülkün cami’ yohsullara üleştirdi. Dediler: Hâceler ve ulular ve kamûsi geldiler ya Hâce Nisâc! Niçün böyle idersin? dediler. Hâce Nisâc hiç bunlara cevap virmedi. Andan hâcelerden birisi aytdı: “Bir zaman kuğıl kim olduktan sonra sana eş eyleyeler canunicün yiyeler” dedi. Hâce Nisâc tebessüm eyledi, aytdı: ve söylendi. Hâceler aytdılar: “Ne gelirsin ve ne söylersin siz. Bize tağrusın söyleriz olduğın vefatın canuniçün eş eylemeğe sonra gerek olur” dediler. Hâce Nisâc ider: “Ennamâzın kim ben oldu ve kimden sonra canimiçün eş eyleyeler” dedi. Hâceler aytdı” “Niçün eylemezler” dediler. Hâce Nisâc aytdı: “Anuniçün ennamazın ki ben dedi yürürken et ve havuç aldım kula verdim var eve eylesunler, dedim. O yeme vardım gördüm bana eş idi. O nimetler ya muhibba oldı ve kimden sonra bana eş idi. Virirlerdir siz ben deri otururken beni unuttılar oldı. Kimden sonra kaçan analar dedi. Bana dahî yakın geldi. Heman sağlağmada kendü elüme virmeğe evla gördüm. İmdi mü’minler siz dahî Hâce Nisâc gibi tûruk kendi maluna elün irerken haber eylegil sonrağı pişimanlık adı kılmaz ya analar ya enmayalar dahî ehl-i ‘ilme nazar etmek ve hoş tutmak ibadettür. Nitekim Hazreti Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdi: “Kim el-nazar ila

veche el'ulemaî ibadetün” hadisün ma'nisi oldur ki: “Ulemanun yüzüne nazar eylemek ibadettür.”

İKİNCİ HİKÂYET

Ben-i İsrâil zamanında bir kâfir padişâhı varıdı. Dört yüz yılanun ömrü aldı. Ve iki sarayı varıdı. Birinde dünle otururdu, birinde gündüz otururdu. Bir gün gündüz sarayında şol kader oturdu ki dünle oldı turı geldi öğince mumlar yaktılar dün sarayına varı yürürken bir müta'allim ya'ni bir taliba ilmi varıdı sabahını tekrar kılurdu, yakıldı. Meşğul olamadı, çerağı dahî yoğıdı ki kitabına bakaydı yanlışını bileydi şöyle âciz kalub otururdu, gördi ki padişah öğince mumlar yanar sarayına varır bu müta'allim buni görüb seğirdi, vardı anun çerağı ışığına karşı kitabına bakdı. Yanlışın öğrendi girü vardı hücre sine girüb meşğul oldı. Dersini tekrar kıldı. Padişahın ondan haberi yoğıdı. Andan bir zamandan sonra padişaha ecel yitdi öldi. Seksen yıldan sonra ben-i İsrâil kavmi içinde bir peygamber kopdı. Adına Ebû Kubâh dirlerdi. Ol halkı tanrıdan yana da'vet iderdi. Ol kavmi aytdılar: “Eğer sen peygamber isen biz bir pâdişâhımız vardı. Katı cömert idi. Hiç bir kişiye zulüm kılmaz idi. Seksen iki yıldur ki öldi. Ana duâ kılğıl diri olsun. Sana inanur seni gerçek peygamber bilir” didiler. Ebû Kuğâh aytdı: “Gelun imdi ol pâdişâh mezarın bana gösterun” didi. Ol halk vardılar ol makbereyi gösterdiler. Ebû Kuğâh ol padişahun makberesi katına vardı. İki rekât namâz kıldı. El duâya kaldurdu. Yüzün gökden yana tutdı. Aytdı: “İlâhî bu halk benim peygamberliğuma inanmazlar. Seksen iki yıldan berü ölmüş padişahimüzi duâ kıl dirilsün. Senun peygamberliğüne inanalum” dirler. İmdi: “İlâhî sen kerimsin bunların padişahların diri kıl” didi. Uluk sa'at makbere iki pâre pârlıdı. Ol padişah toza toprağa bulaşub dirilub çıkageldi. Aydur: “Lâilâhe illâllah Kuğâhun Rasûlullâhi” cemi'i kâfirler imana gelub müslüman oldular. Allah-u Teâlâ vahî kıldı. Aydur: “Ya Kuğâh bu mezardan dirilen dostuma aytındı: “Herkes gerü öldüreyni uçmağa iledeyni gerekse koyayın gerü dünyada tâ'at ve ibadet kilsun” didi. Ebu Kuğâh ol padişaha sordı aydur: “Ya Tanrı dostı! Hak Tebârek Teâlâ sana buyurur ki gerekse girü öldüreyni uçmağa iletayın gerekse dünyada koyayın ta'at ibadet kilsundur.” Bu dirilen padişah aydur: “Ya Ebû Kuğâh dört yüz yıl Tanrı Tebârek ve Teâlâ bana ömr virdi ve padişahlık virdi. Kâfir iken buğur seksen iki yıldur ki ben ölmüşdüm. Beni girü diri kıldı. İman virdi. Kendü birliğini bildürdi.” İmdi aydur: “Gerekse öldüreyni uçmağa iletayın gerekse dünyada koyayın ta'at ibâdet kilsun” dir. Andan ol padişah aydur: “Ben ne yüzi kara kul van ne yüzile uçmağa varayım dört yüz yıl dünyada oldum. Küfrü dalâlet birle padişahlık eyledüm. Şimdi dünyada kovsun. Elli yıl ömr virsün bir zaman Allahuma kullik kılayın. Yüz urub onun birliğine senâ kılayın” didi. Ebû Kuğâh dahi çalab hazretine bu kişinun sözün arz kıldı. Andan vahi kıldı. Aydur: “Ya Ebû Kuğâh virdüm ona elli

yıl âmân, elli yıldan sonra öldürem uçmağa iledem bî-gumân.” Ebû Kuğâh bu padişahın sözi aceb geldi yüzün gökten yana tutdı aytdı: “Ey padişah-ı kadîm dünyada buna dört yüz yıl ömür virdün. Seksen iki yıl dahî öldürüb yer içinde çüridüb yatır idi. Andan sonra girü diri kıldun. İmân virdün dahî bu nice lütf gösterirsün? Uçmağa iledeyün gerekse koyayın dünyada ta’atü ve ibâdet kılsun dırsın. Bu ne hikmetdür” didi. Allah-u Teâlâ aydur: “Ya Ebâ Kuğâh anuniçin bu ne lütf gösterürin kim anun zamanında bir müta’allim varıdı. Sebakın yenilmişdi. Ol müta’allim anun çerâğına karşı bakdı sebakın öğrendi. Bu nice lütf ana anuniçin kıldum” didi. Pes dünyada ilm okuyanlara neler yarakladım, görmez misin? “Ol kulum bunun gibi lütf bulası değül idi. Öldürdüm girü diri kıldum. Kendünümü dahî ana bildürdüm. İmân virdüm ol ilm okuyan tâlib onun çerâğından ve mumından fâidelendi. Ben dahî ona imân çerâğın yandurdum ve bu nice lütuflar gösterdüm” didi.

ÜÇÜNCÜ HİKÂYET

Hikâyet olunduğı Allah-u Teâlâ Bişri Hâfi’ye ulu mertebe virüb velilerden olduğına sebep oldur ki Bişri Hâfi fâsık idi. Gice ve gündüz fisk iderdi. Gayetde malı ve kulı karaveşi çoğidi. Meğer bir gün amnusi vardı. Bir gice nidâ geldi. Bişri Hâfi-i yarlığadum. Tahkik diyu tamam. Üç gice bu nidâyı işitdi. Andan tûru geldi. Aytdı: “Ya Bişri Hâfi! Üç gün olduğu Allah-u Teâlâ’ya yarar ne amel işledün” didi. Bişri aytdı: “Hiçbir amel işlemedüm illa üç gündür hâcet hâneye varıdum. Bir kâğıt yatur elüme aldum, gördüm Allah-u Teâlâ’nun adı vardur, yazılmış üzerinde filhâl-pâk eyledum. Bir kuluma akça virdüm. Var misk getir didüm. Kul vardı, misk getürdi. Ol misk için koyub sandığa bırakdum, anı sakladum. Bundan gayri amel bilmezem, işlemedüm” didi. Ve bir riyâvetde yutdı dirler. Andan ammûsi aydur: “Sana beşaret olsun ki Allah-u Teâlâ seni yarlığadı.” Bişri Hâfi bu haberi işidecek sakalın yoldı düşdi, aklı gitdi. Aklı başına geldi cemî’i kulların ve karaveşlerin âzâd itdi ve cemî’i malın sadaka itdi. Andan sonra yalın ayak Mekke’ye gitdi. Ol nice Ka’be de ibâdete meşgul oldu. Bir kâğıda Allah-u Teâlâ adına ta’zim etdüğičün bu nice mertebeye yetişdi. Ol kim ilme ve ehline ta’zim eyleye şübhesiz Allah-u Teâlâ ana bu nice mertebe rûzî kıla. Hisabını ancak Allah-u Teâlâ bile.

DÖRDÜNCÜ HİKÂYET

Dördüncü hikâyet olundu. İbrâhim Peygamber aleyhis-selam Ka’be mescidin yabdı, tamam olıcak Allah-u Teâlâ’dan sevâb umdı: “Mescid yabdum” diyu sevâb diledi. Hak Teâlâ vahî kıldı: “Ya İbrâhim! Mescid yabduğun için sevâbı mı dilersin?” İbrahim aytdı: “Belî! Sevâb dilerin” didi. Hak subhâne ve teâlâ aydur: “Ya İbrahim! Dile vireyin” didi. İbrahim aydur: “İlâhi! Sen virkid” didi. Allah-u Teâlâ: “Şimdiden ta kıyâmete değın ne kadar hacılar

gelub hac kılursa anların (?) virdüğüm sevâbca sana virdüm dedi. İbrahim onun taşı kırık sağışınca feriştehler müzdün virdüm” dedi. İbrahim ayıtdı: “İlâhi! Dahî artuk virgil” didi. Allah-u Teâlâ ayıtdı: “Ya İbrâhim! Sen mescidi beş tağdan dartub yabdun. Ol beş tağ ağırınca müzal hasenât virdüm” didi. İbrâhim aleyhis-selam ayıtdı: “İlâhî! Senun rahmetune göre rahmet umaram, fazluna göre fazl umaram” didi. Allah-u Teâlâ vahî kıldı. Aydur: “Ya İbrâhîm! Ne aceb nesne dilersin? Oğluna Kur’ân okumak öğretmedün ki benim fazluma göre dilersin.” İbrâhîm ayıtdı: “İlâhî! Bunun gibi mescid yapmaktan oğluna Kur’ân okutmak fazlı çok midir?” didi. Hak subhâne ve teâlâ aydur: “Ya İbrâhîm! na-reside oğlancıkların irte olıcak uykudan uyansa mushafın eline alsa üstazdan yana varsa ol sevgülüdür benim katımda. Dünya için ne kadar mescid varısa andan bilgil. İmdi Ya İbrâhîm! Kimseye ben fazluma göre rahmet virmezim. Meğer kim ilm okuyanlara virürem. Dahî benim katımda sevgülüdür. Dünya içinde ne kadar hâcılar var ise cem’isi benim ilmum okuyanın biri şanca olmaz.” İmdi azizimen Kur’ân okumak ilm öğrenmek Allah-u Teâlâ hazreti katında ne kadar mikdarı varın Allah-u Teâlâ bilir.

BEŞİNCİ HİKÂYET

Beşinci hikâyet olunduğı üç nesnenun sevâbı kırık yıla dek eksilmez. Biri ananın duası olduktan sonra eger oğlından kızından ata ana hoşnud olsa. İkinci bir salih kişi müslümanların görüstanına uğrasa yöresinden ehli kubûra turub dua kılsa fâtiha süresin okusa andan gitse onun sevâbın kırık yıla değin eksilmez. Üçüncü bir mahallede veya bir köyde veya bir şehirde bir ehl-i ilm olsa ol mahalleden veya ol şehirden veya ol köyden razı olsa ol âlim olduktan sonra kırık yıla değin ol kavmden duası eksilmez. İmdi âzizimen İsâ Peygamber’e anası Meryem olduktan sonra İsâ kırık yıla değin ağlamadı. Kırık yıl tamam oldu mübarek imâmesini yere urdi dahî ana diyü ağladı. Ensârîlar ayıtdılar: “Ya nebiyallah! Bu ne hikmetdür ki anan öldüğü vaktin ağlamadun. Şimdi kırık yıldur ki anan öldi. Şimdi ağlarsın” didiler. İsâ ayıtdı: “Ya Ensârîlar! Ata ana oğlından hoşnud olsa öldükten sonra kırık yıla değin oğlından duası eksilmez. Benum anam dahî benden hoşnud gitdi. O vakitden berü duası benimle idi. Bugün anam öleli kırık yıl tamam oldu, duası benden kesildi. Anunçin ağlaram” didi. Andan dahî fâtiha süresinin sevâbı kırık yıla dek eksilmez. Ma’ruf-i Kerhî bir gün Medine şehrinde güristana uğradı fâtiha süresin okudu, dua kıldı. Gürden bir âvâz geldi. Aydur: “Ya Ma’ruf-i Kerhî! Tanrı Teâlâ rahmet eylesun. Sana bir künden bünde uğradun ve bizi esri geyüb dua kıldun fâtiha okuyub gitdün. Ol vakitden berü kırık yıl oldu sevâbı üzerimüzden eksik olmadı” didi.

ALTINCI HİKÂYET

Altıncı hikâyet olundığı meğer Musâ Peygamber, Yuşa'bin Nun'ila ikisi bir ağabeydi ziyaret gitmeğe gittiler. Nâgâh bir kuş gelub Musâ'nın omzına kondı. Fesih zebânile aytdı: “Ya Musâ! Bugün ki beni sakla, ölümden sana sığınırım” didi. Musâ aytdı: “Neden korkarsın” didi. Ol kuş aytdı: “Bir toğandan korkarın beni öldür etimi yemeğe gelür” didi. Musâ aytdı: “Gel sen benim için gir seni kurtarayın” didi. Çûn ol kuş Musâ'nun için girdi. Nâgâh toğan geldi aytdı: “Ya Musâ! Rızkumla benim arama hâil olma. Ben yisem gerek” didi. Musâ aytdı: “Ben sana koyunlarumdan bir koyun boğazlayu vireyin.” Toğan aytdı: “Ben koyun eti yimezem.” Musâ aytdı: “Gel benim etimden yi, karnun toysun” didi. Toğan aytdı: “Şol kavil ile ki evvel iki gözün yirin. Râzî olursan” didi. Musâ râzî oldı. Arkası üzerine yatdı. Toğan gelub yüzine dilediği pençe ile urub gözlerin çıkara Yûşa' aytdı: “Ya nebiyallah! Gözlerün yok mı idersin bu kuşdan ötürü” didi. Musâ aytdı: “Ya Yûşa'! Ben tahkik bilmişem Tevrat içindeki konşunun hakkı iken uludur. İmdi bu kuş şimdiki halde bana konşu oldu. Ol sebebden üşde iki gözümün terkin ururın” idi. Nâgâh kuş Musâ'nun yeninden çıkdı, gitdi. Ardınca toğan kova gitdi. Bunlar belirsüz oldular.

Bir zamandan sonra Musâ kendü nefesine gazab idüb aytdı: “Yâ Rab! Bir kulun altı yüz yıl ibâdet idüb ağlar niçün bol rahmetünden ana rahmet itmesin” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Ben ol kolumdan râzî olmadum, benim hikmetüm sen bilmezsin, ben bilürem” didi. Dahî ben kısmet itdim ki ol şeyhî cennete koymayam. Musâ zârî kılub aytdı: “Ya Rabbi! Dilerin ki bu şeyhun halinden bana haber viresin” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ anın nefsinde kibr olduğün ve ibadetde kendüyi gördüğü için” didi. Pes imdi azizimen mütekebbirlikden sakınmak gerek. Altı yüz yıl ibâdet eyleyen gözi yaşından otlar biten kişiyi Allah-u Teâlâ cehenneme koyarın, didi. Nefsinde kibir olduğün zîrâ kibrü ve buğz şeytanın atlarundandır. Her kim ata bindi akıbet onun cehennemdür. Zîrâ şeytân la'in ol ata bindi dergâhdan sürüldi. Mü'min olan kişi ki sakınmak gerek. Kim mü'min ola şeytân olmaya el-'iyâz-Billâh.

SEKİZİNCİ HİKÂYET

Sekizinci hikâyetdur ki Allah-u Teâlâ Musâ Peygambere aytdı: “Ya Musâ! Var fulan kişiyi öldür” didi. Ol kişi turdi bir itmek sadaka eyledi. Musâ ol kişiyi istedi bulamadı. Allah-u Teâlâ Musâ'nun gözine hicâb itdi, göremedi. Ol kişi dahi günde bir itmek sadaka iderdi. Ta bunun üzerine yirmi beş geçdi. Ol kişi birgün itmek sadaka itmesin untdı. Musâ ol kişiyi gördü öldürdi. Musâ: “Ya Rab! Bu kişiyi yigirmi beş yıldır ki isterdum, bulmaz. Şimdi buldum bu kanda idi” didi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Musâ! Ol itmek sadaka itdu ki senun gözine hicâb

olurdi, anı görmezdu. Şimdi ol etmeği sadaka etmeği unutdı. Senden ol hicâb zâil oldu anı buldu öldürdin.” Musâ aytdı: “Red ider dahî bunca belâlardan kurtarur.” Nitekim Hazreti Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi vesellem buyurur: “Sadakatü terdâ belâ’e velkazâ’e a’la sahibiha.” Ma’nisi oldur ki sadaka isniden belâ ve kazâyı red ider.

TOKUZUNCU HİKÂYET

Tokuzuncu hikâyet olunduğı Dâvud Peygamber zamanında bir sâliha hâtûn varıdı. Namâzın hiç vaktinden geçürmezdi. Daim vaktinde kılurdi. Bir gün tenûrde etmek bişurdi, güne nazar itdi. Gördüğü namâz vakti olmuş, etmeği tenûrde kodi ve bir oğlançuğı tenûr katında kodi. Mevlâ’sınun hizmetine meşgul oldu. Andan şeytân la’in gönline vesvese bıraktı. Etmekler yandı ve oğlançuğun tenûre düşdi, yandı, didi hâtûn aytdı: “Namâzum te’hir itmezem etmek hep yanarsa ve oğlan tennûr düşdise” didi ve gönli hiçbir dürlü olmadı. Namâzın huş’a ve hudû’a ile kıldı. Andan sonra geldi, gördüğü oğlan tenure düşmiş. Allah-u Teâlâ udiğe gülistan kılmış oğlanun çevre yanı reyhânile veya semenler kılmış ve etmek dahî şöyle bişmiş, enar gibi olmuş. Dahî Allah-u Teâlâ ol etmek şöyle lezzet virmiş dünya etmek lezzeti gibi değil ve dünyada kimse ol lezzeti görmüş değil. Andan ol hâtûnun eri geldi. Ol etmekden önüne kodi. Andan biraz etmekden yidi, gördüğü bir lezzet var, kimse görmüş değil. Andan ol er aytdı: “İy hâtûn! Bol etmekde bir lezzet var. Hiç kimse böyle etmek yidüğü yok sır nedür” didi. Hâtûn geçen macerayı didi. Bu er hâtûn sözine inanmadı. Aytdı: “Gel gerçek isen seni bu tenûre koyayın” didi. Andan ol tenûri yondurdi. Def’i hâtûni tenûr içine bıraktı ve tennûrun kapağın urdi, gitdi. Bir zamandan sonra geldi tenûrun kapağın açdı. Gördüğü hâtûna dahî Allah-u Teâlâ udi gülistan eylemiş içinde oturur er anı göricek def’i hâtûni tenûrden çıkardı. Elin alub Dâvud Peygamber’e geturdi. Kaziyye’i arz eyledi. Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn! Dünyada hayr amelden ne işlersin?” didi. Hâtûn aytdı: “Ya nebiyallah! Allah-u Teâlâ’ya yarar amelum yok. Ana lâıyk ola illâ bu denlü var ki namazı hiç te’hir kılmazın. Eğer elüm un içinde dahî olursa ol uni terk iderin namazı terk itmezsin” didi. Andan Dâvud Peygamber aytdı: “Ya hâtûn! Sana beşâret olsun. Kim Allah-u Teâlâ sana dünya udin savuk kıldı. Âhret udin dahî savuk kıla muhlesin mertebesin bulmuşsın” didi.

ONUNCU HİKÂYET

Onuncu hikâyet olunduğı Süleymân Peygamber bir kişiyle dost idi. Bir gün bu kişi geldi, aytdı: “Ya nebiyallah! Bana kuşlar ve hayvanlar dilin bildür” didi. Süleymân Peygamber aytdı: “Sen kuş dilin bilürsen sabr idmezsin” didi. Bu kişi aytdı: “Ya nebiyallah! Ben tahammül iderin. Kerem eyle bildür.” Ana Süleymân Peygamber aytdı: “Ta’lim itdi bildürdi.” Bu kişinin bir eşeğı

var idi ve bir öküzü ve bir kelbi var idi ve bir horozu. Andan kişi evine geldi. Öküzü ve eşeğe alef verdi. Öküz başladı aletin yemeğe. Eşek aytdı: “Gel sen bu gice aletin bana vir ben dahî yarın sana vireyin” didi. Öküz aletin eşeğe verdi. Bu kişi güldi. Avratı aydur: “Neye güldün?” Er hiç haber virmedi. Çün yarındası oldu. Eşekden öküz alef istedi. Eşek aytdı: “İy miskin! Sana alef kayısı gayrı halden haberun yokdur” didi. Öküz aydur: “Gayru hal nedir?” Eşek aydur: “İrte işimiz gele bir kassab getüre ayda gicen gice bu öküz aletini yimedi hasta oldu. İmdi buni boğazla arık olmasun. Veya bu gicede aletin bana vir. İrte kassab gele seni arık bulmaya sana rağbet itmeye ölümden kurtulasın. İmdi bu gece karnun toyurursen sana korkı varur samın olursen. Seni boğazlar” didi. Öküz başını kaldurdi aletin yimedi. Ol gice kişi yine güldi. Avratı aydur: “Neye gülersin?” Bu kişi aydur: “Hiç nesneye gülmezin” didi. Andan sonra yarındası gice oldu. Yine öküzü eşeğe alef verdi. Eşek girü öküzü giçendeki haberi verdi. Öküz yine yimedi. Er yine güldi. Avrat neye gülersin? didi. Er hiç haber virmedi. Avrat aydur: “Elbette güldüğün bana haber vir, eylimezsen bana talâk vir” didi. Er aydur: “Her kaçan ben bu güldüğümden haber virür isem olurın” didi. Avrât: “Bana bildürmen gerek her ne hâl olursa kayırılmaz” didi. Er âciz kaldı. Olmasına râzî oldu. Avratun kavgasına doymadı aytdı: “Divit kalem getirün vasiyet iderin. Andan haber virin” didi. Er bu işi tamam itdi. Ve andan sonra etmek ufağı var idi. Avrât ol etmek ufağını kelbe atdı. Nâgâh horoz geldi. Etmek ufağını kapdı, oldu. Kelb aytdı: “Bana zulüm eyledün. Bizim sahibimiz diler kendisin öldüre bize kim ta’am virür. Ol öldükten sonra” didi. Horoz aydur: “Eger ölürse avrât rızası için ölür. Kendi nefesine kask eder. Anun yeri cehennemdür, didi. Avrâta uyan da, ziyânkâr olur didi. Üşde benüm tokuz âvratum vardur hiç birisini istemezem. Benüm sırrım aşikâra bile anun birine ben olaydum ol avrâta ol kader değnek ururdum. Tâ tevbe kılınca didi veyahut ölünce” didi. Ol er bu sözi işidüb ol avrâta ol kader değnek urdi. Ta tevbe itdi. Eger horoz olmayaydı kendümi öldürirdi.

ONBİRİNCİ HİKÂYET

Onbirinci hikâyet olundığı zaman evvelde bir peygamber var idi. Allah-u Teâlâ ol peygambere vahy kıldı. Aytdı: “Kavmuna diğim neflerini isrâf itdiler. Ben râzı olmadığım yere küfrü delâlet üzerine yakîn oldular. Benüm gadabum anların üzerine olur. Gazâbum ikâbum görsünler” didi. Ol Peygamber dahi kavmine buni didi. Bu kavim dahî nevha kılub zârlık kıldılar. Andan ittifâk idub musallaya çıkub duâlar itdiler. Andan bunların âlimlerinden üç kişi tevbe istiğfâr idelüm. Ümizdür ki Allah-u Teâlâ bu gadabı def eyleye didiler ve hem bizi helâk olmakdan kurtara didiler. Andan sonra ol âlimlerden birisi aytdı: “İy çalabum! Bize emrettiği ki miskinleri rev eylemek ve nevmiz göndermek rızâm değil didi ki imdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi nevmiz göndermeyesin.” Andan sonra ikinci âlim aytdı: “İy çalabum!

Bize emreyledun ki kullar âzâd idun. İmdi şimdiki hâlde bize dahî senden dilerüz. Bizi âzâd idesin.” Andan üçüncü âlim aytdı: “İy çalabum! Sen bize emritdin ki her kim size zulm eylese siz anı afv eylek. Şimdiki hâlde biz nefsimuze zulm itdik bizi avf idub âzâd kıl” didi. Andan sonra Allah-u Teâlâ ol azâbı bunların üzerlerinden götürdü ol üç âlimlerin duâsı berekâtıyla. İmdi azîzimen men dahî ulemânun duâsını al. Allah-u Teâlâ seni dünya belâlarından saklaya ve âhirette cennete koyub didar müyesser kıla.

Hikâyet olunduğı Allah-u Teâlâ emr eyledi: “Cebrâile ki fulân şehri helâk eyleye. Aşağasın yukarıya yukarsın, aşağıya ur” didi. Vekta kim Cebrâil aleyhisselâm gicenun üç üç bahtından bir bahşi kalacak gördüğü dört yüz bin kişi dün namâzın kılurlar. Andan rücu’ idub ve erdi. Allah-u Teâlâ hazretine arz eyledi: “Ya ilâhî! Nice helâk ideyin şol kavmi kimanlardan dört yüz bin kişi dün namâzın kılub sana ibâdet iderler” didi. Andan Allah-u Teâlâ aytdı: “Tiz var helâk eyle! didi. Anların delâletlerin ve ibâdetlerin kabul itmez” didi. Cebrâil aytdı: “Ya ilâhî! Niçün?” didi. Allah mübârek ve teâlâ aytdı: “Ya Cebrâil! Anuniçünki anlar emr-i ma’rûf itmezler ve münker işleri görüb kakımazlar.” İmdi azîzimen emr-i ma’rûf üç dürlüdür: fi’l iledür ve kavl iledür ve kalb iledür. Kalb ile olan emr-i ma’rûf îmân za’findan diliyle kâzîlar güder ve eliyle ümeran güder gönliyle fukarân güder. Husûsâ ki kişi kendü eli altında olan halkına emr-i ma’rûf itmeye namâz kıldurmaya oruç tutdurmaya. Eger ol kişi cennetlik dahî olursa ol zaman ol namâz kılmayın oruç tutmayın. Anı alub tâmûya bile gider. Nâre girmeye sebep olur eliyâzü-Billâh.

ON İKİNCİ HİKÂYET

On ikinci hikâyet olundu. Ben-i İsrâil zamanında bir kişinin bir kâfir konşusu vardı. Ol kâfir gayetde gâni idi ve ol kişi müslim idi ve hem fukarâ idi. Ol kâfir müslimane çok ihsanlar iderdi. Ve andan sonra ol müslümân vefat itdi. Ol kâfir anun oğlancuklarına ihsân iderdi. Ve andan sonra ol kâfire Allah-u Teâlâ islâm rûzî kıldı. Ol müslümana ve oğlancuklarına ihsân itdüğüçün Allah-u Teâlâ anun ibâdeti sevâbını yazdı. Dahî Allah-u Teâlâ anun yerine cennet kıldı. İmdi azîzum bir kâfir müslimane ihsân itdüğüçün bunca sevâb virub yerin cennet kıldı. Sen ki bir müslimane ihsân eyle ki idesin. Şeksüz şübhesüz Allah-u Teâlâ sana cennet ve vizârin rûzî kıla.

ON ÜÇÜNCÜ HİKÂYET

On üçüncü hikâyet olundığı ben-i İsrâil'in içinde bir kişi vardı mü'min idi halka sevâb için akça ve fulûri virürdi, rehn alurdi veyahud mala kefil alurdi. Bir gün bir kişi geldi. Deniz geçub kara gün içinde aytdı: “Bana dahî akça vir” didi. Ol kişi aytdı: “Kanı rehn” didi. Bu aytdı: “Rehnum yokdur ya kanı kefil” didi. Ol kişi aytdı: “Kefilim yokdur. Akça işi bana kefilidir” diyub beş yük fulûri viridi. Ecelin ma'lum eyledi. Falân vakte değin sana ve kesün diyü va'de eyledi. Vakta ki va'de yetişdi ol fulûri alan kişi deniz kenarında bir ağaç buldi, eline aldı. İçini kovuk itdi. Fulûriyi içine koydi, mıhladı. Ve andan sonra denize bıraktı. Aytdı: “Ey çalabum kefil olduğun vir” didi. Ve andan sonra turdi. Evine gitdi. Fârîğ oldı. Andan sonra ol fulûri işi deniz kenarına geldi. Teferruç iderken ol ağaç içindeki fulûri koyulmuş idi. Ol ağacın üzerine yazılmış idi ki fulân oğlı fulândan beş yüz fulûri aldum. Allah-u Teâlâ'yı kefil eyledüm. Üşde fulûriyi işine gönderdüm, diyü böyle yazılmış ve ol zamanun halkı buni işindince acebledi. Aytdılar: “Bilmezüz kim i'tikad kankinindir” didiler. İmdi azîzimen mü'min olan kişinin i'tikadı muhkem ve gönli pâk olmak gerek. Allah-u Teâlâ bunca merâtib rûzî kıla.

ON DÖRDÜNCÜ HİKÂYET

On dördüncü hikâyet olundığı ve Daniyâl Peygamber seyr iderken bir şehr gördi. Ben-i İsrâil şehirlerinden ve ol şehrun içine girdi. Hiçkimse görmedi. İçinde bir adam bulmadı. Ol şehirden çıkmağa kasd itdi. Nâgâh gördi şehrun kapusi katında bir köşk gördi. İçinden bir âvâz geldi. Aydur: “Ya Daniyâl! Gel içerü” girdi. Gördi bir ûlû âdem tabûti yatur altında harir dibâc döşekler döşemişler üzerine bir kılıc asa komişlar ve başı üzerinde bir levh asa komişlar. Daniyâl ol levhi eline aldı ve okudu. Üzerinde yazılmış ki Ad bin Şeddâd'em memleketi rum benum elumde idi. Dünyaya mâlik oldum. Bin yıl ve bin kız oğlan aldum ve bin şehr aldum ve bin kez yire nesne gömdüm ve andan sonra bize bir kızkılık yitişdi. Tâ şol hadaa kim bir kile buğday bir kile altuna çıkıdı. Dahî bulmadılar acılıktan zelîl olduk, helâk olduk. İmdi azîzimen dünyayı hor gör ki nice cehd idesin ki Şeddâd'dan artık olmayasın. Bunca devlet ile dünyada acılıktan helâk oldı. Belki kişi nasîb olanı yir gerek az gerek çok.

ON BEŞİNCİ HİKÂYET

On beşinci hikâyet olundığı İsâ Peygamber seyâhatinde bir şehir gördi. Ben-i İsrâil şehirlerinden ve ol şehrun içine girdi. Hiç adam görmedi ve evlerinde ve sokaklarında çürümüş sünükler gördi vefâtı olmuş tenler gördi. İsâ nidâ kıldı, çağırdı. Aytdı: “Sünükler! Halunuzdan haber virun noldunuz böyle öldünüz?” didi. Andan ol sünüklerden âvâz geldi. Aytdılar: “Ya ruhallah! Kaçan gice olsa ve gündüz olsa sağ ve selâmet olurduk. Allah-u Teâlâ bize hiçbir sa'at elem ve zahmet virmedi. Yani hiç hasta olmaduk.” Andan bu sünüklerden âvâz geldi.

Aytdılar: “Ya nebiyallah! Gökden âvâz geldi mecmu’i helâk oldular. Ol âvâzdan ve zelzeleden” didiler. Andan İsâ bunlara aytdı: “Müslüman miydiniz? Aytdılar: “Belî! Müslümanlar idük. Namâz kılurdık ve zekât virürdük ve hac kıluruk” didiler. İsâ bunlardan yine suâl eyledi, aytdı: “Neyden helâk oldunuz, Sebep nedür?” Bunlar aytdı: “Namâz geç kılurdük, zekâtı men’ iderdük virmezdük ve sûcî içerdük ve analarımıza ve atalarımıza âsî olurduk. Üşde bu musibete uğraduk” didiler.

Hikâyet olunduğı kim İskender-i Zülkarneyn her vakit sefere gitse bunca yüz bin leşkeriyle binerdi. Altı yüz bin leşker önince dört yüz bin leşker ardınca giderdi. Ve ol leşker ortasında sokaklar leşkerdi enva’ ne’im satılurdi şehir sokakları gibi ve leşkerûn içinde bin kâdî vardı. Ve her kâdînin bir dürlü ilmi vardı. Her kâdî ilminden bilürdi. Bir gün sûret değışdi leşkerûn içinde gezerdi. Kâdîları göreyim nice hükmi derler diyü gezerdi. Gördi bir kâdî oturmuş hüküm iki da’vâcı geldiler. Birisi aytdı: “Ya kâdî! Ben bu kişiden bir ev aldum yüz akçaya. Ol evun içinde yirküb buldum içinde on iki bin fulûrî var. Kişiyeye ben aydurem al bu fulûrî senundur virin. Bu kişi kabûl itmez.” Kâdî satan kişiyeye aydur: “Sen ne virsin?” O kişi aydur: “Ya kâdî benim değıldir. Babamun idükün ve dedemün idükün bilmezem” didi. Dahî ol satan kişi aytdı: “Ya kâdî! İşbu fulûrî rızıkdur. Allah-u Teâlâ size rızk eyledi.” Çûn kâdî bu haberi işitdi, ağladı. Aytdılar: “Niçün ağlarsun?” Kâzî aytdı: “Ben kitabda bilub tururın. Ahir zamanda bir peygamber geliserdur. Ana Muhammed bin Abdullah diseler gerekdür. Peygamberlerin ulûsi olsa gerekdür. Anun ümmetinden avamlar olsa gerekdür. Namâz kılalar oruç tutalar bunlar ellerine lukatadan nesne girse altundan ve yanmışdan ve gayrî nesneden yeyeler kimseneye bildurmeyeler ve şimdiki halde ben sizün üzerinize hakkı hüküm iderün.” Bunlar aytdılar: “Se’men ve ta’eten hak ne ise hüküm idün” didiler. Andan kâdî aytdı: “Hiç sizün oğlunuz ve kızınız var midur bâliğ.” Aytdılar: “Belî! Benum bir oğlum vardur” didi. Müşteyi: “Benum bir kızum var” didi. Kâdî aytdı: “Sen kızun bunun oğluna çiftelendur” didi. Bunlar râzî olub birbirine çiftlendurdiler. Kâdî aytdı: “Ol fulûrîyi kızla oğlana harç idin” didi. Bunlar dahî öyle itdiler. İskender-i Zülkarneyn bu hükmi dinledi, beğendi. Kâdîya yılda üç yüz dînâr virürdi. Beş yüz dînâr dâhî eyledi.

ON ALTINCI HİKÂYET

On altıncı hikâyet olunduğı Ben-i İsrâil’de bir salih kişi vardı. Avratın iken severdi. İbâdet ide ide Allah-u Teâlâ’ya takarrüb kesb eyledi. Allah tebâreke ve teâlâ aytdı: “Ya kulum üç hâcetun revâ kıldum dile benden vireyim” didi. Ol kişi geldi avratına: “Ya hâtûn! Benim Allah-u Teâlâ üç hâcetüm revâ kıldı. Hâcetüm çokdur. kankisini diliyeyin” didi. Avrat aytdı:

“Dile Allah-u Teâlâ’dan bir hacetün benimçün olsun” dedi. Er aytdı: “Senin hacetün nedir?” Avrat aytdı: “Allah-u Teâlâ bana bir hûb suret virsün kim. Bu halkın içinde benden mahbûb olmaya.” Bu kişi dahî Allah-u Teâlâ öyle diledi. Allah-u Teâlâ ol avrata öyle sûret virdi ki her kimse yüzüne baksa ve ilerü hayrân olurdi. Çünkim bu avrat bunun gibi mahbûba oldu. Aytdı: “Kim benim gibi mahbûba bunun gibi ere layık değildir” dedi. Durdi, ondan gitmek istedi. Er aytdı: “Kanda gidersin?” Avrat idersin, benim layık değilsin. Bil ki ben pâdişâha layıkın” dedi. Er men’ itdi. Evinden çıkarmadı. Nâgâh bu haber pâdişâh kulağına yitişdi. Avânlar geldiler avratı cebri aldılar gitdiler. Avrata bu nice işler oldu. Avrat fırsat buldı. Hiç er beni etmedi. Bir müddet bunun üzerine geçdi. Bir gün eri kakıdı: “Ya Rab! Senin katında iki hacetüm kaldı. Dilerin senden ki bu avratı maymûn idesin.” Evlak sa’t ol avrat maymun oldu. Pâdişâh anı katından giderdi. Gayrı birde kimse dahî kimse kabul eylemedi. Zarûri girü erünün katına geldi. Üç gün turdi. Hâl diliyle yalvardı. Andan aytdı: “Ya Rab! Dilerin senden bu avratı girü evvel ki gibi kılasın” dedi. Ol hacetlerin dñnlisi gitdi. Ne avrata fâide oldu ne ere fâide oldu. Anunçunki sırrın avrata didi. İmdi azîzimen ihtirâzkırın şeytânun tuzağıdır. Nice kişiler bunların sebebiyle dünyadan imânsız gidub tururlar, el-iyâzü-Billâh.

ON YEDİNCİ HİKÂYET

On yedinci hikâyet olundu. İsâ Peygamber seyahatinde bir kişi buldı. Salihlerden bir taş üzerinde dain namâz kılur dört yanında kurı yaş kanlar dökülmüş. İsâ aytdı: “Ya yiğit! İşbu kanlar nedür ki dört yanına dökülmüş sana ne hâl oldu” dedi. Ol kişi aytdı: “Ya İsâ! Cehennem korkusundan bir korku düşdi gövdemün derileri yarıldı etlerüm didildi. İşbu kanlar benden akan kanlardır” dedi. Andan İsâ bir köye vardı. Ol köyde çokluk âvanlar gördi. Aytdı: “Ya ben-i İsrâil! Bir kişi gördüm. Tahkik cehennem korkusundan mecmu’i derisi yırtılmış ve eti didilmiş dahî gövdesinden kanlar akar. Hâl budir ki dahî cehennem içine girmemiş.” İmdi azîzimen aceb nice olur hâl içine girenin nar-ı cehennem hûd mecmu’i etin derisi yir. İlahî! Cemi’ Muhammed ümmetin cehennem odundan sen sakla! Âmin, Ya Rabbelâlemin.

ON SEKİZİNCİ HİKÂYET

On sekizinci hikâyet olunduğu Süleymân Peygamber taht üzerinde oturub yel hevaye getirub seyr iderken gördi. Bir pîr kişi iken öküz ile çift sürüb yürür. Süleymân yele emir eyledi: “Tahtım ol pîrin katına götürün” dedi. Süleymân o yele ve katında selâm virdi. Ol pîr ikindü vaktinde aleyk aldı. Süleymân sordı: “Ya pîr ben sana selam virdü kim o yele vaktinde idi. Sen ikindü vaktinde aleyk aldın dedi. Sırrı nedir?” dedi. Pîr aytdı: “Bakarsın peygamberi ben ücrete tudub turırın. İki arpa etmeğine (?) selamın alsam o gün (?) ben işden kalurdım ol kişinin hakkı

benim üzerimde kalurdi. Günâhkâr olurđım. İkindü vaktinde kurtuldum selamun aldım” didi. Süleymân aytdı: “Dile benden ne dilersin vireyin” didi. Pîr aytdı: “Beni yigit eyle” didi. Andan Süleyman aytdı: “Ol iş benden gelmez” didi. Pîr aytdı: “Ömrümi ziyade eyle. Bir sa’at Allah-u Teâlâ yaratduğından” didi. Andan Süleymân aytdı: “Ya pîr! Bir nesne ister senun mahlûkun ana tâketi bitmez” didi. Pîr aytdı: “Senunle benim aramızda fark ne oldu?” Süleymân aytdı: “Benden dünya dile ne kadar istersin vireyin” didi. Pîr yerinden toprak aldı ve görkli münacat eyledi, aytdı: “Ya Rab! Senin kulların vardır ki eger dileseler toprak ellerinde altun olur, didi. İmdi dilerin senden ol kulların hakkıçün bu toprağı altun eyle” didi. Derhal o altun oldu. Süleymân gördi ta’accub eyledi. Andan sonra ol pîr ikinci münâcâtında aytdı: “Ya Rab! Senun kulların vardır seni severler. Anlar elleri emeklerin yerler emrinden altunları toprak olur. İmdi ol kulların hakkıçün bu altuni toprak eyle” didi. Ol sa’at toprak oldu. Andan Süleymân yele emir etdi, aytdı: “Seririm getir. Tahkîk bugün aceb nene gördüm bu pîrden gölümün î’tikâdı ve yakîni ziyâde oldu” didi.

ONDOKUZUNCU HİKÂYET

On dokuzuncu hikâyet olunduğı Allah-u Teâlâ Süleymân Peygamber’e vahî kıldı, aytdı: “Ya Süleymân! Deniz kenarına var aceb nene göresin.” Süleymân cinlerden bir bölük cemâ’atle deniz kenarına vardılar. Süleyman bir büyük kutlu cinne emir etdi: “Tez bu deniz için tal!” Derhal cinni taldı. Bir zamandan sonra çıkdı. Aytdı: “Üc aylık yol gitdim. Bir kubbe gördüm incüden. Hiç kapısı yokdu ve girecek yeri yokdur” didi. Süleymân emr etdi: “Varın bana getirin göreyin” didi. Vardılar, getürdiler. Süleymân gördi, ta’accüb eyledi. Andan dúa idub Allah-u Teâlâ’dan diledi, aytdı: “Ya Rab! Bu kubbenun içinde ne varise bana bildir” didi. Andan ol kubbe açıldı. Gördiler içinden bir yiğit çıkdı. Namâz kılur. Vakta ki namâzdan fâriğ oldu. Süleymân selâm virdi. Yiğit aleyk aldı. Andan sordı, aytdı: “Ya yiğit! Ne vakitden beri bu kubbenin içinde olursın” didi. Ol yiğit aytdı: “Ya nebiyallah! İbrâhîm Peygamber zamanından berü olurun” didi. Andan Süleymân aytdı: “Sebeb ne idi, bu kubbenin içine girmeğe?” Ol yiğit aytdı: “Ya nebiyallah! Anam atam götürümler idi. Yetmiş yıl bunlara hizmet eyledim. Atam öldüğü zaman aytdı: ‘Ey çalabım! Dilerin senden oğlumın ömrünü uzun idesin’ ve anam öldüğü vakit aytdı: ‘Ey çalabım! Dilerin senden oğluma ta’at itmeğe yardım idesin. Şeytân bunun üzerine yol bulmaya’ didi. Bunlar öldükden sonra bir gün deniz kenarında bir kubbe gördüm. İçine girdüm bu kubbe götürüldi bilmezsin yerdeyim gökdeyim” didi. Süleymân aytdı: “Ne yersin ve ne içersin didi?” Ol yiğit aytdı: “Bu kubbe yarılır bir ak kuş gün gelür ağzıyla bir nâr meseli nene getirür alur anı yerin sütden ak baldan tatlu çünkim yerim karnım acıkamaz, susamazım gönlüm dahî korku gelmez, gözüme uyku gelmez andan sonra kubbe bayağı olur”

didi. Andan bir yel geldi, ol kubbeyi kaldırdı görünmez oldu, gitdi. Andan Süleymân ta'accub edub: “Barekallah! Şol hizmetine ana ve ata için ol didi. Dahî hoşnud olub duâ etmiş ola. Ol kula Allah-u Teâlâ bunu gibi nasîb rûzî kılmış ola” didi.

YİRMİNCİ HİKÂYET

Yirminci hikâyet olundu. Bir gün Süleymân Allah-u Teâlâ'ya idüb aytdı: “Ey çalabım! Eğer benden şükürlü kulun varsa bana bildir ki ben anı ziyaret idem” didi. Allah-u Teâlâ aytdı: “Ya Süleymân! Şol kişi ki kesb idüb eliyle helâl nene kazanur kendi nefesine anı nafaka ider. Var tağni miskinlere sadaka ider. Ol kişi senden şükürlüdür” dedi. Süleymân aytdı: “Ey çalabım! Bana san'at bildir” dedi. Allah te'ala Cebrâile emr eyledi: “Var Süleymân'a hurma yabrağından zenbil ürün öğret” dedi. Andan sonra Süleymân bir gün bir zenbil ürer satardı. Bir ritl arpaya virirdi. Ol arpayı kendü eliyle değirmene çeküb un iderdi. Ol uni etmek iderdi. Birin kendü yer ve birin nafaka iderdi. Ta ölünce buğday etmeğın yemedi. Bu halle fenâ dünyadan bekâ ona rihlet eyledi. İmdi azizmen Süleymân şunun gibi ulu pâdişâhının arpa etmeğın yerdi. Buğday etmeğın yemezdi. Anunçün kim dünya fânidir, fâni olan yerde tan'im etmenin lutfi yokdur.

YİRMİ BİRİNCİ HİKÂYET

Yirmi birinci hikâyet olundu. Bir kişi ticaret iderdi. Bir vilâyete vardı, gördi. Ol vilâyetin halkı bir ağaca taparlar. Ol ağacı ma'bûd idinmişler. Bu kişi bu işi göricek mütehayyer oldu. Eline bir balta aldı kasd eylediği ol ağacı yıka. Bu ağaç şum ağaçdır. Allah-u Teâlâ koyub buna taparlar ve secde iderler. Çünkü bu kişi ol ağaca yakın vardı. Ağacın dibinden bir şeyh çıkdı, geldi. Bu kişiye tazarru' ile hoş hulkla karşı gelub: “Maksûdun nedir?” dedi. Aytdı: “İş bu ağacı yıkarım Allah'dan gayrı buna secde iderler” didi. Şeyh dürlü lûtuflarla ol kişinin önünde birkaç filuri kodı. Aytdı: “Al bu filuriyi var git her gece yatasın irte turasın başın ucunda bu kadar filuri bulasın, didi. Mâdâm sen bu şehirde olasın.” Ol kişi filuriyi aldı. Ferah olub irte oldu. Filuriyi başı ucunda bulmadı. Baltayı eline aldı kasd eyledi. Ağacı vara kese. Gördi ol şeyh karşı geldi. Aytdı: “Ben sana bunu kestirmezem.” İki savaşı iderken şeyh bu kişiyi tutdı, havaya atdı inerken tutdı, basub göğsüne çıkdı, elin tutub boğazın boğdı. Şeyhden bu kişi âmân diledi. Şeyh âmân virdi. Aytdı: “Ya şeyh! Sen kimsin?” Şeyh aytdı: “Ben şol kişiyim ki babanı cennetden çıkardım dedi. Ol kişi bildiğim şeytândır.” Aytdı: “Ya mel'ûn! Dün geldim bana

filurî virdin ağacı kesme diyü. Bugün geldüm benimle cenk etdün. Sebeb nedir?” didi. İblîs la’in aytdı: “Dünki gün gazabın Allah için idi. Cemi’ âlem halkı sana zafer bulmazdı. Bugün gazabın filurîçündür. Anunçin ben sana galib oldum. Var git sağ selâmet sana zararım dokunmasın” didi. Nevmiz olub döndi, gitdi. Nitekim Hazreti Resulallah sallallahu aleyhi ve sellem buyurur: ”Elhubbulillahi velbuğdulillahi.” sevdiğin Allah için sev, kakduğun Allah için kâfi.

YİRMİ İKİNCİ HİKÂYET

Yirmi ikinci hikâyet olundu ki ben-i İsrâil içinde bir kişi vardı. Ol kişinin evi önünde bir ağaç vardı. Ol ağacın üzerinde bir göğercin yuvalayub yavrıladı. Anun üzerinde dirlik iderdi. Ve ol ev eşi dama ol göğercinin yavruların yeri idi. Ol göğercin her yıl mahrûm olurdu. Bir gün ol göğercin Süleymân Peygamber’e geldi aytdı: “Ya nebiyallah! Bu ev eşi her yıl benim yavricaklarım yeri beni mahrûm eyler” didi. Süleymân bir ifrite buyurdu, aytdı: “Var ol ağaç başında ol göğercinin yavricakların sakla almasun” dedi. Ol cini gelub ol ağacın başında oturdu. Ol yavricakları sakladı. Ol yavricaklar buyurdılar, ol ev eşi avratına aytdı: “Sen od yak ben çıkayın ol yavruları alayın bişirelüm yiyelim” dedi. Bu kişi kasd eyledi. Ağaca çıka nâgâh bir sâil geldi: “Ya ev eşi karnum acdır bana etmek vir” dedi. Ol kişi avratına aytdı: “Ol sâile bir girde vir” dedi. Avrat dahî ol sâile bir girde virdi. Andan ol kişi çıkub yavruları aldı, inub bişurdi yediler. Ol göğercin yine Süleymân Peygamber’e geldi şikâyet eyledi. Yine bir ifrite emr eyledi: “Var ol eveliğe ifriti getir” dedi. Ol ifriti vardı gördi. Ol ağacda yok. Gelub Süleymân’a haber virdi. Süleymân mütehayyer oldu. Bir zamandan sonra ol ifrit gelub aytdı: “Ya nebiyallah! Bana itab itme. Ben senin emrine muhâlefet etmedim. Amma bu kadar vâkî’ oldu ki ol ev eşi kasd etdiği ol ağaca çıka. Nâgâh bir sâil gelub ol ev eşinden etmek diledi. Ol kişi dahî sâile etmek virdi. Andan turub ağaca çıkdı. Allah-u Teâlâ bir ferişte gönderdi. Gelub beni urdi. Maşrıka bıraktı. İşde şimdi maşrıktan gelurem, didi. Bu halden ötürü senin emrini yerine getirimedim” didi.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HİKÂYET

Yirmi üçüncü hikâyet olunduğı İsâ Peygamber zamanında bir Yahudi vardı. İsâ Peygamber nazar etdi. Gördüğü İsâ’nun bir kilimi ve bir asası var. Ol kilimi bir ölü üzerine kur ve ol asayla urur. Aydur: “Allah izniyle diri ol, diri ol!” Ölü diri olur. Çünkü Yahudi bu hali gördi, aytdı: “İsâ’nun nesi varsa bu kilimi ile bu asadadır. Kilimi ve asayı uğurluyayın ben dahî ölüyü diri kılayın” dedi. Vardı İsâ’ya aytdı: “Ya nebiyallah! Ben seninle gece ve gündüz bile olayın. Beni sohbetinden mahrum eyleme dedi. Oğlum kızım müteallikatım yokdur” dedi. Pes

İsâ aytdı: “Şu şartla benimle olasın ki hiç yalan söylemeyesin. Dahî Allah-u Teâlâ’ya yalan anda içmeyesin” dedi. Yahudi bu kavle râzî oldu. İki bile gittiler bir deniz kenarına vardılar. Yahudinin kaderi yetmedikim denizi öte geçe. İsâ eline yapışdı öte geçdiler. Andan Yahudi aytdı: “Ya nebiyallah! Benim karnım acdır.” İsâ aytdı: “Var şol evün eşine İsâ senden ta’âm ister değil.” Yahudi vardı ol evün eşine dedi. Ev ise dahî üç girde virdi. Yahudi kendü kendüye ider: “Girdenün birin yiyeyim. İsâ’ya iki girde virdiler diyeyin” dedi. Bu fikri idüb bir girdeyi yedi. Andan ikisin İsâ’ya getürdi. İsâ bildi ki girde ücdür. Aytdı: “Ol tanrı hakkına denizi kuru gibi etdi etdin, gecdin halâs olduk girde kaç idi?” Yahudi: “İkidir” dedi. Andan gittiler bir mescide vardılar. Anda biraz uyudılar. Andan yine çıkdılar. Giderken bir burunsuz adama uğradılar. İsâ burunun sığadı, bütün oldu. İsâ yahudi’ye aytdı: “Ol tanrı hakkıçünkü bu kişiye burun virdi, girde kaç idi?” dedi. Yahudi: “İkidir” dedi. Andan dönüb gine gittiler. Bu kere bir gözsüz kişiye uğradılar. İsâ eliyle sığadı. Ol kişinün gözü görür oldu. Andan İsâ aytdı: “Ol tanrı hakkıçünkü gözsüze göz virdigirde kaç idi” dedi. Yahudi: “İkidir” dedi. Andan yine ikisi denize girdiler deniz içinde Yahudi susadı: “Ya nebiyallah! Susadum” dedi. İsâ bir kadeh toldurdu, deniz suyundan virdi. Allah-u Teâlâ’nın emriyle ol su tatlu oldu. Andan İsâ aytdı: “Ol tanrı hakkıçünkü denizin acı suyun tatlu eyledi, girde kaç idi?” Yahudi aytdı: “İkidir.” İsâ: “Denizi öte geçeyin” dedi. Yahudi aydur: “Beni dahî geçür.” İsâ: “Benim ayagım basduğı yere sen dahî başgıl” dedi. Yahudi dahî öyle atdı. Denizin orta yerine geldiler. İsâ aytdı: “Ol tanrı hakkıçünkü seni deniz üzerinde getürütdi girde kaç idi?” Yahudi aytdı: “İkidir.” Andan denizi geçdiler. Bir yere vardılar. İsâ namâza meşgûl oldu. Yahudi asayla kilimi uğurladı, gitdi. Bir şehre vardı. Ol şehrin begi meger ki hasta oldu. Yahudi aytdı: “Ben sağ eylerin” dedi. Kilimi üzerine örttdi, asayla urdı duâ etdi. Pâdişâh hiç sıhhat bulmadı. Andan Yahudi aytdı: “Ölüyü diri kılmak öğrenüb dururem” didi. Asayı eline aldı. Pâdişâhı ol kader urdı ki pâdişâh öldi. Andan asayı kilimi üzerine tudı aytdı: “Diri ol Allah emriyle!” dedi. Hiç diri olmadı. Ol kavim ol yahudiyi tutdılar bu nice döğdüler boynuna ip takub dâr ağacına iletdiler dilediler kim asalar. İsâ ol şehre geldi. Görđi ki Yahudiyi darağacına getürmişler asmak için. İsâ ol kavme aytdı: “Ya kavim! Bu kişiyi niçün asarsız” dedi. Bunlar aytdı: “Bizim pâdişâhımız öldürdi. Biz de bunı öldürürüz” dediler. İsâ aydur: “Ben sizin pâdişâhınızı Allah-u Teâlâ izniyle diri ideyin” dedi. Bunlar girü turdılar. Andan İsâ pâdişâh üzerine duâ kıldı. Allah-u Teâlâ izniyle ol pâdişâh diri oldu. Ol pâdişâh aytdı: “Ben buni öldürürem. Zîrâ bu beni gayetde çok döğdü” dedi. İsâ ol pâdişâhdan dilek etdi kurtardı. İsâ aytdı: “Ol tanrı hakkıçünkü ol pâdişâhı diri kıldı seni ölmekden kurtardı. Girde kaçtır?” dedi. Aytdı: “İkidir” dedi. Andan yine gittiler bir yere vardılar, gördiler ki üç altun kerpiç yatur. İsâ aydur: “Allah-u Teâlâ bize fazl idub üç altun kerpiç virdi dedi. Birin sana birin bana vireyin girdeyi kim yediyse ana” dedi. Andan Yahudi aytdı: “Ol tanrı hakkı çünkü

andan artık tanrı yokdur gırdeyi ben yedim” dedi. İsâ: “Ol tanrı hakkına sen dirdin ben inanmazdım. Üşde şimdi inandım” dedi. Andan aytdı: “Ben hakkımı sana bağışladım” dedi. İsâ buni terk eyledi. Giderken fikir etdi: “Bu yahudi bu kerpiçleri nice güzer” dedi. İbrakdan güzeldi. Nâgâh gördi iki üçiler bunun üzerine geldi. Gördüler ki üç altun kerpiç yalak bu kişi üzerine turur. Bunlar aytdı: “Sen bu kerpiçleri kanda buldun” dediler. Yahudi aytdı: “Benimdir” dedi. Aytdılar: “Sen didiğin olmaz. Üç kerpiçdir biraz aluruz, dediler. Eger yok dersen seni öldürürüz” dediler. Yahudi korkusundan razı oldu. Her biri birer kerpiç aldı. Andan beri aytdı: “İşbu kerpiçleri getirüb şehre varursuz buni bizden pâdişâh bizden alur. Bari gelun bir kerpiçin bir tanen keselim birimizi şehre gönderelim şehirden ta’âm getüre ve hem bir balta getüre ta’âmı yiyelim. Balta ile kerpiçleri keselum, üleşelüm” dediler. Bu ittifakı idub Yahudiyi şehre gönderdiler. İblîs-i la’în ile sataşdı bî-çare sana katı zulm etdiler, kerpiçleri elinden aldılar. Eger dilersen ol kerpiçler alun gire var ağû al aşâ etmeğe kat, bunlar yisunler helâk olsunlar. Kerpiçleri girü alın gire dedi. Yahudi vardı ağû aldı, aşâ ve etmeğe katdı. Gele bunlara yedure. Andan İblîs-i la’în geldi ol iki kişiye aytdı: “Ol yolda sekiz Yahudidir, dininize düşmandır anı öldürün kerpiçleri ikiniz alun” dedi, gitdi. Bundan sonra Yahudi ta’âm getürdi. Bunlar dahî Yahudiyi öldürdiler andan fariğ olub ol ta’âmdan yediler ağû bunlara kâr eyledi. Bunlar dahî helâk oldular. Kerpiçler girü yerlerinde kaldı. Andan İsâ aytdı: “Dünyanın hali budur. Kendüye tâlib olanı masharaya tutub imânsuz giderir” dedi.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HİKÂYET

Yirmi dördüncü hikâyet olundığı ben-i İsrâil zamanında bir kişi var idi. Dünyada hiçbir neneye malik olmadı. İllâ bir dinârı varıdı. Ol dinâra habîb diyu ad virdi. Zîrâ katı severdi. Kendü kesbin yirdi. Kaçan nene bulmasa habîb rehin kordı nenecek alurdi sonra gerü öderdi. Anun katında bir kara kedi vardır. Ol bâzîrgân anı bir dinâra satar bu dinârı vir anı satun al boğazla. Andan güneşde kurut cem’i endamıyla ondan on ile her kişi kim gözi görmez ol ondan gözine kavî Allah-u Teâlâ emriyle görür ola. Andan seninle görimez altı ay olsun beni bu ağaç dibinde bulasın” dedi. Andan zâhid ol şehre geldi. Ol bâzîrgânı taleb eyledi. Vardı gördi bâzîrgân oturur. Yanında bir kara kedi var. Zâhid aytdı: “Ya tâcir! Bu kediyi satar mısın?” Tâcir: “Satarın” dedi. Zâhid bir dinâra satun aldı. Şehirden çıkdı gitdi, boğazladı. Şeyh buyurduğu gibi un eyledi. Bir hemyâna koydı. Andan girdi şehire vardı gördi bir gözsüz kişi var. Bu zâhid aytdı: “Ben senin gözüne ilac ideyin” dedi. Ol kişi râzî olub gözine koydı. Gözleri açıldı. El-kıssa ne kadar görmez göze ki koydı hep görür oldı. Zâhid dahî bunun üzerine bunca mal cem’ eyledi vasfa gelmez. Ol evvelki kavî önüne düşdi turub mal ve ni’metle ol ağacın dibine geldi. Şeyh anda gördi selam virdi elin öpdü aytdı: “Himmetinle bunca mal ni’met işi

oldum.” Malı kısmet étdi. Şeyhe hakkın viridi. Andan diledi ki gide şeyh aytdı: “Ya falan beni sen bilür misin?” Zâhid aytdı: “Ya şeyh! Siz kimsiz?” Şeyh aytdı: “Ben senin habibinim. Kim beni kefen bahasıçün sadaka etdün idi. Allah-u Teâlâ beni anun sevâbından yaratdı. Sen ol dinarı habîb diyu sorun Allah-u Teâlâ bir fırsata yaratdı. Andan bana emr eyledi ki girgil bir dînârı çıkarğıl ol kişiye virgil, ol kişiye san’at öretgil” dedi. Andan aytdı: “Dut bu malı senundur. Ben yimezin ve içmezin Allah bana emir etdi. İstiğfâr idem ve salâvât getürem senün içün ta kıyâmete değın” didi. Andan musafaha etdiler birbirinden ayrıldılar. Andan ol malı alub evine geldi. İmdi azîzmen! Allah-u Teâlâ kelamı kayd’ında yâd kılur ki, ”Men câe bilhasaneti felehu aşru emsâlihâ” her kimse bir haber itse Allah-u Teâlâ yerine on ider bunda ahyar çokdur. Eger dirsevüz söz üzer maksûd-ı tamam olmaz size.

YİRMİ YEDİNCİ HİKÂYET

Yirmi yedinci hikâyet olundu. İbni Abbas radiyallahu anhu beni İsrâ zamanında bir kişi varıdı gayetde âbid idi. Şeytân aleyhilla’net cehd idübana iğva idemezdi ta şuna değın beni İsrâ bir fâzıl kişi varıdı. Ol âbid anı iken severdi. Bir gün ol kişi Allah emrine vâsıl oldu. Vaktaki cenaze namazın kıldılar ol kişiyi defın eydiler halkı göri gitdiler. Âbid anda kaldı. Yelinüz makberlere nazar itdi. Tefekkür idüb ibret olurdi. Gördü ki sökükler yetür çürmüş. Âbid ol sökükleri eline aldı aytdı: “Ya Rabbi! Sana şükürler kim âdem oğlanların öldürürsün ve söküklerin çürüdüb toprak idersin ve andan sonra girü diri görürsin” dedi. Şeytân aleyhilla’nete gelub gönlüne vesvese bırakdı. Ve gönlinde bu geçdi ki aceb ne vecihle didi, olur didi. Ve gönli şeytân vesvesesinden şekke düşdi. Andan ol söküğü getirub âbid evine geldi. Havlısı bucağında ol söküğü bırakdı, üzerine yağmurlar yağdı. Ol sökük çürüyüp toprak oldu. Ol toprakda Allah-u Teâlâ bir ağac yaratdı. Zamanıyla ol ağaç büyüdü. Her kişi ol ağacı gördi sevub ziyâret eyledi. Ve bu hâl ol vilâyete yayıldı ki falan ağabeydin havlısında bir ağaç bitdi, gayetde hüsnü latif diyu. Ol vilâyetün halkı anı teferrüc itmeğe gelürdi. Kudreti ilahî bu zâhidin bir cemile kızı varıdı. Hiç kimse onun yüzün görmezdi. Bir gün anasına aytdı: “Ya ana işbu ağaca bunca halkı gelub teferrüc idub ziyâret iderler. İmdi ben dahi görsem nola” didi. Anası aytdı: “İmdi atan seni gündüz taşra çıkarmaz. Kaçan gice ola ben seni alayın varın. Sen dahî teferrüc idüb ziyâret idesin” didi. Çünkü gice oldu anası ol kızı alub ağac dibine geldi. Kız dahî görüb teferrüc idüb ta’accüb itdi. Kız dahî ol ağacın bir yaprağın alub ağzına kodı, çeynedi ve suyun yutdı ve kepeğın yaban atdı. Andan kız anasıyla girü evine geldi, oturdılar. Birkaç ay geçdi bir gün anası görü ki kızun hamli belürdi. Anası aytdı: “Kız halin noldı? Biz seni saklardık. Nâmahreme göstermezdik. Şimdi noldun hamile oldun, nedir? Tîz eydi vir” didi. Kız aytdı: “Anacığım görceksin nâmahremde kimse beni görmedi. Er olan kişi benüm katıma gelmedi. Senden kız

doğdum kızım. Er doğdum erem” didi. Anası bunun sözine iltifât itmedi. Anda turub âbide gelub kızun hamlinden haber virdi. Anda âbid gazaba gelub aytdı: “Tîz varun pâdişâh katına iledün” didi. Andan dutub kızı pâdişâh katına iletdiler. Ol şehirde idi didi. Âbid: “Gelub istedi yensüz ta’am yemdi. Endi içeli işde. Allah-u Teâlâ kadirdür. Ölüyi diri kılmağa ve diriye ölü kılmağa” didi. Andan menber üzerinde yetüb can teslim kıldı. Allah-u Teâlâ halka ibret gösterdi. Kadirdür, kudret onundur. Nitekim kelâm kaliminde buyurur: ”Yef’alullahu ma yeşa’ ve yehkemü ma yüridü.” Kadirdür her neyi gerekse işler. İmdi azizimen maksûd dünyada hemân ibâdet ve tâ’atı, i’tikad gerek nevmiz itmeye ahiz ya Rabbelâlemin.

YİRMİ SEKİZİNCİ HİKÂYET

Yirmi sekizinci hikâyet olundı ki Azîz Mısırî dirlerdi bir azîz kişi varıdı. Ol aydur İskenderiye de dutsak olsam. Bir karınun evinde beni kodılar anda ölürdüm. Kaçan ol karınun evine bir sâil gelse ol safle nesnecik virse elin yordı ve ol sadaka itdüğü nesne’i dahî yordı. Bir gün ben aytdum: “Bu sadaka idügil nesne-i niçün yorisen” didüm. Ol karı aytdı: “Anıniçün yorin Allah-u Teâlâ buyurur: “Sadaka sahibinun elinden çıkub sâil eline varmadın. Ol idüğün sadaka her ne ise sıdıkla ve ihlâsıla evvel Allah-u Teâlâ’nun kudreti eline vakı’ olur” didi. İmdi ol nesne evvel emirde pâk olmak gerekdür didi. Etlerin i’tikadı bile yidi. Bir gice ol karınun evinde yaturdum gördüm düni içinde ol şehrin pâdişâhında bakaylar geldiler. Bana aytdılar: “Seni tîz pâdişâh ister” didiler. Ben aytdum: “Ben bir dutsak kişiyem. Pâdişâh beni nider?” didüm. Bunlar aytdılar: “Elbette gelmek gereksin” didiler. Beni cebren don içinde aldılar gitdiler pâdişâh katına vardılar. Ben kendunimde ümidi kesdüm. Pâdişâh beni öldürür ola dedüm. Çünkü pâdişâh katına iletdiler. Anda pâdişâh aytdı: “Ben bu gice hiç uyumadum didi. İmdi dilerin sende bir hikâyet idesin bu gice eğlenevüz” didi. Pâdişâh duâ eyleyub aytdum: “İy pâdişâhı rûyî zemin! Ben kulun bir dutsak kişiyem pâdişâha sezâ ne sözümla” didüm. Anda pâdişâh beni azâd eyledi. Aytdı: “Bir hikâyet söyle gönlimüz eğlene” didi. Ben aytdım: “Ey pâdişâh! Devletün pâyende olsun ben kulun hiçbir hikâyeye bilmem ki pâdişâh hazretleri anunla eğlene ve gönline hoş gele” didüm. Anda pâdişâh aytdı: “İmdi sen dinle ben bir hikâyet ideyin didi. Anunla gönlimüz eğlene” didi. Anda ben aytdum: Keremler eylesünler pâdişâh buyursunlar biz kulını müşerref eylesunler” didim. Anda pâdişâh buyurub bir hikâyet başladı. Meğer zaman evvelde ulu pâdişâh varıdı. Nice memlekete hüküm iderdi. Ve illâ ol pâdişâhun oğlu ve kızı durmayub giderdi. Bu sebebde gönli gayetde mahzûn idi. Bir gün fikir eyledi. Aytdı: “İşbu memlekete ben hüküm iderem didi. Ben öldüğimden sonra bir kimse olsa ki ol hüküm eylese” didi. Teşviş içinde aldı. Bir vezirin çağırdı aytdı: “Ben öldüğimden sonra bu memleket nice olur, didi. Pes tezviş gayetde kâr eyledi halum nice olur” didi. Vezir aytdı: “İy pâdişâh!

Cihân bu nesneye sebep olur ki hazîne açsın yohsullara ve dervişlere sadaka idesin. Her birinde duâ ve isti'anet isteyesin ümidür ki Allah-u Teâlâ onların duâsı berekatında size bir oğul vire" dedi. Pâdişâh hazine açub yohsullara dervişlere ihsânlar eyledi. Anların duâsı berekatında Allah-u Teâlâ ol pâdişâha bir oğul rûzî kıldı. Bunca terbiyyetle buydı. İlim ve edeb öğrendi. Şöyle oldu ki, memleketde andan mahbûb kimsene olmadı. Cemi kemâlde tamam oldu. Bir gün pâdişâh fikir idüb oğluna aytdı: "İy ciğer köşem! Dünyada ne nesne istersin? Anı gözüm görürken sana teslim idem" dedi. Oğlan aytdı: "Pâdişâhtan bir nesne isterem anı bana yok dimesun" dedi. Pâdişâh aytdı: "Başum yüzüm üstüne. Her ne istersen vireyin" dedi. Oğlan aytdı: "Ben ticâret isterin. Ticâret öğrenem ve ticâret idem" dedi. Pâdişâh bu sözden malul oldu, aytdı: "İy şikâr köşem! Ben dilerdüm seni pâdişâh idem. Ben olmazdan evvel sen bunun gibi yerenez sözi niçün söylersin, Pâdişâh oğlı bezîrgân olur mı olmaz sözi kangî begil ve kangî pâdişâhın kızın istersin? dedi. Sana aliveriyim" dedi. Oğlan aytdı: "Bana pâdişâhlık gerekmez. Pâdişâhlar ve begler kızın almazın. Eğer destûr verirsünüz ticâret idem, yok dersünüz dahî derviş olub başım alur giderin" dedi. Pâdişâh dahî zarûrî alub bu haberleri veziriyle meşveret eyledi. Vezirler dahî yok didiler. Nasihat itdiler, kabul eylemediler. Vezirler aytdılar: "İy pâdişâh-ı a'zam! Destur viresiz vara ticâret ide. Oğlan ademdur sefer gördüğü yokdur. Seferun şiddetin göricek şübhe yokdur ondan sonra size mut'î olur didiler. Çün pâdişâh bu sözi işidüb feryâd eyledi: "Çün manî idemedünüz mi? Elbette gider oldu mi? İmdi varun bârî nakkâşlar getirun oğlanun sûretin tasvir eylesunler. Ol sûreti göricek, onunla eğlenem" dedi. Çün nakkâşlara oğlanun suretin...

"Feriştehler burâğa birdurdıkları vaktin ben katında dururdum" dedi. İblîs aytdı: "Ya Muhammed! İşbu dünya göğine varduk mi?" deye." Resûl hazreti: "Evet! Vardım." İblîs aytdı: "Dünya göğünde hiç gömişden yeredilmiş bir hücre var mı? Gördün mi kapusi düşüb yetür?" Resûl hazreti: "Evet! Gördüm." İblîs aytdı: "Ol benim idi, dedi. Ya Muhammed! Bin yıl o hücrede ta'at kılub dururdum" dedi. Anda aytdı: "Ya Muhammed! İkinci göğे varıca bir hücre gördün mi, altundan yaratılmış" dedi. Resûl hazreti aytdı: "Evet! Gördüm" dedi. İblîs aytdı: "Ya Muhammed! Ol dahî benim idi. Bin yılda ol hücrede ta'at kılub dururdum" dedi. Yine aytdı: "Ya Muhammed! Üçüncü göğе varıca bir hücre gördün mi, ak incüden yaratılmış şimde virâne olmuş?" dedi. Resûl hazreti aytdı: "Evet! Gördüm." İblîs aytdı: "Ol hücre benim idi. Bin yılda onda ta'at kılub dururdum" dedi. Yine aytdı: "Ya Muhammed! Dördüncü göğе varıca bir hücre gördün mi, kızıl yakuttan ve divarları aktarılub yetür?" Peygamber aytdı: "Gördüm" dedi. Ol hücre benimdi. Bin yıl onda ta'at kılub dururdum" dedi. Yine aytdı: "Ya Muhammed! Beşinci göğе varıca bir hücre var. Zümrüden şafkı yok virâne yetür. Anı gördün mi?" dedi.

Resûl hazret ayıtdı: “Evet! Gördüm” didi. Ol hücre benim idi. Bin yılda onda ta’at kıldum didi. Yine aytdı: “Ya Muhammed! Altıncı göğe varıcağ bir hücre var zebercetden. Virâne yetür anı gördün mi?” Resûl aytdur: “Evet! Gördüm” didi. Ol hücre benim idi. Bin yıl orda ta’at idub dururın didi. Yine aytdı: “Ya Muhammed! Yedinci gökde varıcağ bir hücre gördün mi yakutdan, ol dahî virâne olmuş yetür?” Resûl hazreti ayıtdı: “Gördüm” didi. Ol hücre benim idi. Bin yıl onda ta’at idüm didi. Yine aytdı: “Ya Resûlullah! Arşa varıcağ arş önünde bir yazı gördün mi? Büyüklüğü bin bu dünya kadardur.” Resûl ayıtdı: “Evet! Gördüm” didi. İblîs aytdı: “Ya Muhammed! Onun uzunluğu iki bin yıllık yoldadır. Ol yazunun ortasında bir menber vardur duddandır. Ol menberde ferîştehlere va’az iderdüm. Ol yazu tulû ferîştehler olurdu. Bin yıl anada va’iz, nasihat eyledüm. İmdi ibret dutsunlar akil olanlarki gönlüm ululuğı bana yitdi. Ol benim ilmim va’izim nasihatum hacâlet yoluna sürüldi, yile gitdi.” Azîzimen iblîs ilerü şol kadar tanrıya yakın iken cem’i yakınlar irak idi. Ana göre şöyle ırağ olduğı cem’i iraklar ona göre yakın oldılar. Hudavende kerîmana bizi ululuğında bekleyu saklayu vire âmin ya Rabbelâlemin.

OTUZ ALTINCI HİKÂYET

Otuz altıncı hikâyet olunduğı Zunnûni Mısri’den rahmetullahi aleyh aytdur: “Mekke’ye vardım harem içinde bir yiğit gördüm, Urgân yetür hasta olmuş. Avrâtı üzerine bir eski artmı katı ga’af olmuş inler. Şöyle kim nazi’a az kalmış ilerü varub selam virdüm, aytdum: Ya yiğit! Sen kandan olursın?” didüm. Aytdı: “Ben bir garib kişiyem.” Ben aytdum: “Matlûbun nedir?” Aytdı: “Matlûbum benden kaçdı” didi. Ben dahî aytdım: “Benden dahî matlubım sancılayın kacdı” dedim. Zâr kılub ağladı. Ben dahî bile ağladım. Bana aytdı: “Sen niçün ağlarsın?” didi. Ben aytdum: “Benûm dahî matlûbum benden kaçdı” didum. Andan bir ulu savtıyla çağırdı. Can teslim itdi. Ağlayub üstine bir eski örtüdüm, vardım kefen aldım girü geldüm, bulmadım. Mütahayyir olub aytdum: “İlahî! Bu yiğit kanda gitdi ve hâlî noldı?” didum. Hâtıfdan bir avâz geldi, aytdı: “Ya Zennûn! Dünyada ol garib yiğidi şeytân taleb itdi, bulamadı. Melekü’l-mevti vakit nez’ede canın almağa taleb itdi, bulamadı. Münkir Nenkir suâl itmek taleb itdi, bulamadı. Sen kanda bulasın?” didi. Ben aytdum: “Ya Rabbi! Kanda gitdi didum?” hâtıftan avâz geldi, aytdı: “Mak’adı sıdka vardı” didi. İmdi azîzimen Allah-u Teâlâ şunun gibi azîz kulları vardır ki necmu’i âlem halkının ana elimi yitişmez. Dahî âlem halkı anı bulmaz. Hayret makamında durub Allah-u Teâlâ ulaşmışlardır.

OTUZ YEDİNCİ HİKÂYET

Otuz yedinci hikâyet olundu. Bayezidü Bestâmi'de rahmetullahi aleyh bir müride vardı. Otuz yıl ona hizmet eylemiş. Niçe kim hizmet buyururdu, adın sorardı. Bir gün müridi aytdı: “Ya şeyh! Otuz yıldur sana hizmet eyleyem, adımı dahî bilmezsin ve öğrenmezsin” didi. Şeyh aytdı: “İy oğul! Andan berü ki onun adıyla bilişdüm ve aşkına bulışdum. Kendu adım dahî unuttum. Senun aduni dahî kanda bilem” didi.

OTUZ SEKİZİNCİ HİKÂYET

Otuz sekizinci hikâyet olundu. Zeyd oğlu Abdurrahman'dan rahmetullahi aleyh aydur: “Bir kul satun aldum şol şartıyla ki gündüz bana hizmet eyleye ve gice kendi vaktinun ola vaktaki gice kapuyi bağladum muhkem kıldı. Urdum kuli yerinde bulmadım. Çünkü irtte oldı kul geldi iki direm getürdi, elüme virdi. Üstinde sûre-i ihlâs yazılmış.” Ben aytdım: “Kanda buldun?” didim. “Ya Mevlâ, benüm halimi sorma! Sen günde bunun gibi iki dirhemi al şol şartla ki bana kulluk buyurma” didi. Beri râzî oldum. Bu kul dahî her gice gayet ölürdi sabahın yine gelürdi iki dirhem götürürdi. Bunun üzerine bir müddet geçdi. Bir gün dostlarımdan bir genc kişiler geldiler şol kuli sat kefen sayicidür didiler. Ben aytdım: “Siz fâriğ olun ben teftiş ideyim” didüm. Çün gice oldı. Kuli gözetdim duru geldi. Ol bağı kapuya işaret eyledi. Kapu açıldı kul çıkıdı, gitdi. Ben ardına düşdüm. Çünkü bir yere yitişdi. Ol kul eknindeki kaydu gin çıkardı. Bir pâk abâ giydi irtte olunca ibâdet eyledi. İbâdete meşğul oldı. Vaktaki irtte oldı, hâtıfdan bir avâz geldi aytdı: “Dût küççik efendüğün ücretin” didi. Havadan iki dirhem altun eline geldi. Kul dahî alub cebine koydi. Buni görüb mütehayyir kaldum. Döndüm su kenarına vardum. Abdest aldum iki rekât namâz kıldum istiğfar eyledum ve gönlümden bir niyet dutdum ki azâd idem. Kuldun yana nazar eyledum görmedüm, malul oldum. Oturdum. Bilmedum ki bu ne yiridir? Bir atlu geldi aytdı: “Ya Abdurrahman! Bu yer ne yirdir ve halun nedir bunda sen neylersin?” didi. Ben dahî evvel ahir hikâyetum idi virdim, aytdı: “Bilür misin, bu durduğın yirle mekânının aralığın?” didi. Bilmezem siz haber virin didim. Gayet yükrük atıyla yürisen ancak iki yılda varılurdi mekânına didi. Evet bu mekândan gitmekdi gice sana gelur didi. Vaktaki gice oldı, kul geldi. Elinde bir tabak var ici tulu ta'amlar. Ya efendi! Bu ta'amı yi kimseye dime. Ben ol ta'amdan yidum kul durdi. İrtte olunca namâz kıldı. Andan benim elime yapışır. Bir kelâm söyledi bilmedüm ne didi. Anda aytdı: “Adımun ad” didi. Andan iki kez adumum adum gördüm ki evime yakın yere geldüm. Bildüm ki evime yakın evimün yanındur. Andan bana aytdı: “Ya seydi! Siz niyet eyledünüz ki beni azâd idesiz. Ben aytdum: “Belî! Niyet eyledüm seni azâd idem” didum. Aytdı: Dût bâri sevâb işi olasın” didi. Bir taş benum elme virdi. Bende azâd eyledum. Nâgâh gördümki elimdeki taş altun olmuş. Andan ben evime geldum. Gayrı bildum ol kanda gitdi. Bunun işine mütehayyir olub oturdum irtte oldı. Ol

cema'at geldiler. Aytđılar: “Nice oldi kefen soyici kulını niddün?” didiler. Ben aytdum: “Ol kefen soyici dinledin belki turlar soyıcıdur. Evvel ahir nice oldı bunlara bildurdım.” Bunlar dahî mütehayyir kalub ağlaşdılar tevbe itdiler. İmdi azîzimen ol hâs kulların yüzi suyına biz günahkâr kulları dahî günâhımızdan afu idivire dahî bağışlayı vire âmin, ya Rabbelâlemin

OTUZ DOKUZUNCU HİKÂYET

Otuz tokuzuncu hikâyet olundu. Bir kişi bir kul satun aldı. Ol kul aytdı: “Ya Mevlâ! Benum senunle üç dürlü şartum vardır: Evvel budur ki beni men' itmeyesin. Namâz vakti olıcak namâz kılam didi. İkinci budur ki ne hizmet buyurursan gündüz buyurasın gice iş buyurmasın. Kimse benum üstime girmeye. Üçüncü benumçün bir halvet yir bulasın. Kimse benum üstime girmeye” didi. Mevlâsı dahî kabul râzî oldı. Andan kuli alub evine geldi. Kul dört yana nazar itdi. Bir virâne ev gördi. Anı beğendi. Mevlâsı aytdı: “Bir virâne evde nice olursın?” didi. Kul aytdı: “Eğer Allah-u Teâlâ benumle olursa harâb bana bostan olur” didi. Mevlâsı râzî oldı. Gice kendi âleminde olurdi. Gündüz efendisinin hizmetinde olurdi. Bir gice mevlâsının evine çok halkı geldi. Şurbe lehve meşğul oldılar. Ta gicenin nısfı olunca anda bu halkı durub gitdiler. Mevlâsı dahî bunları göndermeğe gitdi. Anda durub evleri yorandı. Kulun harâb olmuş çün evine geldi, gördi nûriyle münevver olmuş. Kul yüzün secdeye komiş ve başı ucuna nûrdan bir mu'allak kandil asılmış kul Rabb'ine tadarru' idub münâcat ider. Aydur: “Ya Rabbi! Beni bu kişiye kul kıldın, gündüz ana hizmet iderin. Eger ol olmasaydı gice gündüz sana hizmet iderdim, didi. Benim halimi ma'zur dut ya Rabbi!” didi. Mevlâsı dahî geldi. Ta sabaha değın ibâdet eyledi. Vakta irte oldı kandil gökte eğdi. Bu kişi evine geldi. Avratına haber virdi. Çün ikinci gice oldı. Avratının eline yapışdı. Kulun hücreesine vardılar. Kulun başı secdede bir kandil asılmış başı ucuna Allah'a münâcat ider. Ta irte olunca bunlar dahî nazar eylediler ağlaşdılar. Çünkim irte oldı kuli okıdılar azâd eylediler. Allah-u Teâlâ rızasıçün didiler. Allah-u Teâlâ'ya ibâdete meşğül oldılar. Biz seni bilmedin ma'zur dut didiler. Bundan gördüklerini bir bir hikâyet eylediler. Andan kul elini göğge kaldur durdi, aytdı: “Ya sahibi sırrı! Benum sırrum aşikâre eyledun. İmdi bu günden gayrı bana dirlik gerekmez. Dilerin senden sırrımı gayrıya bildurmeyesin, hemân canımu kabz itdür” didi. Filhâl düşüb can teslim eyledi aleyhi rahmeten vâsi'aten.

KIRKINCI HİKÂYET

Kırkinci hikâyet olundu ki Ebûbekri Mendi'den aydur: “Zaman evvelde bir pâdişâh varıdı. Vaktiki oğlı olaydı. Kaçan büyüse sof giyerdi ve seyyâhlık iderdi. Yeryüzünde gezerdi. Hiç pâdişâhlık erkânında sefâsı olmazdı. Bir gün oğlı oldı. Pâşâh beglerin ve vezirlerin cem'e

itdi. Bunlar aytdı: “İşde bilursiz benum oğlanlarımın halin kaçan boyısalar dünyada ehibba i'tirâz iderler âhrete teveccüh iderler. Vaktaki birgün ölem benum ardumda bir halkum kalmaz. Benden sonra size pâdişâh olamayadır. Gayrı kişi olursa size zahmet viresiz. Bana ne tedbir virürsünüz” didi. Cem'i bunlara dahî tedbir itdiler. Aytdılar: “Bu ne hîle budur. Bununçün bir köşk bünyâd kılasın. Ol tertibile ki erdi. Bustan ola dünya ehlini cem' iderler. Gice ve gündüz dünyayı medhi ideler. Bunun gönli dünyaya meyl ide. Gice ve gündüz saklayalar köşkede çıkarmayalar. Bu oğlanı anda koyasız. İrte gice yiye ve içe ve birkaç dahî hoş çalçalar olalar ve güzel kızlar ve gökcek oğlarıyla ola” didi. İrte gice işret ideler bu nesne ile olaki dünyaya meyl ola bu resme kıldılar. Oğlan dahî baliğ oldu. Nâgâh bir kez taşra çıkmak ve şehre girmek istedi. Anun destûrsiz sen taşra çıkmazsın, didiler. Pes oğlan aytdı: “Atamla destur alıvirin çıkam” didi. Çünkü destûr aldılar taşra çıkdı. Bakdı bir koca gördi. Saç sakal yimiş salyaları akar. El ayak ditrer bir divane süykenmiş yüzine gözine sinekler üşmiş. Oğlan buni gördi. Aytdı: “Bu kişi niçün böyle oldu?” didi. Aytdılar: “Ömri âhire yitişdi ve kocaldı böyle oldu” didiler. Oğlan aytdı: “Yelinüz bu mi böyle oldu yohsa dâim adam böyle mi olur” didi. Her kişi koçalsa böyle olur, didiler. Oğlan aytdı: “Ne dirilik olaki anun soni böyle ola” didi. Pes geldiler bu ahvâli sultâna didiler. Sultan buyurdi: “Birkaç hoş muganniler vardılar oğlanıla işe meşgûl oldılar. Taki ol nesne anun hatırından gitdi.” Bir gün yine bakdı taşra çıkmak istedi. Atasından yine destûr alıverdiler. Taşra çıkdı. Nâgâh bir yiğit benzi sararmış gözleri çukur olmuş beli bükülmüş boynın eğüb yol üstinde gözi yaşı akar ve inler ve dirlikten şikâyet ider. Pes! Oğlan aytdı: “Bu dahî nolmuş?” didi. Aytdılar: “Sayrûdur ve rencilüdür şöyle oldu” didiler. Aytdı: “Dûneli yiğitler böyle mi olur?” didi. Aytdılar: “Sayrû ve rencilû olursa böyle olur” didiler. Pes! Oğlan aytdı: “Ne dirlik gerek anun içinde böyle hâl ola” didi. Pes ahvalî atasına didiler. Pâdişâh emir itdi. Birkaç cengiler ve rakkâslar vardılar bununla zevk eylediler. Ol nesne dahî hatırından gitdi. Bir gün yine hatırı taşra çıkmak istedi. Atasından destûr aldı çıkdılar. Nâgâh gördi bir meyyit geçürdiler. Oğlan aytdı: “Ya bu nedir?” didi. Aytdılar: “Ölmüş adamdır.” Oğlan aytdı: “Kanda iledürler?” didi. Aytdılar: “Bir yere iledürler ki gayrı gelmez. Gelün ol yeri bana gösterin” didi. Anlar dahî dayandılar. Pes bu oğlan yakındı. Kendüyi vardı. Bunu men' idemediler. Birkaç kişi bile vardı. Oğlan aytdı: “Belinüz bunun mıdur? didi. Yohsa gayri kimseye dahî vakı' olur mi?” didi. Aytdılar: “Bu hâl dönelimüze olacakdur didiler. Oğlan aydur: “Ne hâsıl olur şol hoşlıktan kim anun soni böyle ola” didi. Girü döndiler. Pes! Bu hâli pâdişâha didiler. Azîm melûl oldu. Aytdı: “Bu dahî ol oğlanlarum gibi ulu erdur” didi. Bu oğlan aytdı: “Şimden girü olmayarak eylemek gerek ve ol varacak yiri imâret eylemek gerek” didi. Dünyayı terk idub atasın ve anasın terki idub daim ağlardı. Ve ol köşke ayruk çıkmadı bir eve girdi. Kapusın yebdi

oturdi. İlâhî! Sen nerede dilersen beni onda koy didi. İbâdete meşgûl oldi. Ta âhir ömrine değın rahmetullâhi aleyh. Sene 1020.

SONUÇ

Halk kùltürü maddi ve manevi unsurları ile bir bütünü genel adıdır. Kùltürü oluşturan unsurların geleceğe nakli, ilgili toplum açısından son derece önemli bir olgudur. Bu süreçte kùltür nakledici rolü ile karşımıza farklı araçlar çıkmaktadır ki bu araçlardan birisi de tahkiyedir.

Çalışma materyalimizi oluşturan “Kırk Hikâye” adlı eser, dini-ahlaki, tasavvufi ve didaktik bir muhteva içermekle Türk-İslam kùltüründe örnekleri ile sıkça karşılaştığımız “Pend-name” türünden eserlerin bir örneğı olmakla karşımızdadır.

Eserde, toplumsal yapının en küçük birimi olan birey üzerinden ideal insan olma sürecinde neler yapılmalı, nelerden uzak durulmalıdır ana teması, her biri kendi içinde bütünlük sergileyen 30 hikâye metni üzerinden işlenmiştir. Allah’a layık bir kul, topluma ideal bir birey olma yolculuğunda gerek dini temelli gerekse örfi esaslı hususların Kur’an-ı Kerim, Hadis-Şerif ve genel toplumsal kabuller eşliğinde kıssa formunda düzenlendiğı eserde, her bir anlatı ana hatları ile dini-ahlaki bir nitelik taşımaktadır.

“Kırk Hikâye” miladi 1611 tarihini taşımakla ana hatları ile Osmanlı Türkçesi’ne özgü dil-imla hususiyeti gösteriyor olsa da eserde kullanılan tamlama, ek, ve yapı formlarında Eski Anadolu Türkçesi’ne özgü kısmi kullanımlar da yok değildir.

Eser, her ne kadar “Kırk Hikâye” adını taşısa da muhtelif sebeplerle eser içerisinde tam metin olarak karşımıza çıkan hikâye sayısı 30’dur. Bu 30 hikaye içerisinde ise 2 hikaye birden fazla anlatıya yer vermekle farklılaşmaktadır.

Hikâyeler muhteva itibari ile değerlendirildiği zaman adına ulaşamadığımız müellifin de bahsettiği üzere tercüme niteliğindedir. Bu yönüyle ve dikkatle bakıldığında mevcut hikâyelerin Kelile ve Dimne, Binbir Gece, Mantuku’t- Tayr gibi eserlerden alıntı ve adapte suretiyle eserde kendine yer bulduğu söylenebilir.

Eserde kendine yer edinen anlatılarda ağırlıklı olarak peygamberlerin ve paygamberlere özgü mucizelerin kullanılması büyük olasılıkla müellifin fertler üzerinde oluşturmak istedikleri ile daha etkili olma düşüncesine uygun olmakla tercih edilmiş olsa gerektir. Bu yönüyle eser, pek çok dini şahsiyetin hayatına ve yaşadıklarına doğrudan veya dolaylı olarak telmihte bulunmakla da önemlidir.

Eserin adı içerisinde kullanılan “Kırk” rakamı, Türk- İslam dünyasında “Kırk Hadis”, “Hadis-i Erbain”, “Çihil-i Hadis” kullanımlarına paralel bir tercih sebebi etrafında hayat bulmuş olsa gerektir ki bu rakamın dini-shri-mistik açıdan İslami terminoloji bakımından ne denli önemli olduğu açıktır. Bir diğer ifade ile eser içerisinde yer alan kırk rakamı ilk bakışta eserin dini bir kimlik taşıdığına da gösterenidir.

Dini-ahlaki formda yazılmış ve pendname özelliği taşıyan diğer tüm eserlerde olduğu gibi bu eserde de gerek anlatıcı ve gerekse dinleyici açısından öğrenmeyi ve öğrenilenleri davranışa dökmeyi kolaylaştırıcı bir üslubun varlığı söz konusudur. Edebi eserlerin bir yönüyle bahsettiğimiz üzere kültür taşıyıcı olma görevi, dünden bugüne varlığını sürdürmekle karşımızdadır ki “Kırk Hikâye” adlı eserimiz de yukarıda bahsetmiş olduğumuz hedeflere ulaşma anlamında hayat bulmuş bir örnek olmakla çalışmamızın konusu olmuştur.

KAYNAKÇA

Apaydın, H. Yunus (2006), **İlmihal 1 İman ve İbadetler**. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Aydın, Abdullah (1988), **Tam Peygamberler Tarihi**, 8. Baskı, İstanbul: Aydın Yayınları.

Bilmen, Ömer Nasûhi (2018), **Büyük İslâm İlmihali**, Sadeleştiren Ali Fikri Yavuz, İstanbul: Ravza Yayınları.

Bilmen, Ömer Nasûhi (2013), **Büyük İslâm İlmihali**, Sadeleştiren Mehmet Tâlu, İstanbul: Çelik Yayınları.

Birişik, Abdülhamit (2008), **İslâm'a Giriş Temel Esasları**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Coşkun, Medet (2010), **Kur'ân'dan Öğütler 1**, 3. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Çakan, Lütfi İsmail ve Muhammed Eroğlu (1988), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

- Doğan, Özlem (2004), **Etik-Ahlâk Felsefesi**, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ece, Selami (2012), **Hüsnüne Âşk Olsun**, 1. Baskı, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Erbaş, Ali (2004), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Erkal, Mehmet (2006), **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gazâli, İmam-ı Muhammed (1989), **Kalplerin Keşfi**, Tercüme Salih Uçan, İstanbul: Çelik Yayınları.
- Güney, Mustafa (2010), **Kur'ân'dan Öğütler 1**, 3. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Hakkı, Erzurumlu İbrahim (2007), **Mârifetnâme**, Sadeleştiren M. Fuad Başar, İstanbul: Âlim Yayınları
- Harman, Ömer Faruk (2006) **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Harman, Ömer Faruk (1991) **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, Hayati (2007), **İslâm'a Giriş ve Gençliğin İslâm Bilgisi**, 3. Baskı, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hüsameddin, Erdem (2002), **Ahlâk Felsefesi**, Konya: Hü-Er Yayınları.
- Işık, Hüseyin Hilmi (2001), **Tam İlmihal Seâdet-i Ebediyye**, 16. Baskı, İstanbul: Hakikat Kitabevi Yayınları
- İmam, Gazâlî (2010), **Mükâşefetü'l-Kulûb**, 10. Baskı, Tercüme Ali Kaya. İstanbul: Semerkand Yayınları.
- İmam, Gazâlî (1996), **Kimyâ-yı Saâdet**, Tercüme Ali Arslan, İstanbul: Merve Yayınları.
- Kara, Mustafa (1992), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karagöz, İsmail, Mehmet Keskin, ve Halil Altuntaş (2008), **Hac İlmihali**, 6. Baskı, Ankara: DİB. Yayınları.

- Karaman, Hayrettin, Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kafi Dönmez ve Sadrettin Gümüş (2014), **Kur'ân Yolu Meâli**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kazancı, A. Lütfi (1997), **Peygamberler Tarihi**, İstanbul: Ensar Yayınları.
- Kılavuz, Ahmet Saim (2006), **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kılavuz, Ahmet Saim (1991), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kılıç, Sadık (2008), **İslâm'a Giriş ve Evrensel Mesajlar**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Konyevî, Seyda Muhammed (2017), **Hayat Rehberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)**, İstanbul: Reyhanî Yayınları.
- Nesil Araştırma Merkezi (2017), **Sahabiler Ansiklopedisi**, 1. Baskı, İstanbul: Nesil Yayınları.
- Öngören, Reşat (2003), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öngüt, Ömer (2009), **Kalplerin Anahtarı İnsan-Dünya ve Âhiret**, 18. Baskı, İstanbul: Hakikat Yayınları.
- Öztürk, Mustafa (2013), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztürk, Yaşar (1988), **Kur'ân'ın Temel Kavramları**, 14. Baskı, İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Pekolcay, Necla ve Selçuk Eraydın (1975), **İslâmî Türk Edebiyatı**, İstanbul: İrfan Yayınları.
- Sami, Şemseddin (2011), **Kâmûs-ı Türkî**, 1. Baskı, İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.
- Semerikandi, Ebu'l-Leys (1997), **Bustanü'l-Ârifin**, C.2, Tercüme Abdülkadir Akçiçek, İstanbul: Bedir Yayınları.
- Semerikandi, Ebu'l-Leys (1997), **Tenbîhü'l-Gâfilin**, C.1, Tercüme Abdülkadir Akçiçek, İstanbul: Bedir Yayınları.

Sertel, Adem (2011), **Can Kulağını A Hz. Mevlanâ'dan Özlü Sözler**, 6. Baskı, İstanbul: Semerkand Yayınları.

Sönmez, M. Ali (1988), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Topaloğlu, Bekir (1989), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Tosun, Necdet (2013), **DİA**. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Uludağ, Süleyman (1992), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

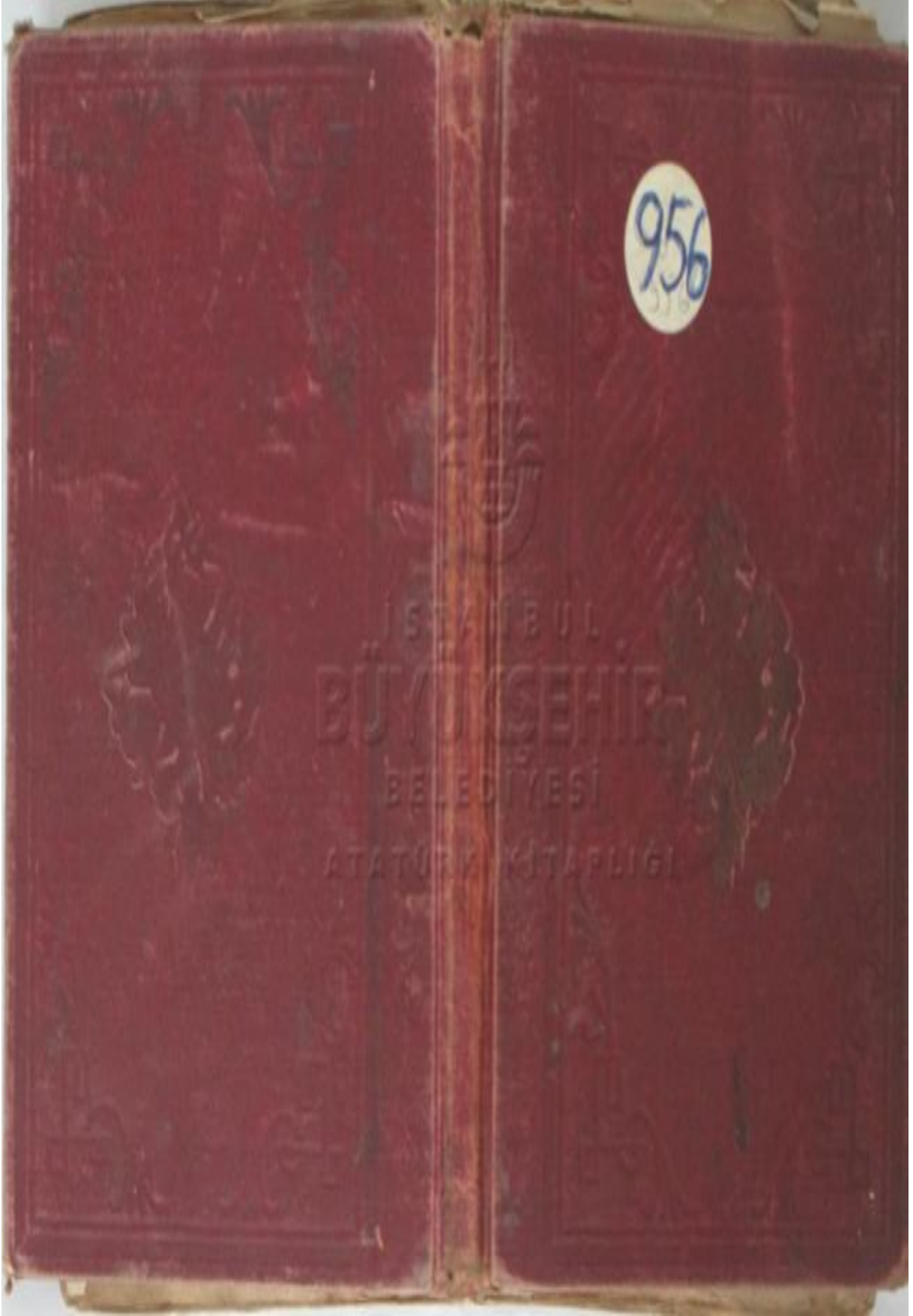
Üzüm, Hakan (2013), **Kıyâmet**, 1. Baskı, İstanbul: Baysem Yayınları.

Yaşaroğlu, M. Kamil (2006), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Yavuz, Yusuf Şevki ve Zeki Ünsal (1993), **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.

Yücel, İrfan (2006), **İlmihal 1 İman ve İbadetler**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

TIPKI BASIM

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No: O.E.956

عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي تَالِبٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَتْكُمْ الْغَنَاءُ وَالطَّمَعُ وَكُورِبُ الْأَقْرَبِينَ أَلَمْ يَأْتِكُمْ
وَلَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ شَيْءٌ فَمَا أَتَيْتُمْ إِلَّا بِنُفُوسِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِتَائِبِينَ وَإِنِّي أَخْلَصْتُ لَكُمْ
وَأَمْرِي كَأَمْرِ آلِ مُحَمَّدٍ وَأَمْرُ آلِ مُحَمَّدٍ كَأَمْرِ آلِ أَبِي تَالِبٍ وَأَمْرُ آلِ أَبِي تَالِبٍ كَأَمْرِ آلِ عَلِيٍّ
وَأَمْرُ آلِ عَلِيٍّ كَأَمْرِ آلِ عَلِيٍّ وَأَمْرُ آلِ عَلِيٍّ كَأَمْرِ آلِ عَلِيٍّ وَأَمْرُ آلِ عَلِيٍّ كَأَمْرِ آلِ عَلِيٍّ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَتْكُمْ الْغَنَاءُ وَالطَّمَعُ وَكُورِبُ الْأَقْرَبِينَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَتْكُمْ الْغَنَاءُ وَالطَّمَعُ وَكُورِبُ الْأَقْرَبِينَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَتْكُمْ الْغَنَاءُ وَالطَّمَعُ وَكُورِبُ الْأَقْرَبِينَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَتْكُمْ الْغَنَاءُ وَالطَّمَعُ وَكُورِبُ الْأَقْرَبِينَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرُزْدِ بَا مَرْزُوقَةَ لِأَخْرَجَهُ مَعْنِيهِ
 دُنَا آخِرَتِكَ كَيْتَكِلِيدُهُ مَرْسِيْمٌ دُنَا دَجْبَرِ مَهَارَتِ اِيْلَادِ
 اِيْرَتَنَ اَلتَّحْرِيْسِي نُوْبٌ وَخَشَنَدُ **حكايت اول** بغداد
 شَهْرِيَّةً بِرُكْنِي وَرَايِي اَدْرَدُ خَيْرِ سَنَاجِ دِيْرِي رِيُونِ
 دُكَانِي دُ اُوْرُوْرُ كِيْنِ بِيْرُ صَبْرِ وَ اُوْلُوِي بِرُوْلِيكَ اَللّٰهُ
 اَجْمَعُ وَ بِيْرِي اَبْتِي وَ اُوْلُوِي اَنَّهُ وَ حَاوَجُهُ وَ رِيْرُوْرَتُهُ
 حَاوَنُ اَشْكَا كِيْمُ بُوْكُوْنِ حَسَنَةً اَوْلَدُهُ اَسْمُ اَلسُّوْنِ اَوْ شَهْرُهُ
 دُكَانِي دُ وُشْرُدُم مَسْدِي وَ اَرْمَدِي اَسْمُ اُوْلُوِي وَ اَرْمَدِي
 اَتَّ وَ حَاوَجُ اَلدِّي حَاوَنُ اَشْكَا كِيْمُ بُوْكُوْنِ حَسَنَةً اَوْلَدُهُ اَسْمُ اَلسُّوْنِ اَوْ شَهْرُهُ
 اَوْلَدِي دِيْرِي حَاوَنُ اَسْمُ اَلدِّي وَ اَرْمَدِي وَ حَاوَجُ دُكَانِي
 دُ وُشْرُدِي اَسْمُ اَلدِّي كَلْدِي كُوْرِي كِيْمُ حَاوَنُ اَسْمُ اَلدِّي وَ اَرْمَدِي
 اَبْتِي اَحَاوَنُ اَسْمُ اَلدِّي وَ اَرْمَدِي وَ حَاوَجُ دُكَانِي
 تَمِيْعُ وَ اَعِيْنُ كُوْرِي دِيْرِي حَاوَنُ اَبْتِي دِيْرِي حَاوَجُ
 اُوْتَشِيْبِي دِيْرِي حَاوَجُ اَسْمُ اَلدِّي وَ اَرْمَدِي وَ اَرْمَدِي

طعام

طعام صباح ظهر و کلاری دلال الیوزی قهرمانی ایتاری بغداد
 بفسله ری جسمی خواجہ سناج او نه کلسو نارد د لول بغداد
 لیکان نقد بر کسول وارسه خواجہ سناج او نه جمع
 اولد لولدن خواجہ نقد التونی وارسه اولشدر دی
 دخی جمع اطلسارین و بر لولین اولشدر دی اولن کس
 دوات و فلم کتوردی یازدی فلان نو لوم و فلان جابریم
 ازاد اولسون فلان باغی فلان بحسوله فلان دکانی فلان
 بحسوله فلان الی فلان بحسوله فلان ملک فلان بحسوله ددی
 اولن بغداد لیکان محبر اولد خواجہ سناج د لول اولدی
 مالن و طوارین و ملکین جمع بحسول اولشدر دی د لول خواجہ
 و اولو لولین کس لولدر خواجہ سناج بخون بول ایلدین
 و د لول خواجہ سناج جمع بولور سوب و بریدی اولد خواجہ
 بریحی ایلدی با خواجہ بر زمال قو کله اولد لولن مسکو و سکا
 اشل ایلسا سکا کچون بیلردی خواجہ سناج نسلا لول
 ایلدی و سولسد خواجہ لول ایلدین کار سون و ز سولدر
 و قهر رسن سولدر اولد لیکت و فنن جا کچون اشل ایلسا
 حکم بکون اولورد د لول خواجہ سناج لولر ایتانین کم تن
 اولد و مکدن مسکو و جا کچون اشل ایلسا ددی خواجہ
 ایلدی بخون لول لول لولدر د لول خواجہ سناج ایتان کچون
 ایتانین کن دردی بولدر کن ات و حاج الهم فوعد و شرم
 و ازلون اشل ایلسا ددم او بجه و ارمه کوردم کجا اشل

ابدی و بر مکه و نوشهر و ایضا اولاد و کمان مسکن کار نمی
 ابدی و بر در در سوزن دری او نور کن می و نند و اولاد
 مسکن و جهان کار دردی بکار نمی کوی همان صاحبان
 کرد و اولاد و بر می وی کوردم اندک و مندر سوزدی
 خوانده بنام کی طور کند مانکه اولاد بر کن خبر
 ابله کمانگر می بنام ابله فیروز با کار با کمان
 دخی ابله نظر ایت و خوش طو و نوبت در کیم حضرت
 رسول الله صلی الله علیه و سلم بوردید که نظر می کرد
 اعلی آید حدیثت معینی اولاد که ملک ایت
 بوزنه نظر ایت عبادت و در کیم حکمت علی بن ابله
 زمانه بر کاف و پادشاهی و ابدی درت بوزن ابله
 غمی اولدی و اکی سوزی و ابدی برینک و اولاد او زردی
 برینک کوندرا او زردی بر کون کوندرا سوزند اولاد
 ندر او زردی که دونه اولدی طوری کلدی او کجه
 موئلر اولدی در دن سوزایه واری بوزر کن و منقلبه
 بنی برطایب علیه و ابدی صاحبی کما رتله و دی با کله

سوز

مشغول او نادری جز می می بوغیدی که کمانی بنیدی
 بکلیون بر کدی شوبله عاجر قلوب او زردی کور کیم
 بادشاه او کجه موئلر با سوزان و از و منقلبه بوی کون
 سوزدی و ابدی ایت خبر می بنی قوشو کمانه بنیدی
 بکلیون او زردی کور و ابدی خبر سینه کور و منقلبه
 اولدی در سوزی کما رتله ای بادشاه کمان خبری
 بوغیدی ایتن برز ماندک صلوه بادشاه ابله
 بنیدی اولدی سگسل بیلون صلوه بی ایز ابله قومی
 ابله کیم برینا مبر قومی آید او ابله کیم در زردی
 اول حلقی کیمی دن کاد عوبت ابدی اول قوم
 ابله کیم کورسن بجا مبر ایتن برین بادشاه ابله و ابدی
 قومی جو مرد ابدی هیچ تر کسب طله فی ابدی سگسل
 اکی بیلدیر که اولدی اکادعا فیل دردی اولسون سکا
 امانوز سوزی کوجیت بجا مبر بوز در در اوقفاح

ابتدی کتوت ایدی اول بادشاه مزارین کاکو کتوت
 دیدی اول عشق وزید اول مقبره بی کوسه دلو
 ابو قفاح هم اول بادشاهت مغیره سی قته وارد
 اکی رکعت نماز غلیری ال دعایه قالدردی بوزن کولدی
 بکاطوندی ایدی لقی بوخاق هم بیغامیر لغیه انا تیر
 سکسن اکی بیایدن برو اویش بادشاه بوری دعا لیل
 دریسون سنک بیغامیر لکله انا تیروم در نماز ایدی لقی
 سن کریم سین بو تیرک بادشاه لریق دوری غلیری
 اولی ساعت مغیره اکی باره بار ایدی اول بادشاه
 نوز طبر اعه بو کتوت در بولوت جقه کاری ایدی
 لا اله الا الله ففاج رسول الله حج کافر انا
 کتوت سلسله اولدی لیر انا هم وحی غلیری ایدی
 بانفاج بوز مزارین در بیان دوستمه اینجیل کرکه
 کرد اولدور دین او جماعه الدین کرکه فوبان

کرو

کرد دنیاده طاعت و عبادت فلیسون دیدی ابو قفاح
 هم اول بادشاه مقبره بی ایدی با کتوتی دوستی
 حق تبارک و تعالی کجا بوزر که کرکه کرد اولدور دین
 او جماعه الدین کرکه دنیاده فوبان طاعت عبادت
 فلیسون در بودیرین بادشاه ایدی بانفاج درت
 بودیرین کتوتی تبارک و تعالی کجا بوزر دی و فوبان ایدی
 دردی کجا فوبان بوزر کتوت ایدی بوزر
 اولشیم همجه دوری غلیری ایمان وزدی کمدور کتوت
 ایدی دوری ایدی ایدی کرکه اولدور دین او جماعه
 ایدی کرکه دنیاده فوبان طاعت عبادت فلیسون در
 ایدن اول بادشاه ایدی درین مذ بوزری قاره قولون
 بیوزر ایدی او جماعه فواری درت بوزر ایدی دنیاده اولام
 کتوت ضلالت بزه بادشاهت ایدم شمدی دنیاده
 فوسون ایدی عمر و بوسون بوزر ایدی ایدی فواری فلیسون

بوز اوروب ائت بركه تا ايلارين دوي اوقطاع م
 دعي جلت حضرتنه بويكيناك سوزك عرض غاري ائدك
 دعي قلاي ايدس با اوقطاع وريدم اكا ايلي سلا امان
 ايلي سلاك سكره اولدورم او جماعه ائدم بي كان
 اوقطاع م بوياو شامت سوزك عجب گلدي بويزن
 كوكدن بگالوندي ايندي اي بادشا به قديم دياوه
 بوگادرت بوزيل نهم وريزك شكس ايلي با دعي
 اولدورب بر بچيك جوردوب با نور ايدى ائدك
 سكره كوردري قايك ايمان ويزك دعي بچك لطف
 كوستر سيب ائي كشد وديكبه قورسون گر كشد
 اولدورم اوجماعه ائدك كوكسه قوربان دياوه
 طاعت و عبادت قاتونك در سين بون بگلدرد دعي
 الله نك ايدس با اوقطاع اكيچون بوكه لطف
 كوستر وريك كور ائت نائيك بر منعل و اريدي سيبون

كهنس

بگندي اول متعل ائت جرائنه فر شو بدي سيبون
 او كوندى بوغده لطف اكا اكيچون قايك دوي بس دينا
 عرا و قيا ناره نلر بر اقلهم كور مرسين اول قلوبم بولك
 كي لطف بولاي دكل ايدى اولدورم كوردري قايك
 كند وري دعي اكا ايدردم ايمان وريدم اول غل
 اوبان طالب ائت جرائندن ومويزنك قايك ائدك
 بدي اكا ايمان جرائن با ندرم و بوغده لطف
 كوستر وريدي **اهمجي مكان** بچك اولدورك
 الله نك ائت جانيد اولوسرته وريزب و بيلردت
 اولدورم سيب اولدورك نسر حافي فاسق ايدى
 كچه و كوندريش ايدردى عابنده مالي و فولى
 قوروش بوغندي نكر سوكون عيسى و اريدي
 بركه نك گلدي نسر حافي بار لقمه تخنيق بو
 نام اوج بجه بونيا بي اشندي ائدك طودر كاچك

آيندي باشرخاني اوج كون اولدركه الله تبارك به
 بازار نه همسك ايندك دودي نيم آيندي ميسج
 زعمال شلهم الا اوج كوندم حاجت خانبه و بريم
 بر كاغيد باقور الومه الدم كوردم الله تعالى نك
 آدي واردر بارلش او زرينده في الحال باله
 ايدم بر قولومه اجه دردم وار مسك كنوردم
 قول واردي مسك كنوردي اول مسك اجه قوسك
 صدقه راندم ابي مقامم بوندن غيري عمل بريم
 ايندم دوي و زير برانده بوندي در لرا اكن موي
 ايندركا سنايت اولسوكه الله تعالى سن بر لودي
 فسدني حكايت ابدى و ردي بشرخاني بوخاري
 ايندي حكايت سفالين بوندي دوندي عشق كيدى اعطلى
 باشنه كدي جميع قولون و فرا و غارن آزاد امدى
 و جميع ماين صدقه ايندي اذن مسكره بالين ابق مكديه

كيدي اولغجه كنه ده عبادت مقبول اولدي و كائنه
 الله تعالى اوده نعيم ابدى كيون بوخدر مرتبه بدينه
 اولك خيله و اهلن نعلم ايب شبهه ميزانده
 الا بوخدر مرتبه روزي فله حيايى بحق الله تعالى يله
 در رسيد حكايت اولندي اراهم عايم عايم سلام
 كنه مسجيدك بايدي تمام اولغجه الله تعالى دن نواب
 اولندي مسجيد بايدم ديون نواب دلدي بوخاري
 با اراهم مسجيد بايدم دن ايجون نوابي ديلرسين
 اراهم دم اراهم دي نواب برين دوي حى سجاوه
 و عا اهدر با اراهم دله ديم من دوي اراهم دم
 اهدر القوس و حكايت دوي الله تعالى عايم اهدر
 با اراهم دكن نذر حيايمسك كلوب و قولورسا
 اهدر دوتنه و روزه و نواب جه سكا و ردم دم
 اراهم اهدر طاشني قيري ساغضيه فرشته اراهم
 و ردم دوي اراهم دم ايندي اهدر حيا اهدر

زیر خلدی ددی الله تعالیٰ آیددی با ابراہیم
 سن مستحیدی این بلعدن دارنوب یادولت
 اول بش طالع افریجه مزه حسنت ویردم ددی
 ابراهیم علیه السلام آیددی الی سنک رهنکه کور
 رحمت او مرهم و هسکه کور ضل او مرهم ددی الله
 عالی دخی آیددی ایدر با ابراهیم نه عجب استه و لور
 اولنکا قرآن او نومواو کر تمدک که جم فضله کوره
 دیر سین ابراهیم هم آیددی لور بونت کھی مستحیدان
 اولنکا قرآن او تقیاق ضلی بو ایدر ددی شی سخانه
 و نسا ایدر با ابراهیم نار سیده او علی حضرت ابر تقد
 او بیجو از بقودن اویانک معصین الله السته
 استاذدن بکا و ارسه اول سوکوردیم فاندن دنیا
 اینجند تقدیر مسجده و ارسه امدن بکل ایدی با ابراهیم
 کسه به بن فضالومه کوره رحمت و برترین مکریم

خلد او قیامت و برور بره شی خمر نقد سوکورد
 دنیا اینجند تقدیر حاجیلر و ابره معین هم غلبه
 او بنات بر سنجده اولماز ایدی قرین قرآن اولن
 علم او کر نک الله عالی حدیق فاندن تقدیر معناری
 وارن الله عالی باور **بش** حکایت ایدر
 اوج سنه نکت قویا فرق بله دگ اگیلر و ری اناک
 دعاسی اولدکدن صکره اگر اولدکدن فزندان انا انا
 حسود اولسه آکنخی و صالح کھی مسلمان کور چنانکه
 اولر سه بونزه سیدک اصل بقور طوبیت دنا فایسه
 خانه سوره سنا اولسه اذن کتسه امدت نوا این
 فرق بله کین اکتانقرین او جنبی رحله ده و بار کور
 و بار شکر ده بر اهل حق اولر لسته اول عمل دن و باد
 شهره و با اول کور دن راضی اولسه اول عسایر
 اولدکدن صکره فویق بله د کین اول قوم دن دعاسی

اگسلا اندی عربزین عیسی بیجا بروم اناسی مریم
 اولد کدن شکوه عیسی هم فرق بلده دکن اقلدی
 فرق بل نام اولدی سارت نماه سچی ره ادرای
 دخی انایه نواندی انصار پسر ایندیله باخی انه بونه
 مکنندره که امان اولد دکی وقتن انلار نه شهیدی
 فرق بلد که اناک اولدی شیدی انفرسی دیو بلور
 عیسی هم ایندی با انصار پسر انا انا اولد کدن
 خشوده اولسه اولد کدن شکوه فرق بلده دکن اقلدی
 دماغی اگسلا هم انام دخی بندن خشوده کیندی
 اول وقتدن برود دماغی جلد ایوی توگون انام
 اولدی فرق بل نام اولدی دماغی بندن کیندی
 انفرم دوی اولدی دخی ناچیز سور سیک نرای فرق
 بلده ک اگسلا معرو کونجی بی توگون مینده شهید
 کوزستانه اوغرای مانه سور سیک اولدی دماغی

کوردن برافاز کلاب ایله زبانه عرف کونجی کوزی
 نغانی رحمت بسون سکا زکونده نونده اولد ک
 وزی انسر کوب و حاکم کدن طاهر او قیوب کینت اول
 وقتدن برود فرق بل اولدی نرای او ز پروردن کینت
 اولدای دوی **انسلی** حصصات اولد کدن مکرم
 بیجا بروم بو شیخ نونله اکی بریاری زیارت
 انک کیندیله ناکاه بران قوش کوب موسی هم ادرای
 نوندی صبح زانده ایندی باموسی توگون کونجی سغله
 اولد کدن سکا سیدوزین دوی موتی ایندی مکن نور
 دوی اول قوش ایندی و طومال کدن نور توگون بی اولد
 ایی مکنه کوز دوی موسی هم ایندی کل سس هم کوز
 ایجه کوز سسی نور توگون دوی چون اول قوش
 موسی نکت کبی ایجه کوزی ناکاه طومال کوز ایندی
 باموسی در قلمه هم ارامه حایل اوله بن سیم کوز

کوه

ددی موسی هم ایندی بن سکا قبول از مدک برین
 بر بود برین طوغان اندر بن قبول این بزم موسی
 بدر کل هم اندک بی قوت طویسون ددی طوغان
 ایندی سول قول ایله که اول ایکی کوزت برین و اندک
 ایکی برین راضی اولورست ددی موسی هم راضی اولدی
 ارفاسی اوز برینه باندی طوغان کویب بودله دیله
 بجه ایله اوزوب کوزون حیره بوش هم ایندی
 کوزوت برلی اندر سین بوقوشدن اونی ددی
 موسی هم ایندی باوقوشن غنیمت کیشم غوربت بجه
 فوکنی منت می ایکن اولور ددی اولورس خدیگر
 حاله کافوکنی اولدی اول سیدان اوشده ایکی
 کوزوت زکی اولورون ددی ناکاه اولور موسی
 بکشدن چندی کندی اوزجه طوغان فوه کندی
 اولور بلور سیر اولدی بلور بر زماندن مکره موسی هم

کند و نسیله غیب ایدوب ایندی بارب بر قوت
 انی بوز بل عبادت ایدوب اظرف چون قول کمال
 اکارمت ایمیه سین ددی اندک الله عطا ایندی
 ماموسی بن اول قولدن راضی اولدم هم حکیم
 سین بلور سین بلورم ددی دخی بن قیمت
 اندم که اول شیخی حنا قویام موسی هم زاری
 قیوب ایندی بارب دین که بوشخت حالدن
 کاخبر وره سین ددی اندک الله عالی ایندی
 ماموسی اکت غنیمه کبر اولد و چون و عمارت
 کندی کور کی ایچون ددی سین ایندی فریز من
 منکبه دت دن صغیر کورت انی بوز بل عبادت
 ایلی کوزی باشیله اولور من کیشی الله عطا حقه
 قویان ددی غنیمه کبر اولد و چون برزاکبر
 و بعضی شطاعت انرین در هر کبر اولد ایندی
 نانت انت بری جهنم در زرا شیطان لعابن

اول آند بندي درگاه دن سورلدي مؤمنان اول
 کتبي کے صفین کو کہ کو مؤمن اول شیطان
 اولیہ العیاذ باللہ **سکر** حکایت دیکھ
 اللہ تعالیٰ موسیٰ پیمبرم انیدی با موسیٰ وار
 فلان کشی اول دزدی اول کشی طور دی بر
 ایت صدقہ اولدی موسیٰ م اول کشی استدی
 بولامدی اللہ تعالیٰ موسیٰ نیت کوزنه حساب
 انیدی کوزندی اول کشی نمی کونده بر الکت صدقہ
 ایدردی تا بولت او ز رینه بگری پیش کندی
 اول کشی رکون ایت صدقہ اسین اول کشی
 موسیٰ م اول کشی کوزدی اول دزدی موسیٰ م
 بارب بو کشی بگری پیش بلده کہ استردم کوز
 شمیدی بولدم بولنده ایدی ددی اقرتت انیدی
 با موسیٰ اول ایت صدقہ اندکی سنک کوزد که

حمار

حجاب اولدی ای کوز نزلت شمیدی اول انکی صدقہ
 انکی اول کشی سنک اول حجاب زایل اولدی این
 بولند اولدند که موسیٰ م انیدی بارب صدقہ سنک
 نضاک ردا ایدردی انیدی ردا ایدردی بولند بلار
 فور زرتیکه حضرت محمد مصطفیٰ صلی الله علیه
 علیه وسلم بوزر الصدقہ زوال لاله و الفضا علی
 صاحبها معنیسی اولد که صدقہ اسینک بلار
 نضایی بر ایدر **فقہ** حکایت اولد که
 داود پیمبرم زبائند بر صلی الله خازن واریدی تازن
 هیچ وقتدن کچمزدی و انیم و خنده فلور دی بر
 کون سورده ایت کشی سوردی کوند نظر اندی کوز
 کوزد فی اولمش انکی سورده فودی و بر اولمش
 کوزد فودی مولاسنک خدیغه مشغول
 اولدی اذن شیطان اعلان کولند و سوسه بولدی

انگب باندی و اوغلا بخت نوره دوشندی باندی
 ددی خانون ابندی نازم ناخبر لغزم انت عب
 بنارسه و اوغلان نوره دوشند بده ددی و کوی
 هیچ بردار اولدی مارین خسوع و خسوع ایلدی
 اذن سکره کلدی کور دیکه اوغلان نوره دوش
 الله خانی اودی اگ کستان قلیس اوغلا بخت
 چوره بانی رجا لیه و یا سمنلر قلیس و املک دخی
 شو بله قلیس انا کبی اولمش دخی الله خانی
 اول املک شو بله لذت و بریش و بنا املک لذتی
 کبی دکل و دینا ده گت اول لذتی کور قلیس دکل
 اذن اول خانولک اری کلدی اول املک
 او کسه قودی اذن برزا املک بیدی کور دیکه
 بر لذت و اری کسه کور قلیس دکل اذن اول از
 ابندی ای خانون بول املکه بر لذت وار

حج

هیچ کسه بولده املک بیدر کی بوق سهر نوردی
 خانون کین ماجرا ای دیدی بوار خانون سوزنه
 انا نهدی ابندی گل کر چک ارسک سنی نوزاره
 نوبین ددی اذن اول نوری باندی
 دخی خانونی نورا بخت برندی و نوزار دک
 قباغین اوردی کندی برزا ماندن سکره کلدی
 نوزک قباغین اجدی کوردی که خانونه دخی
 الله خانی اودی کستان ایلش اچنده
 اولوزار اخی کور چک دخی خانونی نوردن
 جهردی اذن نوب داود بجا بیره دم کتوزی
 قنیت بی عرض ایدی داود بجا بیره دم
 با خانون دینا ده قهر مسکن نه ایشرسین
 ددی خانون ابندی یا نبی الله الله عالی
 بارار عسکوم بوق اگ لایق اولالا ابود کلو

دَار كِه نَازِي هَسَج تَاخِيَر فَا مَازِي نِ اَكْر اَلْوَم
 اَوْن اِبْحَسَدَه دَخِي اَو لَو رَسَه اَو ل اَدِي نَزَك
 اِبْدَرِي نَازِي نَزَك اَبْرِي نِ اَذَن دَاوَد
 بِنَا مِهْرَم اَبْتِي دِي بَا فَا تَوْن سَكَا بِنَا رَسَت
 اَو لَسُون كِم اَللّهُ سَكَا دُنْيَا اَو دُن مَوْتِ
 فِدِي اَخِيَت اَو دُن دَخِي سَوْن فَرِه مَخْلُصِيَان
 مَرْتَبَتِي نِ بُو شَسِيَان دِي دِي **اوسته**
 حِكَايَت اَدِي كِه سَبْتَمَان بِنَا مِهْرَم رَكَشِيَر
 دَوَسْت اِبْدِي رَكُون بُو كَشِي كَلْدِي اَبْتِي
 بَا نَبِي اَللّهُ كَا فَو شَر و جَوَا كِر دَرِي نِ مَلِك دِي
 سَبْتَمَان بِنَا مِهْرَم اَبْتِي سَن فَو شَر دَرِي نِ اَبْرِي
 مَهْر اِبْدِي نِ اَبْرِي بُو كَشِي اَبْتِي بَا نَبِي
 نِ مَحْتَمَل اِبْدَرِي نِ كَرَم اَبْلَه مَلِك دِي اَكَا سَبْتَمَان
 بِنَا مِهْرَم اَبْتِي غَلِيَم اَبْتِي مَلِك دِي بُو كَشِي

حواری
 صلورق

نَازِي دَر اَبْرِي دَر اَبْرِي دَر اَبْرِي دَر اَبْرِي
 دَر خَر دِي اَذَن كَشِي اَو بِن كَلْدِي اَو كَوْرَه وَ
 اَشْكِه عَاف و بَر دِي اَو كَوْرَه بَا شَلْدِي مَخْلُصِيَان بِيَكِه
 اَشْكِه اَبْتِي مَلِك سَن بُو كَشِي عَافِي نِ كَا اِبْرِي نِ
 دَخِي بَارِي نِ سَكَا دَر اَبْرِي نِ دِي اَو كَوْرَه مَخْلُصِيَان اَشْكِه
 دَر دِي بُو كَشِي كَلْدِي عَوْرَتِي اَبْرِي نِ كَلْدِي
 اَر هَسَج خَبَر دَر دِي جَوْن بَارِي نِ اَبْرِي نِ اَشْكِه
 اَو كَوْرَه عَاف اَبْتِي اَشْكِه اَبْتِي اِي مَسْكِين سَكَا
 عَاف فَا سِي مَهْرِي عَالِد نِ خَبَر كِ بُو فَو ر دِي
 اَو كَوْرَه اَبْرِي مَهْرِي حَال مَر اَشْكِه اَبْرِي نِ اَبْرِي
 كَلِه رَضَاب كَوْرَه اَبْرِي نِ كِ بِيَكِه بُو اَو كَوْرَه عَافِي
 مَهْر اَبْرِي نِ اَبْرِي اَبْرِي بُو نِي بُو غَزَلَه اَبْرِي
 اَو لَسُون دِي بُو كَشِي دِه عَالِك بَا دَر
 اَبْرِي نِ نَضَاب كَلِه سَنِي اَبْرِي نِ بُو كَشِي

رغبت آئینه اولدن نور تابین ایندی بو کجه
 فرنگ طهور رسک سکا قورنی دارد رسین
 اولور رسک سنی بو غزلرددی اولور باسینی
 فالدردی علفین بیجی اول کج کشتی نه کلای
 عورتی ایدرنی کوز سینه بو کشتی ایدر هیچ
 شنه یه کلزین دیدی اذن صکره بارنداسی
 بکجه اولدی بیله اولورنه اشکه علف دیدی
 انگ کبر اولورنه کججه کی غیردی دیدی
 اولور سینه بیجی اربنه کلدی عورت بیله
 کلزین دیدی اربنه خبر دیدی عورت
 ایدر ایش کلدی کلک کجا خبر دیدی ایدر رسک
 کجا طاق دیدی ایدر رسه فین دن
 بو کجه کمدن خبر دیدیم اولور دن دیدی
 عورت کجا کجه ایدر رسک کجا خبر حال اولورسه

صم

غیر زردی ار ناجر قالدی اولمسنه رابنی اولدی
 عورت کل غوغایسه دویدی ایندی رویت قلم
 کتورک رویت ایدر اذن خبر دیدیم دیدی ار
 بو ایشی نام ایندی و اذن صکره انگ او فانی وار
 ایدی عورت اول انگ او فانی کلک ایدی
 تا که حدس کلدی انگ او فانی فایدی ایدی
 کلک ایندی کجا فایم ایدر کجا خبر دیدیم کلزین
 اولورنه خبر دیدیم طعام دیدر اول اولکلدن صکره دید
 حدس ایدر اکر اولورسه عورت رفا بسین اولور
 کند و عین قصد ایدر انگ بری جبهه دیدی عورت
 اوبان دایم زبان کار اولور دیدی اولورنه خبر
 تقوز غور تم دارد رسین برین استم غم غم غم
 ایشکاره بیله انگ برین اولورنه اول عورت
 اول قدر و کلک اولورده تا تو به غنچه دیدی دبانو

اولین دینی اول آریوسوسری اشیدوب اول
 قورنه اولفدر دکنک اوردی مانوبه اییدی ککر
 خواس اولیبیدی ککدوبی اولودوردی **اون**
حکایت اولت کیک زمان اولده بریتماهم
 وارایدی الله عالی اول بجا بیزه وحی قلدی اییدی
 قورنه دیکم نفسدینی انانف اندیزین را اولما هم
 بره ککدوست کانت اوزر نه بقیون اولدیریم
 غضبیم انرک اوزر نه اولور عظام اوزر لر برت
 نازل اولور نیم عظام کورستار ددی اول
 بجا بیزه وحی قومیت بومی ددی بوقوم وحی نوص
 قلوب رارین قلدیر انان انفاق ایدوب مقصدی
 چغوب دغالر ایپر انان بو ترک عالم کورن اوج
 کیمی نوبه واسیغفار ایدو نوم ایدوزر که الله عالی
 بوقضیبی دفع ایبیه ددر و هم بزی صلاک

اولمندن قورنره ددی پر انان مسکوه اول عالم کورن
 بریسی اییدی ای جیلیم بره امر انان که مسکون
 زو ایلیک ونوبه کورنک رضام و کورنک اییدی
 شیدیکه عالده بره وحی سندن دیزر بری نوبینه
 کورنک سین انان مسکوه ایچی عالم اییدی ایچیم
 سن بره امر ایلیک که قورنره ازا دادک اییدی
 شیدیکه عالده بره وحی سندن دیزر بری ازا
 کورنک سین انان او حسی عالم اییدی ای جیلیم
 بره امر انان که بر کیم سیز علم ایستی انی عقوب
 ایلیک سحر کی حال ده بر نفیته وزه ظلم انان بزی عقوب
 ایدوب ازا دقل ددی انان مسکوه الله عالی اول
 خطابی بو ترک اوزر لر انان کورن دی اول اوج
 عالم کورنک دعایسی بر کانیسه اییدی عجز من سندن
 علمانک دعایسی آل الله عالی سنی دنیا بلال کورن

صغیرہ داریتہ ہستہ قویوب دینار سبب دند
 حکایت اولیٰ کہ اللہ کا امیر ابیدی
 جبرائیل کہ طاق شہری ہلاک ایسے اشخاصین
 بوکار دیہ بخار دین اشیا اور دوی وقت کیم
 جبرائیل علیہ السلام کچھ تک اوج بخشدن برکتی علی
 کوزہ کہ دوت بوزیک کشتی دون کا بن فلور
 اذن روج ابدوب واردی اسکا حضرت عرس ابیدی
 بالقی جب ہلاک اچون شول قوی کچھ اچون
 دوت بوزیک کشتی دون کا بن قویب سکا مباد
 اچروردی اذن اللہ کا ابیدی خیر دار ہلاک
 اچروردی لورک صلا لورن ویا اچون قویب
 اچون دبی جبرائیل ام ابیدی با لوی جون دوی
 اند سارک و سکا ای ایہر اس ایہون کہ اچروردی
 معرفت اچروردی دست را اچروردی کوزہ کا اچروردی

عمر

عزیز ام معروف اوج در لودر فعل ابیدی در قویب
 ابیدی در وقت ابیدی در طلبہ اولان ام معروف
 ایمان صغیرہ لادیلہ فانی رکبہ و ایسے اچروردی
 کو کلبہ فرا کوزہ خصوصاً کہ کشتی کند وانی اللہ مادان
 حضرت ام معروف ایسے نماز قدر سبب اوج طوری
 اگر اول کشتی خشک دخی اولور سے اول زمان اول
 نماز قیام اوج طویب انی الوب طویب کچھ کچھ
 نماز کچھ کچھ سبب اولور اچروردی انہ اون اکسعی
 حکایت اولیٰ کہ اللہ کا امیر ابیدی
 نو کشتی واردی اول کا فرغابندہ منی ابیدی اول
 کشتی مسلم ابیدی و سبب قویب ای اول کا فرغابندہ
 جون اچروردی و اذن مسکرا اول مسلمان
 وفات ابیدی اول کا فرغابندہ اول و سبب کچھ کچھ
 اچروردی و اذن مسکرا اول کا فرغابندہ

اسلام روزی قیدی اول مسلمان و اول مسلمان
 اسان بدو چون الله تعالی کی عبادت کمالی توانی بادی
 دخی الله کی عبادت برین جنت قیدی ایدی هریم
 بزکات بر کافر مسلمان اسان ایدو چون تو خد
 ثواب برین جنت قیدی سن که بر مسلمان
 اسان و ایک اده سین کسور شمه سوز الله
 کسک جنت و دین برین روزی قیده **اول**

او مسیحی حکایت اولدیکه سی بر تیل که ایدو
 کیشی واردی نوین ایدی خلقه ثواب چون ایدو
 اولدوری و برزوری رهین اولدوری و با خود مال
 کنس اولدوری ریون بزکشی کندی و کسک خوب
 قره کون ایدو و قیدی کادخ ایدو و برزوری
 اول کیشی ایدو سنه رهین ویدی نو ایدو
 مسن بو قدر باقی کنس ویدی اول کیشی ایدو
 کسک قدر ایدو انسی کسکس برزوب کسکس

مسحور

فلوری و برزوری اچین معلوم ایدو فلان وقت
 دکن سکا کسکس دیو و علی ایدو و قیدی کسکس
 کسکس اول فلوری امان کیشی دگر کسکس بر امان
 بولدی ایب ایدو ایچین فوق ایدو فلوری
 ایب قیدی قیلادی و اذن کسکس و کسکس
 ایدو ای کسکس کسکس اولدو کسکس و برزوری و اذن
 کسکس طوری ایدو کسکس قلیغ اولدی اذن
 کسکس اول فلوری ایدو دگر کسکس کسکس

اول امان ایچک که فلوری نو کسکس بری اول
 امانک او بریند بازش ایدی که فلان اولدی
 فلان کسکس کسکس اولدی کسکس کسکس
 کسکس اولدی کسکس کسکس کسکس کسکس
 دیو بولدی بازش و اول زمانک خلقی کسکس
 اسید کسکس کسکس ایدو برین کسکس کسکس

فقیب بکدر دیدر امدی عزیز من مؤمن اولان
 کینیک ایتناوی محکم و کوللی باک اولوق
 کرگ الله سکا نوچه مراتب زوی غله **اون**
دردی حکایت اولدیکه دایمان بجانم سیر
 ایدر من ز شهر کوردی بی سیه ایل شهر زدن
 و اول شهرک یخیز کردی هیچ کس کوردی
 ایچت و برادم تولدی اول شهر دن بیخنده قسده
 ایدی ناگاه کوردی شهرک قبولی نایند و بر
 کونک کوردی ایچندن تراواز کوللی ایدر
 با دایمان کل بچو کیر حیات کور مسجن و دی
 دایمان هم خون ایچو کوردی کوردی بر اولو ادم
 تا بونی بانور ایتده هر بر دینا و شکر ادر
 اوزر نه بر فیصاح انا فوشدر دایشی اوزر نه بر
 لوح انا فوشدر دایمان هم اول لوتی ایت
 ایدی و اوقدی اوزر نه یاریش کد عا دین شادام

مملکت

مملکت روم هم الوعه ایدی دنیا باک اولم
 بیک بل و یک فرا و طمان ادم و یک شهر ادم و یک
 کر بره شاد کولم و اذن مکره بره بر قرین پیشتدی
 ناسول نه کم بر کله جلدی بر کله انون جلدی دخی
 بولدر و ایلغوزون و نیس اولوق بیاک اولدن
 ایدی عزیز من دنیا بی خور کور که بچه جند ایدر
 شاد اودون ارقن اولی سنین بوچه دوست ایله
 دینا ده ایلغوزون بکله اولوی بکله کینی نصیب
 اولانی بکرگ از کرگ جون **اون** **شخی**
 حکایت اولدیکه بیسی شهر هم سپه ایتده بر شهر
 کوردی بی سیه ایل شهر زدن و اول شهرک
 ایچت کوردی هیچ ادم کوردی و اولر نه ده
 صوفلر نه جور و فیصاح کلر کوردی دغانی
 اولش تنر کوردی بیسی هم یوقلیدی جانور
 ایدی با سکلر حاکموز دن خبر برک نولد و کر

شادام

Atatürk Kütahya
 1979
 İstanbul

توبه اوله بکوز دوی اذن اول سنگلردن آوا
 گلدی ایشدیر باروخ الله جن کجه اوله و کوزد
 اوله صایغ و سلافت اولوروق الله عا بیره
 هیچ بر سافت الم ذمت دیریم یعنی
 اولدوق اذن بوسگلردن آواز گلدی ایشدیر
 یا حی الله کوکدن بر آواز گلدی مجموع همال اولد
 اول آواز دن و زلزله دن دیر اذن بریم
 نوزده ایشدی مسلمانده کوز ایشدیر بی مسلمانده
 ناز قیلوروق و زکوات دیر زک و بیج قیلوروق
 دیر بیسی ام بوزدن سه سوال ایشد ایشدی
 باندن همال اوله بکوز سب نوز اولد ایشدی
 نازی بیج قیلوروق و زکاتی بیج ایشد زک و
 زک و سوچی ایشد زک و ناز نیره و ناز نیره
 اولوروق او شسته بویضیه اذن اذن دیر

حکا

حکایت اولد بکوز اسکندر دوا
 نغزین همه وقت سفره کینت بویجه بوز یک
 نکر بده بیزدی اتنی بوز یک لشکر اولد کورت
 بوز یک لشکر ایشدی ایشدردی اول لشکر
 اوز ناسنده صوفی لشکر دوی انواع نیم
 صابوردی شهر مکه ایشدی کی و لشکر ک
 ایشد و یک قاضی واردی و کوشه ایشد بر دوز
 بی واردی همه قاضی عیبن ک بوزدی بر کون
 صورت دگلدی لشکر دگ ایشد کوردی قاضی
 کوز نیم کلم ایشد کوشه ایشد کوشه ایشدی
 کلم ایشد کوشه کوردی کوردی برقا ایشد
 کلم ایشد کوشه کوشه ایشد کوشه ایشدی
 با قاضی بن بوشیدن راد الله نوز ایشد
 اول ایشد ایشد بر کوب اولد ایشد اول ایشدی
 ایشد نوزدی وار بوشه بن ایشد اول بوشه

حکا

حکم ابد وگ دو در آن دن فاضل ایندی هیچ برنگ
 اولی که و غیر کوز و از پس در ایندی بر لمی هم
 بر او هم وارد ویدی شتری هم بر فرم وارد ویدی
 فاضل ایندی سن قزک بونگ اولیست جفتند
 ویدی نور فاضل اولیست بر برینه جفتند و بر
 فاضل ایندی اولی نور بی قزک اولیست جفت
 ابد ویدی نور دخی اولیست اسکندر اولیست
 بونگی دگر ویدی کندی فاضل به بده اوج
 و بار ویدی سن بوز و بار دخی ابدیست
سجده حکایت اولدی که بی ایندی
 بر صاع کنی و بر برین غورین اینک سنوروی
 بیایدت ابد و ابد اولدی غالی به ثوب کتب
 ابدی الله تبارک و تعالی ایندی با فطرم اوج
 حاجتک روا قدم و لیستین و بر و نیم ویدی

سنکده درین بونگی قبول ایندی فاضل کندی
 ابد سن درین سن اولیست ابدی با فاضل کندی
 با بنگ ابد و کون و ده کت ابد و کون بر فرم ویدی
 اولیست کندی ایندی فاضل ایندی سنوروی
 در قدر الله تعالی بره روق ایندی چون کندی
 بونجری سنیدی اولدی ایندی بر کون افغان
 فاضل ایندی سن کتب ابدیست نور وین ابد
 زمان ده بریم کسب در کاندین صید الله
 کزک در بنام کزک اولیست اولیست کزک
 امندان اولیست کزک کزک کزک کزک کزک
 بونجریست لفظ دن کزک کزک کزک کزک
 و بنگ کزک و بگری سنورین به کزک کزک کزک
 و بنگ کزک کزک کزک کزک کزک کزک کزک
 ابد برین بونجریست بر سعادت و کزک کزک کزک

اول کشتی گلدی عورته با قانون هم الله تعالی

اوج حاجتم ردا غدی حاجتم جوق در قیستی

و بیست دیدی عورت ابندی در الله تعالی

بر حاجت بخون اولسون دیدی ار ابندی

سگ حاجت مذر عورت ابندی الله تعالی

بر خوب صورت در سوکم بونک بجزه بدین

محبوب اولیه کوشی دخی الله تعالی دن اولیه

دیدی الله تعالی اول عورته اولیه صورت

در دیکه هرک بوزنه باشه والله و جبران اولیه

چونکم بو عورت بونک کی مجوبه اولدی ایندی

هم کی مجوبه بونک کی اراه لانی و کلور ددی

طوردی اولدن تکمل استدی ار ابندی فشد

بکدر سن عورت لدر سن هم لایم دلس

بگدین باد شاهه لایعین دیدی ارض اولدی

اولدن

اولدن چتر ددی ناکاه بو خبر باد شاه قول اغت

بشدی عوالم کلدی بلر عورنی جیری الله بکدر

عورته بو بجه انرا اولدی عورت فرصت بولدی صبح

ارینی گدی بر مدت بونک اوزنه کی ددی

بر کون اری فاندی بارب سگ ناکاه انکی

حاجتم فاندی درون سندن که بو عورنی بجهون

اجه سن ددی اونق ساعت اول عورت

بیهون اولدی باد شاه آتی فشدن کدر ددی

عبری برده دخی کت قبول اولدی ضروری کبر

اریک فاندی اوج کون طوردی حال

دبلمه یلار و سی اولدن ابندی بارب درون

سندن بو عورنی کبر و اکی کتی بده سن

دیدی اول حاجت ک دوه کوشی عورته

فاندی اولدی نه اراه فاندی اولدی اینچون که

مزن عورنه ددی ایدی عزیز من انصار کرگ
 سب طاکنه طوزاندر نجه کشیل بو کرگ سیبیه
 دنیادون ایمانسه کوب طورر ز العباد بانه اون
 به نکی حکایت اولندی عیسی معاصرم سبب استانه
 مکنسی بولدی صالح کوردن بر طاش اوز زنده دلم
 ناز فلور درت بانه فوری باش فایز دگوش
 عیسی هم ابدی بیکت اشبو فایز درت که درت
 بامکه در گلشن سکانه حال اولدی ددی اول
 ابدی با عیسی حسنه نور نوسندن بر نور نور
 دوشدی کودیک در لوی بار لندی اقرم اولدی
 اشبو فایز بندن اتن فایز در ددی اشدن
 عیسی هم بر کوبه یاری اول کوبه جو فین
 اولر کردی ابدی یابنی اسم آبل بر کنشی
 کورم تخمین حسنه نور نوسندن مجموعی در سنی
 بر نیش دانی در دلش دخی کوده سندن

فایز

فایز اقر حال بودر که دخی حسنه اینه کبر مشس
 ایدی عزیزم عجب نجه اولور حال اینه کبره ک
 ناز حسنه خود مجموعی اتن در بس بر الهی مسیح
 محمد امتن حسنه اددن سن صغله ایمان بانه
 اعطایین اون مسکرت حکایت اولسه کبر سلیمان سلم
 تخت اوز زنده اوزوب تخمین بل هوا بکنور ب
 سیر ایدر کن کوردی بر بر کنشی ایکی او کوردی ایل
 جفت سوب بورر سلیمان هم بله امر ابدی
 تخمین اول برک نشه کنور که ددی سلطان هم
 اولور دقتنه سلام دبردی اول بر اکتد دقتنه
 علیک الدی سلیمان هم صور دی با بیری سلیمان
 سلام دبر دوکم اولور دقتنه ابدی سن اکتد
 اکتد ه لیک الیک الیک ددی سر ندر ددی پیر اینه
 با کرمک پیغمبری بن اینه طوبی طوب طور بری

سنگ فولادک دارد که اگر دست بر طران نهد
 النون اولور ددی ایدی اولون سندن اولر
 فولادک خنچون بو طراغنی النون اولور ددی در حال
 اولنون اولدی سلیمان دم کوردی نجیب
 ایدی اذن سکره اولی بر اینچی ضابطه ابدی
 بارب سنگ فولادک دارد سنی سوزرا اولور
 اکلوس بر لر اولون النون طران اولور
 ایدی اول تو لیرک همچون بو النونی طران اولر
 ددی اول ساعت طران اولدی اذن سلیمان
 له ام ایدی ابدی سدرم کور تحقیق کون
 سندر دم بو بر ان کو کلک انقادن و بعضی
 با داده اولدی ددی **اولن طراغنی** حکایت اولدی
 الله خا سلیمان بنبره دم ددی قلدی ابدی
 با سلیمان دکر کمار نه دار عجب سندر کوره سن

یکی اربه اکت و سنگه سنگ سلاک اسم او کوز
 استر ددی بن اشندن فلور دم اول کشتک خنی
 تم اوزریده فلور دی کمان کار اولور دم اکنود
 دقتنه فلور دم سلاک اسم دم سلیمان دم
 ابدی دله بدن نه در سن دبره بن ددی بر
 ابدی بنی یکت اولور ددی اذن سلیمان دم ابدی
 اول اشش بدن کلور ددی بر ابدی عمری زیاد
 اولر بر ساعت الله خا بر تره فندن اولی اذن
 سلیمان دم ابدی با بر سنده اسم سنگه فولادک
 اکلاننی خنر ددی بر ابدی سنگه خنر اولور
 فون نه اولدی که تم سنگه کلده حاجتم اولر
 ددی سلیمان دم ابدی بدن و بنا دله نذر
 استر سک دبره بن ددی بر بدن طران
 ایدی و کور کل ضابطه ایدی ابدی بارب

سنگ

دوی اول بکت بندی بانی الله ابراهیم پیغمبرم
 زنا تن برد اولو برین دوی اذن سبحان دم
 بندی سبب نه ابدی بو فیه کت نه کت نه کت اول بکت
 بندی بانی الله اتم اتم کتور طریقی بخشیل بو کت
 خدمت ابدیم اتم اوله کی زمان بندی ای طیم
 دوزن سوزن اوله کت عمرنی اوزون اده سن
 و اتم اوله کی وقت بندی ای طیم دوزن سوزن
 اوله کت طاعت ایکنه ابردم ایدرسن سلطان ایکنه
 اوله کت اول بو فیه دوی بو اوله اوله کت لکتره
 بر کون و کت کتار طریقی کتور دم ایکنه کتور دم بو فیه
 کتور لدی طیم برین برده بیهم کتور هم دوی سبحان
 دم بندنی نه برین دوی اول بکت
 بندی بو فیه بار بلور براتی نوشن هر کون کلور
 انزلیله بار مشانی کتور رتور آتی برین سوزن

سبحان دم جنبلورن بر بلوک جاننده و کت کتارنه
 واردر سبحان دم بر بلوک فونلو جنبه اهر اندی
 نه بو کتور ایکنه طال در حال جنبی طال دی بر زنا
 عکره هندی بندی اوج ایقن بول کتورم بر فیه
 کوردم ان ایچون صبح نبوسی و کت کت بری
 بو فیه دوی سبحان دم اهر اندی وارک کت
 کتور کت کور برین دوی واردر کتور دوزن سبحان
 دم کور دوی فیه ابدی اذن اوله کت
 الله تعالیدن اولدی بندی یارب بو فیه کت
 ایکنه نه وار برسه کتور دوی اذن اول بکت
 ایچدی کوردر ایکنه بر بکت هندی قاز کلور
 و فاکر نازدن قایع اولدی سبحان دم تسلیم
 دبردی بکت طلیک الدی اذن صور دوی ایکنه
 بکت نه دقتن بری بو فیه کت ایکنه اوله کت

دوی

این باذن شنیدو چونم برم فرم آنچه صوصا منم
 کواکب دخی نور فو کواکب کوزنده او بنو کواکب اذن مسکوه
 قبه بیامنی اولور ددی اذن برین کواکب اول
 قبه بی فالدردی کور غر اولدی کندی اذن
 سبحان دم نجیب ابدوب بارک الله شول خدمت که
 انما اولیا کون اوله ددی دخی خشنود اولوب
 دعا انش اول اول نوله الله عالی بوی کسکی
 نجیب روزی نمیش اولاددی **کریه** حکایت
 اولدی بر کون سبحان دم الله عالیه مناجات
 ابدوب بندی ای جلیم اگر بنون شکر کواکب
 وار سه کواکب که بنانی زیارت ابدوب ددی
 الله عالی بندی سبحان شول کنشی که کتب
 ابدوب ابدوب حال سنه فار نوز کند و نفعه انی نفعه
 ابدوب وار غنی مسکین لره صدقه ابدوب اول کنشیدن

وردور
 نفعه
 شوکورد

شکرورد

شکرورد ددی سبحان دم بندی ای جلیم کجا
 صفت طرد ددی الله عالی جبر ابدوب اولدی وار
 سبحان دم ما بر نفعه برین اولدی اکر اکر ددی
 اذن لشکره سبحان دم هر کون بر نفعه اولدی
 بر برین ارببه و پروردی اول ارببه کند اسیله
 دگر سنه کواکب اول ابدوب اول اولی اناک
 ابدوبی برین کند بر و برین نفعه ابدوبی
 ناولدی نفعه ای اناکین بریدی بوجاله فنا دبان
 ناولدی برین ابدوبی ای غریز من سبحان
 دم شوکورد کی اولوب با خدا کین ارببه اناکین
 بریدی بجای اناکین غریزی اناکین کم و نسیان ابدوب
 فانی اولان برده و نیم اناکین نفعه ابدوبی
 حکایت اولدی بر کنشی تجارت ابدوبی بر دلابنه
 واردی کوردی اول دلابنک خلقی بر نافع طیار

انج کسپله
 شیطان

اول اغاجی مبعود ابدنش لر بوکشی بوکشی
 کور بکاک مخیر اولدی ایله بر بانه الدی قصه
 ایلدیکه اول اغاجی بینه بو اغاج شوم اغاج
 الله غالی بی قویوب بوکه طبر لر و سجده ادر لر
 بوکه بوکشی اول اغاجه یغین واردی اغاجکه
 دیندن بر شیخ جغه کدی بوکشی به نظر علی
 خوش خلفه فر شوکلوب مقصود که نذر ددی

ابتدی اشبو اغاجی بفارم انهدن غیری
 بوکه سجده ادر لر ددی شیخ در لو لطف لر له
 اول کشنگ او کند بر فاج فلور سی قودی ابتدی
 آل بو فلور بی وارکت هر کجه یانسن اینه
 طوره سن باکت او حنده بو قدر فلور سی اولدی
 ددی مادام سن بو شهرده اولاسن اول کنشی
 فلور بی الدی فرج اولوب اینه اولدی فلور

باشی او حنده بو لیدی مانه بی الله الی قصه
 ایلدی اغاجی وار که کوردی اول شیخ فر شو
 کدی ابتدی نه کلک ابتدی بو اغاجی کسرن
 شیخ ابتدی بن سکالونی کدر مرم اکیسی
 صواش ادر کن شیخ بوکشی طوندی بو ابه
 اتدی ایزر کن طوندی بصوب کوسمه چغدی
 ان طونوب بو غزن بو غدی شیخ دن بوکشی

ایمان دلدی شیخ امان و بر دی ابتدی شیخ
 سن کیمسن شیخ ابتدی بن نول کنشی م که
 سکت باکی جشمن چغرم ددی اول کنشی
 بیلدیم سبکانه ابتدی با ملون دون کلام
 بو کلامور سی و بر دکت اغاجی کلمه دیو بکون کلام
 نخله جنگ اندک سبب نذر ددی اولدی
 ابتدی دون که کون غضبک الله ایلکن ایدی

جميع عالم خلقی سکا نظر بولندی بکون غنیمت
 نلور بچون در انجمن سن سکا غالب اولدم
 وارکت صاع سلامت سکا ضررم دکسون
 ددی نوبند اولب دودنی کندی شکیم
 حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم بپور
 انجمن لله والفضل لله سو بیک الله انجمن سو
 فاند تک الله انجمن فانی کرمی انجمنی خلقت

صدقا
 در هر

اولندی که بنی اسم آیل انجمن بر کنشی واریدی
 اول کشتک اوی اوکنده بر افواج واریدی اول
 افواجک اوز زنده بر کوکرجن بوالنوب بپوریدی
 اولک اوز زنده ذر تک ایدر دی دا اول اوشی
 دا اول کوکرجنک بوند و نرسن بر ایلی اول
 کوکرجن هسبل خودم اولردی بر کون اول
 کوکرجن سلیمان پیایر دم کلدی بندی بانسی

بو اوستی هسبل جم بپور جعفریم بر بنی خودیم
 دی سلیمان دم بر غیرتیه بوردی بندی
 دار اول افواج باشنده اوترا اول کوکرجنک
 بوجعفرن مقله المسون دی اول جنی کلوب
 اول افواجک باشنده اوترا دی اول بوجعفری
 مقله ی اول بوجعفر بود اول او اوستی کورتنه
 بندی سن اود باق بن جعابن اول بورد اولدی

التاین بشیره نوم بیلم ددی بوشنی هسبلدی
 افواج جغه تا گاه بر سائل کلدی با اوستی فریم
 آقذر بکا انگ دهر ددی اول کشتی عورت
 سینه ی اول سائله بر کرده دهر ددی عورت دخی
 اول سائله بر کرده دهر ددی اول کشتی
 جغوب بوردی الدی ابنوب بشیره ی دی
 اول کوکرجن بنه سلیمان سمیره دم کلدی شلایه

بو

بودی و اردی عیسی علیه و آله نظر اندی کوردیکه
 عیسی کب بر کلیمی بر عصا سی دار اول کلیمی
 بر اولو اوزر نه نور اول عصا سی اوزر ابدی
 اند اذینله دری اول دیر اول اولو دری اول
 چو کیه بودی بو عالی کوردی ابدی عیسی کب
 عیسی وار سه بو کلیم ابدی نوصاده در کلیم اوصا
 او غریبان بن دخی اولوی دری قیاس ددی
 وار دی عیسی به ابدی بانسی اند بن سسکه
 کیه و کوزر بله اولان عیسی صحتکون مردم ابدی
 ددی اولوم فریم متعلقانم بو در ددی پس
 عیسی ام ابدی شو شرطه جمله اولاس که هیچ بان
 سولید سس دخی اند عیسی بالان اذ ابدی سس
 ددی بودی بو قوله راضی اولدی اکیسی بله
 کندر بر کوزر کناره وار در بودیک قدر بقیم

ابدی سلیمان هم بنه بر عفرته امر ابدی وار
 اول اذیکه عفرتی کنور ددی اول عفرتی وار
 کوردی اول افواج ده بوق کلوب سلیمان خبر ددی
 سلیمان هم عفر اولدی بر زمانه لشکر اول
 عفرت کلوب ابدی بانسی اند بکتاب ابدی
 بن سسکه اند که مخالف اندم آقا بو قدر واقع
 اولدیکه اول اذ ابدی قصد اذیکه اول افواج
 جفا مانگاه بر ساین کلوب اول اذ ابدی
 انک دلدی اول کنشی دخی سسکه ابدی
 اذن طوب افواج جندی اند عیسی بر سسکه
 کوزر دی کلوب بنی اوردی مشرف بر ابدی
 اشد و شدی مشرفدن کلوب ددی بو عالی
 او تر و سسکه امر کی بر نه کنور بدم ددی
 کور او عیسی حکایت اولدیکه عیسی هم مردم زمانه

اولو در التیلا
 عیسی یهود ملعون
 علوه سسکه

دگری اونه که عیسی دم الله با بنده اونه
 که بر اندن بودی بنده با بنی الله بنم تو هم
 آتد عیسی ام بنده وار ستول اوگ اینده
 عیسی سندن طعام استر دگل بودی وارده
 اول اوگ اینده ددی او ایسی دخی اوج کرده
 دبردی بودی کند و کند به ادر کرده کن بر
 بییم عیسی به ایگی کرده دیر دلر بیس ددی
 بو کتری اوب هر کرده بی بی اندن ایکسی
 کتوردی عیسی ام ایگی کرده اوج در بنده اول
 گری حقی که دگری توری کبی اندی اندن
 که ک خلاص اولدق کرده فاج ایدی بود
 ایکسرددی اندن کتدر بر صیحه وار دلر
 انه برز او نو دلر اندن بنه چدر کدر کن
 بزبور نشن اوده او خادر عیسی ام بر دین

نون

نون اولدی عیسی ام بود به بنده اول گری حقی که
 بو کتبه برون دبردی کرده فاج ایدی ددی بودی
 ایکسرددی اندن دغ که کتدر بو کتبه بر کور
 کتبه او خادر عیسی ام ایگی حقی اول کتنگ کوی
 کورر اولدی اندن عیسی دم بنده اول گری حقی که
 کورنره کوز دبردی کرده فاج ایدی ددی بودی
 ایکسرددی اندن بنه کسی دگره کور دلر کن ایگی
 بودی صوفیه بی بنده الله صوفدم ددی عیسی ام
 فخر طواری دگر صوفیان دبردی الله ما کت
 ایزله اول صوفی اولدی اندن عیسی دم بنده
 اول گری حقی که دگر کت اچی صوفین شتو اولدی
 کرده فاج ایدی بودی بنده ایکسرددی عیسی دم
 دگری اونه که بن ددی بودی ادر دخی دخی کور
 عیسی هم غم با غم بعد غی هر سن دخی با سن

بودی دخی اوبله اندی دکرک اور تیر نه کله بزر
 عیسی هم ایندی اول کبری نغمی کوه سنی دکر
 اور زده کتورندی کرده قاج ایندی بودی ایندی
 ایکسدر اندن دکرکی کجدر بر بره وار در عیسی
 تازه مشغول اولدی بودی عصابله کجی اوغری
 کندی بر شهر و واردی اول شهرک کی کرگنسته
 اولدی بودی ایندی بن صباغ ابرین ددی
 کلیمی اور زینه اورندی عصابله ادردی دغا اندی
 پادشاه صبح صحت بودی اندن بودی ایندی
 اولوبی دری قلمق اوکر نوب طورم دیدی
 اندی بادشاهی اول قدر اور دیکه پادشاه اوله
 اندن عصابله اور زینه بودی ایندی دری اول
 الله اولدی ددی صبح دری اولدی اول قوم
 اول بودی طوندلی خلدلر بو کج دکر بو بینه

ایب طفوب دارا فاجینه ایندی دکر کیم اصلا
 عیسی هم اول شهر کله کور دیکه بودی دار
 افاجینه کتورنشدن اهنی ایلون عیسی هم اول توبه ایندی
 باقوم بو کیشی نچون اهر سنودی بو نکر ایندی
 بنم باد شاه اولور دی برده بو فی اولور در در
 عیسی هم ابرین سرک پادشاه کیزی الله قاج ایندی
 دری اده بن ددی بو نکر کور در اندن عیسی هم
 پادشاه اور زینه دغا فلدی الله قاج اول پاد
 دری اولدی اول پادشاه ایندی بن بو فی اولور
 ابر الوسی غایت به جوق اولدی ددی عیسی هم
 اول پادشاه اولن و کنگ اندی نور نودی عیسی هم
 ایندی اول کولی نغمی کوه اقول پادشاهی دری
 فلدی سنی اولکدن نور نودی کرده قاج دردی
 ایندی ایکسدر اندن بینه کتور بر بره وار دکر کور کور

اوج النون کرج بانور حبیبی هم ابد الله غصلا
 بنه نضال ایدوب اوج النون کرج و بر دی دد
 برین سکا برین بکا و برین کرده بی کیم جریسه اکا
 ددی اذن بودی ابدی اول کمری غمی که
 ان دن ارنق کمری بوغدر کرده بی بن و دم
 ددی حبیبی دم اول کمری غمیکه سن و بر دک
 بن ابانفردم اوسته شمشه ی ابانفردم ددی اذن
 ابدی بن غمی سکا بنفردم ددی حبیبی دم بونی
 تک ابدی کبر کن کمر اذی بو بودی بو
 کرجاری بنده کونر ددی ابدی اذن کونر اذی
 مانا کوردی ایکی اوجی لر بو تک آورده کله ی
 کوردی کرج اوج النون کرج بانور حبیبی اوزر
 طور بوغدر ابدی سن بو کرج جلی نده بولدک
 ددر بودی ابدی غمدر ددی ابدی سن

در لک

بد بک اولمز اوج کرج در برتر آوزر ددر لک اوق
 در سکا سنی اولمز دوز ددر بودی فور نوسن
 راشی اولدی مسبری هر کرج اذی اذن بری
 ابدی اشبو کرجاری کونر شهره وار سو بو
 بزین بادشاه الور باری کلوک بر کرج
 بر اذن کسم بر غزی شهره کونر نه لم شهر دن
 طعام کونر ده بر امانه کونر ه طحای بیلم مانه
 کرجاری کسوم اولمز اوج ددر بو اذی ابدی
 بود شهره کونر در ایدوب معین ابدی مستندی
 بچاره سکا نغلی علم اخلر کرجاری اکلن اوزر
 اکره لر تک اول کرجاری الوکه کیره وار اغوال
 اشد انکه قش بوغدر بسو نظر هلاک ادسون لر
 کرجاری کبر الوکه کیره ددی بودی داری
 اغو و حبیبی اذی اشد وانکه قندی کله بوغدر

بدو در اذن ایس عین گدی اول ایگی کشید
 ابتدای اول بولداشکر بود بدو دیگره دشنامدار
 انی اولدرک کر بکلری ایگی کوز اولک ددی کندی
 بوذن صکره بودی طعام کوردی بونلر دخی
 بوددی اولدر اولر اذن فارغ اولوب اولر
 برلراغونونوه کار ایلیدی بونلر دخی بیلک اولدر
 کر چیلر کبر دیر زنده قالد اذن عیسی دم ایلیدی
 دنبانک عالی بودر کندیه طالب اولر استخاره
 طوبی با مانوس کبره ددی **کرمی در دخی**
 حکایت اولدی که بنی اسماعیل رمانده هر گشتی اولدی
 دبناده هیچ برسنده ماک اولدی انابره قناری وارد
 اول دیاره حیث بود او دوردی بر اولدی سوزدی
 کند گشتن بردی فحی سنه بونمانه عیسی بر
 نوردی سنه جک اولردی صکره کبره اووردی

بر غریب
 سب الطولون

رشته بند

اکت فائده بر فرقه کدی وارد اول بازار کلان
 الی بر دیاره صانر بود بناری دیرانی صانون
 آل بقره اذن کشش ده قهرت جمع انابیه اذن
 اون ایله هر کشیک کوزی کورمز اول اذن کوزنه
 قوی الله جل امر بکه کور اوله اذن سنگله
 قولیم الفی آی اولسون بنی بوانعج دینه بولاسن
 ددی اذن زاهد اول شهره کدی اول بازار کلانی
 طلب ایلی دیاردی کوردی بازار کلان او نور
 بانده بر فرقه کدی وار زاهد ایلیدی با ناجر کوزی
 صخره مسین ناجر صخرن ددی زاهد بر دیاره
 صتون آدی شهرن جندی کدی بی بوغز لوی
 سنج بوردی فحی کدی اون ایلیدی بر همانه توبدی
 اذن کبردی شهر واردی کوردی بر کوز سنه
 کشی وار بوزاهد ایلیدی سن سنگ کوز که علاج

ابدین دوی اول کنشی راضی اولوب کوزنه
 نویدی کوزری آبدی الفقه نه قدر کوزنه
 کوزه که نویدی هب کور اولدی راهب دینی
 بوک اوز نه بوچه مال جمع ابدی و صفه کلیم
 اول اوکده قول اوکده دوشدی طوب مال و غنیمت
 اول اغا جاب دینه کدی شیخ اده کوردی سلام
 و بردی الن اوبدی ابدی هتکله بوچه مال
 نعت استی اولدم مالی قسمت ابدی شیخ غنیمت
 ابردی اذن اولدی که کده شیخ ابدی باطن
 بنی سن بوور سن زاهد ابدی بیخ کور
 شیخ ابدی بن سنگ هیکلم کیم بی کفن جهل
 صدقه اذک ابدی الله حاجی کیم تو ابدین
 بارندی سن اول و بناری میب و بو سوک
 الله کله فرشته برندی اذن کجا امر اذکی

کوزی برینار چقر غل اول کیشی ویر کل اول
 کیشیه صنعت اول کیشی دردی اولدی ابدی دین
 بونا کسکه برین غنیمت و غنیمت الله کجا ابدی
 استغفار اذکم وصلوت کتورم سنگ ابدین
 تاقیا متدیکین دردی اذن مصافحه اذن اولدی
 و بر اذن ابدی اولدی اولدی اولدی اولدی کلیدی
 ابدی غنیمت الله تعالی کلام قورنده یاد قور که
 من جاب الحسنة فله عشر امثالها کسب خیر
 ان الله کایرینه اولدی اولدی اولدی اولدی
 اکر در سوز سوز اولدی مقصود عام او غنیمت
یکوی ابدی حکایت حکایت اولدی اولدی
 مرضی الله عنی ابدی ابدی ابدی ابدی
 غایتله عابدی ابدی شیطان علیه اللعنه جهل
 ایلدوب کجا ابدی ابدی ابدی ابدی ابدی ابدی

قاری
 عابد حیا و عیاله
 اللعنه

بز فاضل کشف و ابروی اول عالمی که سوزی
 بز کفر اول کشتی الله امر نه واصل اولای عابد
 زحی نیک جناریست حلیه اولای و نیک جانان
 نمانین قلاب اول کشتی زین ایدیل خاتون
 کور و کید یار عالمی قلای بگور مغرور و نظر
 ایندی فکر ایدوب عزت اولدی صورتیکه
 سکو کلر تیر چرمش عابد اول سکو کلر لیس
 الای یکنای باریت کاشکر لرحیم ام افلا
 نلیرن اولدیزین و سکو کلرین چرودر طرفین
 ایدیزین و اندر صکر کیر و در کور رسور
 شیطان علیه الله تکلم کولکون و سوز برکت
 و کولکون و کیدیکه عجب ناد جمله دردی کور
 دردی و کولکون شیطان و سوز سندان شکله
 دشدی اندون اول سکو کلر کور رب عابد و بیته

کولکون

کوری حوسیه و جانان اول سکو کلر بر فای اولدیزینه
 بغور زین فای اول سکو کلر چرودر طرفین اولای
 اول طرا فای الله کمال و افلاح بر فای اولدیزینه
 افلاح بیوردی حوسیه اول افلاح کور دی سوز
 زیارت ایدیزین و نعل اولدیزینه یاللی که
 فلان عابد کولکون بولکون سوزی عابدان حسن
 طیب و دین اول و لایک خلقی اول کور که سنان اولدیزینه
 هر کیم اشدیسه لای فرج انکا کلر دی فای الای
 بوز هلاک بر جمله نری دردی همی که اولدیزینه
 بوزین کور مردی و کور کولکون ایدیزینه یاللی افلاح
 افلاح و کولکون کولکون فرج ایدیزینه زیارت اولدیزینه
 ایدیزینه کولکون کولکون اولدیزینه اناسی ایدیزینه
 اناسی کولکون کولکون و جعفر من جانان کجه اولدیزینه
 بوزین اناسی کولکون کولکون فرج ایدیزینه زیارت
 ایدیزینه کولکون کولکون کولکون اناسی اولدیزینه

اولی غلام رسد کلای قوری کورب ترنج اورد
 قعب اندی قوری اول غلام کورب ترنج اورد
 اغیز قوری چسای و صوری و کورب ترنج اورد
 انی غلام ترنج اورد کورب ترنج اورد
 بر قور ای کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 بلور قوری انی ترنج اورد کورب ترنج اورد
 دن ناغرمه کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 ندره ترنج اورد کورب ترنج اورد
 سن ناغرمه کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 قورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 سوزنیا لغات انی ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 اندی ترنج اورد کورب ترنج اورد

مکر

ای قوری کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 اول غلام ترنج اورد کورب ترنج اورد
 قعب اندی قوری اول غلام کورب ترنج اورد
 اغیز قوری چسای و صوری و کورب ترنج اورد
 انی غلام ترنج اورد کورب ترنج اورد
 بر قور ای کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 بلور قوری انی ترنج اورد کورب ترنج اورد
 دن ناغرمه کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 ندره ترنج اورد کورب ترنج اورد
 سن ناغرمه کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 قورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 سوزنیا لغات انی ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 کورب ترنج اورد کورب ترنج اورد
 اندی ترنج اورد کورب ترنج اورد

صدق و رحمة

بن ابتدا و صفا و بدو ک سنه یخون و برین
 دند او قری ایندی بکون و برینه اندکا
 یوز صدف صاحبک انده جنوب نیل الله
 و اردین اول انو یک صافه هرینه ایسه صوفه
 و نوا صا اول الله فالک فدیته ایسه و افغ
 اولورده ایوی اول سنه اول مردیه پال
 اولی که دردی انورک انقلای لایک
 بریکه اول فریوک او ندره یوز در کوز و موزون
 ایچنک اول نهره بارش اصابه و اولر کادیلر
 کما اندیلر سخی نیر بارش ایسه دوز برین اندیم
 بن بردن ساه کیم بارش ای یوز در و موزون
 و اولر ایلدیر البت کلمه کیم یوز در ای
 حیرت دوز ایچنک الیلر کیدیلر بارش افانسه
 وارد لرین کندریندو امیلدی کسوم بارش
 بی اولدر اول اولدر و چونکه باشه قانیسه

تذکره

۶

التذکره انده پادشا اندی بن و کجه هدیج
 او یوز دردی امیلدی لرین سنه کاج کما بت
 ایله سین و کجه کلمه و هر و زرد پادشا
 دعا الیور ایندم ای پادشا روی زمین من
 قولور بر دناق کیم بارش سزانه سوزم
 اولدر اول پادشا ای اول اول ای اندی کما بت
 سوزله کوهنر کلمه دره من اندیم ای پادشا رو
 کیم بائندک لسون بن قولور هدیج بر کما بت
 ایچنکه پادشا حضر ای کلمه کلمه و کوهنر حوال
 کما درم انده پادشا ای اندی ای یوز در کما بت
 نوح کما بت این اولدر اول اول کلمه کلمه دردی
 اندین اندر کوهنر ایلسونلر پادشا بیوز
 سوزلر ز کوهنر بن قولور مشرف الله سوزلر
 ددم اول پادشا بیوز بر و کما بت ای

الملك دعایه بر کائنات الله تعالی بادشاهه
 بر او روزی قاری جمع زینطه بیتله بود
 علم و ادب و کویای شجاع و دلایه ممکنه اند
 نحو حکمت اولیای جمع کماله نام اول
 بزکریار شاه بکر ایوب و علی اندری
 حکم کوشم زبانه نسه ایستین ای کور
 کور کور سکا نسایم ایوددی اوغرا ایلند
 بادشاهه بولسه ایستین ای کور ایست
 دیکه پادشاه ایستین بایتم بهر اوست هر پادشاه
 دیو و دیوانه از علان ایستین بایتم بایتم
 بخارشا و کرم و عیارت ایوددی پادشاه بوزن
 ملول اولای ایستین ایست کوشم بوزن
 بی پادشاه ایوددی از زنده اولسون بوزن
 صکی بوزن سوزی بوزن سوزی پادشاه
 او علی پادشاه اولوی او بوزن بوزن
 بکل و قی پادشاه اولوی او بوزن بوزن

مکر زمان اولان بر او بادشاه وارده بکانه
 حکم ایوددی اول اول بادشاه اوغرا بوزن
 دور میس کوردی بوزن کور کور بوزن
 بزکون بکر ایوددی بوزن بوزن بوزن
 ددی بوزن اولوی بوزن بوزن اول
 حکم ایوددی بوزن بوزن بوزن
 چکر ایوددی بوزن بوزن بوزن
 ددی بوزن بوزن بوزن بوزن
 ددی بوزن بوزن بوزن بوزن
 سبب ایوددی بوزن بوزن بوزن
 ویشله صدقه ایوددی بوزن بوزن
 ایستین ایوددی بوزن بوزن بوزن
 بوزن بوزن بوزن بوزن بوزن
 آجوب بوزن بوزن بوزن بوزن

فرشته بر آینه منار دگر بوی و فتنه فلک آید و
 دردی ایس نیندی با شکر شکر و ناله کوه و آواز
 ذکی که بر سر حضرت است و دردی ایس نیندی
 دنیا کو کند هیچ کوشش بر دین و حج و عمره و آزار
 کورده کی پیوسته در شب سحر رسول حضرت
 و در کورده ایس نیندی اول سوره ای در
 با تخیل است او سخن در طاعت قلب و در برده
 در آینه ایس نیندی با عین صبحی کوه
 در سخن و حج و کوه کی نوبت با برده
 در کورده ایس نیندی حضرت ایس نیندی کورده دردی
 ایس نیندی با تخیل است او سخن در طاعت قلب و در برده
 در آینه ایس نیندی با عین صبحی کوه
 در سخن و حج و کوه کی نوبت با برده
 در کورده ایس نیندی حضرت ایس نیندی کورده دردی

کجا آید و دردی او فلان ایس نیندی کجا بادشا
 خلق کر کن بادشاها و بکار فزین المون اگر
 دستور در بر سر کورده عارت ایس نیندی کورده
 برادی در دین و دین با هم الوری کورده دردی
 بادشا ایس نیندی ضروری الوری کورده دردی
 شورت ایس نیندی و در بر دی و در دی ایس نیندی
 نصحت ایس نیندی قول ایس نیندی و در بر دی ایس نیندی
 بادشا اعظم و ایس نیندی دستور در بر سر و
 تجارت ایس نیندی او فلان ایس نیندی سر کورده و وفای
 سر کورده ایس نیندی کورده کورده و وفای ایس نیندی
 سر معین و در بر دی ایس نیندی بادشا ایس نیندی
 ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی
 کورده ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی
 نماند کورده ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی
 ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی
 چون نماند ایس نیندی ایس نیندی ایس نیندی

توبه ای که اولی که جمیع اذکار آقا کوره یعنی اولی که
 خالص بود که با روی اولی که خالص بود
 امین بارک عالم **او نور انعم** حکایتی که
 زنون به پیران رحمت الله علیه ابد در یک و از
 حور و جنه و بر یک حکم هم قرار بر حسنه
 اولی که خورشید و در پاره بر اسکی و در یک نفی
 صعب اولی که هر دو که یک زهد از غلبه اولی
 و از یک که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 اولی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 ابتدا هم معلوم بود که از ابتدا هم معلوم است که
 در پاره هم در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان

و اسکی

بر اسکی و در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان
 حکایتی که در پاره بودم ابتدا هم با یک سن فندان

بجه کیم خاوست یورردی این صورده
 بوز کیمز ایندی بلیغ اووز یاز سکا حانت
 ایلور اومدی بلر سوز اولدغوز دردی شیخ
 ایندی خاوعل اکلن بوز که اکل ایلر
 و عشفه و لندم کدر اومدی اکلر سیک
 ادر کیمدی قور ایلدی اووز کوجی
 حکایت اولدی بیدر علی محمد احمد حرا
 علی ایلر بوقور صاوت ایلوم غول شرط که
 کولدر کا حرامت ایلدی و کجه کلدور و قندار
 اوله و قنا که بجه توی بیلدوم عجم کلدور
 قوی بیزده اولدوم چونکه ایش اولدی قور
 اکی درم کتیردی لومده زوردی ایشند
 سوز ایلر سر بلیش بن ایلدوم قندار و لاک
 درم بالور ایلیم حالی صورده سوز کولدر و ک
 کیم اکی درمی ایشل شرط که بکا و ق

۲۳۴

سوز کادردی بوز ایلر اولدوم بوقورده شیخ
 کیم ایلر ایلر صابون بینه کولدری اکی درم
 کتیردی اولدور بوز بینه بر ایلر کولدری
 بوز کولدر و سوز ایلر بوز قیم کیم ایلر
 سوز اولدی صاوت کیم صوبه اولدور در بلیش
 ایلدوم بوز ایلر اولدور قنیش ایلر درم چون
 کیم ایلر اولدی بوز کولدر ایلر کولدری
 اولدور بوز بینه ایشل ایلر قور ایلر
 قور ایلر کولدری بوز بینه اولدور چونکه
 بوز بینه اولدی اولدور کیم ایلر کولدر
 کولدر بوز کولدری بینه اولدور بینه
 ایلدری کیم سوز اولدی و قنا که ایلر اولدی
 خاقلای بوز اولدی ایلدی درم کولدر
 ایلدر کولدر و حرمین دردی عواده اکی درم
 ایلر ایلر کولدری اولدی ایلر کولدری

بوی کوریت خجیر قلایم دونایم صو کایا و اودم
 آلبیست الملم ای رکوت نماز قلایم سینه قلایم
 و صو کله بریت دونایم که ازاد بلایم و اودم
 نظر ایلم کور بلایم ملول اولدم او ورم
 بلایم که ویدر زینلوی کایا ایلی باعد از من
 بوی زیند و حالک ندر بوند سن بلایم
 برده ای اول افر حکایتو ایلی بوزیم بیلدی لور
 مین بوزر دیک بر لیمه کایکین ار لغین ددی
 بلایم سر خجیر ویرک دایم غایت و کورک آینه
 بویک انجی ایله وار وور و کایا
 ددی اوت و کاندک کیمیل کیم کاکور
 ددی و قباله کجه اولایم کلای ای لایم و طبق
 زار ای طلو طعلار ویدی با اندی و طعی
 بی کسب دیمه سن اول طعلار و بلایم قول
 دوردی ارنا او نجه مار قلدی لایم ایلم

باشون

باشون بوی کوریت بلایم نادر ایلی
 آدولک آردی انزه ای کور ادم ادم کور
 اویمه بقی و کلور بلایم که اویمه بقی اویموک
 باشون بلایم کایا ایلی بیلدی سرینت بلایم
 کور که ای اندی ادرین اندم بیلدی بلایم
 خجی ازاد بلایم دیم ایلی دوت بیلدی بویک
 اولایم ددی بر طاشیم الله ویرد کسده اولایم
 ایلم ناکاه کور دیمه ایلم بکی طاش التوت
 لوش ایلم سن اویمه کلام غیری بلایم اولایم
 کندی بویک ایله نجه کور و بوزیم
 ایله و لایک ایلمت کلایم ایلمت کجه اولایم
 کف صو کیم بویک بیلدی کور دیرین اندم
 اولایم صو کیم بویک کلایم بیلدی کور و بویک
 قول افر نجه اولایم بویک بلایم و بویک
 نجه قلب غلشیدار بویک اولایم بویک

خوش چای اول اول و کور کور و کور و کور
اول دربی ارته کچی مشرب بلال نوبه ایل
اوله که زینله سلا اوله بورجه فلدر اولان دی
بالغ اولای ناکه رکتر طشر حقی و شمر کوریکه
استری اول دستور سرس طشر حقی س دور
پس وغان ایندی آغلا دستور البور ک حقی
درجه اول دستور اول طشر حقی طراب
بروج کور در صام غلامش و سلا در ایش
ال بودر زرد بودار شیکش بورد کورید
سکله اوغش وغان بوی کورید استری
بوکجه همچون بوله اولای دردی استری
آخرو پندای و قوجای بوله اولای دردی
اوغان ایندی بلکور بوی بوله اولای
بوغسه دوکلی آغ بولای اولور در هر کجه
قوجله بوله اولور در اوغان ایندی

درک

درک اوله اول صوچی بوله اوله دردی
کلر بر و اولی شاهانه دردی سلطان بوزدی
برقع خوش مقبله واردر اولغان ایله ایش مشغول
اولدر ناکه اولسه اول خاطر اوله کندی
بصورت سده غای طشر حقی استری الماسان
مقد سوز البورد طشر حقی ناکه در بیکت
کوردی کوردیه تو باش بون اولش صر
صورتا کوردی صر رش کوردی جو قور
اولش کوی و کیش و بین کوب بوز استری کورید
باشه آغ و کلر و ده کله شکایت ایلر سوز
ایندی و وحی و شردی استری صورتور
در عاود شو با اولدی دردی استری دوکلی
بکلر و ایچی زور و ایلد صورتور و رنجوا
اولور سده بوله اولور در سوغان ایندی
نکده کورک اول صند بوله اوله دردی

در

نغمه طول اولدی آندی و دی اولوغا ناله
 صکی و بیس دردی و اوغلان سنی و حیدر
 صکر و اوله برقی ملک کور اولور و ارج
 بی عیانت ملک کور دی دی ای ترک بلاد
 آسن و آسن ترک ایلوب دایم ایلور دی
 اولور کوشک ایلوق جوی بر او
 کوردی قیوس سیدی قوردی
 الهی من برده در ملک بی
 اولور قوی و عبادت
 شعول اولور بی
 آفرین و نده
 رحمة الله
 علامه
 ص
 ۳

Atatürk Edebiyatı
 ۱۹۷۱
 İstanbul

دیری سن حویب آلسید در بر باد شاه امر ایاب
 بزقاج صبا کور و قلسر و اولور و بو کله روز ای
 اولر سنده حویب ایله کور و کور و کور
 خشر چنق اسندی آسن و آسن اولور و کور
 ناکاه کور و کور و کور و کور و کور
 به نوندر دیری ایله اولر آیش ادم در ایله اولور
 قنده اولور و کور و کور و کور و کور
 کور اولور و کور و کور و کور و کور
 پس اولوغا کور و کور و کور و کور
 منع ایله اولور و کور و کور و کور
 ایله و کور و کور و کور و کور
 کور و کور و کور و کور و کور
 دکین اولوغور دیر اولوغان ایله کور
 اولور شعول خوشلقده کیم اولور صوب کور اوله
 دیری کور و کور و کور و کور و کور

عظیم

T. C.
ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Resul KILIÇ
Doğum Yeri:	Muş
Doğum Tarihi:	01.03.1981
Medeni Durumu:	Evli
Öğrenim Durumu	
İlköğretim:	Güneyik Köyü İlkokulu
Ortaöğretim:	Güneyik Köyü Ortaokulu
Lise:	Muş Lisesi
Lisans.	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Yüksek Lisans.	Erzurum Teknik Üniversitesi
Becerileri:	
İlgi Alanları:	

İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	0544-542-6949
Adres:	Abdurrahman Gazi Mah. Türbe Yolu Cad. 594 Adet 2. Etap Toki Konutları Dış Kapı No: 26-B:9/37 Palandöken Erzurum

İmza